

Riktlinjer för satsningen på Stadsdelsförnyelse – för ökad delaktighet och en långsiktigt positiv utveckling i Stockholms ytterstad

Ytterstadens förnyelse

Framställan från integrationsnämnden

Kommunstyrelsen föreslår kommunfullmäktige besluta följande

1. Satsningen på Stadsdelsförnyelse omfattar stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta, Farsta, Hässelby-Vällingby, Kista, Rinkeby, Skarpnäck, Skärholmen, Spånga-Tensta och Vantör, gatu- och fastighetsnämnden, idrottsnämnden, integrationsnämnden, kulturnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, näringslivsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, stadsmuseinämnden och utbildningsnämnden samt de kommunala bolagen AB Svenska Bostäder, AB Familjebostäder, AB Stockholms hem, Centrum Kompaniet i Stockholm AB, Skolfastigheter i Stockholm AB och Stockholms Stadsteater AB. Dessa medverkar i Stadsdelsförnyelse i enlighet med de uppdrag som anges i riktlinjerna och i övrigt i enlighet med utlåtandet.
2. Riktlinjer för Stadsdelsförnyelse fastställs i enlighet med *bilaga 5* i utlåtandet.
3. Stadens andel av Stadsdelsförnyelse, totalt 300 mnkr under perioden 2003-2006, finansieras av beräknade realisationsvinster vid försäljning av anläggningstillgångar. Gatu- och fastighetsnämndens försäljningsbeting utökas med 75 mnkr för år 2003.
4. Berörda stadsdelsnämnder ges ekonomiskt planeringsutrymme avseende stadens del av Stadsdelsförnyelse i enlighet med *bilaga 6* i

utlåtandet.

5. Styrelsen för Stockholms Stadshus AB uppmanas att med utgångspunkt från riktlinjerna besluta hur bolagssektorns andel av finansieringen av Stadsdelsförnyelse ska fördelas mellan de fastighetsförvaltande bolagen. Styrelsen anmodas därutöver uppmana respektive styrelse i de fastighetsförvaltande bolagen att med utgångspunkt från riktlinjerna besluta hur respektive bolags andel av satsningen ska fördelas mellan de stadsdelsnämndsområden som ingår i Stadsdelsförnyelse.
6. Kommunstyrelsen får i uppdrag att i samverkan med styrelsen för Stockholms Stadshus AB utreda frågan om en vidareutveckling av de kommunala bolagens medverkan i Stadsdelsförnyelse och i arbetet med ytterstadens förnyelse. I samband med detta beaktas de frågeställningar kring vissa gränsdragningar, nedskrivningsbehov och avkastningskrav som tas upp i detta utlåtande.

Kommunstyrelsen beslutar för egen del – under förutsättning av kommunfullmäktiges beslut ovan – följande

Framställan från integrationsnämnden avseende ”Ytterstadens förnyelse” anses besvarad med vad som anförs i detta utlåtande.

Föredragande borgarrådet Teres Lindberg anför följande.

Bakgrund

I budget 2003 för Stockholms stad anges att en satsning ska göras på Stadsdelsförnyelse i ytterstaden. Satsningen omfattar totalt 600 mnkr under mandatperioden. Staden och de kommunala fastighetsbolagen tillsammans svarar enligt budgetbeslutet för en årlig insats om 75 mnkr vardera.

Kommunstyrelsen har fått i uppdrag att föreslå riktlinjer och struktur för Stadsdelsförnyelsen. Som ett led i arbetet att ta fram ett förslag har arbetsmarknads- och integrationsroteln fört diskussioner med ett stort antal medborgare, tjänstemän och politiker som på olika sätt har deltagit i den tidigare Ytterstadssatsningen.

Enskilda medborgare, byalag, utvecklingsråd, övrigt föreningsliv och andra sammanslutningar i de åtta stadsdelsnämndsområden som omfattades av

Ytterstadssatsningen har inbjudits till öppna möten. Minnesanteckningar från dessa möten redovisas i *bilaga 2*. Diskussioner har också förts med lokala projektsamordnare, stadsdelsnämndsordförande, stadsdelsdirektörer samt representanter för de fackförvaltningar och bolag som deltagit i Ytterstadssatsningen. Till grund för förslaget ligger dessutom årsrapporter och utvärderingar av Ytterstadssatsningen, rapporter från ett par sökkonferenser för projektsamordnarna och den centrala styrgruppen för Storstads- och Ytterstadssatsningen samt utvärderingar och erfarenheter från den nationella Storstadssatsningen.

I detta utlåtande redovisas även ärendet Ytterstadens förnyelse (dnr 300-2385/2002), där integrationsnämnden redovisar det uppdrag man fick av kommunfullmäktige år 2002 att genomföra en översyn av mål och processer för ytterstadens förnyelse. Uppdraget gavs mot bakgrund av de brister och den kritik som framkommit i utvärderingarna av Ytterstadssatsningen. Även detta ärende har använts som underlag för förslaget till riktlinjer för Stadsdelsförnyelsen. Ärendet redovisas i detta utlåtande efter sammanställningen av remissvaren.

Remisser

Förslaget till riktlinjer (*bilaga 3*) remitterades i slutet av mars till stadens samtliga stadsdelsnämnder, gatu- och fastighetsnämnden, idrottsnämnden, integrationsnämnden, kulturnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, näringslivsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, stadsmuseinämnden, utbildningsnämnden och stadsledningskontoret samt till Stockholms Stadshus AB, AB Svenska Bostäder, AB Familjebostäder, AB Stockholmshem, Skolfastigheter i Stockholm AB, Centrum Kompaniet i Stockholm AB och Stockholms Stadsteater AB.

Remisstiden fastställdes till två månader för att ge stadsdelsnämnderna tid att även inhämta synpunkter från allmänheten. Den ansvariga roteln har under processens gång strävat efter en rimlig balans mellan medborgares önskemål att hinna lämna synpunkter på förslaget och de förväntningar som samtidigt uttryckts vid de öppna mötena när det gäller att snabbt inleda själva satsningen. De synpunkter som inlämnats av enskilda medborgare och olika sammanslutningar redovisas i *bilaga 4*.

Stadsledningskontoret är i huvudsak positivt, bl a till att satsningen utgår från tillväxt och långsiktighet. Dialog och samverkan bör ske med externa aktörer när nämnder och bolag tar fram lokala handlingsplaner. Även nämnder och bolag måste ha en sammanhållen idé om vilka resultat man vill

åstadkomma. Fullmäktige bör ge facknämnderna i uppdrag att inom den ordinarie verksamheten ingå i Stadsdelsförnyelsen. Trygghetsaspekten bör vidareutvecklas till annat än enbart fysiska investeringar. Förtydligande krävs beträffande stadsdelsnämndernas samordningsansvar, något som ställer krav både på beslutsprocesser och på hur insatser inom respektive nämnd och bolagen ska korrespondera. Det är viktigt att utveckla kontrollinstrument för att säkra verkligt brukarinflytande. Samtidigt ska insatserna utgå från behov och inte från vad engagerade medborgare tycker är intressant. Formerna för den centrala styrningen och uppföljningen behöver utredas vidare. Av handlingsplanerna bör framgå hur erfarenheter från projektinsatser ska omvandlas till ordinarie struktur.

Stadsdelsnämnderna

Bromma stadsdelsnämnd är positiv och framhåller behovet av en satsning i Blackeberg där det finns ett stort engagemang för förnyelse och demokratiarbete.

Enskede-Årsta stadsdelsnämnd anser att fokus på medborgarnas engagemang och stadsdelsnämndernas tydliga ansvar är en god grund för ett framgångsrikt arbete. Det är viktigt att de lokala råden deltar, men man bör också hitta andra mötesfora. Östberga och Dalen föreslås ingå. Målformuleringarna är alltför allmänt hållna och de formella ramarna, t ex att insatserna ska vara av engångskaraktär, begränsar möjligheten att nå målen. Insatser bör kunna göras i skolan.

Farsta stadsdelsnämnd instämmer i allt väsentligt och anser att samma områden som ingick i Ytterstadssatsningen samt Farsta Strand ska ingå. Man betonar vikten av att inte överge de områden som omfattats av Ytterstadssatsningen och där det lokala engagemanget har varit vitaliserande och nu kan inspirera i nya områden. Samverkan mellan Stadsdelsförnyelsen, Vision Söderort och andra insatser är bra. Även lokala företagare ska kunna lämna förslag till insatser. Nämnden bör få beslutanderätt över alla medel, också den del som de kommunala bolagen bidrar med.

Hägerstens stadsdelsnämnd anser att det är positivt att fokusera på tillgångar och möjligheter och har ingenting att erinra.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd är i huvudsak positiv och redovisar hur man vill gå vidare med arbetet att ta fram dels målformuleringar och konkreta aktiviteter, dels lokala framtidsscenarier, allt i samverkan med medborgarna. Delar av Hässelby Gård bör ingå i satsningen liksom i första hand Grimsta men även Hässelby Strand, Räcksta, Vällingby och Smedshagen.

Katarina-Sofia stadsdelsnämnd pekar på några områden att ta hänsyn till vid planering för ytterstadens utvecklingsmöjligheter. Dels nämns etableringen av friskolor i innerstaden som innebär risk att ytterstadsskolor måste läggas ner, dels att stadsdelsnämnder måste samverka vid planering av service i nya bostadsområden. Man vill också se informationsspridning och möjlighet att lära av varandra.

Kista stadsdelsnämnd är positiv. Stadsdelsnämnden bör få besluta över alla insatser, även de som finansieras av bolagen. Facknämndernas roll måste förtydligas och konkretiseras. Samtliga tre stadsdelar (Husby, Akalla och Kista) föreslås ingå, bl a i syfte att uppmuntra intresset för en gemensam utveckling och en starkare identifikation med området. Om man redan från början engagerar det lokala föreningslivet så kan satsningen få en flygande start. Kungsholmens stadsdelsnämnd är positiv till förslaget om en närmare samverkan med ytterstaden och påpekar att ett sådant samarbete måste upplevas vara av ömsesidigt intresse.

Liljeholmens stadsdelsnämnd menar att ambitionen att öka det lokala inflytandet är bra men att processerna för detta måste planeras så att de kan leva vidare inom ramen för förvaltningens rutiner när de extra resurserna upptäcks. Maria-Gamla stans stadsdelsnämnd menar att en förutsättning att minska befintliga integrationsproblem i vissa stadsdelsområden främst måste bygga på en styrning av bostadsbyggandet, hyressättningen, tillgången till bra skolor och infrastruktur. Även det positiva eller negativa värdet av möjligheten att välja skola bör diskuteras. Integrationsproblem kan förekomma även i innerstaden men inte så uttalat som i vissa ytterstadsstadsdelar.

Normmalms stadsdelsnämnd är positiv till att medverka i sådana initiativ från de stadsdelar som kommer att ingå i Stadsdelsförnyelsen som syftar till att öka samverkan mellan olika delar av staden.

Rinkeby stadsdelsnämnd efterlyser ett förtydligande av begreppen ”direkt inflytande”, ”sociala insatser” och ”engångskaraktär”. Flexibilitet avseende de sociala åtgärderna efterlyses. Mycket bra att bostadsbolagen ska kunna komma överens direkt med boende när det gäller sådant som bara berör ett bostadsområde. Det är viktigt att även facknämnderna bedriver ett genomtänkt utvecklingsarbete i ytterstaden. Den centrala styrgruppen bör ges i uppdrag att ha en helhetssyn och få möjlighet att kunna samordna övriga satsningar. De avsatta medlen bör gå till de berörda stadsdelsnämnderna och hänsyn måste tas till den socioekonomiska situationen när pengarna fördelas. Ett lokalt utvecklingsarbete ska finnas oavsett satsningar. Vid ett öppet möte påpekades bl a att språket i remissmaterialet var svårt att läsa.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd är i huvudsak positiv. Det är tillfredsställande att Stadsdelsförnyelsen betonar lokala utgångspunkter, arbetsformer och beslutsprocesser. Det tidigare Agenda 21-arbetet på Skarpnäcksfältet (Miljöligan) lyfts fram som ett gott exempel på lokalt medborgarengagemang och samverkan mellan staden och utomstående intressenter. Även idag finns ett starkt lokalt engagemang och bred samverkan. Stadsdelsförnyelsen kan bli ett stöd när det gäller att utveckla och stadga dessa lokala utvecklingsprocesser. För att nå resultat inom rimlig tid är det också viktigt att strukturera samarbetet med t ex stadens centrala nämnder för bostadsplanering, centrumförnyelse, lokal trafikplanering och utbildning samt med idrottens olika aktörer, närpolisen och andra viktiga partners. Projekt måste följas upp, kvalitetsmätas och utvärderas.

Skärholmens stadsdelsnämnd menar att förslaget som helhet är bra. Det finns utrymme för lokala variationer utifrån lokala förutsättningar och det är positivt att medlen fördelas till berörda stadsdelsnämnder. Det är också bra att olika satsningar samlas under ett paraply, ett sammanhållet utvecklingsarbete, eftersom strukturella problem inte kan lösas lokalt. Insatser måste också göras samtidigt på flera nivåer och inom flera områden. Stadsdelsförnyelsen ses inte som ett avgränsat projekt utan ska genomsyra hela organisationen. Demokrati och inflytande kan inte begränsas till extraordinära satsningar. Målen för Stadsdelsförnyelsen bör gälla samtliga nämnder och bolagsstyrelser. Bostadsförmedlingen bör medverka. Det måste bli klargöras hur det generella avkastningskravet på gjorda investeringar kommer att tillämpas och vad som är ordinarie underhåll respektive ”satsning”. Nämnden kommer själv att gå vidare för att klargöra de lokala processerna, bli för att hitta en balans mellan allmänintressen och särintressen.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd är positiv till bredden, den högre ambitionsnivån och fokuseringen på tillgångar och möjligheter. Måluppfyllelse underlättas på ett avgörande sätt av att så många facknämnder och bolag får i uppdrag att medverka i Stadsdelsförnyelsen inom sin ordinarie verksamhet. Ett bredare geografiskt perspektiv är viktigt. Den regionala samverkan mellan Spånga-Tensta, Kista och Rinkeby i det pågående arbetet att ta fram gemensamma framtidsscenarier för Järvaregionen lyfts som ett exempel. Kulturens roll borde betonas mer. Det finns en motsättning mellan kravet att insatser ska vara av engångskaraktär och det faktum att det tar tid att åstadkomma positiva förändringar. I förslaget saknas viktiga externa samarbetspartners, t ex arbetsförmedlingen, landstinget, branschorganisationer, näringslivs- och arbetsmarknadsorganisationer samt bildningsförbund.

Vantörs stadsdelsnämnd är i stort positiv och menar att Stadsdelsförnyelsen kan få stor betydelse för utvecklingsarbetet i ytterstaden. Den geografiska omfattningen och gränsen mellan ordinarie verksamhet och extra insatser bör studeras vidare. Olika satsningar och projekt måste samordnas på stadsdelsnämnds nivå. De omfattande målsättningarna inte kan nås bara inom ramen för Stadsdelsförnyelsen. Den centrala styrgruppen måste kontinuerligt arbeta för att precisera och konkretisera de övergripande målen, dels för att tydliggöra för medborgarna vad som ska uppnås, dels för att underlätta en bra utvärdering. Nämnden betonar vikten av att det klargörs hur stora resurser, inklusive bolagens medel, som tilldelas stadsdelsnämnderna. Vid ett öppet möte framfördes synpunkten att remisstiden borde ha varit längre om den ansvariga roteln menar allvar när det gäller att skapa ökad delaktighet. Små privata hyresvärdar, lokalt näringsliv, nya mötesformer som bl a lockar fler ungdomar samt trivselfrågor är viktiga framgångsfaktorer.

Älvsjö stadsdelsnämnd är mycket positiv till detta försök till ny ansats att skapa rättvisa uppväxtvillkor och ekonomisk utveckling i hela ytterstaden. Man vill bygga på det engagemang som finns i olika planfrågor och tycker därför att det vore spännande att få omfattas av Stadsdelsförnyelsen, med fokus på områdena Solberga och Prästgårdsgården som man hittills inte haft möjlighet att engagera sig nämnvärt i.

Östermalms stadsdelsnämnd pekar på att det förekommer ett visst samarbete mellan Östermalm och stadsdelar i ytterstaden. Man föreslår att området Ekhagen-Lappkärrsberget skulle kunna ingå i Stadsdelsförnyelsen med hänvisning till behovet att öka samverkan mellan studenter, invandrare och övriga boende.

Facknämnder

Gatu- och fastighetsnämnden välkomnar att Stadsdelsförnyelsen ska utgå från tillväxt och långsiktighet. Dock är det viktigt att satsningen inte innebär samordning för samordningens skull och därmed kullkastar fungerande samarbete inom t ex Kista- och Söderortsvisionerna. Istället bör tydliggöras att och hur Stadsdelsförnyelsen främjar och bejakar att flera olika insatser kan pågå parallellt, även med en högre grad av central samordning. Annars är risken stor att angeläget arbete i ytterstaden förlorar tempo. Det vore också olyckligt om förslaget att kommunstyrelsen ska ansvara för att utarbeta flexibla former för dialog med externa aktörer ska tolkas som om de kontakter som idag sker i förvaltningar och inom visionsarbetet ska centraliseras.

Nämnden understryker att dess arbete i ytterstaden sker i den reguljära verksamheten inom ytterstadsbyråerna i Region Ytterstad. Prioriteringsfrågor avgörs inom ramen för ordinarie linjearbete, det är här omfattning och takt av insatser i ytterstaden bestäms. Sist men inte minst är det i detta arbete som både lagbundet och övrigt samrådsarbete sker. Bl a träffar man tekniskt ansvariga inom stadsdelsförvaltningarna för genomgång och diskussion kring aktuella projekt. Kontoret deltar vid informationsträffar om det är påkallat.

Förtydliganden krävs avseende investeringar, driftkostnader, ”projekt av engångskaraktär” m m. Krav måste ställas på tydlighet beträffande typ av projekt, genomförandetid osv. Inom Ytterstadssatsningen byggdes på ett olyckligt sätt upp två parallella beslutsgångar, en för ordinarie insatser och en för ytterstadsprojekten. Nämnden önskar ett tydligare resonemang om hur uppdraget att tillskapa 20 000 nya bostäder korresponderar med riktlinjerna för Stadsdelsförnyelsen. Trivsel i lokalsamhället, arbetet för en god närmiljö och betoning av den fysiska miljön är viktiga delar i satsningen.

Idrottsnämnden har ingenting att erinra mot att vissa riktade insatser görs i ytterstadsområdena. Man konstaterar att man kan komma att beröras av olika idrottsprojekt och menar att idrottsnämnden måste fatta beslut i dessa frågor innan beslut fattas på lokal nivå, detta för att behov och investerings- och driftkostnader ska kunna redovisas. Det måste också garanteras att eventuella projekt belastar Stadsdelsförnyelsens budget.

Integrationsnämnden lämnar ett omfattande remissvar som tar sin utgångspunkt i stadens mångåriga erfarenheter av en lång rad kommunala och statliga ”satsningar” som syftat till att förbättra levnadsvillkoren i Stockholms eftersatta förorter. Dessa erfarenheter och slutsatser utgör en viktig utgångspunkt för satsningen på Stadsdelsförnyelse och för förslaget till riktlinjer. De viktigaste synpunkterna kan sammanfattas på följande sätt.

- ? Långsiktighet och kontinuitet är nödvändigt om man vill nå resultat. Riktlinjerna är inte tillräckligt tydliga på den punkten.
- ? Resultat nås bara om alla pågående insatser samordnas. Denna samordning saknas.
- ? Stadsdelsförnyelsen är bara en del av det utvecklingsarbete som pågår i ytterstaden. Idag saknas inte bara samordning utan också ett tydligt formulerat övergripande syfte för stadens samlade utvecklingsarbete i ytterstaden. Det gör att Stadsdelsförnyelsens roll i helheten blir oklar och att det också är svårt att precisera syftet med Stadsdelsförnyelsen. Det är viktigt att syftet står i relation till de medel som avsätts.

- ? De mål som uttrycks i förslaget till riktlinjer är bra som övergripande mål för det samlade utvecklingsarbetet i ytterstaden men måste brytas ner till mål för själva Stadsdelsförnyelsen så att det arbetet kan följas upp och utvärderas.
- ? Det är viktigt att enskilda stadsdelar inte lämnas ensamman med hela ansvaret. Både vertikal och horisontell samordning och samverkan måste åstadkommas. I vertikal samverkan tar varje nivå ett tydligt ansvar för sin del i utvecklingsarbetet. I horisontell samverkan agerar olika aktörer på det lokala planet med utgångspunkt från ett gemensamt mål.

Kulturnämnden ställer sig i princip bakom de föreslagna riktlinjerna. Man anser att det kulturpolitiska perspektivet bör stärkas mot bakgrund av att kulturen, inte minst på det lokala planet, ska vara en motor och innovatör i samhällsutvecklingen. Tensta Konsthall, stadsdelsbiblioteken, samlingslokalerna och det pågående arbetet att bygga upp lokala kulturcentra i några ytterstadsstadsdelar tas upp som exempel på områden där en samverkan med Stadsdelsförnyelsen skulle kunna föra det lokala utvecklingsarbetet vidare. Nämnden föreslår att man tilldelas medel för att delta i Stadsdelsförnyelsen. Miljöförnyelsen och skyddsnämnden tillstyrker förslaget under förutsättning att förnyelsen sker så att den bidrar till att nå målen i Stockholms nya miljöprogram. Det måste framgå av målformuleringarna för Stadsdelsförnyelsen att de nya miljömålen ska vägas in i omdaning av stadsdelarna. Nämnden är positiv till att det utvecklas arbetsformer som innebär samverkan på det lokala planet mellan medborgare och berörda facknämnder. Därigenom kan nämnden bidra till att undanröja befintliga och undvika nya lokala miljöproblem. Exempel på befintliga problem är trafikbuller och PCB i fogmassor och i jorden utanför byggnader. Nämnden förutsätter att dess remissvar avseende Vision Söderort används som utgångspunkt för en lokal påskrift. Miljöförnyelsen är viktigt att Stadsdelsförnyelsen samverkar med ordinarie verksamhet, exempelvis nämndens arbete i stadsdelarna och uppdraget att inrätta företagslotsar. Samverkan bör också ske med Söderortsvisionen, Företagens Miljösatsning och Stockholm Matchning, satsningar som i hög grad hänger samman med Stadsdelsförnyelsen. Kravet på nämnder och bolagsstyrelser att redovisa i sina verksamhetsplaner för hur man avser att fullfölja sina uppdrag i Stadsdelsförnyelsen är positivt. Detsamma gäller kommunstyrelsens uppdrag att söka dialog med externa aktörer (t ex SL och privata fastighetsbolag) som har en avgörande roll när det gäller stadslandskapets utformning.

Stadsbyggnadsnämnden är positiv till att fler nämnder och bolag involveras eftersom det krävs medvetna insatser från stadens alla aktörer för att

åstadkomma mer jämlika levnadsvillkor. Nämnden medverkar redan i olika satsningar som ryms inom stadens övergripande integrationsmål; Kistavisionen, Vision för Söderort och även Stockholm 2030, där syftet är att visa hur stadsbebyggelsen kan bli socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbar. Den översiktliga planeringen bör utvecklas på områdesnivå (mellan översiktsplanen och detaljplanen) för att synliggöra både det övergripande och det lokala perspektivet. Områdesnivå ger medborgare och andra lokala aktörer goda möjligheter att delta i diskussionen om ett områdes långsiktiga utveckling – helt i linje med förslaget i riktlinjerna att det lokala utvecklingsarbetet ska bygga på framtidsscenarier. Samarbetet mellan centrala nämnder och stadsdelsnämnder måste utvecklas om syftet med att etablera en områdesnivå ska kunna förverkligas.

Stadsmuseinämnden anser att syften och målformuleringar är ambitiösa men allmänt hållna. Om medel anslås vill nämnden delta i satsningen. Bl a kan man bidra till att nyansera bilden av de berörda stadsdelarna genom att skildra områdenas kulturhistoriska utveckling. Nämnden menar att man bör delta både i stadsdelsnämndernas målformuleringsarbete och i de fora där konkreta åtgärdsförslag diskuteras, främst för att säkra att kulturhistoriska aspekter beaktas.

Utbildningsnämnden påpekar att det redan idag görs särskilda satsningar på gymnasieskolor i ytterstaden och att dessa skolor även har fått ökade resurser jämfört med övriga gymnasier. Inom vuxenutbildningen pågår ett arbete som rör rekrytering, validering, uppbyggnad av lärcentra m m. Samarbetet med stadsdelsnämnderna avseende dessa frågor skulle kunna utvecklas ytterligare. När det gäller lokal samverkan framhåller nämnden att gymnasiesystemet inte bygger på samma stadsdelsförankring som tidigare, även om vissa ytterstadsgymnasier har en tydligare lokal förankring.

Bolagen

Koncernledningen tillstyrker förslaget och menar att det är nödvändigt både med en breddning och en samordning av utvecklingsarbetet i ytterstaden. Det påpekas att ansvarsfördelningen mellan berörda bolag bör omarbetas, främst därför att förslag till budget 2004 för Stockholm anger att SISAB inte ska avsätta medel till Stadsdelsförnyelsen men också för att framför allt Svenska Bostäder och Familjehem har sålt ett antal fastigheter i ytterstaden.

Svenska Bostäder delar till fullo den beskrivning som görs av syftet med en fortsatt satsning på Stadsdelsförnyelse. Det är angeläget att ta vara på samordningsmöjligheter och skapa forum för dialog med dem som berörs av

förnyelseprocesser. Bolaget har goda möjligheter till detta genom en decentraliserad och lokal organisation. Samordning bör ske inte bara med visionsarbetet i Kista och Söderort utan också med det omfattande utvecklingsarbete som bolaget nu planerar i Vällingby (ett led i en "Vision Västerort"). Generellt bör fortsatta insatser göras i ytterstadens centrumanläggningar eftersom det har en positiv inverkan på områdets attraktivitet. I första hand bör större och mer helhetsinriktade projekt prioriteras i syfte att åstadkomma synliga förändringar. Ett konkret exempel är den planerade boutställningen i Tensta 2006.

Familjebostäder instämmer i huvudsak i förslaget och menar att det skapar utrymme för en mersatsning i utvalda områden i syfte att stärka områdenas sociala ställning och tillgodose specifika behov. Bl a nämns lägenhetssammanslagningar och investeringar i bredband. Bolaget är mycket positivt till möjligheten att förändra och utvidga urvalet av stadsdelar. Med utgångspunkt från boendeprofiler och enkäter följer man utvecklingen i de stadsdelar där man har sitt bestånd, och dessa profiler visar nu behov av insatser i bl a Årsta och Blackeberg. Förslaget att ansvarsfördelningen mellan fastighetsbolagen ska utgå från bestånd och aktuella projekt i berörda stadsdelar ses som en väsentlig förbättring när det gäller att åstadkomma bästa resultat av satsade medel. Bolaget är positivt till att mindre upprustningsåtgärder särskiljs från Stadsdelsförnyelsen, men menar att det behöver förtydligas vad som avses med mindre åtgärder.

Stockholms hem konstaterar att man har fått gehör för de synpunkter som framförts i det omfattande samråd som föregått remissen. Bolaget understryker att samverkansfasen i större projekt inte får ta så lång tid i anspråk att hyresgästerna upplever det som negativt. En beloppsgräns om 100 000 kronor föreslås för att avgränsa sådana mindre omfattande insatser som inte kommer att behandlas eller redovisas inom ramen för Stadsdelsförnyelsen. Andra områden än de som ingått i Ytterstadssatsningen har behov av samlade insatser. Därför är det angeläget att kretsen av berörda stadsdelar vidgas.

Centrum Kompaniet anser att det är viktigt att de åtaganden man gjort inom ramen för Ytterstadssatsningen kan fullföljas innan nya projekt planeras. Trygghetsskapande åtgärder bör tillföras som ett av målen för satsningen. Bolaget har tidigare strävat efter att koncentrera insatserna till de små centrumanläggningar där det funnits brister i den fysiska miljön och i känslan av trygghet. Åtgärder som gäller ungdomar borde lyftas fram mer. Begreppet mindre omfattande insatser som inte ska ingå i Stadsdelsförnyelsen måste definieras.

SISAB menar att de föreslagna riktlinjerna ligger helt i linje med de synpunkter som bolaget framfört under åren, bl a när det gäller en förenklad beslutsprocess. Kortare genomförandetid bidrar till att engagemanget hos elevråd och andra lever kvar. Även den mindre strikta geografiska avgränsningen är bra.

Stadsteatern ställer sig bakom de föreslagna riktlinjerna och uppskattar den betoning på kulturens roll i byggandet av en attraktiv samhällsmiljö som förslaget andas. Genom teaterverksamheten i Sättra och framför allt Parkteatern har bolaget redan idag en närvaro även utanför Stockholms City, och nu satsas ytterligare på verksamheter i ytterstaden, bl a genom Ung Scen som är uppsökande teater för barn och unga i skolor och samlingslokaler. Unga Klara kommer att hösten periodvis att ha sin bas i Skarpnäcks kulturhus och på Akalla Träff. Bolaget planerar även för etablerandet av en permanent scen i Skärholmen. Stadsteatern har en hög beredskap att ingå i ett fortsatt samarbete med berörda stadsdelar.

De externa remissvaren sammanfattas inte. Istället hänvisas till *bilaga 4*.

Mina synpunkter

Utvecklingsarbetet i ytterstaden har avgörande betydelse för hela Stockholms fortsatta utveckling. En positiv utveckling i förorterna gör att Stockholm står betydligt bättre rustad inför framtiden. Ett misslyckande innebär växande klyftor och ökade motsättningar.

Stadsdelsförnyelsen handlar dels om medborgarengagemang, dels om samverkan mellan en rad olika aktörer inom ramen för ett lokalt utvecklingsarbete. Det handlar om medborgarnas möjlighet att på allvar delta i lokala beslutsprocesser och om den kommunala organisationens förmåga att åstadkomma reell samverkan mellan olika verksamhetsområden och olika nivåer. Stadsdelsförnyelsen kommer att beröra många stadsdelsnämnder, de flesta centrala facknämnder och ett antal kommunala bolag. Förslaget till riktlinjer har därför remitterats brett, något som har resulterat i ett mycket intressant och varierat bakgrundsmaterial inför det slutgiltiga ställningstagandet. Även enskilda medborgare, ungdomsråd, lokalt föreningsliv och andra externa parter har lämnat många tankvärda och insiktsfulla synpunkter.

På vissa punkter är samstämmigheten stor bland remissinstanserna. Rent allmänt är alla positiva till att det görs en satsning på ytterstadens fortsatta utveckling. Framför allt uppskattas att Stadsdelsförnyelsen utgår från tillgångar och utvecklingsmöjligheter istället för att fokusera på problem, svagheter och behov. Nästan alla remissinstanser uttalar sig också mycket

positivt när det gäller målsättningen att sträva efter ökad samverkan, både mellan olika större satsningar och mellan dessa satsningar och den ordinarie verksamheten. Samtidigt uttrycker många skepsis inför de mycket allmänt hållna målformuleringarna. Jag återkommer till det.

Tidigare erfarenheter

De utvärderingar som gjorts av tidigare kommunala och nationella satsningar i Stockholms ytterstad ger viktiga ledtrådar och möjliga nycklar till framgång när det gäller det lokala processarbetet. I sitt remissvar pekar integrationsnämnden framför allt på följande erfarenheter från Storstads-satsningen.

Inom ett projekt utan inbördes sammanhang och utan koppling till ordinarie verksamheter leder inte till varaktig förändring. Samverkan mellan lokala aktörer, kommunen, statliga myndigheter, näringslivet samt föreningslivet och de boende måste stödjas och utvecklas långsiktigt. (NUTEK)

? En genomtänkt lokal organisation är en förutsättning för att utvecklingsarbetet ska ge resultat. En renodlad projektorganisation innebär att arbetet marginaliseras och inte påverkar det ordinarie arbetet. Effekterna försvinner när projektet läggs ner. Om arbetet å andra sidan helt sammanblandas med ordinarie verksamhet drunknar utvecklingsarbetet i gamla strukturer. Svårigheten ligger i att skapa en organisation som synliggör utvecklingsarbetet och samtidigt har en fast koppling till ordinarie verksamhet. (Södertörns Högskola)

? Ett tydligt stöd från stadsdelsnämndsområdets ledningsnivå krävs för att utvecklingsarbetet ska få genomslagskraft. (Södertörns Högskola)

? Segregation kan inte lösas genom riktade insatser till begränsade geografiska områden som definieras som utsatta. Arbetet måste snarare koncentreras på relationen mellan dessa stadsdelar och det omgivande samhället. Åtgärder i stadsdelarna kommer inte åt grundproblemet. Hela ansvaret för den lokala utvecklingen har lagts på de berörda stadsdelarna trots att de saknar möjligheter att påverka avgörande strukturella frågor.

Integrationsområdet) forskningsarbete har utmynnat i en "handbok" för framgångsrikt lokalt utvecklingsarbete som presenterades våren 2003. De avgörande faktorerna är framför allt följande.

? Organisationen. Arbetet måste ske i nära samverkan mellan olika nivåer (vertikal samverkan) där varje nivå tar ett tydligt ansvar för sin del i utvecklingsarbetet. Enskilda stadsdelar kan inte lämnas ensamma med hela ansvaret. Samverkan mellan olika aktörer på det lokala planet (horisontell samverkan) är lika viktigt och det måste finnas ett gemensamt ansvarstagande för hela utvecklingsarbetet.

? En tydlig definition och analys av nuläge – behov och utvecklingsmöjligheter – måste ligga till grund för arbetet. Denna analys måste bestå av såväl expertanalyser som analyser från lokala aktörer och boende.

- ? Lokala utvecklingsprogram bör utarbetas. Dessa får inte bara rada upp ett antal projekt utan måste framför allt beskriva en sammanhållen plan för stadsdelens utveckling (dvs vad olika projekt och åtgärder sammantaget ska uppnå).
- ? Det behövs ett tydligt uttalat politiskt stöd och engagemang från såväl lokal som central nivå för att utvecklingsarbetet ska kunna nå framgång.
- ? Den lokala nivån bör ha ett stort inflytande över de medel som avsätts för utvecklingsarbetet och det måste finnas en långsiktigt stabil finansiering. Om den lokala nivån ständigt måste söka utvecklingsmedel från projektfonder kommer detta att inverka negativt på långsiktighet och stabilitet i utvecklingsarbetet.

Integrationsnämnden poängterar också att samtliga forskare och utvärderare som man samverkar med lyfter fram ett kunskapsbaserat utvecklingsarbete istället för tillfälliga projekt utan inbördes sammanhang. Utvecklingsarbetet måste balansera mellan boendes och lokala aktörers dagliga önskemål och behov och en gedigen kunskap om vilken typ av åtgärder som långsiktigt leder till resultat.

Jag vill särskilt betona hur viktigt det är att dessa erfarenheter från det lokala processarbetet får utgöra en viktig grund för den fortsatta satsningen på ytterstadens förnyelse.

Förändringar av riktlinjerna med utgångspunkt från remissvaren

Många remissinstanser kritiserar de föreslagna målskrivningarna som alltför allmänt hållna. Dessutom menar man att det inte är realistiskt att tro att målen kan nås enbart med hjälp av de medel som tillförs genom satsningen på Stadsdelsförnyelse. Många av målsättningarna kräver genomgripande strukturförändringar för att uppnås.

Jag instämmer i kritiken. Riktlinjerna har därför justerats och kompletterats på den här punkten. Istället för fyra ”specifika målformuleringar” innehåller det slutgiltiga förslaget istället tre övergripande mål, som från 2004 även kommer att utgöra kommungemensamma mål för stadens samlade integrationspolitik. Till detta läggs ett antal processmål som beskriver formerna för det lokala utvecklingsarbetet och som samtidigt utgör både mål och medel i satsningen. (Processmålen är inte nya. Förändringen innebär bara att löpande text och vissa uppdrag i förslaget till riktlinjer har strukturerats på ett mer överskådligt vis. På så sätt tydliggörs också själva processens betydelse.) Riktlinjerna har slutligen kompletterats med ett antal kriterier som

syftar till att definiera vilka åtgärder som kan rymmas inom Stadsdelsförnyelsen.

Därutöver tillförs ett kort resonemang kring begreppet ”insatser av engångskaraktär”. Med dessa klagöranden menar jag att remissinstansernas synpunkter på dessa punkter har tillgodosetts.

Jag vill också understryka att satsningens fortsatta utveckling i sig är en process och att det är ett ansvar för alla nivåer och alla inblandade aktörer att agera om man anser att någon del i processen kan förbättras. Den ansvariga arbetsmarknads- och integrationsberedningen har det slutgiltiga ansvaret att vid behov föreslå fullmäktige att besluta om justeringar i riktlinjerna.

I anslutning till detta resonemang kring målskrivningarna vill jag också betona att ett sammanhållet utvecklingsarbete i ytterstaden i första hand måste handla om en mobilisering och samordning av stadens ordinarie resurser. Med en målinriktad användning av de totala resurserna är det fullt möjligt att nå betydande resultat.

Några remissinstanser har lämnat förslag på ytterligare ett antal aktörer som skulle kunna vara intressanta samverkansparter i det lokala utvecklingsarbetet. Riktlinjerna har kompletterats med dessa förslag.

De riktlinjer för Stadsdelsförnyelse som kommunfullmäktige föreslås fastställa redovisas i *bilaga 5*.

Kommentarer och förtydliganden samt uppdrag till kommunstyrelsen och Stockholms Stadshus AB med anledning av vissa remissvar

Några stadsdelsnämnder har framfört åsikten att samtliga 600 mnkr ska fördelas direkt till stadsdelsnämnderna, alternativt att stadsdelsnämnderna får beslutanderätt även när det gäller bolagens andel i satsningen. Jag har förståelse för förslaget men konstaterar samtidigt att det inte är möjligt med den finansieringsform som valts för satsningen. Genomförandebeslut som avser bolagssektorns andel måste fattas inom respektive bolag. Dock vill jag understryka att detta återigen aktualiserar hur viktigt det är att ta fasta på processmålen om samverkan och medborgarnas delaktighet, och särskilt betona bolagens ansvar i det avseendet. Ett av fastighetsbolagen, Svenska Bostäder, tar själv upp just den frågan i sitt yttrande och menar att det i högsta grad ligger i deras eget intresse att på alla sätt vara öppen för samverkan och dialog. Möjligheten att vidareutveckla bolagssektorns engagemang i satsningen på Stadsdelsförnyelse och ytterstadens förnyelse kommer dessutom att utredas av kommunstyrelsen och koncernstyrelsen.

Rinkeby stadsdelsnämnd menar att målsättningen om ökade möjligheter till ”direkt inflytande” för medborgarna bör förtydligas. Spånga-Tensta stadsdelsnämnd pekar på samma oklarhet och menar att ett direkt inflytande kan komma i konflikt med den parlamentariska beslutsordningen. Jag anser, i linje med den tänkbara åtgärd som Spånga-Tensta själv pekar på, att den här frågan måste lösas lokalt när man utformar de beslutsprocesser som ska gälla för Stadsdelsförnyelsen. Spånga-Tensta poängterar att det gäller att hitta system där de boendes inflytande på ett tydligt sätt kan redovisas i beslutsprocesser. Gatu- och fastighetsnämnden uttrycker en oro för att satsningen på Stadsdelsförnyelse ska medföra krav på samordning för samordningens skull och därmed kullkasta ett redan fungerande samarbete. Denna farhåga har inte uttryckts av någon annan remissinstans. De flesta svar pekar istället på behovet av – och även möjligheten till – ökad grad av samordning. Detta är mycket angeläget både för att hushålla med stadens begränsade resurser och för att ta vara på den kunskap och erfarenhet som finns hos olika aktörer och på olika nivåer i stadens organisation. Jag vill verkligen understryka att syftet med satsningen inte är att tvinga fram konstlade eller onödiga processer – tvärtom.

Remissvaren visar att det inom staden och även bland medborgare och föreningsliv finns olika syn på hur väl samverkan fungerar idag och i hur stor utsträckning man känner sig delaktig i gemensamma angelägenheter. Detta finns det all anledning att fundera vidare på inom ramen för satsningen, både lokalt och inom den centrala styrgruppen, bl a med utgångspunkt från det processmål som anger att det ska utvecklas tydliga samverkansformer mellan berörda stadsdelsnämnder, facknämnder och bolag. För övrigt finns i gatu- och fastighetsnämndens remissvar ett antal konkreta exempel på lokala samrådsformer som kan tjäna som goda exempel och utgångspunkter när de lokala processerna inleds.

Jag instämmer i gatu- och fastighetsnämndens påpekande att de två parallella beslutsgångar (den ordinarie och den för ytterstadsprojekt) som efterhand etablerades som ett resultat av den tidigare Ytterstadssatsningen inte alltid var lyckosam. Det är bland annat för att undvika att detta upprepas som en ökad grad av samordning och samverkan är så viktig i Stadsdelsförnyelsen, och naturligtvis i stadens verksamheter rent generellt. Detta tas bl a upp av koncernledningen, som i sitt tjänsteutlåtande menar att det är nödvändigt att samordna stadens utvecklingsarbete i ytterstaden. Även de berörda bolagen betonar hur viktigt det är att åstadkomma samordning mellan stadens olika aktörer. Svenska Bostäder nämner exempelvis sin decentraliserade och lokala organisation som en bra förutsättning för samordning och samverkan.

Familjebostäder och Stockholmshem tar upp behovet av att tydligare klargöra vad som avses med sådana mindre omfattande insatser som inte ska redovisas inom ramen för Stadsdelsförnyelsen. Stockholmshem menar att en beloppsgräns om förslagsvis 100 000 kronor per projekt skulle kunna fastställas. Jag föreslår att denna gränsdragningsfråga skyndsamt hanteras av kommunstyrelsen och Stockholms Stadshus AB i samband med att man utreder frågan om hur de kommunala bolagens engagemang i Stadsdelsförnyelsen kan vidareutvecklas.

Ytterligare två frågor som rör bolagens roll i satsningen bör hänföras till kommunstyrelsen och Stockholms Stadshus AB för snabba klargöranden. Det gäller dels det spörsmål som Svenska Bostäder tar upp rörande möjligheten att redovisa eventuella nedskrivningsbehov i samband med kompletteringsbebyggelse inom ramen för Stadsdelsförnyelsen, dels den fråga Skärholmens stadsdelsnämnd tar upp om huruvida det generella avkastningskravet på bolagens investeringar kommer att tillämpas i Stadsdelsförnyelsen. (Nämnden påpekar att i den tidigare Ytterstadssatsningen skulle bolagsinvesteringar inte generera hyreshöjningar.)

Idrottsnämnden tar i sitt yttrande upp frågan om hur eventuella investeringar i nya idrottsanläggningar ska hanteras så att idrottsnämnden blir första beslutsinstans och inte belastas med investerings- och driftkostnader. Detta är en av många tänkbara delar av Stadsdelsförnyelsen som kan beröra idrottsnämnden. Några andra intressanta aspekter är hur samverkan kan ske på det lokala planet kring satsningar på spontanidrott (en fråga som även tagits upp av SISAB), idrottsskolor, Idrott mitt i byn och nämndens kontinuerliga kontakter med stadens idrottsklubbar. Dessa frågor och även arbetet med kommande investeringsplaner är exempel på sådant som skulle kunna finnas med när nämnden i kommande verksamhetsplaner konkretiserar sin medverkan i Stadsdelsförnyelsen.

Kulturnämndens och näringslivsnämndens yttranden kan lyftas fram som exempel på hur man inom centrala nämnder ser vissa konkreta möjligheter till samverkan med det lokala planet för att förstärka effekterna av både centralt och lokalt finansierade insatser. Generellt finns det dock anledning för de centrala nämnderna att utveckla dessa tankegångar så att man på ett seriöst sätt inkluderar hela staden i sin ordinarie verksamhet. Här kan satsningen på Stadsdelsförnyelse med sina kommunövergripande mål och sitt processinriktade arbetssätt bidra till att stimulera och vidareutveckla ett brett förhållningssätt till det kulturpolitiska perspektivet i riktlinjerna bör stärkas ytterligare är intressant och tänkvärt, och det har även framförts av Spånga-Tensta stadsdelsnämnd. I dagsläget anser jag dock att kulturen betonas

tillräckligt starkt i riktlinjerna, både i det inledande resonemanget och i de övergripande målsättningarna. Synpunkten lämnas istället vidare som ett förslag till arbetet med lokala framtidsvisioner.

Detsamma gäller stadsmuseinämndens och miljö- och hälsoskyddsnämndens förslag att ytterligare lyfta sina respektive ansvarsområdens "status" i de kommande processerna med framtidsvisioner och målformuleringar. Givetvis måste det nya miljöprogrammet vägas in i de delar där det är tillämpligt. På samma sätt ska hänsyn naturligtvis tas till kulturhistoriskt värdefulla miljöer. Jag har dock inte för avsikt att föreslå att stadsmuseinämndens medverkan i de lokala målformuleringsprocesserna ska vara obligatorisk. Däremot uppmanas stadsdelsnämnderna att nyttja stadsmuseinämndens ingående och djupa kunskap på området, som en bland många vägar att lyfta ett områdes attraktionskraft och förstärka känslan av samhörighet kring en gemensam hembygd. Förslaget från miljö- och hälsoskyddsnämnden att det lokala visionsarbetet bör hämta kunskap ur nämndens remissvar avseende Vision för Söderort är också värdefullt och bör kunskapsbyggnadsnära och komplettera framtidsvisionerna på ett mycket intressant arbete, projektet Stockholm 2030, som syftar till att visa hur stadsbebyggelsen kan bli socialt, ekonomiskt och ekologiskt långsiktigt hållbar. Genom att komplettera planarbetet med en områdesnivå skapar man ett forum för medborgare och andra lokala aktörer att föra diskussioner om ett områdes långsiktiga framtid. Detta är också ett centralt syfte med, och samtidigt en viktig arbetsmetod i, Stadsdelsförnyelsen. Jag ser därför mycket positivt på möjligheterna till nära samverkan på detta område.

Jag vill betona att samtliga nämnder och bolagsstyrelser som omfattas av satsningen på Stadsdelsförnyelse ska utforma egna mål för sin medverkan och även redovisa hur man avser att medverka inom ramen för sin ordinarie budget. Detta uppdrag gäller således inte bara berörda stadsdelsnämnder.

Vid de öppna möten som föregick remissrundan återkom mötesdeltagarna ständigt till frågan om hur man engagerar fler ungdomar i det lokala utvecklingsarbetet. Detta tas även upp i flera remissvar. Ungdomsrådet i Enskede-Årsta har lämnat in ett yttrande där man föreslår att de stadsdelsnämnder som ingår i Stadsdelsförnyelse ska prata med sina ungdomsråd om hur ungdomar kan vara med och göra sin stadsdel bättre. Man påpekar också att ett bra sätt att få veta vad ungdomar vill förbättra i en stadsdel är att komma ut till skolorna och prata direkt med ungdomarna. Jag håller helt med ungdomsrådet. SISAB uppehåller sig vid samma fråga och menar att enkla beslutsprocesser och korta genomförandetider bidrar till att engagemanget lever kvar, t ex hos ett elevråd som inleder höstterminen med

att planera för en cafeteria och sedan får se sin idé förverkligad före sommarlovet.

Jag ser det som en särskild utmaning för alla inblandade nämnder och bolagsstyrelser, och även för mig själv som ansvarigt borgarråd, att på olika sätt sträva efter att motivera fler unga människor att påverka, förändra och utveckla sin egen vardagsmiljö. Jag är övertygad om att engagemanget redan finns hos barn och ungdomar och att det därför i hög grad handlar om att erbjuda bättre konkreta möjligheter. Stadens handlingsprogram för implementering av FN:s Barnkonvention uppdateras för närvarande och bör därefter kunna utgöra ett användbart redskap.

För övrigt har ett stort antal remissyttranden lämnats in från enskilda medborgare och sammanslutningar av olika slag. Somliga av alla dessa synpunkter och förslag har föranlett förändringar i riktlinjerna eller kommenterats i detta utlåtande utan att direkta hänvisningar har gjorts till respektive yttrande. Jag rekommenderar ett närmare studium av dessa externa remissvar, liksom naturligtvis även av det omfattande interna materialet, inför den process som nu inleds inom berörda stadsdels- och facknämnder och bolag.

Urval av stadsdelsnämndsområden och fördelning av ekonomiskt utrymme

Urvalet av stadsdelsnämnder och fördelningen av det ekonomiska utrymmet bygger på ett sammanvägt socialt index samt befolkningsprognosen för 2005. Modellen har utarbetats av integrationsförvaltningen på uppdrag av arbetsmarknads- och integrationsroteln och med utgångspunkt från ett statistiskt underlag som har tagits fram av stadens utrednings- och statistikkontor. Geografisk omfattning och fördelning av ekonomiskt utrymme framgår av *bilaga 6*. En mindre summa reserveras årligen för övergripande utvärderingar samt för stöd till stadsdelsnämnderna när det gäller att utveckla processinriktade arbetsmetoder.

Berörda stadsdelsnämnder disponerar det angivna ekonomiska utrymmet under förutsättning att de aktiviteter och åtgärder som initieras följer och kan hänföras till villkoren i de fastställda riktlinjerna. Nämnderna rekommenderas att i stor utsträckning följa det årsvisa utrymmet för att säkerställa medborgares engagemang över hela tidsperioden. Dock finns en möjlighet att förbruka mer eller mindre ett år till förmån för t ex investeringar och åtgärder som man bedömer ska ske under ett annat år. Ett sådant förfarande redovisas i så fall i nämndernas verksamhetsplaner. Nämnderna avgör den totala fördelningen över hela programperioden i samverkan med medborgare. Stadsdelsnämnderna ska även avsätta medel för utvärderingar och kommunikationsinsatser.

Eftersom satsningen inleds först under hösten 2003 kommer berörda stadsdelsnämnder sannolikt inte att förbruka hela det ekonomiska utrymme som anges för innevarande år. Beräknat överblivet utrymme redovisas i verksamhetsplan för 2004.

Den geografiska omfattningen gäller även för bolagssektorns insatser. Stockholms Stadshus AB beslutar för egen del om hur bolagssektorns andel i Stadsdelsförnyelsen ska fördelas mellan berörda fastighetsbolag. Berörda bolagsstyrelser beslutar i sin tur hur det egna bolagets andel ska fördelas mellan stadsdelsnämndsområdena. Ett resonemang om detta återfinns i riktlinjerna under rubriken Budget.

Kontinuerlig uppföljning och utvärdering

Både det processinriktade arbetssättet och den möjlighet stadsdelsnämnderna får att arbeta med ett flerårigt planeringsutrymme ställer stora krav på kontinuerlig uppföljning och utvärdering för att säkerställa att både de övergripande riktlinjerna och de lokalt fastställda framtidsvisionerna och handlingsplanerna verkligen efterlevs. Arbetsmarknads- och integrationsberedningen kommer därför tillsammans med den centrala styrgruppen att noga följa arbetet, bland annat genom att granska de årliga handlingsplaner som upprättas av berörda stadsdelsnämnder. Det är viktigt att berörda nämnder och styrelser följer arbetet på motsvarande sätt. Hur redovisning, uppföljning och utvärdering av satsningen på Stadsdelsförnyelse ska hanteras redovisas mer detaljerat i riktlinjerna, främst under rubriken Redovisning, uppföljning och utvärdering. Jag vill också påminna om att ha ett långsiktigt perspektiv om utvecklingsarbetet i ytterstaden ska bli framgångsrikt. Av samma anledning är det också viktigt att olika insatser genomförs på ett sådant sätt att man redan på planeringsstadiet anger hur erfarenheterna kan föras över till ordinarie strukturer och verksamheter när den särskilda insatsen avslutas. I det avseendet hänvisar jag också till de synpunkter som framförs i stadsledningskontorets remissyttrande.

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden *Sten Nordin* och *Mikael Söderlund* (båda m) enligt följande.

Vi föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta att

1. avstyrka satsningen på Stadsdelsförnyelse

2. därutöver anför följande.

Ett huvudproblem för såväl ytterstadssatsningen, storstadssatsningen och nu den nya satsningen stadsdelsförnyelse är att deras ursprung handlar om att socialdemokratiska politiker ovanifrån vill måla upp sig själva som handlingskraftiga. I själva verket handlar det om satsa skattepengar på en lång rad olika projekt utan någon annan sammanhållande tanke än att ge sken av att intressera sig för förorterna.

Istället för att fokusera på att bryta segregation genom att byta bidragsberoende mot arbete och ge människor möjlighet att ta ansvar för sin egen bostad anser socialdemokraterna att olika mindre och kortsiktiga projektsatsningar av kosmetisk karaktär räcker till. Skattechocken och biltullar är två aktuella exempel på hur socialdemokraterna dramatiskt försämrar för de sämst ställda, förvisar dem till ökat bidragsberoende och inte kunna besöka eller arbeta innerstaden mer än sporadiskt. Att ersätta dessa ingrepp in den privata ekonomin för de sämst ställda, särskilt i ytterstadens miljonprogramsområden, med en stadsdelsförnyelse som under en fyraårsperiod omfattar 300 mkr är en skandal och motverkar på intet sätt segregationen. Detta bara handlar om politiska poänger bevisas av att nu några månader efter valet stängde den socialdemokratiska regeringen bidragskranen till storstadssatsningen. Vi förmodar att den öppnas lagom till nästa valår.

En god politik är istället en politik som i högre grad låter stockholmarna själva besluta över sina egna liv. Att minska politikens omfattning handlar om att öka människors frihet. Med ökad frihet kommer också ett ökat ansvar ett ansvar som alla stockholmare i grunden kan och vill ta. Makten bör flytta närmare stockholmarna. Det är en viktig demokratifråga. Verklig decentralisering handlar inte om att flytta makt från en central nämnd till en stadsdelsnämnd, utan om att flytta makten över vardagen från de politiska sammanträdesrummen till människors kök eller vardagsrum.

Vi anser att satsningar i utsatta förortsstadsdelar skall handla om tre saker och att dessa satsningar skall ingå in den reguljära verksamheten. För det första handlar det om fortsatt upprustning av slitna miljöer. För det andra att minska bidragsberoendet, dvs satsa på att ge människor en rimligt möjlighet att försörja sig själv och sin familj genom eget arbete. För det tredje att låta människorna ta ansvar för sitt eget boende i större utsträckning genom bostadsrättsomvandling Under den senaste mandatperioden genomförde den borgerliga majoriteten just detta. Rejala satsningar på upprustning av miljonprogramsområden och på att minska socialbidragsberoendet. Vi konstaterar att bidragsberoendet minskade med 45 procent och arbetslösheten med 38 procent. Även när det gäller bostadsrättsomvandlingen hade vi kommit långt även i ytterstaden när vänstermajoriteten satte stopp för alla ytterligare omvandlingar.

Kommunstyrelsen delar borgarrådsberedningens uppfattning och föreslår kommunfullmäktige besluta följande.

1. Satsningen på Stadsdelsförnyelse omfattar stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta, Farsta, Hässelby-Vällingby, Kista, Rinkeby,

Skarpnäck, Skärholmen, Spånga-Tensta och Vantör, gatu- och fastighetsnämnden, idrottsnämnden, integrationsnämnden, kulturnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, näringslivsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, stadsmuseinämnden och utbildningsnämnden samt de kommunala bolagen AB Svenska Bostäder, AB Familjebostäder, AB Stockholms hem, Centrum Kompaniet i Stockholm AB, Skolfastigheter i Stockholm AB och Stockholms Stadsteater AB. Dessa medverkar i Stadsdelsförnyelse i enlighet med de uppdrag som anges i riktlinjerna och i övrigt i enlighet med utlåtandet.

2. Riktlinjer för Stadsdelsförnyelse fastställs i enlighet med *bilaga 5* i utlåtandet.
3. Stadens andel av Stadsdelsförnyelse, totalt 300 mnkr under perioden 2003-2006, finansieras av beräknade realisationsvinster vid försäljning av anläggningstillgångar. Gatu- och fastighetsnämndens försäljningsbeting utökas med 75 mnkr för år 2003.
4. Berörda stadsdelsnämnder ges ekonomiskt planeringsutrymme avseende stadens del av Stadsdelsförnyelse i enlighet med *bilaga 6* i utlåtandet.
5. Styrelsen för Stockholms Stadshus AB uppmanas att med utgångspunkt från riktlinjerna besluta hur bolagssektorns andel av finansieringen av Stadsdelsförnyelse ska fördelas mellan de fastighetsförvaltande bolagen. Styrelsen anmodas därutöver uppmana respektive styrelse i de fastighetsförvaltande bolagen att med utgångspunkt från riktlinjerna besluta hur respektive bolags andel av satsningen ska fördelas mellan de stadsdelsnämndsområden som ingår i Stadsdelsförnyelse.
6. Kommunstyrelsen får i uppdrag att i samverkan med styrelsen för Stockholms Stadshus AB utreda frågan om en vidareutveckling av de kommunala bolagens medverkan i Stadsdelsförnyelse och i arbetet med ytterstadens förnyelse. I samband med detta beaktas de frågeställningar kring vissa gränsdragningar, nedskrivningsbehov och avkastningskrav som tas upp i detta utlåtande.

Kommunstyrelsen beslutar för egen del – under förutsättning av kommunfullmäktiges beslut ovan – följande

Framställan från integrationsnämnden avseende ”Ytterstadens förnyelse” anses besvarad med vad som anförs i detta utlåtande.

Stockholm den 18 juni 2003

På kommunstyrelsens vägnar:
ANNIKA BILLSTRÖM

Teres Lindberg

Anette Otteborn

Reservation anfördes av *Kristina Axén Olin, Sten Nordin* och *Mikael Söderlund* (alla m) med hänvisning till reservationen av (m) i borgarrådsberedningen.

Reservation anfördes av *Lotta Edholm* och *Ann-Katrin Åslund* (båda fp) enligt följande.

Vi föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta att

1. i huvudsak bifalla förslaget till beslut
2. därutöver anför följande:

En meningsfull satsning för människor Stockholms ytterstadsdelar kräver tydliga riktlinjer och fokus på några få, grundläggande områden. Annars är risken uppenbar att de anslagna medlen sprids på en mängd projekt, som läggs ner när pengarna en dag tar slut.

Den långsiktiga vägen till integration går genom jobb och bra skolor. Den ytterstadssatsning som genomfördes under den förra mandatperioden satte fokus på människors makt över sin egen vardag. Genom att ge fler människor möjlighet att äga sin bostad, ökade enskildas makt över ett av livets stora beslut. Insatser gjordes också för att utjämna skillnader i förutsättningar mellan skolor i olika stadsdelar, liksom ökad utbildning av vuxna för att öka möjligheten till ett arbete.

Förslaget till satsning på stadsdelsförnyelse innehåller mycket lite av de element i den tidigare ytterstadssatsningen som gav människor mer reell makt över boende, jobb och utbildning. Istället föreslås en rad delmål, som allihop handlar om ny byråkrati. Inget av de åtta delmålen handlar om fler jobb eller bättre tillväxt.

Utvärderingen av ytterstadssatsningen pekar på vissa brister i samarbetet mellan förvaltningar och bolag. Slutsatsen av detta har resulterat i en katalog av nya byråkratiska förslag i riktlinjerna för den nya satsningen på stadsdelsförnyelse. Men frågan är hur ett bättre samarbete mellan agenda 21-samordnare och stadsdelsnämnder ska minska rasismen och förbättra integrationen. Den rimliga slutsatsen borde i stället vara att minska inslagen av projekt med hög inblandning av olika delar av stadens förvaltning, till förmån för en medveten satsning med fokus på arbete, utbildning och att ge enskilda människor ökad makt över sin vardag.

Reservation anfördes av *Ewa Samuelsson* (kd) enligt följande.

Jag föreslår kommunstyrelsen föreslå kommunfullmäktige besluta att

1. i huvudsak godkänna förslaget till riktlinjer för satsningen på Stadsdelsförnyelse – för ökad delaktighet och en långsiktigt positiv utveckling i Stockholms ytterstad
2. ge kommunstyrelsen i uppdrag att utreda bostadsbolagens möjligheter att göra investeringar i närområdet utanför egen tomtmark

3. ge kommunstyrelsen i uppdrag att leda en översyn av stadsplanering, infrastruktur, arkitektur, bostads- och näringslivsstruktur, kommunikationer mm i Stockholms miljonprogramsområden
4. anföra följande.

Utifrån erfarenheterna och utvärderingen av Ytterstadssatsningen finns mycket att lära. Bland det mest angelägna är att alla aktörer och förvaltningar inom staden omfattas av de mål som läggs fast. Särskilda medel avsatta för Stadsdelsförnyelse bör enbart vara det som görs vid sidan om den ordinarie verksamheten för stadsdelsutveckling.

Miljonprogramsområdena måste få en radikal förnyelse

Av de 24 storstadsområden i landet som ingått i den s k storstadssatsningen är 22 miljonprogramsområden. I de flesta av dessa områden har en mängd projekt förekommit. Många av projekten har varit en framgång, t ex många arbetsmarknadsprojekt. I allmänhet har resultaten varit en framgång för individerna som deltagit men inte för området. Många av dem som utbildats och fått ett jobb har flyttat ifrån området. In flyttar nya familjer som ofta står ännu längre från arbetsmarknaden än de som flyttat till andra områden.

De projekt som avser fysisk förnyelse har till största delen varit normal upprustning. Inga större förändringar av områdenas infrastruktur och bebyggelse har skett. Innerstaden byggs om och förnyas kontinuerligt medan miljonprogramsområdena i stora drag fått vara oförändrade sedan de byggdes.

Helhetssyn – inte lapptäcke

Kommunstyrelsen bör ges i uppdrag att leda en översyn av stadsplanering, infrastruktur, arkitektur, bostads- och näringslivsstruktur, kommunikationer mm i Stockholms miljonprogramsområden. De invånare som idag bor i miljonprogramsområdena har självfallet synpunkter på vad som behöver förbättras i "vardagsmiljön". Men det är viktigt att de boendes synpunkter kombineras med vad arkitekter och stadsplanerare anser. Miljonprogramsområdena byggdes ju som "kalhyggen" utan att det fanns några boende som kunde komma med synpunkter. Det är därför viktigt att stadens centrala nämnder och förvaltningar inser vikten av en radikal översyn av arkitektur och infrastruktur i miljonprogramsområdena.

Bland det som på lång sikt behöver åtgärdas finns flera gemensamma drag för miljonprogramsområdena:

- ? Stora sammanhängande bostadsområden med dominans av kommunalt ägda hyresbostäder.
- ? För få företag och andra arbetsplatser.
- ? Grönområden som isolerar områdena från villaområden och arbetsplatsområden.

- ? Huvudsakligen radiella förbindelser med Stockholms innerstad, få tvärförbindelser som kan förbinda områdena med intilliggande villaområden eller äldre förortsområden.
- ? För liten skillnad mellan "privat" och "offentlig" miljö. Områdena får oftast karaktären av stora sovstäder.
- ? Få "statusanläggningar" som kan locka innerstadspublik till olika former av kulturella, idrottsliga eller andra evenemang.

En följd av få arbetsplatser och företag i områdena är att exempelvis bankservicen är dålig. Också dagligvaruhandel och andra typer av service försämras av samma skäl.

Tre-kärnigt Stockholm

Ett tre-kärnigt Stockholm kunde vara utgångspunkt för en sådan översyn. Kista Science City kunde bli den nordliga kärnan i en "bandstad" från Kista till Hässelby. Södervisionens centrum ligger i Skärholmen med en förlängning ända fram till Farsta. Det är synnerligen viktigt att förnyelsen i dessa områden tar sikte på företagsetableringar som ökar andelen arbetsplatser. Då ökar också behovet av service av olika slag, vilket ger fler lokala arbetstillfällen. Samtidigt bör man eftersträva blandade upplåtelseformer i alla miljonprogramsområden. Och därför bör bostadsrättsomvandlingen i ytterstaden få fortsätta.

Bostadsbolagens investeringar i närområdet

I integrationsförvaltningens förslag till remissvar påpekas vikten av en friare användning av medlen från de kommunala bostadsbolagens sida. "*Denna typ av insatser "utanför huset och tomten" kan i sig bara leda till en nöjdare kundkrets samt med stor sannolikhet bidra till ett ökat fastighetsvärde...*". Det bör därför utredas om inte bostadsbolagen kan göra insatser utanför sin tomtmark. Det skulle också stämma med vad bostadsminister Löwdén skrev i den bostadspolitiska propositionen. Där framhålls att bostadsmiljön inte bara gäller lägenhetens och husets insida utan också den yttre bostadsmiljön. Tryggare vägar till tunnelbanestationen, vackrare omgivningar, bättre belysning av småvägar från husen är sådana insatser som skulle öka bostadshusens värde och därmed gynna de kommunala bostadsbolagen. Vad gäller den fysiska miljön bör också en trygghetsaspekt lyftas in. Erfarenheterna visar att man med små åtgärder kan förbättra den fysiska miljön för att åstadkomma en ökad trygghet för beboarna. Om det finns sådana juridiska hinder för en friare användning av medel för upprustning av den yttre miljön, bör Stockholms stad vända sig till statsmakterna för att få till stånd lag- eller regeländringar.

Koncentrera stadsdelsförnyelsen

Under remissomgången har flera instanser påpekat att riktlinjerna öppnar fältet för i princip allt som inte är stadsdelens ordinarie verksamhet. En så öppen skrivning om syftet med projektet riskerar att skapa falska förhoppningar bland dem som ansöker om stöd, vilket skulle vara mycket olyckligt. Man kan konstatera att staden tvingas

förändra innehållet i ytterstadssatsningen för att kompensera det faktum att regeringen valt att inte fortsätta sin storstadssatsning. För att göra detta lyfts därför sociala åtgärder liksom arbetsmarknadsåtgärder in. Jag anser att Stadsdelsförnyelsen främst bör ta sikte på de strukturer när det gäller arbete och utbildning som förhindrar en positiv utveckling. På lång sikt är det ekonomisk tillväxt och nya arbetstillfällen som skapar förutsättningar för en positiv utveckling i Stockholms ytterstad.

ÄRENDET

I budget 2003 för Stockholms stad anges att en satsning ska göras på Stadsdelsförnyelse i ytterstaden. Satsningen omfattar totalt 600 mnkr under mandatperioden och finansieras i lika delar av staden och de kommunala fastighetsbolagen tillsammans.

Kommunstyrelsen har fått i uppdrag att föreslå riktlinjer och struktur för Stadsdelsförnyelsen. Som ett led i arbetet att ta fram ett förslag har arbetsmarknads- och integrationsroteln fört diskussioner med ett stort antal medborgare, tjänstemän och politiker som på olika sätt har deltagit i den tidigare Ytterstadssatsningen. Årsrapporter och utvärderingar rörande Ytterstadssatsningen har granskats ingående. Ett förslag till riktlinjer har sedan utarbetats och remitterats till samtliga stadsdelsnämnder, en lång rad facknämnder samt ett antal kommunala bolag.

I detta utlåtande redovisas även ärendet Ytterstadens förnyelse (dnr 300-2385/2002), där integrationsnämnden redovisar det uppdrag man fick av kommunfullmäktige år 2002 att genomföra en översyn av mål och processer för ytterstadens förnyelse. Även detta ärende har använts som underlag för förslaget till riktlinjer för Stadsdelsförnyelsen. Ärendet redovisas efter sammanställningen av remissvaren.

Stadsledningskontorets tjänsteutlåtande av den 23 maj 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret är positiv till att stadsdelsförnyelse skall utgå från tillväxt och långsiktighet. En viktig förutsättning för tillväxt och stabilitet i kommunens ekonomi är att det finns ömsesidig förståelse och dialog mellan kommunen och olika externa aktörer i samhället.

Stadsledningskontoret vill särskilt påpeka att *samverkan med externa aktörer* bör ingå som en naturlig del när nämnder och bolag tar fram lokala handlingsplaner för stadsdelsförnyelse. Det är också viktigt att *samordning* sker så att *stadens resurser* och kompetens används på bästa sätt.

Om man ser till målformuleringarna är det bra om kommunfullmäktige uttalar ett uppdrag åt facknämnder att inom den ordinarie verksamheten ingå i stadsdelsförnyelsen. Enligt tidigare utvärderingar av ytterstadssatsningen har de centrala förvaltningarnas roller med undantag för gatu- och fastighetskontoret varit många. Målbildning i de centrala riktlinjerna är vitt hållna och kan ses som en beskrivning av de förändringar som man önskar åstadkomma inom politikerområdet. I de föreslagna riktlinjerna framgår att det är viktigt att stadsdelsnämnderna och bolagen har en *sammanhållen idé* vad man vill åstadkomma för *resultat* med de aktiviteter och

insatser som planeras inom ramen för stadsdelsförnyelsen. Vilket innebär att nämnder och bolag av naturliga skäl bör prioritera insatser inom de områden där det finns störst behov. Detta skall formuleras i nämndernas och bolagens lokala måldokument för stadsdelsförnyelse. Enligt förslaget skall dessa lämnas till kommunstyrelsen i samband med verksamhetsplanen.

Enligt tidigare gjorda utvärderingar av ytterstadssatsningen så har bl.a. arbetet för en bättre trygghet i stadsdelen och upprustning av boendemiljön både varit lämpliga och angelägna mål för ytterstadssatsningen. Detta arbete bör utvecklas vidare till att inte enbart handla om fysiska investeringar. Nedskräpning, klotter, olaglig och kriminell verksamhet i området har bland medborgare och personal upplevs som det största problemet.

Det kommer att finnas förutsättningar att delta på lika villkor för både stadsdelsnämnden och bolagen genom att resurser tilldelas både berörda stadsdelsnämnder och bolag. Hittills har insatserna inom ytterstadssatsningen fokuserat på det som har kunnat göras inom ramen för bolagens pengar. Övriga mål inom ytterstadssatsningen har förutsatt samarbetet mellan stadsdelsnämnderna och berörda centrala fackförvaltningar. Det har inte heller funnits krav på stadsdelsnämndernas godkännande av projekt när det gällt bolagens åtgärder.

Stadsdelsnämnderna har enligt förslaget särskilt uppdrag att på det lokala planet eftersträva en samordning av stadens "satsningar" till ett sammanhållet lokalt utvecklingsarbete. Detta ställer stora krav på stadsdelsnämnderna att hitta former för arbetet med att hitta samförståndslösningar mellan berörda parter. Vilket i sin tur ställer krav på *beslutsprocessen*. Enligt förslag till riktlinjer skall åtgärderna beslutats var för sig i respektive nämnd och bolag. Stadsledningskontoret anser att riktlinjerna bör förtydligas när det gäller stadsdelsnämndernas samordningsansvar och hur beslutsprocessen skall se ut för att säkra att planerade insatser tjäna samma syfte. Former för hur uppföljning och den centrala styrningen skall ske behöver dessutom utredas vidare. Det är viktigt att mål och aktiviteter inom stadsdelsförnyelsen fattas på demokratiska grunder. Kontrollinstrument för att säkra beslutsprocessen bör utvecklas. Den s.k. YSS-stämpeln som hittills har använts har enligt utvärderingen av ytterstadssatsningen inte varit tillräckligt för att urskilja om det har funnits ett verkligt brukarinflytande. Det är dessutom viktigt att insatserna som planeras utgår från behov och inte utifrån vad engagerade medborgare tycker är intressant.

Projekt skall vara en "kraftsamling" för att under en begränsad tidsperiod samla den kompetens som behövs för att lösa en komplicerad uppgift. Stadsledningskontoret anser att nämnderna skall välja projektformen i arbetet med stadsdelsförnyelsen när det är möjligt att avgränsa uppdraget och när det finns särskilda krav på samordning inom staden och/eller externa aktörer. Det är viktigt att projekten inom ramen för stadsdelsförnyelsen är av *engångskaraktär*. Det bör därför redan framgå i handlingsplanerna hur erfarenheterna från projektarbetet skall *omvandlas till ordinarie strukturer* i form av tid och resurser.

Stadsdelsnämnder

Bromma stadsdelsnämnd beslöt den 22 maj 2003 att överlämna och åberopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande samt att därutöver anföra följande.

Nämnden framhåller behovet av en satsning i Blackeberg där det finns ett stort engagemang för förnyelse och demokratiarbete.

Särskilt uttalande gjordes av *Kristin Swanberg m fl* (fp), *Jan Tigerström m fl* (m) och *Désirée Pethrus Engström* (kd), *bilaga 1*.

Särskilt uttalande gjordes av *Désirée Pethrus Engström* (kd), *bilaga 1*.

Bromma stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande 2003-05-13 har i huvudsak följande lydelse.

Att bryta segregationen, fördjupa demokratin och skapa tillväxt och framtidshopp för eftersatta stadsdelar är av yttersta vikt. Vi anser att förslagen till riktlinjer för stadsdelsförnyelse är positiva och kan komma att bidra till att sociala och ekonomiska skillnader utjämnas mellan olika delar av staden.

Blackeberg, som uppfördes på 1950-talet, har inte tidigare fått ta del av stadens ytterstadssatsning. Såväl befolkningsstruktur, socioekonomiska faktorer och eftersatt underhåll av den yttre miljön skiljer sig, enligt USK (Utrednings och statistikkontoret), från övriga planområden. Antalet hyreslägenheter ligger på 96 %. Antalet arbetslösa och förtidspensionärer ligger över genomsnittet i staden och är tom högre än Hökarängen som deltagit i ytterstadssatsningen. Enligt vår mening finns det därför all anledning att pröva om Blackeberg kan tillhöra de stadsdelar som ingår i stadsdelsförnyelsen. I stadsdelen finns ett stort engagemang för förnyelse- och demokratiarbete. Bl a kan nämnas Blackebergsskolans föräldranätverk, ett tiotal lokala hyresgästföreningar, intressegruppen för att bevara bio Kaskad, Nätverket – det gröna Blackeberg, kyrkan, företagarföreningen, biblioteket, fritidsgården, familjecentret och Blackebergs äldreboende vars förtroenderåd arbetar för en gemensam trädgård i området mellan genomgångsbostäderna och äldreboendet.

Under de senaste åren har nya flerfamiljshus byggts i stadsdelen och fler planeras att byggas inom den närmaste framtiden. Det är därför mycket angeläget att satsa på verksamheter som ger hopp och framtidstro och skapar tillfällen för invånarna att mötas.

Befintliga verksamheter och exempel på behov

I Blackeberg, som är den del av Bromma som utifrån de socioekonomiska faktorerna har de största stödbehoven, ligger "Bryggan", som är en öppen verksamhet för människor med psykiska funktionshinder- även andra är också välkomna hit.

Här finns också ett familjecenter vars verksamhet främst syftar till att stödja föräldrar och barn i ett tidigt skede. Familjecentrets verksamhet, som vuxit fram ur projektet "En plats för alla barn i Blackeberg" är ett samarbete mellan öppen förskola, BVC, Kultur Bromma, kyrkan, studieförbund m fl och har redovisats i rapporten "Utan oss ingen framtid", som handlar om integrations- och demokratiarbete i utsatta bostadsområden.

Såväl svenska språket som modersmål, och andra sätt att kommunicera ska stimuleras under barnets förskoletid. Även om Brommas grundskolor når relativt sett mycket goda resultat i brukarundersökningar, skolinspektörsrapporter och i betyghänseende så har Blackebergsskolan, med 14 olika nationaliteter representerade, behov som måste ägnas särskild omsorg. I stadsdelen har 23% av de boende utländsk bakgrund medan andelen i Blackebergsskolan ligger över 50%.

Lokal träffpunkt för kultur och demokrati

Ett av stadens mål är medborgarnas delaktighet och tillgång till kultur- och samlingslokaler. I Blackeberg finns möjligheterna i form av den nedlagda biografen Kaskad vid Blackebergs torg, invigd år 1957, med Familjebostäder AB som hyresvärd. Den har i stort sett stått oanvänd i tre år. I och med stadsdelsnämndsreformen fick stadsdelsförvaltningen överta ansvaret för driften och bedrev kulturverksamhet för en viss tid. På grund av en ansträngd budgetsituation blev det inte längre möjligt för förvaltningen att behålla lokalen. Tidigare har Bio Kaskad drivits av Västerorts kulturkommitté som använde lokalen till bioverksamhet, teater, dans- och musikuppträdanden. Det finns ett stort behov av en mångkulturell träffpunkt, av folkets hus karaktär, som även kan fungera generationsöverskridande. En kulturlokal med Bio Kaskads förutsättningar skulle kunna utgöra ett viktigt nav i vitaliseringen av centrum och bidra till integrering av olika befolkningsgrupper. Efterfrågan på barn- och ungdomsaktiviteter i området är stor. Skolor, såväl som barnomsorgs- och fritidsverksamheter, har vid ett flertal tillfällen efterlyst aktiviteter som riktar sig till den Bio Kaskad är i nuläget en mycket nedsliten och oflexibel lokal. För att den ska kunna fungera långsiktigt som en attraktiv mötesplats krävs att den renoveras och moderniseras i enlighet med dagens krav. En publik verksamhet som är kontinuerlig och centralt belägen vid torget har alla möjligheter att bli den livliga knutpunkt som området behöver.

Detta bör vara en lokalt föreningsdriven verksamhet.

De nyuppförda genomgångsbostäderna för flyktingar har inneburit speciella behov och insatser för flyktningbarn som ofta haft traumatiska upplevelser. Tillsammans med personal vid genomgångsbostäderna arbetar Brommas kultursekreterare med aktiviteter som stimulerar vänskap, fantasi, rytm och språk och har även startat sång och dramalek för dessa barn.

I Blackeberg bor många äldre som, på grund av avsaknaden av hissar, har svårt att leva i sin vardag. En ombyggnation av befintliga hus medför en ökad livskvalitet och trivsel och bidrar till att de äldre kan integreras i samhället.

För en långsiktig positiv hållbar utveckling i ytterstaden, med Agenda 21 som inspiration, för att skapa arbete och minska de sociala och ekonomiska klyftorna föreslår vi att Blackeberg får ta del av satsningen för stadsdelsförnyelse. Om Blackeberg utses förutsätter vi att pengar för projektledning tillförs.

Enskede-Årsta stadsdelsnämnd beslöt den 22 maj 2003 att överlämna och i huvudsak åberopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande samt att därutöver anföra följande.

- ? Staden avsätter 600 mnkr under fyra år, stadens fastighetsbolag står för halva summan.
- ? Det är angeläget att stadsdelarna Östberga och Dalen kommer att ingå i Stadsdelsförnyelsen.
- ? Det slås fast att hela stadens utveckling är beroende av att Stockholms ytterstad kan erbjuda bra boende i bra sociala miljöer med arbetsplatser och bra allmänna kommunikationer.
- ? Förslaget har välvilliga men alltför allmänt hållna målformuleringar.
- ? De formella ramar som Stadsdelsförnyelsen givits till exempel att insatserna skall vara av engångskaraktär, innebär en stark begränsning i möjligheterna att uppnå de allmänt hållna målen.
- ? Det är viktigt att de lokala råden inbjuds att delta i utvecklingsarbetet, men andra mötesfora/ möjligheter för medborgardeltagande bör prövas.
- ? Speciella resurser bör inte avsättas till socialtjänstnämndens FoU-enhet.
- ? Gemensamma mötesplatser för ungdomar från stadsdelens olika bostadsområden bör tillskapas.
- ? De ungdomar som växer upp i staden skall erbjudas likvärdiga och rättvisa chanser för en bra start i livet. För att framgångsrikt motverka segregation mellan stadens olika delar och förbättra förutsättningar för integration av medborgare i samhället torde en satsning i de berörda områdena vara det mest effektiva på lite längre sikt. Därför bör medlen kunna användas i skolorna.
- ? Förbättrad busstrafik till och från Östberga och en stor samlingslokal i dalen med möjlighet för möten och kulturella aktiviteter är exempel på önskade åtgärder i dessa områden.

Reservation anfördes av Anders Hellström m.fl (m), bilaga 1.

Reservation anfördes av *Hans Larsson m fl* (fp) och *Claes Larsson* (kd), bilaga 1.

Enskede-Årsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande 2003-05-08 har i huvudsak följande lydelse.

Ärendets beredning

Remissvaret har skrivits i samarbete mellan administrativa avdelningen, stadsmiljö- och teknikavdelningen och socialtjänstavdelningen. För att föreningar och medborgare skulle kunna lämna synpunkter har remissen skickats till föreningar i Östberga och hyresgästföreningen Syd Ost. Remissen har funnits på medborgarkontoret och förvaltningens webbplats samt har skickats till enheterna för att sättas upp på anslagstavlor som är tillgängliga för brukare. Remissen har även lämnats till de lokala råden.

Synpunkter från föreningar, lokala råd och medborgare

Remissvar som kunnat beaktas i tjänsteutlåtandet har kommit från Östberga Byalag (med bakgrund i Ytterstadssatsningen), ungdomsrådet och en medborgare i Gamla Enskede. Svaren redovisas i sin helhet som bilagor till tjänsteutlåtandet.

- Byalaget tycker att integrationsinriktningen är bra och hoppas att Östberga får del av Stadsdelsförnyelsen. De framhåller uppdraget att ta fram handlingsplaner med konkreta mål, ambitionen att ha korta och snabba beslutsvägar och behovet av projektledare.
- Ungdomsrådet säger att om vuxna vill veta vad ungdomar vill förbättra i en stadsdel är det bra att komma ut till skolorna och prata direkt med ungdomarna. Det är också viktigt att vuxna inte använder ett byråkratiskt språk. Stadsdelar som ingår i Stadsdelsförnyelsen ska prata med eventuellt ungdomsråd om hur ungdomar kan vara med i arbetet.
- Medborgaren menar att det inte räcker med satsningar på infrastrukturen i fattiga områden utan banden måste stärkas mellan olika områden. Hon anser principerna för stadsdelsförnyelsen vara bra men att strukturer och metoder ger otillräckliga garantier för förändringar på lång sikt. Attityder och arbetssätt måste utvecklas i förvaltningar och bolag och styrning och utvärdering ändras både centralt och lokalt. Berörda medborgare måste ges god insyn och goda möjligheter att påverka. I utvärderingen bör fristående bedömare och medborgare ha mycket att säga till om.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förslaget till riktlinjer är utmärkt med sitt fokus på medborgarnas engagemang och stadsdelsnämndernas tydliga ansvar. Riktlinjerna kan mycket väl fungera som en god utgångspunkt för ett framgångsrikt arbete med ytterstadens förnyelse. Att förslaget

grundas på utvärderingar av den tidigare ytterstadssatsningen och samtal med medborgare och föreningar ökar möjligheten till fortsatt förankring.

Det är avgörande i det lokala utvecklingsarbetet att ta med synpunkter på bra arbetsformer och nya insatser från både ungdomar, äldre och personer med funktionshinder. Ur olika perspektiv läggs olika förslag till förbättringar vilket gagnar hela områdets utveckling. Riktlinjerna bör därför kompletteras med att de lokala råden (ungdomsråd, pensionärsråd, handikappråd, förskole- och skolråd etc.) inbjuds att delta i utvecklingsarbetet. I en kommande lokal framtidsvision måste medborgarnas viktiga rådgivande och förslagsställande roll vara tydlig i förhållande till stadsdelsnämndens ansvar för beslutsfattande.

Satsningens utgångspunkter är att ytterstadens utveckling gynnar hela staden. Förvaltningen instämmer i detta men vill betona att det inte räcker med satsningar i det som ibland beskrivs som utsatta områden. Om segregationen ska kunna brytas måste en förändring också till i det som brukar kallas gynnade områden och banden mellan människor i olika stadsdelar måste stärkas. Med rätt förutsättningar har skola och föreningsliv en oerhört viktig integrerande roll för att utveckla kontakterna mellan unga, vuxna och äldre. I det här arbetet måste stadsdelsnämndernas reguljära verksamheter och insatser inom Stadsdelsförnyelsen samverka.

Uppdraget att sätta upp lokala mål som är möjliga att följa upp och som följs upp och utvärderas är en viktig kvalitetssäkring av ett väl strukturerat utvecklingsarbete. Riktlinjerna bör kompletteras med att berörda medborgare har en given plats i uppföljning och utvärdering både lokalt och centralt. Att medborgare ska kunna ta initiativ till granskning av offentlig verksamhet är något som även den tidigare Demokratiutredningen föreslagit. Förvaltningen vill också aktualisera frågan om Socialtjänstnämndens FoU-enhet skulle kunna vara ett stöd i stadsdelsnämndernas arbete med uppföljning och utvärdering. Vad gäller stadsdelsnämndens information och dialog bör förslag tas till vara från lokalt verkamma om hur man når ett brett deltagande i utvecklingen av närsamhället.

Förvaltningen vill understryka riktlinjernas betoning av att hela tjänstemannaorganisationen behöver vara delaktig i utvecklingsarbetet. För att få en långsiktigt positiv utveckling behöver insatser inom Stadsdelsförnyelsen och reguljära insatser samordnas.

Stadsdelsförnyelsen spänner över många reguljära verksamhetsområden, till exempel stadsplanering, insatser för arbetslösa, lokalt näringslivsarbete, utbildning, kulturverksamhet och inte minst integrationsarbete i vid mening. Bredden i uppdraget understryker behovet av att facknämnder och bolag har ett aktivt engagemang i Stadsdelsförnyelsen och nära samarbete med stadsdelsnämnderna. Berörda stadsdelsnämnder, facknämnder och kommunala bolag har i uppdrag att formulera mål om Stadsdelsförnyelsen och ange hur de ska medverka i utvecklingsarbetet. Det är därför av största vikt att berörda parter stämmer av verksamhetsplaneringen innan beslut. Som det framgår av remissen är en långsiktigt positiv utveckling i ytterstaden angeläget för utvecklingen i hela Stockholm. Stadsdelsnämnder som inte får del av den ekonomiska satsningen uppmanas medverka i åtgärder för närmare samverkan mellan

olika delar av staden. Det finns därför skäl att avsätta en mindre del av resurserna till erfarenhets- och kunskapsutveckling för både medborgare, föreningar och andra lokala aktörer som anställda och förtroendevalda i nämnder och bolag samt viktiga externa aktörer.

Avslutningsvis vill förvaltningen framföra behovet av att Östberga och Dalen prioriteras i kommunfullmäktiges beslut om delområden inom Stadsdelsförnyelsen. En satsning behövs inom stadsdelsområdet vilket på sikt ökar de boendes möjlighet till delaktighet i samhället och minskar stadens kostnader.

Farsta stadsdelsnämnd beslöt den 22 maj 2003 att överlämna och återropa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande samt att därutöver anföra följande.

Nämnden ser fram emot att Farsta SDN får del av medel från Stadsdelsförnyelsen. Vi lever i ett grönt, skönt område som ska bli ännu bättre. Vi har goda erfarenheter av Ytterstadssatsningen, dessa är värdefulla inför det fortsatta arbetet.

Nämnden delar uppfattningen i förslaget till riktlinjer att Stadsdelsförnyelsen ger goda möjligheter till utveckling av medborgarnas deltagande. Nämnden har inför remissen haft möten med deltagarna i den tidigare Ytterstadssatsningen samt genomfört ett öppet möte 15 maj för alla intresserade. Vid detta möte framfördes flera konkreta och intressanta idéer om satsningar med resurser från Stadsdelsförnyelsen. Flera tog upp Ekopark Syd och rädda Magelungen, underlag för ett projektarbete kring dessa frågor har nyligen sänts till kommunstyrelsen.

Nämnden vill understryka vikten av att utveckla en vision för Farstaområdet, inom ramen för den av fullmäktige fastställda Vision Söderort, samt att formulera särskilda mål för Stadsdelsförnyelsen. Även i detta arbete bör alla intresserade medborgare delta. Vi anser att medborgarna och företagarna i alla stadsdelar bör delta i detta arbete. Vi anser därför också att dessa ska kunna komma med förslag om resurser ur Stadsdelsförnyelsen. Det är angeläget att i detta arbete ha resurser i förvaltningen som kan driva på och hålla ihop arbetet. Efter beredning i förvaltningen och i nämndens beredningsgrupp beslutar nämnden om vilka projekt som ska få resurser. Nämnden är angelägen om att alla medel som tillfaller vårt område beslutas i Farsta SDN. Vi anser därför att stadens fastighetsförvaltande bolags bidrag bör läggas i samma pott. Vi är angelägna om att beslutsfattandet går snabbt och obyråkratiskt. Det har funnits en del kritik mot Ytterstadssatsningen för att det tagit tid att få fram beslut, att frågorna hanterades på flera olika håll.

Nämnden anser att de i förslaget angivna utgångspunkterna samt övergripande syfte; specifika målformuleringar; lokala utgångspunkter, arbetsformer och beslutsprocesser är mycket bra. I beredningsarbetet är det viktigt att ha kontakt med berörda förvaltningar och fastighetsförvaltningsbolagen.

Reservation anfördes av *Birgitta Holm m fl* (m), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Madeleine Sjöstedt m fl* (fp) och *Bertil Fredriksson* (kd), bilaga 1.

Farsta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande 2003-04-29 har i huvudsak följande lydelse.

Ärendets beredning

Detta ärende har beretts inom förvaltningens kansli. Medborgare och föreningar i Fagersjö och i Hökarängen har delgivits remissen för att kunna inkomma med synpunkter. Fagersjö byalags svar på remissen bilägges detta ärende.

Sammanfattande synpunkter på förslaget till riktlinjer för Stadsdelsförnyelsen

Utgångspunkter samt övergripande syfte

Farsta stadsdelsförvaltning instämmer i den syn som framförs i förslaget till nya riktlinjer för Stadsdelsförnyelsen. Att fokus sätts på de rika utvecklingsmöjligheter som finns i ytterstaden. Att rättvisa villkor till ekonomisk utveckling även ges ytterstaden. Att en motor i detta utvecklingsarbete är det engagemang som finns bland medborgarna.

Stadsdelsförvaltningen delar uppfattningen i förslaget om det angelägna i att samordna andra pågående satsningar som Vision Söderort, Storstadssatsningen och Kista Science City med Stadsdelsförnyelsen.

Att alla de nämnder som berörs av Stadsdelsförnyelsen i sina verksamhetsprogram skall formulera konkreta mål för sin medverkan, samt i sina verksamhetsplaner ange hur de i sin ordinarie verksamhet avser att medverka i utvecklingsarbetet i ytterstaden är bra.

Stadsdelsförvaltningen är även positiv till det uppdrag som ges, att på det lokala planet samordna stadens satsningar till ett lokalt sammanhållet utvecklingsarbete, men anser att ett förtydligande behöver göras i riktlinjerna, vad avser ansvarsfördelningen mellan de centrala förvaltningarna och stadsdelsförvaltningen.

Specifika målformuleringar

Farsta stadsdelsförvaltning delar den syn på vilket fokus utvecklingsarbetet måste ha i ytterstaden. Några av de utvecklingsområden som lyfts fram som speciellt viktiga i

Vision Söderort, för att dess förorter skall utvecklas rättvist med staden i övrigt är; att fler arbetsplatser behövs, att servicen i små förortscentra behöver förbättras genom ett ökat bostadsbyggande och bättre kommunikationer. I Vision Söderort konstateras att utbildningsnivån är lägre i söderort än övriga staden och söderortsungdomar är underrepresenterade på de studieförberedande programmen inom gymnasieskolan.

Tillgångar i Söderort är ur både ekologisk och rekreationssynpunkt sjön Magelungen, Högdalstopparna och Fagersjöskogen inom Farsta stadsdelsområde. Det som även framförs som viktigt att utveckla, är tillgången till kultur och tillgången till inomhushallar för idrott.

I olika fora har Farsta stadsdelsförvaltning en pågående dialog med medborgare och föreningar om utvecklingen av framförallt de områden som omfattas av Vision Söderort och Ytterstadssatsningen, samt ett pågående samarbete med Vantörs stadsdelsförvaltning och Huddinge kommun kring sjön Magelungen. Dessa olika fora för dialog vill vi fördjupa och utveckla inom ramen för den nu föreslagna Stadsdelsförnyelsen.

Stadsdelsförvaltningen kommer att föreslå särskilda mål för Stadsdelsförnyelsen som skall kunna följas upp av stadsdelen själv, samt av externa utvärderare när riktlinjerna är behandlade av kommunfullmäktige och förvaltningen vet vilka områden som skall ingå i Stadsdelsförnyelsen.

Berörda nämnder och kommunala bolag

Stadsdelsförvaltningen är positiv till att Stadsdelsförnyelsen breddas jämfört med den tidigare Ytterstadssatsningen. Detta är en förutsättning för ett lyckat och sammanhållet utvecklingsarbete och för att skapa en helhetssyn, att centrala och lokala förvaltningar samarbetar, för att nå de mål som anges i Stadsdelsförnyelsen

Budget

Stadsdelsförvaltningen anser, som föreslås i remissen, att större delen av de avsatta medlen i Stadsdelsförnyelsen skall fördelas till berörda stadsdelsförvaltningar.

Stadsdelsförvaltningen anser att medborgarnas och andra aktörers deltagande och inflytande i de processer som är nödvändiga för att ett brett och sammanhållet utvecklingsarbete i ytterstaden är det allra viktigaste. Att medel finns till nödvändiga investeringar i såväl fysiska som sociala insatser är viktiga medel i de processer som behöver komma till stånd bland de boende i ytterstaden.

Lokala utgångspunkter, arbetsformer och beslutsprocesser

Farsta stadsdelsförvaltning instämmer i de förslag till arbetssätt som föreslås i denna remiss.

Stadsdelsförvaltningen anser att en särskild stödfunktion behövs i förvaltningen för att driva och understödja de processer som Stadsdelsförnyelsen vill uppnå med ett brett deltagande av många aktörer samt att på tjänstemannanivå inrätta en samordningsgrupp.

Förvaltningen delar uppfattningen om att stadsdelsnämnderna skall utveckla arbetsformer med tydliga ramar för att kunna ge snabba och tydliga besked. Detta för undvika besvikelser eller brist på engagemang från de boendes sida. I detta arbete kan expertmedverkan från fackförvaltningar eller bolag vara värdefullt i samverkansgrupp och arbetsgrupp. Att mindre insatser som görs inom ramen för den samverkan som finns mellan exempelvis hyresgästföreningar, Hem- och Skolaföreningar, elevråd, lokala företagarföreningar och olika anhörig- och brukarråd inte behöver redovisas i Stadsdelsförnyelsen är bra samtidigt som det kan vara av värde att även dessa små insatser uppmärksammas och på så vis blir en del av helheten. Små arbetsgruppers resultat kan vara inspirerande även för andra.

Insatser för ett brett lokalt deltagande

Stadsdelsförvaltningen instämmer i den syn som framförs i remissen om att den viktigaste byggstenen i Stadsdelsförnyelsen är medborgarnas engagemang. Att upprätta en plan för regelbundna kommunikationsinsatser samt utveckla nya arbetsmetoder för att fler medborgare skall delta är viktigt i Stadsdelsförnyelsen. I detta arbete kan stadsdelsförvaltningen vidareutveckla redan pågående insatser samt samordna detta med uppdraget i budget för år 2003; att stärka den lokala demokratin och delaktigheten samt i arbetet med det lokala näringslivet och Agenda 21.

Satsningens omfattning

Geografiskt

De områden som idag omfattas av Ytterstadssatsningen är Fagersjö och Hökarängen som deltagit i denna sedan 1995(Fagersjö) och 1996(Hökarängen).

Vision Söderort omfattar stråket Älvsjö – Vantör - Farsta. Inom Farsta stadsdelsområde föreslås byggande av nya bostäder, nya arbetsplatser, utveckling av små centrumanläggningar, nya trafiklösningar samt en utveckling av rekreationsområdena i Fagersjöskogen, vid sjön Magelungen och på Högdalstopparna.

Berörda stadsdelar i Farsta stadsdelsförvaltning, är Fagersjö, Farsta, Farsta strand, Hökarängen och Larsboda. Även Gubbängen kan komma att påverkas.

Stadsdelsförvaltningen är positiv till att där så behövs, samverka med andra stadsdelsförvaltningar, för att åstadkomma ett sammanhållet och gemensamt utvecklingsarbete för ytterstaden. I Vision Söderort behöver detta göras då sjön Magelungen, de naturområden som finns kring denna samt Högdalstopparna är en angelägenhet för såväl Vantör som Farsta. Även i frågor om nya trafiklösningar och byggande av nya bostäder i dessa områden är det viktigt att vi samverkar.

Stadsdelsförvaltningen anser att de områden i Farsta som nu omfattas av Ytterstadssatsningen även skall ingå i den nya Stadsdelsförnyelsen framförallt på grund av den pågående dialogen med medborgarna i dessa områden kring Söderortsvisionen, sjön Magelungen, Högdalstopparna och Eko-park syd.

Förvaltningen vill understryka det viktiga i att inte överge dessa områden. I dessa förorter har medborgarna engagerat sig under lång tid, nya föreningar har bildats och

de boende har samlats kring frågor som rör dessa förorters utveckling i ett längre perspektiv. Det kan vara i olika planeringsfrågor som nybyggnation och trafiksäkerhet i området, i natur- och miljöfrågor som i t. ex. Fagersjö. Dessa grupper engagerar sig i hur den demokratiska delaktigheten och representativiteten bland de boende skall breddas och fördjupas, i hur kultur kan vara ett kitt för att skapa ”vikänsla” och motverka segregation i området, hur föreningar skall klara driften av egna lokaler m. m. Dessa gruppers engagemang har varit vitaliserande i de områden som nu omfattas och kan vara en inspiration för medborgare i nya områden som tillkommer.

Stadsdelsförvaltningen anser att pågående Ytterstadssatsningsprojekt och processer av ökat medborgarengagemang i dessa områden måste få fortgå. Det vore olyckligt för det förtroende som har byggts upp under lång tid mellan förvaltning och medborgare i dessa områden, om de ej fick ingå även i Stadsdelsförnyelsen.

Farsta stadsdelsförvaltning föreslår att Fagersjö och Hökarängen som idag omfattas av Ytterstadssatsningen fortsätter att vara en del av Stadsdelförnyelsen samt att initialt Farsta strand införlivas i denna satsning, för att därefter införliva även andra stadsdelar.

Att påbörja arbetet med att mobilisera människor i ett nytt område tar mycket tid enligt våra erfarenheter och i ett så viktigt arbete krävs att medel anslås till mer än en stödfunktion i förvaltningen om vi skall arbeta med fler stadsdelar än de vi här föreslår. Att hela tjänstemannaorganisationen i förvaltningen är delaktig är bra och detta arbete kan med fördel påbörjas samtidigt som arbetet med att mobilisera de boende och föreningsliv tar sin början i en ny stadsdel.

Verksamhetsmässigt

Stadsdelsförvaltningen är positiv till att där så behövs, matcha stadens satsningar med andra liknande satsningar från privata aktörer i ett område. Arbetet med detta kan med fördel samordnas med uppdrag från staden gentemot det privata näringslivet.

Stadsdelsförvaltningen ställer sig även positiv till de administrativa krav som framförs i remissen vid eventuella insatser som genererar driftskostnader, samt till att där så är befogat skriva förvaltningsgemensamma tjänsteutlåtanden.

Samverkan

Övriga kommunala verksamheter

Förvaltningen är positiv till den samverkan som föreslås mellan Stadsdelsförnyelsen och Vision Söderort samt att andra insatser inom ramen för den kommunala budgeten samverkar.

Externa aktörer

Stadsdelsförvaltningen delar den syn som framförs i remissen om det värdefulla i en dialog och ett samarbete även med externa aktörer såsom SL, näringslivet och staten.

Övergripande ansvar

Att kommunstyrelsens arbetsmarknads- och integrationsberedning får det övergripande ansvaret för ett så brett och sammanhållet utvecklingsprojekt ser Farsta stadsdelsförvaltning som nödvändigt.

Att en central styrgrupp inrättas bestående av samtliga medverkande förvaltningar och bolag är även det en nödvändighet.

Redovisning, uppföljning och utvärdering

Farsta stadsdelsförvaltning är positiv till att i våra verksamhetsplaner redogöra för hur stadsdelsförvaltningen skall uppnå, dels de lokala målen formulerade utifrån de kommungemensamma målen, samt de aktiviteter som planeras för att uppnå dessa.

Farsta stadsdelsförvaltning återkommer med konkreta planer för hur arbetet med Stadsdelsförnyelsen skall genomföras samt i vilka geografiska områden, i verksamhetsplan för år 2004 när riktlinjerna för Stadsdelsförnyelsen är behandlad i kommunfullmäktige. Vi förutsätter dock att vi så snart beslut är taget, kan påbörja arbetet i ett eventuellt nytt område, samtidigt som vi kan fortsätta arbetet enligt de nya riktlinjerna för Stadsdelsförnyelsen i de områden som nu omfattas av Ytterstadssatsningen.

Inkomna svar från föreningsliv och enskilda medborgare

Fagersjö byalag har inkommit med ett svar på remissen. Förvaltningen delar de flesta synpunkter som framförs i denna. Förvaltningen har i den del som omfattar planerad nybyggnation i Fagersjö centrum svarat på remiss från stadsbyggnadsnämnden och i denna fråga givit ett eget svar.

Utöver detta inkomna svar har vid samverkansgruppsmöten i Fagersjö och i Hökarängen viss oro uttryckts, för hur de medel som skall fördelas, skall räcka till om fler stadsdelar tillkommer i Stadsdelsförnyelsen. Man är samtidigt ej negativ till att andra stadsdelar kommer att omfattas.

Hägerstens stadsdelsnämnd beslöt den 22 maj 2003 att överlämna och åberopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av *Margareta Cederfelt m fl* (m), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av *Abit Dundar* (fp), bilaga 1.

Hägerstens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande 2003-05-02 har i huvudsak följande lydelse.

Hägerstens stadsdelsförvaltning instämmer i riktlinjernas övergripande syfte. Stockholms framtid bestäms i stor utsträckning av hur väl vi idag förmår ta tillvara på den utvecklingspotential som finns i olika delar av staden. Det är positivt med en satsning som fokuserar på tillgångar och möjligheter i stället för problem och

svagheter i de olika stadsdelarna. En samordning av de olika satsningarna i staden behövs också. När det gäller förslaget till riktlinjer har vi inget att erinra.

Många av de målformuleringar som är specifika för Stadsdelsförnyelsen gäller också för hela staden. Stadens inriktningsmål är ju bland annat att vi ska förbättra välfärden, utveckla Stockholm, bryta segregationen och fördjupa demokratin. Det arbete som utförs på stadsdelsförvaltningen i syfte att uppfylla stadens gemensamma mål beskrivs i de årliga verksamhetsplanerna.

Eftersom Hägersten ses som ett välmående stadsdelsområde utan några större problem har vi aldrig ingått i satsningar som Ytterstadssatsningen eller Storstadssatsningen. Vi omfattas visserligen av Vision för Söderort, men berörs inte utav några insatser för närvarande och har därför inga medel att besluta om eller fördela.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd beslöt den 21 maj 2003 att överlämna och åberopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande med följande justering i förvaltningens text vad avser den första meningen i tjänsteutlåtandets sista stycke.

Ovanstående utvidgning torde innebära att delar av Hässelby Gård kvarstår men insatserna utökas i första hand till Grimsta men ska även omfatta Hässelby Strand, Räcksta, Vällingby samt Smedshagen.

Nämnden anförde därutöver följande.

Stadsdelsförnyelsen har för en stadsdel som vår oerhört stor betydelse. Vi ser med tillfredsställelse att remissmaterialet är uppbyggt så att de nu finns möjligheter att bredda arbetet så att fler grupper och blandade åldrar kan vara delaktiga i arbetet. Vi önskar inför höststarten en information om hur arbetet planeras och organiseras.

Särskilt uttalande gjordes av Catharina Hillerström m fl (m), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av Helen Jäderlund-Eckardt m fl (fp), bilaga 1.

Särskilt uttalande gjordes av Fredrik Wallén (kd) och Helen Jäderlund-Eckardt m fl (fp), bilaga 1.

Hässelby-Vällingby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande 2003-05-09 har i huvudsak följande lydelse.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom Tekniska avdelningen i samarbete med Staben och Barn-, ungdoms- och skolavdelningen. Förslaget till riktlinjer har sänts ut till förvaltningens nätverk av föreningar och medborgare. Remissförslaget togs upp som huvudpunkt på Ytterstadssatsningens samverkansgruppsmöte den 8:e maj 2003. Särskilt har annonserats i Lokaltidningen att förslaget skulle behandlas på mötet.

En kortfattad redovisning förelades nämnden på sammanträde den 22 april 2003 med information om processen för remissarbetet.

Eventuella synpunkter från medborgare m fl samt vad som beslutades och diskuterades på samverkansmötet den 8 maj 2003 redovisas i särskild ordning.

Förvaltningens synpunkter

Förvaltningen är i huvudsak positiv till satsningen på stadsdelsförnyelse utifrån de föreslagna riktlinjerna.

Förvaltningen har för avsikt att via Ytterstadssatsningens samverkansgrupp och de lokala nätverk av föreningar, företag m fl med vilka förvaltningen har kontakt påbörja en bred diskussion med inriktning på vad som är väsentligt för just Hässelby-Vällingby. På kommande möten med samverkansgruppen för Ytterstadssatsningen kommer riktlinjerna att diskuteras grundligt. Målformuleringar och konkreta aktiviteter ska därefter utifrån medborgarnas förslag formuleras. Särskild vikt kommer läggas på att mål och aktiviteter ska definieras och planeras så att de ska vara mätbara och medge möjlighet till uppföljning. Parallellt med detta ska bedrivas ett arbete med att ta fram lokala framtidsscenarier eller visioner. Förslag på inriktningar kommer därefter att fastställas genom att inarbetas och integreras i förvaltningens förslag till verksamhetsprogram för år 2004.

Processen med måldiskussionen och arbetssätt samt framtagande av visioner beräknas pågå hela 2003. Arbetet kommer drivas såväl externt inom Ytterstadssatsningen och övriga nätverk med vilka förvaltningen samarbetar som internt inom förvaltningens olika verksamheter.

Ett aspekt som förvaltningen uppfattat att medborgarna upplevt som negativ med Ytterstadssatsningen är att beslutade projekt kan dröja flera år innan de verkställs. Förvaltningen anser därför att större delen av stadens medel för stadsdelsförnyelsen ska fördelas direkt till berörda stadsdelsnämnder. Trovärdigheten blir större om demokratiska beslut som fattas lokalt i ökad omfattning kan verkställas direkt och snabbt utan krav på prövning och beslut inom andra instanser. Genom denna ordning ökar förutsättningarna för att stadsdelsförnyelsen operativt ska kunna fungera på ett effektivt sätt och av berörda upplevas som en angelägen uppgift i vilken det blir meningsfullt att delta. För åtgärder där stadens bolag är huvudman genom ägande av

fastigheter mm bör berört bolag fortfarande ha det avgörande inflytandet och fatta genomförandebeslut.

Det är upp till varje stadsdelsnämnd att utarbeta lokala mötes- och arbetsformer för stadsdelsförnyelsen, givetvis i samverkan med boende, föreningsliv och andra berörda. Förvaltningen bedömer att arbetet har goda möjligheter att bli mycket omfattande och en förutsättning för att klara denna satsning är att en särskild tjänst som projektledare kan inrättas. Pro-jektledarens uppgift blir främst att samordna de olika arbetsformerna, både internt inom förvaltningen och externt, samt att svara för information mm. Finansieringen av tjänsten som projektledare förutsätts klaras inom ramen för de avsatta medlen för stadsdelsförnyelsen som fördelas till nämnden.

Grunden för stadsdelsförnyelsen är medborgarnas engagemang. Nämndens och i förlängningen förvaltningens uppgift är att organisera, informera och samordna. Utarbetande av lokala framtidsscenarier och visioner samt planering för genomförande kommer övergripande att diskuteras i samverkansgruppen. Därefter är inriktningen att nå ut i en större krets för att engagera fler och för att kunna fördjupa diskussionen. Återkoppling sker därefter i samverkansgruppen. Förvaltningen har i detta sammanhang för avsikt att bredda insatserna och utveckla formerna för att involvera andra nämnder, myndigheter, bolag och olika organisationer i arbetet. Härigenom skapas också en bra grund för att utveckla och bygga upp strategiska nätverk. Organisatoriskt bör detta ske både på en övergripande nivå och nedbrutet lokalt.

Utöver det konkreta arbetet i olika projekt inom ramen för stadsdelsförnyelsen anser förvaltningen att informationsfrågan är av största vikt. Genom att förbättra och rikta informationen och göra den mer tillgänglig kommer möjligheterna till inflytande och ett aktivt deltagande att öka. Specifika informationsinsatser kommer därför diskuteras särskilt och en kommunikations- och informationsplan upprättas.

Möjligheten att kunna utvidga stadsdelsförnyelsens områden jämfört med Ytterstadssatsningen ser förvaltningen som mycket intressant och berättigad. Ytterstadssatsningens indelning som är strikt geografisk utifrån begreppet stadsdel är inte optimal. Andra områden eller delområden som mycket väl är kvalificerade för och i behov av extra och riktade insatser kan inte prioriterats i önskad omfattning. Inom Hässelby-Vällingby finns det skäl att precisera och utöka de områden som bör ingå i stadsdelsförnyelsen. Inriktningen bör i detta sammanhang vara en tydligare styrning utifrån behov. Vidare bör insatser kunna vara generella och rikta sig till specifika målgrupper, t ex barn och ungdomar. Exempel på inriktning kan vara:

- ? Flerbostadshusområden, där uppenbara behov finns av engångsinsatser
- ? Miljöer där barn och ungdomar vistas.

Ovanstående utvidgning torde innebära att delar av Hässelby Gård kvar-står men insatserna utökas till att även omfatta delar av Hässelby Strand, Grimsta, Råcksta, Vällingby samt Smedshagen. Speciella insatser kan även komma att beröra stadsdelsövergripande funktioner som fritidsgårdar mm.

Katarina-Sofia stadsdelsnämnd beslöt den 22 maj 2003 att överlämna och åberopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av *Margareta Björk m fl* (m), *Fredrik Lundin* (fp) och *Tina Ekelund* (kd), bilaga 1.

Katarina-Sofia stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande 2003-05-02 har i huvudsak följande lydelse.

Enligt ovan uppmanas i remissen de stadsdelsnämnder som inte får del av den ekonomiska satsningen att medverka, t ex i åtgärder som syftar till att utveckla en närmare samverkan mellan olika delar av staden.

Förvaltningen kan för sin del se följande som viktiga hänsyn att ta när det handlar om ytterstadens möjligheter att uppnå innerstadens attraktivitet.

Skolplanering

Under de senaste åren har ett antal friskolor etablerats i innerstaden. Det kan ge en välkommen valfrihet för elever från förorterna att gå i innerstadsskolor. Nackdelen är att ytterstadsskolorna får svårare att hävda sig och risk finns för nedläggning av skolor. Därmed försvinner en mötespunkt och arbetsplats.

Planering av nya bostadsområden

Staden bör samla sig till en bättre strategi när det gäller planering av service i ett nytt bostadsområde. En samverkan mellan berörda stadsnämnder ger större möjlighet att tillgodose servicebehovet. Det gäller allt från för-skole- och skolplanering och vårdresurser till butiker. Ett sådant samarbete kräver stor vilja från såväl stadsbyggnadskontoret som gatu- och fastighetskontoret att få till stånd samarbetsgrupper i begynnelsen av projekten.

Lära av varandra

Stadsdelsnämnder och förvaltningar arbetar på olika sätt med att möta medborgare. Eftersom frågorna ser olika ut i de olika områdena vore det värdefullt med kontinuerlig information om framgångsrika projekt.

Kista stadsdelsnämnd beslöt den 20 maj 2003 att överlämna och åberopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande samt att därutöver anförda följande.

Det är oerhört viktigt att stadsdelsnämnderna får inflytande över Stadsdelsförnyelsen. Det är den lokala nämnden tillsammans med medborgarna som kan området bäst. Detta är också viktigt för det lokala demokratiarbetet, att människor ser att det går att påverka sitt bostadsområde.

Det är också av största vikt att alla kan vara med och påverka, att man inte utesluter människor från processen.

Storstads- respektive ytterstadssatsningarna har förvisso bidragit till ökad delaktighet och bredare inflytande hos invånarna men effekten kan bli större om man redan från början i högre grad engagerar det lokala föreningslivet som en länk och motor i stället för att enbart hoppas på enskilda initiativ, som måste starta från noll. Stadsdelsnämnderna har också en mycket god kontakt med föreningslivet, varför stadsdelsförnyelsen i ett sådant arbetsklimat kan få en flygande start.

De nya satsningarna behöver riktas mot och upplevas ske över hela stadsdelsområdena. På så sätt kan invånarnas intresse för en gemensam utveckling och starkare identitet med området bli ett långsiktigt resultat.

Reservation anfördes av *Magnus Haglund m fl* (m), *Lotta Gravenius m fl* (fp) och *Carina Andersdotter-Sommar m fl* (kd), bilaga 1.

Ersätтарыttrande gjordes av *Joakim Eriksson* (m), bilaga 1.

Kista stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande 2003-05-02 har i huvudsak följande lydelse.

Ärendets beredning

Detta ärende har utarbetats inom avdelningen för Fastighet, Teknik och Miljö. Synpunkter har inhämtats av representanter för Storstadssatsningen. Två samrådsmöten med medborgarna har hållits, ett av mötena med borgarrådet Teres Lindberg och ett möte med ordföranden i Kista stadsdelsnämnd Mirja Särkiniemi.

Förvaltningens synpunkter

Det är bra att det fortsatta arbetet med Stadsdelsförnyelsen har sin utgångspunkt i medborgarnas engagemang. Förvaltningen anser att det är i linje med fördjupad demokrati att medborgarna bereds möjligheten att vara delaktiga i planeringsprocessen av sin egen stadsdel.

Erfarenheterna av hittillsvarande arbete med ytterstadssatsningen avseende medborgardelaktighet är goda. Medborgarna har haft möjligheten att delta i samhällsbygget genom sina förslag på förbättringar av sin närmiljö.

Förvaltningen ser fram emot en fortsättning på Ytterstadssatsningen i Husby-Akalla och att då även Kista får ingå. Den nya benämningen, "Stadsdelsförnyelsen" ger de aktuella stadsdelarna en positiv plattform att arbeta utifrån. Förvaltningen vill ändå understryka följande:

Återkommande problemorienterade beskrivningar på vissa stadsdelar upplevs som ett hinder i sig för en fortsatt positiv utveckling. Förvaltningen delar den här

uppfattningen och menar vidare att den nedsättande benämningen av stadsdelen avgörs i hög grad av hur stadsdelen behandlas. Satsningarna i Kista har dock givit berörda stadsdelar ett bättre rykte. En betoning av kvaliteten och innehållet i insatserna viktiga att bibehålla. Det är också viktigt att insatserna är någonting som alla medborgare i stadsdelen kan känna att det ger dem en ökad livskvalitet.

Förvaltningen anser det viktigt att framhålla att vidtagna insatser skall ge en långsiktig effekt på stadsdelen. Därför måste varje insats prövas mot kriterier som uppfyller ett sådant syfte. Målen under rubriken , specifika målformuleringar, skapar sådana förutsättningar.

Förvaltningen vill särskilt betona att bolagen inte ska tillåtas finansiera normalt underhållsarbete inom ramen för stadsdelsförnyelsen. Boende har uppmärksammat detta vid ett antal tillfällen när nyinvesteringar inom Ytterstadssatsningen varit aktuella och fastighetsbolagen velat använda Ytterstadsmedel istället för sin reguljära underhållsbudget.

Enligt remissen skall stadsdelsnämnderna besluta om vad som skall genomföras av de framlagda förslagen. Medverkande bolagen fattar beslut över sina egna pengar. Förvaltningen ser en betydande risk med denna uppdelning. Stadsdelsförnyelsearbetet bör inbegripa en helhet över områdets utveckling vari såväl staden som de kommunala fastighetsbolagen ingår. Därför behöver just stadsdelsnämnden stå för en övergripande helhetssyn av de åtgärder som planeras att genomföras.

Förvaltningen förordar att samtliga föreslagna insatser får, efter preliminär överenskommelse med berörda bolag, bli föremål för nämndens granskning och beslut. Detta stärker den fördjupade demokratin som stadsdelsnämndsreformen bl.a. bygger på.

Förvaltningen vill betona vikten av att de avsatta medlen är en extra satsning. Genom åren har stadsdelen i jämförelse med en del andra stadsdelar, som inte ingått i ytterstadssatsningen, gått miste om viktiga investerings- och underhållsmedel ur fackförvaltningarnas ordinarie budget med motiveringen att det har pågått Ytterstadssatsning i området.

De första åren fanns särskilda investeringsanslag för facknämnderna som endast fick användas för ytterstadssatsningen, vilket var en fördel.

Förvaltningen anser det nödvändigt att berörda facknämnders uppgifter i stadsdelsförnyelsen konkretiseras och förtydligas. Enligt remissen ska större delen av stadens medel fördelas till stadsdelsnämnderna. Förvaltningen förutsätter då att stadsdelsnämnden slutligt får besluta om hur dessa medel skall användas inom ramen för Stadsdelsförnyelsen.

Genom att medelstildelningen per stadsdel trots allt blir relativt begränsad är det viktigt att satsningarna främst sker för att stärka attraktiviteten och konkurrensförmågan genom extra engångsinsatser inom stadsdels-nämndens basverksamheter samt för att skapa en god boendemiljö och trygghet inom området.

Förvaltningen vill framföra att medel måste tilldelas stadsdels-förvaltningarna fullt ut för att täcka de administrativa kostnaderna för stadsdelsförnyelsen i form av projektledning och andra extra kostnader.

I Akalla och Husby har framtagits en idékatalog för ny bostadsbebyggelse i Husby- och Akalla. Detta har skett i nära samråd med stadsdels-förvaltning och stadsdelsnämnd. I denna katalog finns förslag till byggande av 1200 –1400 vanliga bostäder och ca 600 – 800 enrumslägenheter/studentrum. Även om denna utbyggnad och kringinvesteringar förutsätts finansieras av stadens reguljära investeringsbudget föreslås förankringen av förslagen när de ska konkretiseras ske genom arbetsgrupper inom stadsdelsförnyelsen.

Stadsdelsnämnden är även involverad i direkt nyexploatering i Kista gård och Kista företagsområde m m samt en rad lokala frågor t.ex. vägfrågor och kollektivtrafik som remissinstans. Dessa frågor är inte enbart av lokalt intresse för de boende utan har även regionalt intresse även utanför kommungränsen för arbetande, besökande, näringslivet etc. Det får ankomma på stadsdelsförvaltningen och stadsdelsnämnden att utveckla och tillvarata det lokala inflytandet och samtidigt väga in även andra intressenters berättigade krav.

Kungsholmens stadsdelsnämnd beslöt den 22 maj 2003 att överlämna och åberopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Kungsholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande 2003-05-05 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningarna har tidigare varit en självklar aktör i arbetet med ytterstadssatsningarna. I förslaget betonas dock att stadsdelsnämnderna nu tar ett ökat ansvar för att driva utvecklingsarbetet men också tar ansvar för och hitta former för lokal samverkan med berörda facknämnder.

En närmare samverkan med medborgare i frågor som berör utvecklingsbehov i vardagsmiljön, sociala åtgärder och förbättringar i den fysiska miljön är mycket positivt och att ansvaret för det arbetet tydligt anges som stadsdelsnämndernas angelägenhet är bra.

Många förvaltningarna driver idag ett antal utvecklingsprojekt med Agenda –21 perspektiv och arbetssätt med underifrånperspektiv. I förslaget föreslås denna arbetsmetod att användas även i större omfattning för att driva utvecklingsprojekten inom stadsdelarna.

I förslaget betonas också att även stadsdelar som inte får del av de pengar som avsätt, bör medverka genom åtgärder som ger större samverkan mellan stadsdelarna. Förvaltningen är positiv till detta och har flera liknande utvecklingsarbeten på gång i stadsdelen.

Bl.a. pågår omfattande samverkan med innerstadsstadsdelarna omkring flera frågor och utveckling som berör de stora stadsutvecklingsområden som finns i innerstaden, och där visionen av en hållbar stadsutveckling är det främsta motivet för denna samverkan.

Vi ser att vi har gemensamma problem och frågeställningar i detta arbetet och att det därför finns stora vinster att samverka.

Stadsdelsförvaltningen är även positiv till närmare samverkan med ytterstaden men kan idag inte precisera på vilket sätt eller i vilken omfattning. Viktigt är dock att samverkan berör frågor som alla parter kan uppleva som värdefulla att samarbeta kring och inte som en skrivbordskonstruktion för att lösa ena partens behov.

Liljeholmens stadsdelsnämnd beslöt den 22 maj 2003 att överlämna och återropa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av *Magnus Hellström m.fl* (m) enligt följande.

1. I huvudsak bifalla förvaltningens förslag
2. Därutöver anföras följande

Förslaget till riktlinjer för stadsdelsförnyelse är enligt vår mening alldeles för allmänt hållet och kunde vara mer konkret till sitt innehåll.

Liljeholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande 2003-04-30 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen anser att det är positivt att en sådan satsning som Stadsdelsförnyelsen genomförs. Det är också positivt att man hänvisar till de erfarenheter som finns inom arbetet med Agenda 21 för det lokala perspektivet i arbets- och beslutsprocesser. Däremot vill förvaltningen påpeka att det inte varit praktiskt möjligt att ge enskilda medborgare och lokalt föreningsliv möjlighet att lämna synpunkter då remisstiden har varit för kort för detta.

Ambitionen med ökat lokalt inflytande och utvecklandet av arbetsprocesser för det är givetvis god, det är dock viktigt att de planeras och genomförs på ett sådant sätt att dessa processer kan leva vidare genom att ingå i förvaltningens fortsatta rutiner utan speciellt tillförda resurser efter att satsningen är slutförd.

I arbetet med utformandet av riktlinjerna har man utgått ifrån erfarenheter från Ytterstadssatsningen. Förvaltningen förutsätter att man även i det fortsatta arbetet med Stadsdelsförnyelsen kan hämta erfarenheter från Ytterstadssatsningen på ett mer konkret sätt, speciellt för de stadsdelsnämnder som inte tidigare medverkat i denna eller på annat sätt arbetat med sådana frågor. Det kan annars vara svårt att gå in och formulera mål och skapa arbetsprocesser som bidrar till ett gott resultat.

Förvaltningen föreslår att stadsdelsnämnden godkänner och överlämnar tjänsteutlåtandet som svar på remissen till Kommunstyrelsen.

Maria-Gamla stans stadsdelsnämnd beslöt den 22 maj 2003 att överlämna och åberopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande samt att därutöver anföra följande.

Vi instämmer i att problemen med segregering kräver lösningar som rör skola, bostäder, arbetsmarknad samt annan infrastruktur. Vi vill dock konkretisera på följande punkter:

- ? det som byggs framöver i Maria - Gamla stan företrädesvis ska vara hyresrätter till rimliga kostnader eller kooperativ hyresrätt
- ? om det byggs nya bostäder för äldre bör dessa vara hyresrätter eller kooperativ hyresrätt
- ? kontorslokaler som omstruktureras bör också kunna bli en resurs för studenter eller till försökslägenheter för hemlösa.

Reservation anfördes av *Sofia Arkelsten m fl* (m), *Pär Hommerberg m fl* (fp) och *Torbjörn Andring* (kd) till förmån för förvaltningens förslag till beslut.

Maria-Gamla stans stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande 2003-04-14 har i huvudsak följande lydelse.

Integrationsarbete är svårt. Staden har ambitioner att långsiktigt lyckas med en satsning i dessa svåra frågor, där lyckade förebilder och metoder är få eller inga. Detta är lovvärt. Att pröva olika metoder på det sätt som nu görs med stort inflytande från de berörda, är kanske det bästa sättet att nå framgång.

Det är dock knappast en framgångsfaktor att återkommande bli utvald som en "eftersatt" stadsdel i behov av hjälpande åtgärder, för att kunna styra utvecklingen i positiv riktning. Satsningarna bör därför marknadsföras på ett sätt som tonar ner berörda stadsdelars utsatthet. Om vi ska tala om en sammanhållen stad med dialog och utbyte mellan dess delar bör vi istället eftersträva att uppnå en god balans i *hela staden*, inte bara i vissa "utsatta" områden. Integrationsproblem kan förekomma även i innerstaden men kanske av något annan karaktär och inte så uttalat som i vissa ytterstadsstadsdelar.

Förvaltningen tror att en förutsättning att minska befintliga integrationsproblem i vissa stadsdelsområden främst måste bygga på en styrning av bostadsbyggandet och hyressättningen så att de olika delarna av staden kan erbjuda en blandning av boenden beträffande standard, hyresnivåer och tillgång till bra skolor och infrastruktur. Även möjligheten att välja skola är en betydelsefull faktor, vars positiva eller negativa värde i integrationssammanhang bör diskuteras. Ett varierat utbud av bostäder och skolor anser förvaltningen vara av helt överordnad betydelse, jämfört med övriga insatser.

Stadens 18 stadsdelar har i allmänhet inom sina olika funktioner någon typ av nätverk eller mer eller mindre ofta förekommande möten inför t ex förändringar eller bara för utbyte av erfarenheter. Inom stadsmiljöverksamheten träffas årligen representanter från alla 18 stadsdelsförvaltningarna bl a under en enklare studieresa, vilket ger möjlighet till erfarenhetsutbyte och fortsatta kontakter. Nätverket för Agenda 21 är ett annat exempel på samarbete över hela staden.

Med främst en konsekvent och tydlig bostadspolitik samt tillgång till bra skolor och infrastruktur i hela staden tror förvaltningen att man på sikt kan nå framgång. Riktade åtgärder samt i viss mån en utvecklad samverkan mellan t ex skolor, förskolor, inom kulturområdet m fl verksamheter kan också främja en positiv utveckling i ytterstaden men också i hela staden.

Norrmalms stadsdelsnämnd beslöt den 22 maj 2003 att överlämna och åberopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Särskilt uttalande gjordes av *Gunilla Reuterskiöld m fl* (fp) och *Sebastian Cederschiöld m fl* (m), bilaga 1.

Norrmalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande 2003-05-08 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförvaltningen är positiv till stadens utvecklingsarbete i ytterstaden och till satsningen på Stadsdelsförnyelsen. Förvaltningen har inget att invända avseende de föreslagna riktlinjerna. Norrmalms stadsdel har inte hört till de stadsdelar som direkt har berörts av de tidigare Storstads- eller Ytterstadssatsningarna.

Förvaltningen är positivt inställd till att medverka i initiativ från de berörda stadsdelarna som syftar till att utveckla en närmare samverkan mellan olika delar av staden.

Rinkeby stadsdelsnämnd beslöt den 15 maj 2003 att överlämna och åberopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande samt att därutöver anföra följande.

De föreslagna riktlinjerna utgör enligt vår bedömning en bra grund för att kunna bedriva arbetet i stadsdelen. Vi anser det mycket viktigt att man vid fördelningen av medlen till berörda stadsdelar utgår från rådande socioekonomiska förhållanden.

Om vi ska lyckas ta till vara det lokala engagemang som finns är det nödvändigt att regler och förutsättningar utformas så att arbetet kan ske så direkt som möjligt och att besluten kan tas så nära de medverkande som möjligt. Så är t ex förslaget att bostadsföretagen ska kunna komma överens

direkt med de boende om sådant som endast berör ett bostadsområde mycket bra. Härigenom nås kortare tid mellan beslut och genomförande.

Vi vill understryka behovet av att försöka få en samordning mellan olika program/projekt.

Inte så att allt ska inrymmas inom samma ramar, men att möjligheten ökar att få information om vad som pågår och att kunna beakta andra faktorer vid beslutsfattandet.

Stadsdelsförnyelsen kan enligt riktlinjerna spänna över många områden. Det är därför nödvändigt att det stadsdelsvisa arbetet utformas utifrån det specifika för respektive område.

På så sätt kan varje stadsdel själv välja ambitionsnivå och bestämma inom vilka områden man vill lägga tyngdpunkten i sitt arbete, vilka konkreta mål man vill arbeta mot och vilka typer av aktiviteter som ska genomföras för att nå dit.

Vi anser att utgångspunkten för det stadsdelsvisa arbetet måste vara en vision för stadsdelen som tagits fram i samarbete med Rinkebyborna. En första version behöver finnas när arbetet ska starta hösten 2003. Med utgångspunkt från denna läggs mål och delmål fast samt bestäms hur dessa ska mätas.

Särskilt uttalande gjordes av *Kerstin Gustavsson m fl* (m), *Petter Norberg* (fp) och *Dikran Demir* (kd), bilaga 1.

Rinkeby stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande 2003-05-08 har i huvudsak följande lydelse.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts vid Rinkeby stadsdelsförvaltnings verksamhet för Medborgarservice. Ett öppet möte har hållits för rinkebybor 8 maj då Stadsdelsförnyelse – förslag till riktlinjer redovisades samt Rinkeby stadsdelsförvaltnings förslag till svar presenterades.

Rinkeby stadsdelsförvaltnings svar på förslag till riktlinjer

Under varje rubrik följer en kommentar vad Rinkeby stadsdelsnämnd anser om förslaget.

Utgångspunkter samt övergripande syfte

Rinkeby stadsdelsnämnd har varit en av de stadsdelar som varit föremål för Ytterstadssatsningen. De satsningar som har gjorts inom ramen för Ytterstadssatsningen är bl.a. allmän upprustning av miljön som belysning och

plantering av växter men även större satsningar som upprustningen av torget samt delfinansiering av Medborgarvärdarna i Rinkeby.

Specifika målformuleringar

Målen redovisas här nedanför med en kommentar efter varje målformulering hur Rinkeby stadsdelsnämnd arbetar idag med dessa målsättningar samt den tänkta utvecklingen av detta arbete.

- ? Förutsättningar ska skapas för ökad tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur.

Rinkeby stadsdelsnämnd samarbetar idag med de flesta bostadsföretagen i Rinkeby. Ett samarbete finns också med näringslivet genom Rinkebys två lokala företagarföreningar och centrumkompaniet. En näringslivssamordnare finns anställd inom Rinkeby stadsdelsförvaltning. Denne arbetar med att stötta och hjälpa de lokala företagen men också att skapa förutsättningar för nyetableringar i området. Ett problem som finns i Rinkeby är infrastrukturen eftersom Rinkeby inte är ett område med stor genomströmning av människor. Varken via kollektivtrafiken eller via vägar till och från området. Det är då svårare för företagare att få en större kundkrets än de som bor och arbetar i området. Det i sin tur gör att få företagare väljer att etablera sig i Rinkeby. Stadsdelsförnyelsen pekar också på den elektroniska infrastrukturen i Rinkeby. Många Rinkebybor har inte tillgång till internet i hemmen. En särskild satsning har gjorts på Rinkeby Folkets Hus dit rinkebybor kan komma och arbeta på datorer och även gå kurser. Bredband finns i området men är inte utbyggt. Ett internetcafé ska startas upp på Rinkeby Folkets hus för att så många som möjligt ska få tillgång till internet.

- ? Skillnaderna ska minskas mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet och trivsel samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter.

Rinkeby stadsdelsnämnd arbetar med arbetsmarknadsåtgärder som Arbetscentrum och Kunskapsutveckling. Ett lokalt samarbete finns också med Arbetsförmedlingen. Satsningar krävs på området eftersom andelen personer som arbetar i Rinkeby, i jämförelse med övriga Stockholm, är lågt (2000 var det 44,9% av befolkningen i Rinkeby mellan 20 år och 64 år som arbetade, *uppgifter från Utrednings- och statistikkontoret*). Tendenser finns dessutom som pekar på att arbetslösheten ökar. Utbildningsnivån är också relativt låg i Rinkeby i jämförelse med övriga Stockholm. Satsningar krävs därför både gällande människors möjlighet till arbete och utbildning. Ett ordentligt samarbete mellan stadsdelsnämnden, Arbetsförmedlingen, utbildningsförvaltningen och näringslivet krävs för att inte fler ska bli arbetslösa, och i förlängningen beroende av socialbidrag.

Samarbetet med de lokala bostadsföretagen har pågått en längre tid i Rinkeby och handlar till stor del om trivseln i området. Erfarenheterna har visat att detta arbete måste vara kontinuerligt återkommande för att nå effekt. Då många människor bor på liten yta utsätts miljön för stora påfrestningar. Rinkeby har under många år haft stor omsättning på boende, även om detta har dämpats under senare år p.g.a. bostadsbristen i Stockholm. Ytterstadsområdena ses ofta som en tillfällig lösning i avvaktan på annat boende. Om man ser sitt boende som tillfälligt, finns det också risk att man inte tar lika stort ansvar för boendemiljön som andra. Om Stockholms bostadsmarknad ändrar sig till det bättre i framtiden kommer befolkningsomsättningen mest troligt att öka i Rinkeby, liksom i de flesta ytterstadsområden. Då blir det än viktigare att arbetet med den yttre miljön fortsätter.

Det lokala förenings- och kulturlivet i Rinkeby är stort. Det finns ett hundratal olika föreningar som bedriver en mängd fritidsaktiviteter för ungdomar och träffpunkter vuxna. En viktig del är också satsningarna som gjorts på Ungdomens hus, Folkets hus och Hyresgästhuset i Rinkeby där det finns samlade aktiviteter där rinkebybor kan träffas oavsett bakgrund. Ett arbete pågår i Rinkeby att samordna föreningarna i en gemensam diskussion om var stödet behövs mest och vad som är nödvändigt att utveckla.

- ? Medborgarnas möjligheter att delta i planerings- och beslutsprocesser och att ha ett direkt inflytande över gemensamma angelägenheter ska ökas, bl.a. genom utvecklandet av nya mötesformer som präglas av öppenhet och insyn.

En av de viktigaste frågorna i Rinkeby är frågan om de boendes deltagande. I verksamhetsplanen för 2003 lades det till ytterligare krav på att ge boende möjlighet till ökat inflytande än tidigare. Medborgarna i Rinkeby har tidigare deltagit i samverkansgrupper kring besluten i Ytterstadssatsningen men detta kan utvecklas ytterligare. Beslut har fattats om medborgarförslag där de boende i Rinkeby kan komma med egna förslag till stadsdelsnämnden. I beredningsärenden från stadsdelsförvaltningen genomförs det också fokusgrupper så att medborgarnas åsikter kan redovisas. En svårighet för Rinkeby stadsdelsnämnd är att det endast kommer ett fåtal personer till samverkansmötena och till stadsdelsnämndens sammanträden. Diskussioner pågår hur detta kan utökas och utvecklas.

Ett förtydligande i riktlinjerna skulle behövas då det gäller begreppet "direkt inflytande". Många rinkebybor har blivit besvikna då det gäller vilka åtgärder eller projekt som kan göras inom de olika satsningarna. Rinkebyborna har kommit med konkreta förslag som sedan inte har kunnat genomföras, dels p.g.a. att riktlinjerna inte varit uppfyllda och dels p.g.a. att besluten fattats utan hänsyn till medborgarnas förslag. Ett direkt inflytande kan innebära beslutsrätt i vissa frågor men det är inte tydligt i målen vad detta innebär konkret. När ska de boende kunna besluta och i vilka frågor? Det kan också vara bra att riktlinjerna tar upp vad de boende inte kan besluta om.

? En ökad grad av samverkan mellan samtliga pågående större insatser i ytterstaden ska eftersträvas.

I Rinkeby finns det redan en samverkan mellan större insatser, bl.a. genom en arbetsgrupp tillsatt av samordnaren för storstadssatsningen, ytterstadssatsningen, utemiljöansvarig, en representant från verksamheten för försörjning, arbetsmarknad, näringsliv och tillväxt samt representanter från de verksamheter som kan bli aktuella för olika satsningar. En samverkansgrupp där cheferna för de olika myndigheterna i området finns representerade (Försäkringskassan, arbetsförmedlingen, stadsdelsförvaltningen och Af-Rehab) har också funnits under lång tid.

Arbetet med storstadssatsningen har under de senaste åren till stor del bestått i att begränsa de pågående åtgärderna i takt med minskade medel. Ytterstadssatsningen har under denna period handlat mest om mindre fysiska insatser. Trots detta har en utveckling skett. En ökad medvetenhet om underifrånperspektivets betydelse har infunnit sig. Ett arbete med framtagandet av framtidsscenarier ihop med de boende har inletts och förväntas ha stor betydelse för hur arbetet kommer att bedrivas i framtiden. De mål som stadsdelsnämnderna har uppdragits att formulera för Stadsdelsförnyelsen kommer till stor del att ske genom detta arbete. Rinkeby stadsdelsnämnd kommer att fortsätta arbetet med att utveckla en gemensam ledningssammanfattning för de olika insatserna och utveckla samarbetskanalerna med de boende för att kunna ta ett tydligare helhetsgrepp i utvecklingsfrågorna.

Berörda nämnder och kommunala bolag

Rinkeby stadsdelsnämnd välkomnar de centrala förvaltningarnas engagemang i ytterstadens frågor. Det är viktigt att även dessa bedriver ett genomtänkt utvecklingsarbete för ytterstaden.

Budget

Rinkeby stadsdelsnämnd menar att de avsatta medlen ska fördelas till de berörda stadsdelsnämnderna. Ett lokalt utvecklingsarbete med boendedialog görs bäst på stadsdelsnivå där det finns en närhet till befolkningen och kunskap om vilka behov som finns. Det ska trots detta finnas en möjlighet för stadsdelarna att arbeta tillsammans med de centrala nämnderna, där samtliga är medvetna om de mål som är uppsatta. Rinkeby stadsdelsnämnd anser att det är viktigt att man från politiskt håll rangordnar stadsdelarnas behov då det gäller fördelningen av medlen. Samtliga stadsdelar har problem, och behov av att lösa dessa. Rinkeby stadsdelsnämnd anser att hänsyn måste tas till den socioekonomiska situationen i områdena. En rak fördelning skulle inte bli rättvisande då det gäller lösningen av de problem som respektive stadsdel måste arbeta med.

Lokala utgångspunkter, arbetsformer och beslutsprocesser

Rinkeby stadsdelsnämnd har ett pågående arbete med att utveckla medborgardeltagande och lokal samverkan, vilket också är beskrivet ovan. En tydlig

målformulering lokalt är en viktig och arbetet med att utforma de lokala målen ska tas på stort allvar i samverkan med både boende och andra lokala aktörer. Snabba och tydliga besked krävs i arbetet med Stadsdelsförnyelsen.

Detta anser även Rinkeby stadsdelsnämnd vara viktigt, framför allt då det gäller de konkreta åtgärder som föreslås av boende i de lokala fora som finns (öppna möten, samverkansmöten, fokusgrupper o.s.v.). Det är också viktigt att de lokala målen får formuleras utan tidspress. Målen ska ligga till grund för de beslut som sedan fattas. Med tydliga gemensamma mål som inte har skyndats fram, kan arbetet koncentreras på utförandet och på resultaten. Målarbetet får dock inte dra ut på tiden i alltför stor utsträckning.

Insatser för ett lokalt inflytande

Detta arbetssätt välkomnar Rinkeby stadsdelsnämnd. Som det tidigare är nämnt bedrivs ett arbete i Rinkeby där stor vikt har lagts på medborgarinflytande. I verksamhetsplanen för 2003 har detta betonats ytterligare. De medborgarfora som finns idag, öppna möten, samverkansgrupper, fokusgrupper och olika råd kommer att utvecklas för att fler rinkebybor ska känna sig delaktiga i nämndens arbete. Alla utestängande tendenser ses mycket allvarligt.

Geografiskt

Rinkeby stadsdelsnämnd anser precis som arbetsmarknads- och integrationsroteln att ytterstadens utveckling gynnar hela Stockholm och ser det positivt att samtliga stadsdelsnämnder uppmanas att medverka trots att dessa inte får ta ekonomisk del av satsningen. Rinkeby stadsdelsnämnd anser det även positivt att åtgärder kan riktas mer flexibelt än till enbart de stadsdelar som omfattas av satsningen. Målet ska dock vara att satsningen ger en positiv utveckling på det utsedda området. Rinkeby stadsdelsnämnd anser också att det ska vara möjligt för olika stadsdelsnämnder att gå ihop om åtgärder som utvecklar ett större område än stadsdelen, detta för att motverka inlåsningseffekter av medlen.

Det är Rinkeby stadsdelsnämnds mening att Stadsdelsförnyelsen ska fortsätta att rikta sig till de mest utsatta stadsdelarna som tidigare och inte utökas ytterligare. De satsningar som har varit på de utsatta stadsdelarna har i viss mån förbättrat levnadsförhållandena, men det är fortfarande stor skillnad på de mest utsatta stadsdelarna än övriga stadsdelar inom Stockholms stad. Rinkeby har genomgått många förändringar sedan uppförandet och lever även nu i stora omsvängningar. Stadsdelar som Rinkeby är de stadsdelar som påverkas mest av yttre faktorer, t.ex. konjunktursvängningar eller flyktingpolitik. Skillnaden mellan de stadsdelar som tidigare haft ytterstadssatsningen kvarstår till stor del i jämförelse med de stadsdelar som inte har haft denna satsning. Det lokala utvecklingsarbetet i dessa områden är en långsiktig process som måste fortlöpa kontinuerligt, för att skillnaderna inte ska öka ytterligare. Om arbetet avstannar, avstannar utvecklingen.

Verksamhetsmässigt

Rinkeby stadsdelsnämnd delar uppfattningen att medlen inte ska bekosta drift av reguljär kommunal verksamhet. Satsningen ska fokusera på speciella behov som behövs under en begränsad tid som inte tillhör kommunens basverksamhet. Rinkeby stadsdelsnämnd anser dock att insatserna bör kunna vara av projektkaraktär med bl.a. kostnader för lokaler och/eller personal. Insatser av social karaktär behöver ofta en person som ansvarar för insatsen, för att kunna bedrivas lyckosamt. Ett exempel på detta är ungdomsverksamhet. Det kan finnas utvecklingsbehov för ungdomar av engångskaraktär men som ändå behöver en personell insats i kombination med lokaler. En sådan insats kan lyfta ett område som Rinkeby utan att inkräkta på ordinarie kommunal basverksamhet.

Enligt forskningen finns det vissa områdesrelaterade önskemål eller behov som boende i området återkommer till gång på gång oavsett insatser. Området ska enligt dessa:

- ? vara tryggt - man ska inte vara rädd för att släppa ut barnen,
- ? vara snyggt - man ska kunna bjuda hem någon,
- ? erbjuda en social miljö - man ska kunna känna sig hemma bland dem som bor där,
- ? vara vackert - med en estetiskt tilltalande miljö
- ? de boende vill dessutom kunna känna stolthet över var man bor.

(Lahti-Edmark, Helene 2002. Förort i fokus. Interventioner för miljoner. En kunskapsöversikt. Norrköping: Integrationsverket, s. 64.)

Dessa behov finns även i Rinkeby och relaterar samtliga till vardagsmiljön. Rinkeby stadsdelsnämnd anser att Stadsdelsförnyelsen ska kunna möta dessa behov. Detta kräver en större flexibilitet gällande de medel som avsätts till sociala åtgärder.

Samverkan

Detta ser Rinkeby stadsdelsnämnd som en del av det arbete som redan utförs. Rinkeby stadsdelsnämnd avser att utveckla detta arbete.

Övergripande ansvar

Rinkeby stadsdelsnämnd delar arbetsmarknads- och integrationsrotelns förslag. Rinkeby stadsdelsnämnd anser vidare att styrgruppen bör ges i uppdrag att ha en helhetssyn och möjlighet att kunna samordna övriga "satsningar" i staden, liksom stadsdelsnämnderna.

Redovisning, uppföljning och utvärdering

Rinkeby stadsdelsnämnd avser att formulera målen enligt föreslagen ordning. Om samtliga stadsdelsnämnder och centrala nämnder ska medverka i ytterstadens utveckling anser Rinkeby stadsdelsnämnd att detta tydligt ska anges i de kommungemensamma målen och i stadens kvalitetsprogram.

Rinkebybors kommentarer om Stadsdelsförnyelsen – förslag till riktlinjer

Rinkebybor har kommenterat Stadsdelsförnyelsen dels då borgarrådet Teres Lindberg var i Rinkeby inför framtagandet av riktlinjerna och dels på ett öppet möte 8 maj, då förslag till riktlinjer presenterades och förvaltningens svar redovisades. Synpunkter har även getts i några av de grupper av boende på järvafältet, som arbetar med framtagandet av framtidsscenarier. På mötet med Teres Lindberg talade mötesdeltagarna om att det var viktigt att besluten fattas i stadsdelen och inte centralt. Det skulle också vara tydligt om vad som gick att göra med pengarna. Förändringarna skulle vara bestående. Förutom detta talade man om olika slags projekt som var viktiga för Rinkebys utveckling, t.ex. utbildning, ungdomar, bebyggelse, konstarter, köp och möten. På mötet 8 maj tyckte man att målen var högt ställda när det gäller så pass lite pengar i varje område. Man undrade också vilka stadsdelar som Rinkeby skulle jämföra sig med då det gällde målet om att skillnaderna mellan olika stadsdelar ska minska. De stora skillnader som finns mellan t.ex. Rinkeby och Östermalm kan inte utjämnas med hjälp av Stadsdelsförnyelsen enbart.

Mötesdeltagarna tog också upp att texten till Stadsdelsförnyelsen var svår att läsa med mycket byråkratisk svenska. En lättare text skulle underlätta möjligheten för boende att tycka till om Stadsdelsförnyelsen.

I övrigt framkom det att man ville ha möjlighet att driva projekt och att pengarna skulle kunna inriktas på ett område eller en grupp t.ex. utbildning eller ungdomar, kvinnor, äldre o.s.v. Mötesdeltagarna ville ha konkreta insatser som möter behoven i Rinkeby. Man hade också frågor om vad som menades med "sociala insatser" och "engångskaraktär".

Slutkommentar från Rinkeby stadsdelsnämnd

Samtliga mål i Stadsdelsförnyelsen har med varandra att göra. Utvecklingen i ett samhälle samspelar med många olika faktorer. Mycket beror på yttre faktorer, t.ex. postens organisation eller Länsarbetsnämndens beslut samt även Försäkringskassans centrala åtgärder för att minska sjukskrivningarna i landet. Stadsdelsnämnden håller därför med Stadsdelsförnyelsen att en samordning och även samplanering krävs för att bedriva ett lyckosamt lokalt utvecklingsarbete. Kunskaper om varandras områden är viktig samtidigt som "satsningarna" ska vara möjliga att styra mot det mest aktuella behovet i området.

För att ett utvecklingsarbete ska kunna bedrivas flexibelt och med kontinuitet krävs djuplodande kunskaper om vad som behövs i ett område. En kartläggning av de lokala förutsättningarna, behoven och resurserna kan vara en start för detta arbete. Till att börja med finns arbetet med framtidsscenarier. Konkreta behov i respektive område behöver tas fram i samarbete med boende och andra aktörer. Satsningarna kan sedan matcha de boendes förslag om utvecklingsbehovet i det egna området. Det är viktigt att medborgarna i området får makt över sitt eget vardagsliv där påverkan utifrån inte har en omvälvande betydelse. Det är också Rinkeby stadsdelsnämnds avsikt att medverka till att medborgarna i Rinkeby får omvärldskunskap. Ett exempel på detta är nämndens samverkan med stadsdelarna Rosengård och Biskopsgården. Rinkebybor

ska ges möjlighet att besöka dessa stadsdelar för att lära av varandra men också möjlighet att visa upp sin egen stadsdel som ett gott exempel.

Ett lokalt utvecklingsarbete ska finnas oavsett satsningar. Satsningarna behövs dock och ska komplettera och hjälpa upp detta arbete så att de utsatta stadsdelarna inte halkar efter utvecklingen och inte heller påverkas för starkt av omgivningens förändringar. Målet är att rinkebyborna ska uppnå samma levnadsvillkor som medborgare i övriga staden.

Skarpnäcks stadsdelsnämnd beslöt den 22 maj 2003 att överlämna och åberopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande samt att därutöver anföra följande.

Skarpnäcks stadsdelsområde har till stora delar inte lyfts fram, vare sig i Vision Söderort eller i stadens andra planer för utveckling och förnyelse. I remissvaret till Vision Söderort, finns trots det viktiga utvecklingsstrategier som stadsdelsnämnden lyfte fram som angelägna vid det tillfället och som vi hänvisar till.

Förvaltningen skriver i sitt remissyttrande att förvaltningen inte har tidigare erfarenheter eller upparbetade kanaler för medborgarmedverkan i något motsvarande. Vi vill här poängtera att så inte är fallet, då både den tidigare Hammarbynämnden och den tidigare Skarpnäcksnämnden arbetade med olika framtidsgrupper och lokala medborgargrupper. Ett sådant exempel är det strategiskt viktiga Agenda 21 arbetet på Skarpnäcksfältet som utvecklades i en sammanvävd ansträngning under namnet Miljöligan. Det innefattade såväl barn- och ungdomar, bostadsrättsföreningar, förvaltning, miljögrupper, skolor och förskolor, fritidsgård, arbetsförmedling, försäkringskassa och andra utomstående intressenter i sina olika beståndsdelar. Efter sammanslagningen 1999 har det arbetet varit eftersatt.

Stadsdelsnämnden ser med stor tillfredsställelse att man i ärendet om stadsdelsförnyelse också tydliggör att det arbete som nu ska sätts kräver att stadsdelarna mycket tydligt kan svara upp mot just betoningen på lokala utgångspunkter, arbetsformer och beslutsprocesser som siktar mot ökat medborgardeltagande och en långsiktigt positiv utveckling i ytterstaden. Risken är annars att de resurser som fördelas för stadsdelsförnyelse används till angelägna satsningar inom den reguljära verksamheten som bedrivs i stadsdelarna. Både på Skarpnäcksfältet och runt centrubildningarna i Kärrtorp och Bagarmossen finns aktiva – bostadsbolag, idrottsföreningar, kyrkor, medborgargrupper i olika åldrar, näringsidkare, stadsdelen själv mm – som på olika sätt igångsatt ett arbete med att utveckla våra centrum. På

Skarpnäcksfältet pågår ett samarbete som har flera perspektiv där samtliga dessa intressenter ingår; social trygghet, bostadsbyggande, kulturutveckling och näringsutveckling. På liknande sätt pågår ett arbete för att öka den sociala tryggheten kring Lagaplan i Bagarmossen. I Kärrtorp finns en negativ centrumutveckling och både Svenska Bostäder, näringsidkare, nämnd och föreningsliv samarbetar för att motverka detta och istället säkra en positiv utveckling.

Det finns aktivitet och ett brett samarbete som behöver utvecklas ytterligare och stadgas för att arbetet ska gå in i tydligare genomförandefaser. Här kan stadsdelsförnyelsens resurser vara till stor hjälp så att stadsdelen kan förtydliga och intensifiera en omvandlingsprocess. I den delen av arbetet blir det viktigt att samordna och strukturera samverkan med några för stadsdelarna viktiga partners. Här vill vi särskilt peka ut bl.a. stadens centrala nämnder för bostadsplanering, centrumförnyelse, lokal trafikplanering, utbildning, idrottens olika aktörer, närpolisen som viktiga partners för att olika stadsdelsförnyelseprojekt ska nå resultat inom rimlig tid.

Stadsdelsförnyelse handlar ofta om yttre omvandlingar och förändringar. Vi är övertygade om att de demokratiska processerna, medborgardeltagandet, partnerskapet med andra aktörer också ger kringeffekter. De kan förmodligen inte mätas i det kortare perspektivet som kan inrymmas i det vida begreppet ”ökad trygghet” på alla plan och nivåer. Vi tror att sådana förmerande effekter är oerhört viktiga att kunna visa i ett stadsdelsförnyelsearbete. Av det skälet är uppföljning, kvalitetsmätning och utvärdering instrument som staden självklart bör avkräva de projekt som kommer att sättas igång.

Reservation anfördes av *Billy Östh m fl (m)*, *Göran Qvennerstedh m fl (fp)* och *Ewa Samuelsson (kd)* till förmån för förvaltningens förslag till beslut.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande 2003-04-30 har i huvudsak följande lydelse.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltning är i huvudsak positiv till de riktlinjer för *Stadsdelsförnyelsen* som skickats ut. Förvaltningen vill emellertid lyfta fram några synpunkter på förslaget.

Skarpnäcks stadsdelsområde har tidigare inte berörts av andra ”satsningar” för att utveckla staden och anser att det är bra att sprida utvecklingsarbetet till flera områden. Det innebär dock att om stadsdelen skulle komma i fråga för medel finns ingen förutsättning för samordning mellan olika ”satsningar”. Detta torde gälla fler stadsdelar / stadsdelsområden.

Stadsdelsförnyelsens riktlinjer formulerar fyra specifika mål. Skarpnäcks stadsdelsförvaltning anser att dessa är lovvärda men oerhört omfattande och samhällsomvälvande. Skarpnäcks stadsdelsförvaltning har inga tidigare erfarenheter eller utarbetade kanaler för medborgarmedverkan i något motsvarande. En månad är en kort tid för att remissvara på en så stor fråga och dessutom inhämta synpunkter från medborgare och lokalt föreningsliv.

Lokala utgångspunkter, arbetsformer och beslutsprocesser betonas i riktlinjerna. Skarpnäcks stadsdelsförvaltning anser att medborgarnas inflytande på processen är en nödvändighet för att lyckas långsiktigt.

Förvaltningen vill ändå påpeka att i ett så omfattande utvecklingsarbete tar det lång tid att engagera befolkningen och formulera en vision. Tiden för utvecklingsarbetet med *Storstadsförnyelsen* är kort.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltning vill apropå att inhämta metoder från Agenda 21, lyfta fram en bra metod för visionsarbete som tagits fram i ett LIP-projekt för innerstaden "Grönskande Levande Gårdar".

I förslaget till riktlinjer för *Stadsdelsförnyelsen* föreslås att man vidgar andelen bolag och nämnder som berörs av "satsningen". Här är det viktigt att den ledning som övergripande ansvarar för utvecklingsarbetet i *Stadsdelsförnyelsen* motverkar revirtänkande.

Angående det budgetförslag som beskrivs i remissen kan förvaltningen konstatera att hur stora medel som behövs för att förnya ytterstaden är omöjligt att säga. Skarpnäcks stadsdelsförvaltning önskar att det tydligare framgår hur de medel som anslås ska fördelas; är det en klumpsumma för hela perioden, blir det i procent per område, medel efter projekts betydelse, de som inte fått förut får mer eller annat.

Skarpnäcks stadsdelsförvaltning får intrycket att riktlinjerna uttrycker en viljeinriktning om att stadsdelar och bolag ska börja ett stort medborgarengagemang innan medel tilldelas. Förvaltningen anser att det är en absolut förutsättning att en stadsdel eller ett bolag få veta om den / det tilldelas medel innan ett förankringsarbete dras igång. Det är en fråga om trovärdighet att inte väcka folks förväntningar om det sedan inte finns några pengar till utvecklingsarbete. Skarpnäcks stadsdelsförvaltning vill här ännu en gång påpeka vikten av långsiktighet. Detta arbete får inte vara jippobetonat. Risker finns, då tiden för utvecklingsarbetet - *Stadsdelsförnyelsen* är kort. Stadsdelar som inte tilldelas medel kan ha svårt att stödja "satsningen" då mycket av det som föreslås inte ligger inom stadsdelens rådighetsområde.

Skärholmens stadsdelsnämnd beslöt den 22 maj 2003 att överlämna och återropa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Särskilt uttalande gjordes av *Britt-Marie Lagerqvist m fl* (m), bilaga 1.

Skärholmens stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande 2003-05-07 har i huvudsak följande lydelse.

Ärendets beredning

Remissvaret är berett inom enheten Stadsmiljö. Remissen har behandlats vid byalags-, samhällsförenings- och utvecklingsrådets möten i alla fyra stadsdelarna. De representerar föreningar som varit engagerade i ytterstadssatsningen och fungerat som samverkansgrupp för boendeflytande. Synpunkter som kommit fram vid möten med allmänheten har beaktats i förvaltningens remissvar.

Föreningarna har beretts möjlighet att ge egna skriftliga synpunkter på remissen. Dessa finns som bilagor till förvaltningens remissvar.

Nämndens ordförande har inbjudit till samtal om remissen på Medborgarkontoret den 5 maj. Inbjudan har annonserats på www.skarholmen.se och informerats om vid mötena i de fyra stadsdelarna.

Förvaltningens förslag

Utgångspunkter samt övergripande syfte

Det är bra att föra samman pågående satsningar under samma paraply – lokalt utvecklingsarbete – för att få ett sammanhållet utvecklingsarbete i ytterstaden. Skärholmen har haft förmånen att ingå i både ytterstadssatsningen, storstadssatsningen och Vision för Söderort och det faller sig naturligt att en vidareutveckling av det lokala utvecklingsarbetet sker i samverkan.

Valet att fokusera på tillgångar och utvecklingsmöjligheter och att en tillgång är medborgarnas engagemang för det egna närsamhället kan bara ses som en självklar utveckling med de erfarenheter vi har efter att ha deltagit i ytterstadssatsningen sedan 1996 och storstadssatsningen sedan 1999.

Stadsdelsnämnden ges ett särskilt uppdrag i remissen – att redovisa hur det lokala utvecklingsarbetet ska formas. Under hösten kommer ett arbete med framtidsscenarioer att genomföras. Scenarierna ska tas fram i samverkan mellan olika aktörer som har betydelse för utvecklingen i området. Människor som bor i området har en viktig roll i scenariearbetet. I nämndens verksamhetsprogram för 2004 kommer en plan för hur det lokala utvecklingsarbetet ska organiseras att redovisas. Förvaltningen ser inte arbetet med stadsdelsförnyelse som ett avgränsat projekt som styrs av de extra medel som tilldelas, utan som en del i ett lokalt utvecklingsarbete som ska genomsyra hela organisationen. Frågor om demokrati och inflytande kan inte begränsas att gälla enbart extraordinära satsningar.

Specifika målformuleringar

Målformuleringarna är bra. Förvaltningen kommer under året att formulera konkreta mål för vad som ska uppnås med de medel som anslås. Målen kommer att redovisas i verksamhetsplanen för 2004.

Målformuleringar borde gälla alla stadens nämnder och bolag även om de inte omfattas av den särskilda satsningen.

Berörda nämnder och kommunala bolag

Bra med en breddning, jämfört med den tidigare ytterstadssatsningen, till att innefatta så gott som alla kommunala förvaltningar. Här saknas dock en betydelsefull aktör i sammanhanget –Stockholms stads Bostadsförmedling.

Budget

Det finns stora fördelar med att de avsatta medlen fördelas till berörda stadsdelsnämnder. Det blir närmare mellan förslagsställare och beslut i ärenden som inte berör andra förvaltningar eller bolag. SDN får ansvar för att både prioritera och besluta över investeringar i sitt eget geografiska område.

Förhoppningsvis kan beslutsprocessen bli tydligare än i den tidigare ytterstadssatsningen.

Lokala utgångspunkter, arbetsformer och beslutsprocesser

Lokalt utvecklingsarbete i Skärholmen omfattas av stadsdelsförnyelsen, storstadssatsningen, Vision för Söderort och annat demokratiutvecklingsarbete. Utveckling och konkretisering av detta arbete pågår.

När det gäller bolagens del av stadsdelsförnyelsen så önskar vi en större tydlighet om vad som ingår i ordinarie underhåll och vad som skulle kunna vara en satsning. Det har varit otydligt för de boende, för samordnande tjänsteman och för nämnden i ytterstadssatsningen. En annan oklarhet måste förtydligas: i ytterstadssatsningen skulle en investering från bolagen inte generera någon hyreshöjning. I remissen antyds inget om detta. Hur kommer det generella avkastningskravet på investeringar att tillämpas i stadsdelsförnyelsen?

I remissen hänvisas till Agenda 21 där det lokala perspektivet är grundläggande för arbets- och beslutsprocesser. FN har antagit ytterligare en deklaration *Habitat* (Istanbul 1996) som tar upp både boendet och miljöfrågorna. Habitatdeklarationen har av den svenska regeringen tolkats och sammanfattats till följande åtta punkter:

1. Utveckla en allmän social bostadspolitik efter nya förutsättningar.
2. Anpassa byggnader och byggda miljöer till kretsloppssamhällets krav och kraven på sund inomhusmiljö och god tillgänglighet för alla.
3. Skapa bättre livsvillkor i utsatta bostadsområden.
4. Förbättra integrationen av invandrare i landets olika delar.
5. Konsolidera kommunernas kapacitet och handlingsutrymme.
6. Förstärka olika orters attraktionskraft för människor och företag.
7. Utveckla markanvändningsmönster som främjar städernas kretsloppsanpassning.
8. Utveckla den lokala demokratin.

Habitat tillsammans med Agenda 21 är bra ledstjärnor i arbetet med lokal utveckling.

Insatser för ett brett lokalt deltagande

Strukturella problem kan inte lösas lokalt, däremot kan levnadsvillkoren, självkänslan och framtidstron påverkas i positiv riktning genom insatser i de områden som deltar i en satsning. En förutsättning för framgång är att de som bor i området har inflytande över och är delaktiga i insatserna. Detta ses som nödvändigt om lösningarna ska bli hållbara över tid.

Vi har redan idag flera sätt för medborgarsamverkan, dels byalag/utvecklingsråd/samhällsförening i varje stadsdel som bildats utifrån ytterstadssatsningarnas samverkansgrupper, dels fokusgrupper i specifika frågor t ex på jobbcentrum för att ta reda på brukarnas behov och uppfattningar, nämndens öppna möten före varje sammanträde, olika brukarråd, medborgarförslag, ett ungdomsråd är under uppbyggnad och en hel del annat.

Boende i stadsdelsnämndsområdet har olika intresse av frågor som kan bli aktuella beroende på vad det gäller. Ibland är man medborgare, i andra fall även brukare, en annan gång också representant för en intressegrupp. De som har intresse för en fråga, som kan bli aktuell för stadsdelsförnyelsen, bildar en arbetsgrupp som bearbetar frågan och för den vidare till stadsdelsnämnden.

Hur samarbetet på lika villkor ska gå till, vilka frågor det gäller och hur initiativrätten ser ut är viktiga frågor när det gäller att stärka den lokala demokratin och delaktigheten. Hur ska avvägningen mellan allmänintresset och särintressen balanseras? Detta är frågor som vi under året kommer att arbeta med tillsammans med boende/medborgare. Vi planerar att ha fokusgrupper kring dessa teman under året.

Satsningens omfattning

Geografiskt

Skärholmens stadsdelsnämndsområde består av fyra stadsdelar som alla varit med i ytterstadssatsningen. Centrala Skärholmen deltar också i den nationella storstadssatsning som en av tjugofyra stadsdelar i Sverige. Vision för Söderort arbetar med långsiktiga utvecklingsprojekt i Skärholmen avseende bebyggelse och infrastruktur. En viktig faktor vid förnyelsearbete är vikten av samordnade och samtidiga insatser på flera nivåer och inom flera områden samtidigt. Genom stadsdelsförnyelsen, som en del i vårt *Lokala utvecklingsarbete* och som en fortsättning på ytterstadssatsningen, kommer det att kunna bli en satsning på bred front.

Verksamhetsmässigt

Driftskostnader kan inte täckas av de särskilda stadsdelsförnyelsemedlen står det i remissen. Så var det även med ytterstadssatsningen. Med stadsdelsnämndernas ansträngda budgetar kan detta bli ett hinder.

Samverkan

Övriga kommunala verksamheter

I vårt *Lokala utvecklingsarbete* planerar vi att arbeta med stadsdelsförnyelsen, storstadssatsningen, Vision för Söderort och övrig demokratiutveckling. Konkreta planer för hur arbetet ska organiseras görs under året i den arbetsgrupp inom förvaltningen som fått uppdraget att se över arbetsformerna för *demokrati, delaktighet och information*.

Externa aktörer

Eftersom vi ser Stadsdelsförnyelsen som en del av *Lokalt utvecklingsarbete* så blir det naturligt att även samverka med övriga aktörer som verkar i området. Det kan handla om landstinget, staten, privata byggföretag och fastighetsägare, näringslivet med flera. Det är bra att Kommunstyrelsen undersöker möjligheterna att etablera flexibla former för dialog och samverkan med externa aktörer.

Övergripande ansvar

Det är bra och viktigt med en central styrgrupp som kan behandla övergripande stadsdelsförnyelsefrågor och ta ansvar för att de förankras i den egna organisationen.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd beslöt den 22 maj 2003 att överlämna och återopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av *Tomi Liljeqvist m fl* (m), bilaga 1.

Reservation anfördes av *Ann-Katrin Åslund m fl* (fp) och *Patrick Simonson* (kd), bilaga 1.

Spånga-Tensta stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande 2003-05-09 har i huvudsak följande lydelse.

Remissen

Remissens innehåll och förslag har presenterats och diskuterats på två öppna möten som förvaltningen genomfört. Dels ett s.k lunchseminarium om ytterstadssatsningen och utgångspunkterna för ett förslag till stadsdelsförnyelse den 7 mars samt, vid ett öppet möte för ytter- och storstadssatsningen den 8 maj (samverkansgruppsmöte). Synpunkter från dessa möten har inarbetats i förvaltningens synpunkter och ett utdrag av minnesanteckningar från samverkansgruppsmötet den 8 maj 2003 biläggs.

Förvaltningens synpunkter

Utgångspunkterna

Förslaget till riktlinjer har en betydligt högre ambition än den nuvarande ytterstadssatsningen. Det ansluter i hög grad till storstadssatsningens inriktning, dock utan att ange så många målområden som storstadssatsningen främst inledningsvis hade. Denna större bredd i ansatsen är ur förvaltningens synpunkt positiv. Det ger förutsättningar att knyta samman och ta till vara de många erfarenheterna från tidigare och pågående satsningar och initiativ. Särskilt positivt är fokuseringen på stadsdelsområdenas tillgångar och möjligheter istället för den hittillsvarande problemorienteringen. Just en koncentration på Spånga-Tenstas möjligheter har varit en ledstjärna i det lokala utvecklingsarbete som bedrivits bl. a inom ramen för storstadssatsningen. Det har varit ett i flera avseenden framgångsrikt angreppssätt.

Förvaltningen anser att det är positivt att nu också sociala utvecklingsområden bereds utrymme i förnyelsearbetet. Det är också positivt att så många facknämnden och bolag i staden uttryckligen ges i uppdrag att inom sin ordinarie verksamhet medverka i arbetet. Det är sannolikt av avgörande betydelse för att målen ska kunna nås.

Ekonomiska ramar

När det gäller storleken på de avsatta medlen för insatserna är det viktigt att påpeka att de årliga 150 mkr under 4 år till hälften finansieras inom bolagssektorn och till hälften skattefinansieras. Den bolagsfinansierade delen kan endast användas till sådana ändamål som är förenliga med aktiebolagslagstiftningen. Det innebär att användningen av dessa pengar måste kunna kopplas till en tydlig nytta för respektive bolags verksamhet. Det kan i och för sig sammanfalla med de uttalade målen i förslaget till riktlinjer men innebär också en begränsning av möjligheterna.

Den skattefinansierade delen på 75 mkr årligen ska enligt förslaget till större del fördelas mellan de stadsdelsnämnder som kommer att ingå i förnyelsearbetet. En ospecificerad andel kan därmed förväntas behållas centralt. Skulle ett 10-tal stadsdelsnämndsområden ingå i satsningen innebär detta att de medel som återstår för stadsdelsnämnderna att ansvara för inte i någon nämnvärd utsträckning kan räcka till att finansiera fysisk upprustning eller byggnationer. Sådana insatser måste finansieras av respektive bolag och facknämnd som har det inom sitt kompetensområde. Inte heller de berörda bolagens årliga 75 mkr är av den storleksordningen att några mer omfattande investeringar kan göras. Ska önskvärda investeringar, som i storleksordning kan jämföras med de som görs inom ramen för Kista Science City, som exempelvis det av stadsdelsnämnden föreslagna "Inspiratorium" komma till stånd krävs annan finansiering.

Det krävs därför tydliga prioriteringar av respektive stadsdelsnämnd för att mål och det övergripande syftet i förslaget till riktlinjer ska kunna nås. Det krävs också en tydlig prioritering av stadens investeringar till de stadsdelar som ska omfattas av stadsdelsförnyelsen. Vid samverkansgruppsmötet den 8 maj framfördes också

synpunkten att det vore bättre att satsa rejält på några få områden än lite på många. Detta bl a för att bättre kunna uppnå målet med rättvisa uppväxtvillkor.

Geografisk avgränsning

Uppdraget till berörda stadsdelsnämnder att eftersträva samordning av insatserna i stadsdelsförnyelsen är bra. Det ger möjligheter att lokalt påverka inriktning och utformning av utvecklingsarbetet. I stadsdelen pågår ett arbete tillsammans med Kista och Rinkeby att utarbeta framtidsscenarier för Järvaregionen. Arbetet bedrivs med ett regionalt perspektiv och scenarierna tas fram av lokalt boende och verksamma i olika arbetsgrupper som utifrån olika perspektiv studerar förutsättningar och möjliga framtidsbilder. Genom att arbeta på detta sätt kan en både lokalt och regionalt förankrad grund för ett långsiktigt utvecklingsarbete skapas. Själva utgångspunkten blir då samverkan mellan många olika intressenter och aktörer. Inriktningen i ett kommande stadsdelsförnyelsearbete bör utgå från en bredare syn på den geografiska avgränsningen än som gäller för ytterstadssatsningen och storstadssatsningen. Insatser som gynnar boende i ett aktuellt område är ju inte alltid geografiskt knutet till området. Vid samverkansgruppmötet ansåg mötet att en mindre pott pengar borde avsättas till stadsdelsövergripande projekt som drivs gemensamt av flera stadsdelsförvaltningar.

Målformuleringar

När det gäller avsnittet som behandlar specifika målformuleringar instämmer förvaltningen och poängterar vikten av lokala mål. Ett målområde som behandlas mycket litet i förslaget är kultur. Samverkansgruppen påpekade detta och menar att en satsning också på kultur skulle förbättra Tenstas image och att även de berörda bolagen skulle kunna satsa på kultur.

En av de specifika målformuleringarna behandlar medborgares möjligheterna till direkt inflytande över gemensamma angelägenheter. Frågan är komplicerad och behandlas sannolikt därför rätt översiktligt med att peka på att nya mötesformer behöver utvecklas. I flera avseenden kan direkt inflytande komma i konflikt med den parlamentariska beslutsordningen som nu gäller, frågor om vem som ska kunna ställas till ansvar för beslut och åtgärder är exempel. Därför finns all anledning att finna system där boendes inflytande på ett tydligt sätt kan redovisas i beslutsprocesserna.

Långsiktighet

I förslaget framhålls att insatserna som finansieras med medel från stadsdelsförnyelsen skall vara av engångskaraktär. Samtidigt framhålls på annan plats i förslaget betydelsen av åtgärder av social karaktär. Insatser av social karaktär kännetecknas sällan av att vara engångsinsatser. De är ofta knutna till reguljär verksamhet eller av projektkaraktär samt sträcker sig över längre tid, ofta flera år. Många av de insatser av social karaktär som gjorts och görs inom ramen för tidigare och pågående satsningar är långsiktiga. De rör i stor utsträckningskola samt utbildning i vid bemärkelse eller kan kopplas till arbetsmarknad, näringsliv, kultur och trygghetsfrågor. Insatser inom alla dess områden kräver en viss långsiktighet för att kunna vara framgångsrika. Det finns

därför en inneboende motsättning i förslaget till riktlinjer genom att dels peka på att insatserna skall vara av engångskaraktär och dels leda till långsiktigt positiva förändringar och svara mot behovet av insatser av social karaktär.

Externa aktörer

I avsnittet i förslaget om externa aktörer vill förvaltningen nämna några viktiga externa samarbetsparter utöver vad som nämns i förslaget. Det är arbetsförmedlingen, landstinget, olika intresseorganisationer som branschorganisationer och organisationer inom näringsliv och arbetsmarknad samt bildningsförbund. Alla är viktiga aktörer för att ett lokalt utvecklingsarbete ska kunna vara framgångsrikt.

Utvärdering

Slutligen vill förvaltningen framhålla att det är positivt att vikten av uppföljning och utvärdering tas upp i förslaget. Det är bra att stadsdelsnämnderna ges ett sådant uppdrag samt att arbetsmarknads- och integrationsberedningen ges uppdraget att svara för den samlade uppföljningen och utvärderingen. Själva utvärderingsarbetet bör dock genomföras av externa utvärderare för att en opartisk och kritisk analys ska kunna göras som ger inspiration till fortsatt utveckling.

Vantörs stadsdelsnämnd beslöt den 22 maj 2003 att överlämna och åberopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av *Henrik Ehrenberg* (kd), *Lena Kling m fl* (fp) och *Lisa Pergren m fl* (m), bilaga 1.

Vantörs stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande 2003-05-14 har i huvudsak följande lydelse.

Ärendets beredning

Förvaltningen har anordnat ett öppet möte om remissen med boende, föreningar och andra verksamma i Vantör den 6 maj. Information om remissen och inbjudan till mötet annonserades på Vantörs webbplats och på Medborgarkontoren. Dessutom skickades en inbjudan till föreningar samt att inbjudan anslogs på Vantörs förskolor och skolor.

De muntliga synpunkter som framkom på det öppna mötet redovisas i detta tjänsteutlåtande. Skriftliga synpunkter som inkommit till förvaltningen biläggs ärendet.

Öppet möte om stadsdelsförnyelsen

På det öppna möte som stadsdelsförvaltningen anordnade med anledning av remissen deltog cirka 25 boende. Följande synpunkter framfördes på mötet.

Remisstiden är för kort. Om arbetsmarknads- och integrationsroteln menar allvar med ökad delaktighet för boende, ska också remisstiden vara så pass väl tilltagen att de

boende inte behöver stressa fram synpunkter utan får gott om tid att tänka igenom sina förslag.

De riktlinjer som föreslås i stadsdelsförnyelse är inget nytt, det är samma frågor som diskuterats tidigare. Målsättningarna är bra, men det blir en svår uppgift att ro i land allt detta. Mötesdeltagarna uttryckte också att stadsdelsförnyelse borde gälla hela Vantör och inte bara Rågsved.

I stadens uppräknings av berörda bolag inkluderas endast de företag som kommunen har rätt att kräva prestationer av, men exempelvis små privata hyresvärdar är också viktiga för helhetsbilden. Att kommunen inte har beslutanderätt över dessa företag upplevs som ett problem.

För att utöka den lokala delaktigheten måste fler människor engagera sig. Extra viktigt är det att få ungdomar att engagera sig. Det måste till nya mötesformer som kan få fler människor att gå på möten. Det borde också skapas nya sammanslutningar som bl a inkluderar näringslivet. En av mötesdeltagarna påpekade att om samverkan och lokal delaktighet ska fungera så måste människor sluta prata om "dom" och istället säga att "vi" ska göra saker.

Mötesdeltagarna uttryckte att trivseln var bland det viktigaste för stadsdelen. Det gäller att få folk att komma till Rågsved. Ungdomar är ett viktigt steg på vägen om man vill nå långsiktiga förändringar. Mötesdeltagarna ser i riktlinjerna en betoning på integration i ungdomsverksamheten, vilket man ställer sig positiv till.

Stadsdelsförvaltningens synpunkter

Stadsdelsförvaltningen välkomnar att man i likhet med söderortsvisionen inriktat stadsdelsförnyelsen på den utvecklingspotential som finns i ytterstaden. Förvaltningen ställer sig också bakom de mål som redovisas i remissen. Det är dock uppenbart att de omfattande målsättningarna inte kan uppnås enbart inom ramen för stadsdelsförnyelsen. Förvaltningen vill därför betona vikten av att en central styrgrupp kontinuerligt arbetar med att precisera de kommunövergripande målen ytterligare så att det blir tydligt för medborgarna och berörda nämnder och styrelser vad som är tänkt att förverkligas med stadsdelsförnyelsen. Mer konkreta målsättningar skulle också öka möjligheten att utvärdera satsningen på ett bra sätt.

Förvaltningen noterar att inriktningen på stadsdelsförnyelsen har stora likheter med det arbete som de senaste åren bedrivits i Rågsved inom ramen för storstadssatsningen, ytterstadssatsningen och till viss del söderortsvisionen. Likheterna gäller inte minst betoningen på samverkan med andra lokala aktörer och fokuseringen på att utveckla former för medborgardialog. Förvaltningen ser nu stora möjligheter att genom stadsdelsförnyelsen fullfölja och utveckla det arbete som inletts i Rågsved och i Vantör som helhet.

Mot bakgrund av erfarenheterna från satsningarna i Rågsved, ställer sig förvaltningen positiv till förslaget att förstärka den lokala samordningen av olika pågående satsningar och projekt på stadsdelsnämnds nivå. Det är också rimligt att respektive stadsdelsnämnd ska formulera konkreta långsiktiga målsättningar för sitt utvecklingsarbete på det sätt som föreslås i remissen. På detta sätt kan

stadsdelsförnyelsen bli en naturlig del av ett sammanhållet förnyelsearbete i stället för ett avgränsat projekt.

Vidare välkomnar förvaltningen rotelns förslag att fördela huvuddelen av medlen för stadsdelsförnyelsen till berörda stadsdelsnämnder. Därmed skulle stadsdelsnämnden kunna göra en långsiktig planering med utgångspunkt i de lokala mål som nämnden fastställt. Förhoppningsvis skulle en sådan inriktning även skapa kortare beslutsvägar och en tydligare beslutsprocess jämfört med den tidigare ytterstadssatsningen. Förvaltningen vill framför allt betona betydelsen av att man anger hur stora resurser som varje år tilldelas respektive stadsdelsnämndsområde, även när det gäller de bolag som ingår i stadsdelsförnyelsen.

I övrigt vill förvaltningen framhålla ett antal problem som varit påtagliga under den tidigare ytterstadssatsningen i Rågsved. Det har exempelvis många gånger varit oklart vad som är en insats av engångskaraktär och hur man ska dra gränsen mellan normalt underhåll och extra satsningar. På motsvarande sätt har det varit problematiskt att hantera de driftskostnader som olika insatser genererar. Det är enligt förvaltningens mening väsentligt för hela stadsdelsförnyelsen att dessa frågor studeras noggrant i det fortsatta arbetet så att de slutgiltiga riktlinjerna blir tydliga för berörda nämnder, bolag och medborgare.

Ett annat problem som ofta diskuterats inom storstadssatsningen och ytterstadssatsningen i Rågsved är den geografiska omfattningen av denna typ av utvecklingsprojekt. Idag riktas dessa satsningar enbart till Rågsved och det har skapat flera gränsdragningsproblem. Förvaltningen önskar därför att den geografiska omfattningen för stadsdelsförnyelsen blir mer flexibel och att stadsdelsnämnden ges ett ansvar att avgöra vilka åtgärder som ger störst effekt för det delområde eller den stadsdel som omfattas. En mer flexibel geografisk omfattning skulle även öka möjligheterna att på ett naturligt sätt koppla ihop satsningen med stadsdelsnämndens övriga utvecklingsarbete. Förvaltningen ställer sig positiv till det presenterade förslaget till inriktning för stadsdelsförnyelse för ytterstaden med ovanstående erinringar.

Älvsjö stadsdelsnämnd beslöt den 22 maj 2003 att överlämna och åberopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande samt att därutöver anföra följande.

Vi ser mycket positivt på förslaget till riktlinjer för stadsdelsförnyelse för ökad delaktighet och en långsiktigt positiv utveckling i Stockholms ytterstad. Det är ett försök till en ny ansats när det gäller rättvisa uppväxtvillkor och goda möjligheter till ekonomisk utveckling i hela ytterstaden, med tyngdpunkt på bl.a. integration utan att för den skulle utmärka områdena som eftersatta, utsatta eller svaga.

Älvsjö stadsdelsnämnd har tidigare inte omfattats av ytterstadssatsningen men vi anser att vi har stora möjligheter att bedriva ett bra stadsdelsförnyelsearbete med tillskott av ekonomiska resurser från stadsdelsförnyelsepotten.

Vi vill i Älvsjö ta vara på den positiva kraft som finns, när det gäller planfrågor - t.ex. utbyggnaden av Älvsjö centrum och lösning av Älvsjövägens stora trafikproblem, bebyggelsen vid Solberga sjukhem och Långbro sjukhuspark. Dessutom kommer Vision Söderort i mycket hög grad att beröra vårt område.

Vi har under en följd av år haft en omfattande dialog med boende i området kring alla de utbyggnadsprojekt som pågår. Det har tyvärr inte varit möjligt att göra särskilda möten kring denna remiss delvis p g a den korta remisstiden. Vid de olika informella möten vi haft har det dock uttalats att det vore spännande för Älvsjö att få omfattas av stadsdelsförnyelse och att denna då skulle koncentreras till vissa områden. Vår stadsdels attraktionskraft är koncentrerad till vissa områden inom Älvsjö, liksom de byggplaner och den utveckling vi nu är mitt uppe i.

Med de nya riktlinjerna och med ett stöd från den satsning som nu planeras skulle stadsdelsnämnden medverka till att få en bättre helhet och ett mer integrerat område än vad vi hittills lyckats med i Älvsjö.

Vi utgår ifrån att resurser kommer att fördelas ut till de olika stadsdelsnämnderna och vill från majoritetens sida särskilt koncentrera en sådan satsning i vårt område på stadsdelen Solberga och Prästgårdsgärde i Älvsjö som ett objekt för det nya stadsdelsförnyelsearbetet.

I dessa områden finns var tredje bostad i allmännyttans hyresrätter och här har vi ett område som vi hittills inte haft möjlighet att nämnvärt engagera oss i, dvs kontakt med de lokala bostadsbolagen, med de lokala företagarna och med det lokala föreningslivet som hyresgästförening m.m. Därigenom åstadkommer vi en bred förankring och satsning på dessa områden som inte hittills berörts av de stora utbyggnadsprojekt och satsningar som nu sker i områdena. Solberga är ett traditionellt arbetarklassområde bestående av en ursprunglig del som bebyggdes på 1950-talet och en nyare del från 1970-talet. Den dominerande hyresvärden är Stockholms hem. Solberga är föremål för förtätningsdiskussioner för att göra området än mer attraktivt och med större variation och för att få ett bättre underlag för arbetsplatser, samhällsservice m.m. Solberga har en äldre befolkning som bott i området sedan området byggdes och även en nyinflyttad befolkning, som ställer helt andra krav på området. Prästgårdsgärdet bebyggdes under 1980-talet med bl.a. ett stort lägenhetsbestånd som tillhör Familjebostäder. Prästgårdsgärde har en strategisk placering vid Älvsjö station och har en mångkulturell befolkning. Området kommer på olika sätt att beröras av framtida satsningar i närområdet. Det är viktigt att ha möjligheter att ta vara på den utvecklingspotential som finns i detta område och behov av viss upprustning och förnyelse för att

området ska kunna hävda sig i förhållande till den planerade nya centrumanläggningen och intilliggande nybyggda bostadsområden.

Vi har i dessa två områden ett stort intresse för att delta i ett stadsdelsförnyelsearbete.

Stadsdelsnämnden har nyligen avsatt 0,5 mkr för ett särskilt integrationsprojekt i bl.a. dessa områden.

Älvsjö stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande 2003-05-01 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen kan i riktlinjerna inte utläsa att andra stadsdelar än de som tidigare omfattats av ytterstadssatsningen är berörda av Stadsdelsförnyelsen. Detta skapar en viss otydlighet kring vilka riktlinjerna berör. Älvsjö sdn har ej tidigare omfattats av ytterstadssatsningen och lär knappast utifrån stadsdelens socioekonomiska förutsättningar beröras av satsningen, varför förvaltningen väljer att ej lämna ytterligare synpunkter på innehållet i remissen.

Östermalms stadsdelsnämnd beslöt den 22 maj 2003 att överlämna och i huvudsak åberopa stadsdelsförvaltningens tjänsteutlåtande. Nämnden beslöt därutöver

1. att området Ekhagen – Lappkärrsberget bör omfattas av stadsdelsförnyelsen
2. att anföra följande.

Området Ekhagen - Lappkärrsberget (i statistik Universitetet) som ingår i stadsdelen Östermalm har en speciell struktur med äldre och nyare bebyggelse och med bostäder för både familjer och ensamstående - till de senare räknas framför allt de många studentbostäderna på Lappkärrsberget. Området är vackert med en fantastisk natur. Men för att göra området bättre krävs en innovation. Som det är idag finns t.ex. ingen direkt service förutom förskola, fritidshem och affär. I området bor 3 373 personer varav 38 % (1 293 personer) är invånare med utländsk bakgrund. Av dessa är 29% (963 personer) utländska medborgare. Detta kan jämföras med flera andra delområden i ytterstaden. Valdeltagandet var 65,9 % vilket också är lägre än i flera andra stadsdelsområden. Att få till en samverkan i området med dess speciella struktur är inte helt lätt. Vi skulle därför se det som en möjlighet att med stadsdelsförnyelsen bidra till en ökad samverkan mellan studenter-invandrare-övriga boende.

Reservation anfördes av *Helena Bonnier m fl* (m) och *Jan Ulander* (kd), bilaga 1.

Reservation anfördes av *Claes Fleming m fl* (fp) till förmån för förvaltningens förslag till beslut.

Östermalms stadsdelsförvaltnings tjänsteutlåtande 2003-05-05 har i huvudsak följande lydelse.

Satsningen på Stadsdelsförnyelse i ytterstaden är i huvudsak riktad till andra stadsdelar än Östermalm..

Inom Östermalms stadsdelsförvaltning sker följande samverkan med stadsdelar inom Stadsdelsförnyelseområdena:

Stadsdelsförvaltningens tjänstemän ingår i stadsdelsövergripande nätverk där arbetet leder till förståelse för de olika förutsättningar som finns i olika stadsdelar. Vidare samverkar stadsdelarna i olika boendefrågor som rör vissa grupper invånare, exempelvis gruppbostad av olika slag.

Inom den verksamhetsförlagda utbildningen för lärarstudenter har förvaltningen inlett ett samarbete med Kista, som innebär att lärarstudenterna ska ha möjlighet att göra sin verksamhetsförlagda utbildning både i Östermalm och Kista.

Ungdomskaféet Poolhuset i Engelbrektskolan samverkar sedan 2001 med ungdomar i Skärholmen genom olika aktiviteter.

Stadsdelen Östermalm står inför en stor utbyggnad i stadsutvecklingsområdet Hjorthagen – Värtahamnen – Frihamnen – Loudden. I området planeras 10.000 bostäder och 30.000 arbetsplatser. Det är viktigt att det i stadsutvecklingsområdet byggs bostäder med varierade upplåtelseformer och en varierad lägenhetsfördelning. Vissa kategoribostäder ska också integreras t ex äldreboende, specialbostäder för "särskilt boende" och studentbostäder. En god livsmiljö med möjligheter till samvaro och rekreation är viktigt för att skapa förutsättningar för integration i närsamhället. Området måste även vara tillgängligt för alla.

Facknämnder

Gatu- och fastighetsnämnden beslöt den 13 maj 2003 att överlämna och i huvudsak åberopa gatu- och fastighetskontorets tjänsteutlåtande samt att därutöver anföra följande.

Det är viktigt att Stadsdelsförnyelsen också behandlar frågor om trivsel i lokalsamhället, arbetet för en god närmiljö och lägger vikt vid den fysiska miljön.

Reservation anfördes av *Sten Nordin m fl* (m), *Ulf Fridebäck* (fp) och *Björn Nyström* (kd), bilaga 1.

Gatu- och fastighetskontorets tjänsteutlåtande 2003-04-03 har i huvudsak följande lydelse.

Kontoret välkomnar att Stadsdelsförnyelsen skall utgå ifrån tillväxtperspektiv och långsiktighet. Detta innebär ett mer positivt och mindre stigmatiserande anslag. Det är också viktigt att samordning sker så att stadens resurser och kompetens används på bästa sätt. Samtidigt innebär stadsdelsförnyelsen ett grannliga arbete.

Stockholms stad har under flera år arbetat med olika former av projekt för att stärka demokratin och öka delaktigheten från medborgarna. Staden har också med framgång arbetat med särskilt initierade och av Kommunfullmäktige beslutade projekt eller visioner för att öka internt och externt samarbete omkring ett geografiskt område. Flera av dessa pågår parallellt med nuvarande ytterstadssatsningen och det är viktigt att den nya Stadsdelsförnyelsen inte innebär samordning för samordningens skull och därmed kullkastar fungerande och långt framskridna insatser inom t ex Kistavisionen eller Vision för Söderort. Det bör istället tydliggöras att stadsdelsförnyelsen innebär att flera olika insatser kan fortsätta och pågå parallellt även med en högre grad central samordning. Risken är annars stor att angeläget arbete i ytterstaden förlorar tempo.

Pågående satsningar och visioner

Förslaget till riktlinjer konstaterar att stadens utvecklingsarbete i ytterstaden under senare år bedrivits genom Ytterstadssatsningen, Storstadssatsningen, Vision för Söderort samt Kista Science City. Samtliga dessa sk satsningar är mycket viktiga utifrån sina olika syften, tidsplaner och mål. Kontoret har inte bara deltagit mycket aktivt i arbete med dessa verksamheter och visioner, utan också varit med att bygga upp dess organisationer. Varje enskilt beslut i visionerna fattas enligt gängse beslutsordning, men uppdraget att arbeta samordnat och prioriterat anger ambitionerna. Både visionerna innebär ett långsiktigt arbete och en långsiktig kraftsamling från stadens egna verksamheter, men också från externa aktörer. Både inom ramen för Söderort- och Kista visionerna pågår ett aktivt arbete med företag, fastighetsägare och grannkommuner m fl.

I förslaget till riktlinjer för stadsdelsförnyelsen anges att kommunstyrelsen skall ansvara för att utarbeta flexibla arbetsformer för dialog och samverkan med externa aktörer i viktiga frågor kring ytterstadens utveckling.

Kontoret menar att det vore olyckligt om detta skall tolkas som om de kontakter som sker idag i förvaltningar och inom ramen för de visioner som pågår skall centraliseras.

? *Ytterstadssatsningen*

Gatu- och fastighetskontoret hade samordningsansvaret samt en särskild budget för den gamla ytterstadssatsningen mellan åren 1996 och 2000. Därefter inordnades kvarvarande ytterstadsprojekt i kontorets ordinarie budget. Projekten då, och som levte kvar sedan dess, omfattar parker, bil-, gång- och parkvägar, upprustning av torg, lekplatser, bollplaner, upprustningsåtgärder av markbeläggningar, växtlighet, papperskorgar, soffor, belysning och trafiksäkerhetsåtgärder samt åtgärder mot störande trafik. Den trafikering som gjorts av ytterstadssatsningen konstaterar att gatu- och fastighetskontoret är den enda centrala förvaltning som tagit egna initiativ och dessutom fullföljt sina resterande projekt trots att kontoret deltagit inom ramen för ordinarie budget.

? *Vision för Söderort*

Kommunfullmäktige godkände i september 2002 ett förslag till en "Vision för Söderort" och ett förslag till inriktning för genomförande av visionen. Syftet med visionen är att lyfta fram de kvalitéer och möjligheter Stockholms södra områden har. I visionen ingår målet att bygga 18 000 nya bostäder i söderort inom en tioårsperiod, skapa 20 000 nya arbetsplatser inom tio år, skapa förutsättningar för förbättring av infrastrukturen för att gynna tillväxt, förbättrade förutsättningar för rekreation m fl frågor. Några exempel på projekt är bl a byggande av bostäder och arbetsplatser längs Magelugnsvägen och i kvarteret Tvåflingan i Midsommarkransen/Västberga, nedgrävning av kraftledning i tunnel mellan Skanstull-Solberga och därmed sammanhängande programarbeten för nya bostäder i Årsta och Solberga. Kontoret har under hösten 2002 påbörjat en översyn av hela Skärholmens stadsdelsnämndsområde i enlighet med intentionerna i vision för Söderort.

? *Kistavisionen*

Kommunfullmäktige godkände i oktober 2001 förslaget till framtidsbild för Kista Science City. Inriktningen är att utveckla Kista till världens främsta Science City med universitet, världsledande företag, bostäder, service, kultur, sport och rekreation. Framtidsbilden för Kista Science City möjliggör bl.a. byggande av minst 3 000 - 4 000 nya bostäder samt studentlägenheter och forskarbostäder. I arbetet kommer bostads- och företagsområden att bindas samman för att skapa ökad integration mellan boende, näringsliv och skola.

Uppdrag 20 000 nya bostäder

Gatu- och fastighetskontoret arbetar med uppdraget att tillskapa 20 000 nya bostäder under innevarande mandatperiod. Det stora flertalet av dessa kommer byggas i ytterstaden och måste ses som ett av de största och mest konkreta utvecklingsprojekten för ytterstaden. Till detta kommer de beslutade visionernas målsättningar om framtagande av mark för nya arbetsplatser, utbyggd infrastruktur, behov av rekreationsområden till följd av utbyggnaden samt upprustning och värnande av grönområden.

Målet om kraftigt ökande bostadsbyggande under perioden kommer ställa stora krav på snabb hantering samtidigt som medborgarna måste få komma till tals. Uppdraget att stärka rekreation och naturvärden samt kompensera för ianspråktagen grönyta är andra frågor där stadsdelsförvaltningar, gatu- och fastighetskontoret och medborgarna måste kommunicera.

Kontoret konstaterar därför att det hade varit på sin plats att kommentera detta stora arbete i riktlinjerna samt ange hur dessa insatser korresponderar.

Arbetet med de 20 000 bostäderna understryker att kontorets arbete i ytterstaden sker i den reguljära verksamheten inom kontorets olika ytterstadsbyråer inom region ytterstad. Det är i linjearbetet som bostadsprojekt, park- och gatufrågor m fl frågor kontinuerligt hanteras, det är inom ramen för detta arbete som budget och prioriteringsfrågor avgörs som påverkar omfattning och takt av insatser i ytterstaden. Och sist men inte minst det är i detta arbete som både det lagbunda samrådsarbetet samt övrigt samrådsarbete sker.

I detta arbete finns idag flera kanaler för samverkan med medborgarna och med stadsdelsnämnderna;

? *Samarbetet med stadsdelsförvaltningarna*

Gatu- och fastighetsnämndens budget sänds på remiss till stadsdelsnämnderna för att dessa skall kunna vara med att påverka medelstillelning och prioritering av projekt inom den egna stadsdelsnämnden.

Kontinuerliga kontakter med företrädare för stadsdelsförvaltningarna hålls i samband med program- och detaljplanarbeten. Sk områdesgrupper bestående av projektledare från region ytterstads markbyrå, park- och gatubyrå samt drift- och underhållsbyrån träffar stadsdelsförvaltningarnas tekniskt ansvariga regelbundet för genomgång och diskussion kring aktuella och kommande projekt och samverkansfrågor. Kontoret deltar vi t ex informationsträffar m.m. om detta är påkallat. En utrednings- och samordningsgrupp finns för att arbeta med frågor som är gemensamma för stadsdelsförvaltningarna och gatu- och fastighetskontoret, liksom en gemensam samordningsgrupp för klotterfrågor.

Stadsdelsnämnderna yttrar sig därutöver över policy- och principärenden som berör stadsdelarna och som gatu- och fastighetsnämnden har att besluta om.

Inom ramen för visionerna finns ett utvecklat samarbete med de stadsdelsförvaltningar som prioriterats i kommunfullmäktiges beslut.

? *Samråd med medborgarna*

Enligt plan- och bygglagen skall samråd med boende avhållas vid exploateringsprojekt.

Gatu- och fastighetsnämnden har härutöver beslutat att samråd även skall genomföras vid större park- och gatuombyggnader, sk utökat samråd, för att förstärka medborgarna möjligheter till insyn. Gatu- och fastighetskontoret har utarbetat detaljerade rutiner för dessa, vilka genomförs i samarbete med respektive stadsdelsförvaltning.

Tydliga riktlinjer

Kritiken mot tidigare ytterstadssatsning har varit att det tagit allt för lång tid från idé till genomförande. Detta ställer stora krav på tydlighet kring vilken typ av projekt som skall initieras inom ramen för de medel som avsätts för stadsdelsförnyelsen, hur processen i praktiken kommer se ut samt ansvarsfördelning mellan stadsdelsnämnder och centrala förvaltningar och bolag.

Kontorets erfarenhet från den "gamla" ytterstadssatsningen är att det systemet byggde två parallella beslutsgångar, dels den gängse och dels den för ytterstadsprojekten. Detta var ingen lyckosam utveckling. Flera svåra gränsdragningsfrågor om vem som skulle ansvara för investeringar, därpå följande driftkostnader och hur redovisningen av projekt skulle ske innebar otydlighet i ansvar och försvårade möjligheter till uppföljning och redovisning av medlen. Det splittrade ansvaret gjorde det dessutom hart när omöjligt att få en bild av den totala kostnaden för ett projekt vilket också innebar en betydande osäkerhet.

För att inte göra om samma misstag behöver riktlinjerna för stadsdelsförnyelsen vara mycket tydliga. Stadsdelsförvaltningarna har t ex i dagsläget inga investeringsmedel vilket gör att investeringar måste skötas av antingen bolagen eller gatu- och fastighetskontoret. Vem som ansvarar för driften och hur det hänger samman med riktlinjen om att projekten skall vara av engångskaraktär behöver förtydligas. Härutöver menar kontoret att riktlinjerna behöver kompletteras med regler omkring särskilt kostsamma projekt. Kontoret anser också att en ram för projekttiden bör övervägas. Projekt som löper över flera år bör istället inlemmas i ordinarie verksamhet. De målformuleringar som föreslås samt önskan om samordning anser kontoret att det är naturligt att bredda deltagandet i satsningen och tillstyrker att en styrgrupp inrättas.

Idrottsnämnden beslöt den 29 april 2003 att överlämna och åberopa idrottsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Idrottsförvaltningens tjänsteutlåtande 2003-04-16 har i huvudsak följande lydelse.

Förvaltningen har inget att erinra mot att vissa riktade insatser görs mot Stockholms ytterstadsområden. Förvaltningen anser, med erfarenhet från den tidigare Ytterstadssatsningen, att det är viktigt att när ett beslut om ett projekt har fattats att projektet genomförs på ett snabbt och korrekt sätt inom anvisade ramar för att undvika besvikelse från medborgarnas sida.

Förvaltningen bedömer att förvaltningen kan bli inblandad i olika projekt avseende iordningställande av nya idrottsanläggningar när behovet av nya eller moderniserade anläggningar är stort.

Förvaltningen föreslår att innan lokala beslut om ett genomförande av ett idrottsprojekt fattas så måste ett beslut först fattas i idrottsnämnden innan projektet kan

starta. I detta beslut skall bland annat projektet beskrivas, om behov föreligger av idrottsanläggningen, redovisning av investeringskostnaden, garantier att projektet belastar Stadsdelsförnyelsens budget samt redovisning av hur framtida ökade driftkostnader inklusive kapital- och räntekostnader skall finansieras.

Integrationsnämnden beslöt den 22 maj 2003 att överlämna och åberopa integrationsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av *Kristina Axén Olin m fl* (m) och *Mikael Trolin* (fp), bilaga 1.

Reservation anfördes av *Hardy Hedman* (kd), bilaga 1.

Integrationsförvaltningens tjänsteutlåtande 2003-05-07 har i huvudsak följande lydelse.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom integrationsförvaltningens integrationsavdelning. Som ett led i beredningen anordnade förvaltningen den 24 april 2003 ett seminarium "Förnyelsen av ytterstaden – erfarenheter och fortsättning" där ett antal forskare tog upp metodfrågor och erfarenheter i stadsförnyelsearbetet. Inbjudna till seminariet var politiker och tjänstemän från förvaltningar och bolag samt aktiva boende från ytterstadsdelarna. Förvaltningen har också fört en fördjupad diskussion med forskare (från nämndens forskningsråd/utvärderare) om remissen ur ett forsknings- och utvärderingsperspektiv. Remissen har vidare diskuterats i den centrala styrgruppen för storstads- och ytterstadssatsningen.

Begreppsdefinitioner

Begreppen bostadsområde, stadsdel, och stadsdelsnämndsområde används inte alltid på ett entydigt sätt i staden. I detta ärende avser begreppet "stadsdel" konsekvent de mindre områden staden är indelad i, medan begreppet "stadsdelsnämndsområde" avser just hela stadsdelsnämndernas geografiska ansvarsområden.

Vidare skiljer förvaltningen på begreppen "Utveckling av ytterstaden" och "Stadsdels-förnyelsen" på ett sådant sätt att "Utveckling av ytterstaden" avser ett sammanhållet och långsiktigt utvecklingsarbete i ytterstaden, medan "Stadsdelsförnyelsen" avser just de insatser som ska ske inom ramen för de särskilda 600 mkr staden avsatt och som de remitterade riktlinjerna i första hand avser.

Bakgrund till förvaltningens förslag

Tidigare förnyelseinsatser

Stockholm har i olika omgångar arbetat med stadsförnyelse. Under 60- och 70-talet sanerades de omoderna bostäderna i innerstaden. Under 80-talet genomfördes förnyelsen av den äldre ytterstaden genom det s.k. PAY-programmet. Under senare hälften av 80-talet genomfördes också ett program för upprustning av tre av miljonprogramstadsdelarna på Järfvafältet. Här lades ökad vikt vid medverkan från lokala aktörer, och områdeskontor upprättades i stadsdelarna. Lokala utvecklingsprogram utarbetades som behandlade såväl fysiska som sociala utvecklingsfrågor. Arbetet pågick till 1999 i regeringens så kallade "Blommansatsning". Medel fördelades till ett antal förnyelseprojekt som i Stockholm kom att omfatta stadsdelarna på Järfvafältet samt Vantör. Tyngdpunkten låg mer på socialt än fysiskt utvecklingsarbete, och åtgärder inriktades främst på sysselsättning och insatser för ungdomar.

1995 initierades stadens Ytterstadssatsning. Den första perioden av satsningen pågick 1996-98 och samordnades av gatu- och fastighetsnämnden. Avsikten var att den till hälften skulle finansieras av bostadsbolagen och till hälften av gatu- och fastighetsnämnden. I praktiken blev det gatu- och fastighetsnämnden som stod för den helt övervägande delen. Stor vikt lades vid de boendes inflytande. Satsningen kom efterhand att omfatta tretton stadsdelar. Syftet var att vända den negativa utvecklingen i dessa stadsdelar.

Efter majoritetsskiftet 1998 startade den andra omgången av ytterstadssatsningen år 1999 och pågick t.o.m. 2002. Hela finansieringen om 150 mkr/år lades på bostadsbolagen och SISAB, senare även Centrumkompaniet. Gatu- och fastighetsnämnden, utbildningsnämnden och näringslivsnämnden fick kommunfullmäktiges uppdrag att delta inom ramen för sin ordinarie budget. Nya mål formulerades. Samtidigt överfördes samordningsansvaret för ytterstadssatsningen till integrationsnämnden. Huvudsyftet med satsningen var att öka de enskilda människornas möjligheter och ansvar, samt förbättra miljön i stadsdelarna.

Regeringens "storstadssatsning" startade 1997 och kom i Stockholm att omfatta fem av de tretton stadsdelar som ingick i ytterstadssatsningen. Syftet med storstadssatsningen var att skapa förutsättningar för en långsiktigt hållbar tillväxt och att bryta den sociala, etniska och diskriminerande segregationen. Stockholms stad och staten enades i ett lokalt utvecklingsavtal om insatser för att höja förvärvsfrekvensen och minska socialbidragsbehovet, stärka språkutvecklingen och förbättra betygsresultaten, öka tryggheten och trivselen, ge tillgång till kultur och fritid, förbättra folkhälsan och öka den demokratiska delaktigheten. Från och med år 2003 gör staten en kraftig minskning av sitt bidrag till finansieringen, för att fr o m 2004 helt upphöra med de särskilda statsbidragen, (vårpropositionen i april 2003).

Arbetet med framtidsvisionen Kista Science City började år 1999. Syftet med visionen är att vidareutveckla Kista till "världens främsta Science City – ett samhälle med företag, universitet och högskolor, bostäder, kultur, service och rekreation."

Genomförandet skall ske i projekt inriktade på utveckling av näringsliv, forskning och högskola, levande stadsmiljö, bättre kommunikationer, utbildning och attraktiva mötesplatser. Hittills har huvudfokus i arbetet legat på samverkan med företagsområdet i Kista och dess utveckling. För närvarande diskuteras hur arbetet i praktiken ska komma de boende till del, och kunna omfatta hela Järva och inte enbart Kista. Arbetet har inte samordnats med de samtidigt pågående storstads- och ytterstadssatsningarna. Detta faktum har lett till kritik från de berörda stadsdelarna på Järvafältet

Syftet med "Vision för Söderort" som presenterades år 2001 var att lyfta fram kvaliteterna i stadsdelarna söder om Årstaviken, lämna förslag till hur dessa kvaliteter skulle kunna utvecklas och ta tillvara områdenas tillväxtpotential. Arbetet var från början bredare upplagt än arbetet med Kista Science City. Ett "nytt grepp" togs genom att många förvaltningar med såväl "hårda" som "mjuka" frågor engagerades för att visa utvecklingspotentialen i Söderort. Vidare genomfördes medborgardialog i form av lokala fokusgrupper för att få med medborgarperspektivet i visionsarbetet. I det "visionsdokument" som utarbetats återfinns frågor som handlar om såväl infrastrukturutveckling som utbildningsläget, arbetsmarknadsläget, situationen för fritids- och kulturlivet m.m. Tanken är att visionen ska läggas till grund för fortsatt utvecklingsarbete med nya bostäder, centra, arbetsplatser och utbyggd infrastruktur. Arbetet har inte samordnats med de samtidigt pågående storstads- och ytterstadssatsningarna, vilket förvaltningen menar är en brist. Vidare har arbetet med att förverkliga visionen inte anvisats några utvecklingsmedel, vilket hämmat flera intressanta initiativ, (bl.a. en lokalt utbyggd företags- och innovationsrådgivning).

Erfarenheter från utvärdering/forskning

? Ytterstadssatsningen

Ytterstads- och storstadssatsningen har utvärderats i olika omgångar. Dessutom pågår forskning för att följa de långsiktiga effekterna av förnyelsearbetet i flera av stadens ytterstadssatsningsdelar. Förvaltningen anser att denna kunskap bör tas tillvara i det fortsatta utvecklingsarbetet och lyfter därför fram några av de mest framträdande slutsatserna från detta utvärderings-/forskningsarbete.

En första utvärdering av ytterstadssatsningen presenterades 1999. Den pekade bl.a. på oklarhet om vilka problem ytterstadssatsningen avsågs lösa och oklar projektdesign. Samtidigt hade en omfattande mobilisering av boende skett, arbetsgrupper hade bildats och ett stort antal projekt, initierade av de boende, hade kommit till stånd.

Utvärderingen av den andra etappen av ytterstadssatsningen har presenterats i två delrapporter; en retrospektiv delrapport avseende 1999 och en löpande processutvärdering för åren 2000 t.o.m. 2001. I den första delrapporten konstateras att ytterstadssatsningen i sin andra fyraårsperiod fortfarande saknade en tydlig problembeskrivning och att det därför saknades de nödvändiga förutsättningarna för en diskussion om vilka mål och åtgärder som är relevanta. Minskat inflytande för de

boende bedömdes ha bidragit till ett minskat engagemang. I slutrapporten konstaterades bl.a. följande:

- ✍ Stadsdelsförvaltningarna har i varierande grad använt de tilldelade medlen till en permanent och i förvaltningen förankrad projektledningsfunktion vilket varit en viktig förutsättning för att fånga upp och förverkliga medborgarnas idéer och förslag. Förvaltningarnas inställning och stöd till ytterstadssatsningen har i hög grad påverkat arbetet.
- ✍ Bolagen har huvudsakligen använt ytterstadsmedlen till fysiska underhållsåtgärder. Flera av upprustningarna hade utan ytterstadssatsningen förmodligen legat längre fram i tiden, och även varit mindre omfattande.
- ✍ De centrala förvaltningarnas roller har med undantag för gatu- och fastighetskontoret varit marginella. Gatu- och fastighetskontoret har haft kontakt med samverkansgrupper och projektledare men den nya organisationen av ytterstadssatsningen har inte bidragit till att boende initierat nya projekt.
- ✍ Inga organisatoriska förändringar av förvaltningarna har genomförts för att öka förutsättningarna att inom ordinarie verksamhet stärka boendes roll. Enskilda tjänstemän har haft stor betydelse för implementeringen av ytterstadssatsningen och utvecklat samarbetsformer med boende och lokalt verkamma.
- ✍ En bra process har krävt stabilitet och kontinuitet. Byte av regler, tjänstemän och konsulter har medfört störningar i medborgarnas deltagande och engagemang. De kommunala upphandlingsreglerna av konsulter har varit ett hinder i processen.
- ✍ Deltagandet har minskat och ändrat karaktär med den nya organisationen. Samverkansgrupperna är inte längre ett forum för boende att diskutera nya projektidéer. Avsaknaden av "fria" medel som kunnat disponeras på medborgarnas initiativ har försvårat mobilisering och engagemang.
- ✍ Boende har insett möjligheten att kunna påverka den lokala utvecklingen och många har under processen lärt sig hur man påverkar.

? Storstadssatsningen

Storstadsarbetet utvärderas på såväl nationell som kommunal nivå, och många rapporter behandlar resultat inom de åtta målområden som arbetet omfattar. Några rapporter har dock sitt fokus på lokala processer. NUTEK har i två utvärderingar lyft fram betydelsen av ett planerat och strukturerat utvecklingsarbete som syftar till att långsiktigt förändra arbetsmetoder, samverkansformer etc. i ordinarie strukturer. Olika lokala projekt utan inbördes sammanhang, och utan koppling till ordinarie verksamheter, leder inte till varaktig förändring. NUTEK lyfter särskilt fram frågan om lokal samverkan och behovet av att långsiktigt utveckla och stödja samverkan mellan lokala aktörer som kommunen, statliga myndigheter, näringslivet samt föreningslivet och de boende.

Södertörns Högskola har i en delrapport belyst vikten av en genomtänkt lokal organisation för att utvecklingsarbetet ska ge resultat. En renodlad projektorganisation innebär ofta att arbetet marginaliseras och aldrig påverkar det ordinarie arbetet. Därmed försvinner effekterna av arbetet så snart själva projektet läggs ner. Om arbetet

å andra sidan helt sammanblandas med ordinarie verksamhet så tenderar själva utvecklingsarbetet att drunkna i gamla strukturer. Svårigheten ligger i att skapa en organisation som både medger och synliggör ett utvecklingsarbete med en egen identitet, och har en fast koppling till ordinarie verksamhet. I rapporten påtalas vidare nödvändigheten av ett tydligt stöd från stadsdelsnämndsområdets ledningsnivå för att utvecklingsarbetet ska få genomslagskraft.

Integrationsverket har i sin slutrapport om storstadssatsningen framförallt lyft fram att segregationsproblem inte kan lösas genom riktade insatser till strikt avgränsade geografiska områden som definieras som utsatta. Arbetet måste snarare koncentreras på relationen mellan dessa stadsdelar och det omgivande samhället. Åtgärder i stadsdelarna kan (och bör) bidra till att motverka effekterna av segregationen, men angriper inte grundproblemet. Arbetsformerna inom storstadssatsningen har, menar integrationsverket, lagt hela ansvaret för den lokala utvecklingen på de berörda stadsdelarna, trots att dessa saknar möjligheter att påverka avgörande strukturella frågor. Integrationsverket har också inom utvärderingen av storstadssatsningen publicerat en kunskapsöversikt över nordisk forskning om stadsförnyelsearbete. I rapporten lyfter författaren fram nio nödvändiga förutsättningar för ett framgångsrikt utvecklingsarbete:

- ✍ En bred och sammanhållen politisk insats
- ✍ Samtidiga och flersträngade interventioner
- ✍ Delaktiga boende
- ✍ Dialog och kommunikation
- ✍ Primärt fokus på process i stället för produkt
- ✍ Typ av intervention och rimliga förväntningar kopplade till valet av åtgärder.
- ✍ Lokal samordning/ samarbete/ samverkan
- ✍ Flexibelt och varierat arbetssätt
- ✍ Projektledarens centrala roll. Projektledare måste åtnjuta status och stort förtroende för att kunna fungera som koordinator/brobyggare mellan olika aktörer.

Storstadsarbetet i två stadsdelar i Stockholm har särskilt granskats inom ramen för ett EU-finansierat forskningsprogram (UGIS)¹. Forskningsarbetet har utmynnat i en "handbok" för framgångsrikt lokalt utvecklingsarbete som presenterades våren 2003. De avgörande faktorerna som lyfts fram i detta arbete är bland annat följande:

- ✍ Organisationen. Arbetet måste ske i nära samverkan mellan olika nivåer (vertikal samverkan) där varje nivå tar tydligt ansvar för sin del i utvecklingsarbetet. Enskilda stadsdelar kan inte lämnas ensamma med hela ansvaret. Samverkan mellan olika aktörer på det lokala planet (horisontell samverkan) är lika viktigt – och de olika aktörerna bör inte själva kontrollera och arbeta med enbart "sina" projekt, utan det måste finnas ett gemensamt ansvarstagande för hela utvecklingsarbetet.

¹ Ugis: Urban Governance, Social Inclusion And Sustainability. Forskningsprogram för att jämföra lokalt utvecklingsarbete i 36 bostadsområden i 19 städer i 9 europeiska länder

- ✍ En tydlig definition och analys av nuläge, behov och utvecklingsmöjligheter måste ligga till grund för arbetet. Denna analys måste bestå av såväl expertanalyser som analyser från lokala aktörer och de boende i området.
- ✍ Lokala utvecklingsprogram bör utarbetas. Dessa får inte bara vara en uppräkningslista av ett antal olika projekt, utan måste framförallt beskriva en sammanhållen plan för stadsdelens utveckling – d.v.s. vad olika projekt och åtgärder gemensamt ska uppnå.
- ✍ Det behövs ett tydligt uttalat politiskt stöd och engagemang från såväl lokal som central nivå för att utvecklingsarbetet ska kunna nå framgång.
- ✍ Den lokala nivån bör ha ett stort inflytande över de medel som avsätts för utvecklingsarbetet – och det måste finnas en långsiktigt stabil finansiering. Om den lokala nivån ständigt måste söka utvecklingsmedel från olika projektfonder etc kommer detta att inverka menligt på långsiktighet och stabilitet i utvecklingsarbetet.
- ✍ Samtliga forskare/utvärderare som förvaltningen samverkar med lyfter fram vikten av ett kunskapsbaserat utvecklingsarbete istället för tillfälliga projekt utan inbördes sammanhang. Utvecklingsarbetet måste vila på en balans mellan boendes och lokala aktörers dagliga önskemål och behov, och en gedigen kunskap om vilken typ av åtgärder och insatser som långsiktigt leder till resultat.

”Ytterstadens förnyelse”

Mot bakgrund bland annat av de brister och den kritik som framkommit i utvärderingarna av ytterstadssatsningen, fick integrationsnämnden år 2002 fullmäktiges uppdrag att genomföra en översyn av mål och processer för ytterstadens förnyelse. I uppdragstexten anfördes bl.a. att ”för att ytterligare förbättra detta arbete behöver en genomgång av satsningens mål, uppdrag och processer genomföras av integrationsnämnden”. Integrationsnämnden uttalade i sitt beslut med anledning av uppdraget att ”i detta bör även andra satsningar (Söderortsprojektet och Kistavisionen) koordineras med avseende på de delar där det finns gemensamma beröringspunkter”.

Förvaltningen rådgjorde med forskare från integrationsnämndens forskningsråd, samt från det pågående samarbetet med forskningsnätverket PFMI (partnerskap för multietnisk integration). Diskussionerna med forskare gällde såväl sakfrågor som metodfrågor.

Förvaltningen genomförde också två s.k. sökkonferenser för att ta till vara kunskaper och erfarenheter från pågående satsningar. Den ena för storstads-/ytterstadssatsningens styrgrupp (i styrgruppen deltar berörda stadsdelsdirektörer samt företrädare för ledningen i medverkande bolag och förvaltningar), den andra med lokala projektledare från båda satsningarna. Följande förslag till förbättringar lyftes fram som särskilt angelägna:

- ✍ Samordna pågående satsningar
- ✍ Syfte och mål med ett sammanhållet utvecklingsarbete måste klargöras
- ✍ Finansieringen av förnyelsearbetet måste anpassas till gällande mål
- ✍ Vilka stadsdelar som ska ingå behöver ses över

✍ Organisationen av den lokala samordningen av olika satsningar samt det centrala samordningsansvaret behöver ses över

Ett tjänsteutlåtande redovisades i styrgruppen som ställde sig bakom de i ärendet presenterade förslagen till förändringar i mål och processer. Förslagen var bl a följande:

1. Kommunstyrelsen ges i uppdrag att leda och samordna storstads- och ytterstadssatsningen, Framtidsvisionen Kista Science City, Vision för Söderort och andra ev. satsningar i ytterstaden.
2. I budget för år 2003 fastställer fullmäktige övergripande mål för "Ytterstadens förnyelse".
3. Kommunstyrelsen tar utifrån föreslagna förändringar i målen fram ändrade principer och ramar för finansieringen av "Ytterstadens förnyelse" att gälla från och med budget 2003.
4. "Ytterstadens förnyelse" skall under perioden 2003-2006 i första hand omfatta stadsdelsnämndsområdena Kista, Spånga-Tensta, Rinkeby, Hässelby-Vällingby, Skärholmen, Enskede-Årsta, Vantör, Farsta och Skarpnäck.
5. Berörda nämnder och bolagsstyrelser ges i uppdrag att i sina verksamhetsprogram för 2003 redogöra för vilka insatser som planeras för att nå de mål som fastställs för "Ytterstadens förnyelse".
6. Kommunstyrelsen ges i uppdrag att redovisa en ansvarsfördelning mellan olika nämnder och bolagsstyrelser vad gäller formerna för medborgarnas inflytande i det fortsatta arbetet med "Ytterstadens förnyelse".
7. Berörda nämnder och bolagsstyrelser ges i uppdrag att i sina verksamhetsprogram för 2003 redogöra för hur medborgarnas inflytande kan stärkas, och demokratin fördjupas, i arbetet med "Ytterstadens förnyelse".

I integrationsnämndens behandling av ärendet beslöt dåvarande majoritet att delvis tillstyrka förvaltningens förslag (de tre första punkterna och den sjätte ovan). (s) och (v) tillstyrkte förvaltningens förslag i sin helhet, med ett särskilt uttalande från (v).

Förvaltningens förslag

Utifrån de erfarenheter, utvärderingar och forskningsinsatser som ovan redovisats, lyfter förvaltningen i sitt förslag inledningsvis fram några särskilt viktiga dimensioner i det fortsatta utvecklingsarbetet i ytterstaden (avsnitt A). Därefter kommenteras det remitterade förslaget till riktlinjer för "Stadsdelsförnyelsen" rubrik för rubrik (avsnitt B).

A. Övergripande principiella synpunkter på fortsatt utvecklingsarbete i ytterstaden

Integrationsförvaltningen anser, mot bakgrund av de brister i tidigare satsningar som påvisats vid utvärderingar m.m. att det är mycket värdefullt och viktigt att det nu ges möjlighet till en bred diskussion om inriktning, arbetsmetoder och organisation inför en fortsatt satsning på utveckling i ytterstadsdelarna. Det kan ge förutsättningar att söka sig fram mot ett mer strukturerat och målinriktat arbete och en utveckling av

organisation och metoder. Det ger också förutsättningar för att ta vara på de synpunkter som forskning och utvärdering givit av tidigare utvecklingsarbete.

Förvaltningen betonar att det fortsatta utvecklingsarbetet inte bör ses enbart som en nystart av den gamla ytterstadssatsningen, utan som en bredare ansats för att ta tillvara erfarenheter och kunskaper, inte bara från ytterstadssatsningen utan från den rad av olika förnyelseprojekt som bedrivits i Stockholms ytterstad. Det är ett sätt att övergå från ständigt nya projekt till ett långsiktigt och kunskapsbaserat utvecklingsarbete, både vad gäller organisation och innehåll.

Det är därför viktigt att de riktlinjer som ska beslutas efter sommaren inte blir en slutpunkt, utan ett första steg i etableringen av ett sammanhållet utvecklingsarbete där "Stadsförnyelsen" är ett redskap av flera under ett gemensamt paraply av sammanhållet utvecklingsarbete, och där "Kistavisionen", "Söderortsvisionen", vidareutvecklingen av storstadsarbetet etc. utgör andra viktiga verktyg. Kopplingen till insatser och utvecklingsarbete inom ordinarie verksamhet måste också göras tydlig. Det är vidare angeläget att alla pågående "satsningar" i ett sammanhållet utvecklingsarbete genomförs i nära kontakt med såväl engagerade boende och tjänstemän som utvärderare och forskare.

Tydliga mål och helhetssyn

Utvärderingar och forskning pekar entydigt på att framgångsrikt lokalt utvecklingsarbete måste bygga på analyser av behov och utvecklingsmöjligheter. Ett sådant analysarbete måste ligga till grund för mål, val av strategier och utvecklingsinsatser samt beslut om hur olika utvecklingsmedel ska användas. En tydlig målkedja måste finnas från central till lokal nivå. Det är därför viktigt att stadens politiska ledning tydligt talar om vad man vill uppnå med utvecklingsarbetet i ytterstaden, och att det både på central och lokal nivå finns en helhetssyn och en gemensam målbild för vad som ska uppnås. De fyra övergripande målsättningarna som anges i förslaget till riktlinjer för "Stadsdelsförnyelsen" visar riktningen i arbetet, men måste i det fortsatta arbetet utvecklas och preciseras. Det måste också stå klart att de övergripande målen inte bara omfattar "Stadsdelsförnyelsen", utan hela det sammanhållna utvecklingsarbetet i ytterstaden.

Förvaltningen ser det därför som mycket positivt att budgetförslaget för 2004 innehåller gemensamma och samlade mål för integrationsarbetet i staden som överensstämmer med det förslag till övergripande mål som i remissen anges för utvecklingsarbetet i ytterstaden. Med utgångspunkt från detta bör det utvecklas särskilda programdokument för olika delar av ytterstaden, där visioner och satsningar vägs samman till en helhet. Stadsdelsnämnderna bör i detta arbete samverka med medborgarna genom sökkonferenser eller på annat sätt engagera medborgare för delaktighet i det sammanhållna utvecklingsarbetet.

En bred och sammanhållen politisk insats

För att få någon effekt måste utvecklingsarbetet i ytterstaden vara långsiktigt och kontinuerligt. De täta omkastningar i mål, organisation och finansiering som

kännetecknat olika satsningar i ytterstaden från 1980-talet och framåt har inverkat menligt på både resultatet och medborgarnas engagemang. Det har ofta bedrivits parallella insatser för samma stadsdelar utan inbördes samordning. Finansborgarrådets budgetförslag för 2004 anger vikten av ett sammanhållet utvecklingsarbete. Med denna utgångspunkt kan det finnas anledning att på den politiska nivån överväga hur den nya arbetsmarknads- och integrationsberedningen skall vara sammansatt. Det kan vara angeläget att ledamöterna i en kommande beredning representerar bredden i de många och olika politikområden som samlat förväntas ingå i arbetet.

Centralt ansvarstagande och samordning

Tidigare lokala erfarenheter, utvärderingar och även forskningsrapporter har framhållit att förnyelsearbete ofta hänvisas till den lokala nivån, medan en viktig förutsättning för att lyckas är att man mobiliserar även den centrala nivån i ett metodiskt och strukturerat utvecklingsarbete. I såväl ytterstadssatsningen som storstadssatsningen har det varit ett problem att centrala nämnder och förvaltningar deltagit i mycket begränsad omfattning, trots att deras medverkan förutsatts i kommunfullmäktiges beslut, riktlinjer och måldokument. Här behövs därför aktiv mobilisering av centrala nämnder/förvaltningar genom en tydlig samordning och styrning.

I den tidigare ytterstadssatsningen har bolag och förvaltningar agerat tämligen självständigt och ofta utan större samordning sinsemellan. I ett fortsatt utvecklingsarbete är det enligt förvaltningens mening viktigt att stimulera bolag och förvaltningar till att samordna sina resurser till "samtidiga och flersträngade interventioner", d.v.s. insatser och projekt där man på ett planerat sätt samverkar för att nå resultat som spänner över flera ansvarsområden. För ett sådant arbetssätt behövs resurser och en genomtänkt analys och strategi både lokalt och centralt.

Vidare behövs en tydlig uppföljning av hur stadens strukturella utveckling i form av bostadsbyggande, infrastruktur och näringslivsarbete medverkar till en förnyelse av ytterstaden och till att uppnå de övergripande målen för förnyelsearbetet.

Resurser för ett samlat utvecklingsarbete

Resurser måste stå i rimlig relation till vad man vill uppnå. Ett sammanhållet utvecklingsarbete i ytterstaden handlar i första hand om en mobilisering och samordning av stadens ordinarie resurser. Centrala satsningar på kompetensutveckling, vuxenutbildning etc är också viktiga resurser i detta arbete. Med en målinriktad användning av de totala resurserna blir det möjligt att nå betydande resultat. De 600 mkr som i stadens budget anvisats för "Stadsdelsförnyelsen" bör därmed främst ses som en grundpott för att mobilisera andra resurser, såväl lokala som centrala, och såväl ekonomiska som mänskliga.

B. Kommentar till remissen av riktlinjer för "Stadsdelsförnyelsen"

Förvaltningen övergår här till att rubrik för rubrik kommentera de remitterade riktlinjerna för "Stadsdelsförnyelsen", med utgångspunkten att "Stadsdelsförnyelsen" bör ses som en avgränsad del i det fortsatta utvecklingsarbetet i ytterstaden, men

tydligt samordnas med annat pågående utvecklingsarbete på det sätt som angivits ovan.

Utgångspunkter samt övergripande syfte

Det är bra att en inriktning att ta vara på stadsdelarnas utvecklingsmöjligheter markeras. En samordning av alla pågående insatser är, som betonats tidigare i detta ärende, inte bara angelägen utan nödvändig för att nå resultat. En viktig markering är att de 600 mkr som staden avsätter för "Stadsdelsförnyelsen" bara är en del av stadens samlade satsning.

Redan i de inledande styckena markeras vikten av att satsa på barn och ungdomar. Det är mycket positivt. De har varit föremål för insatser i tidigare satsningar, men har inte kommit till tals och kunnat påverka i tillräcklig omfattning.

Det saknas en tydlig beskrivning såväl om vilken roll "Stadsdelsförnyelsen" ska ha i förhållande till ett samlat utvecklingsarbete, som hur organisationen ska se ut för ett integrerat arbete där "Stadsdelsförnyelsen" är ett av flera redskap. Därmed saknas också ett tydligt redovisat syfte för själva "Stadsdelsförnyelsen" i förhållande till andra pågående satsningar. Förvaltningen menar att det måste finnas dels ett tydligt övergripande syfte för ett samlat utvecklingsarbete i ytterstaden, dels ett mer preciserat syfte för "Stadsdelsförnyelsen" som står i relation till de medel som avsatts just för detta ändamål.

Specifika målformuleringar

Förvaltningen är positiv till de fyra övergripande målen som anges i riktlinjerna. Dessa lämpar sig väl som mål för ett sammanhållet utvecklingsarbete för ytterstaden. Ett femte mål som markerar bredd och långsiktighet i ett samlat utvecklingsarbete kan tillföras.

Det är dock självklart att dessa övergripande mål inte kan uppnås enbart genom "Stadsdelsförnyelsen" och de 600 mkr som staden tillför detta arbete under mandatperioden.

De riktlinjer som i övrigt föreslås i remissen hänför sig (i motsats till målen) i huvudsak specifikt till "Stadsdelsförnyelsen". I sin nuvarande utformning innehåller dokumentet således mål för ett övergripande utvecklingsarbete där många insatser drar åt samma håll, men riktlinjer som endast avser den avgränsade "stadsdelsförnyelsen". I det riktlinjedokument som ska fastställas måste detta vidareutvecklas och ges en tydligare logik.

Avsnittet om målen bör kompletteras med ytterligare en målnivå där de övergripande målen bryts ner och relateras just till "stadsdelsförnyelsen" och med avgränsning för vad staden vill uppnå med de 600 mnkr som avsatts för detta. Det är en förutsättning för att arbetet ska kunna följas upp och utvärderas, och för att förväntningarna hos medborgare, nämnder / förvaltningar ska bli rimliga.

När det gäller de lokala målen är förslaget i riktlinjerna att stadsdelsnämnderna utifrån de övergripande målen ska formulera särskilda mål och "uppgå vad man vill uppnå med de anslagna medlen". Förvaltningen vill här åter peka på det som sades i

inledningen att de anslagna medlen bara är en del av stadens samlade satsning på ytterstaden. Önskar man ett helhetsgrepp över det lokala utvecklingsarbetet och en samordning mellan olika satsningar också på den lokala nivån bör detta anges tydligt. Även på lokal nivå är det i så fall nödvändigt att skilja på vad som ska uppnås med det mer samlade utvecklingsarbetet, och vilken roll den avgränsade "Stadsdelsförnyelsen" har i detta större sammanhang.

Förvaltningen vill därutöver påpeka att det kan vara viktigt att förtydliga vad som i den tredje målpunkten menas med medborgarnas möjligheter att delta i planerings- och beslutsprocesser. Framförallt förhållandet mellan medborgarnas "direktinflytande över gemensamma angelägenheter" i förhållande till stadsdelsnämndernas beslutsrätt. Vidare råder viss otydlighet om medborgarnas möjligheter att påverka den del av "Stadsdelsförnyelsen" som bolagen ska besluta om, och där Stadshuset AB ges i uppdrag att föreslå fördelning mellan bolagen.

Berörda nämnder och kommunala bolag

Förvaltningen anser att den föreslagna breddningen genom att ytterligare förvaltningar och bolag inkluderas är bra. Det bör diskuteras om inte också den centrala socialtjänsten skall ingå.

Budget

Integrationsförvaltningen och stadsledningskontoret kommer under våren 2003 att ta fram ett förslag till princip för hur satsningen på "Stadsdelsförnyelsen" ska fördelas geografiskt. Den geografiska omfattningen påverkas dock av vilka syften, mål och riktlinjer som slutgiltigt kommer att gälla för "Stadsdelsförnyelsen". Ett första förslag kommer att presenteras före sommaren, utgående från de mål och riktlinjer som angivits i remissen.

När det gäller bolagens medverkan är det angeläget att hitta en modell som medger en friare användning av medlen än som hittills varit möjlig inom ytterstadssatsningen. Bolagen har ett stort intresse av att höja stadsdelarnas status genom att bl.a. medverka till ökad trivsel och trygghet. Det finns knappast någon motsättning mot aktiebolagslagens regler för bolagens medverkan. Denna typ av insatser "utanför huset och tomten" kan i sig bara leda till en nöjdare kundkrets samt med stor sannolikhet bidra till ett ökat fastighetsvärde då fastigheten finns i ett område som uppfattas som positivt. Det bör därför kunna slås fast att denna typ av bolagsinsatser också är förenliga med god fastighetsekonomi och höjda fastighetsvärden. Denna typ av argumentation är också väl känd från de kommunala bolagen i andra delar av landet (t.ex. Göteborg och Malmö). Det är också känt att internationella investeringskoncerner som köpt fastigheter (och efter relativt kort tid sålt) i ytterstadens områden gjort det i huvudsak med utgångspunkt från en bedömning om att fastigheter i ytterstaden är kraftigt undervärderade.

I förslaget anges att Stockholms Stadshuset AB ska besluta hur de kommunala bolagens del av satsningen ska fördelas mellan de fastighetsförvaltande bolagen. Förvaltningen har inga synpunkter på detta, annat än att det är viktigt att här förtydliga

i vilket skede de boendes synpunkter och förslag om förändringar i den egna boendemiljön ska beaktas.

När det gäller de medel som avsätts i stadens budget är huvudinriktningen i riktlinjerna att huvuddelen av medlen ska fördelas till berörda stadsdelsnämnder. Förvaltningen instämmer i detta men avser att återkomma i frågan i förslaget om hur satsningen ska fördelas geografiskt. En fråga som inte berörs i remissen, men som bör klaras ut, är i vilken utsträckning avsatta medel ska förbrukas lika över åren och i vilken utsträckning stadsdelsnämnderna kan förbruka en stor andel av "sina" medel under första året för att göra en större satsning, alternativt "spara ihop" sina förnyelsemedel till i slutet av perioden.

De 600 mkr som ansås för stadsdelsförnyelsen är en relativt begränsad summa pengar när man fördelar dessa medel på stadsdelar och år. De räcker bara i liten omfattning till pågående och nya projekt. Förvaltningen förutsätter att de därför i huvudsak bör användas som "smörjmedel" och processpengar. Det handlar om att mobilisera och kommunicera med medborgarna och att hålla en lokal organisation för den uppgiften. Men det handlar också om hur medlen kan användas strategiskt för att mobilisera andra resurser t ex från centrala förvaltningar, och hur de kan samordnas med andra "satsningar".

Lokala utgångspunkter, arbetsformer och beslutsprocesser

Förvaltningen tycker att det är bra att stadsdelsnämndernas roll i Stadsdelsförnyelsen betonas. Det är helt i enlighet med förvaltningens tidigare redovisade uppfattning i ärendet om ytterstadens förnyelse. Vidare är det mycket bra att utgå från Agenda 21 när det gäller arbets- och beslutsprocesser. En viktig förbättring jämfört med ytterstadssatsningen är att beslut om åtgärder ska tas mot bakgrund av helhetsbilder i form av framtidsscenarios. Det bör betonas att dessa framtidsscenarios ska utgå från stadsdelarnas hela utveckling och inte från en begränsad satsning, oavsett om det är storstadssatsningen eller "Stadsdelsförnyelsen" (satsningar kommer och går...). Man kan på så sätt främja att de åtgärder som genomförs samverkar mot bestämda mål och att olika "satsningar" kan länkas in i ett långsiktigt och över tid hållbart utvecklingsarbete. Det bör betonas att ett utvecklat lokalt demokratiarbete inte enbart kan omfatta de medel som avsätts om "Stadsdelsförnyelsen". Huvudfrågan är att öka medborgarnas förutsättningar att påverka den lokala utvecklingen i sin helhet.

Frågan om hur bolagens medel skall kunna ingå i det samordnade förnyelsearbetet är inte löst genom det som sägs i förslaget till riktlinjer. Frågan är komplicerad och bör bearbetas, och stegvis går det med stor sannolikhet att finna en lösning under arbetets gång.

Insatser för ett brett lokalt deltagande

Det preciserade uppdraget till stadsdelsnämnderna att upprätta en plan för sina regelbundna kommunikationsinsatser för att inspirera fler medborgare att delta är en viktig förbättring. Det behövs dock kommunikationsinsatser även från central nivå för att via media lyfta fram en positiv helhetsbild av utvecklingsarbetet i ytterstaden.

Satsningens omfattning – geografiskt

Integrationsförvaltningen och stadsledningskontoret återkommer med ett första förslag i denna fråga före sommaren.

Satsningens omfattning - verksamhetsmässigt

Förslaget till riktlinjer håller öppet för både sociala åtgärder och fysiska förbättringar. Det är positivt. Det kan t ex lokalt finnas behov att vidareutveckla och sprida framgångsrika åtgärder som initierats inom storstadssatsningen, men där de ekonomiska förutsättningarna förändras när statens stöd minskar när storstadssatsningen avvecklas i sin nuvarande form. Detta gör det ännu mer angeläget med ett sammanhållet lokalt utvecklingsarbete så att arbetet bygger vidare på redan vunna erfarenheter, oavsett om det gäller ytterstadssatsningen, storstadssatsningen eller Ulfåsa. När stadsdelen ofta förs fram från boende är det viktigt att förtydliga de ramar som gäller för användningen av de 600 mkr som avsatts specifikt för stadsdelsförnyelsen. T ex bör det förtydligas vad som menas med insatser av "engångskaraktär".

En intressant möjlighet är att få med även privata aktörer med intressen i stadsdelarna. Det kan röra sig om företag och fastighetsägare som har intresse att förbättra förhållandena i stadsdelen och om olika slag av enskilda organisationer.

Uppdraget till kommunstyrelsen att i samverkan med Stadshus AB utreda frågan om de kommunala bolagens engagemang i Stadsdelsförnyelsen är viktigt. Olika alternativ bör belysas och diskuteras, t.ex. att frigöra medel från bolagen genom att sänka avkastningskravet som t ex skett i Göteborg.

Samverkan med övriga kommunala verksamheter

Förvaltningen anser att kravet på samordning av stadens samtliga satsningar i ytterstaden skall markeras ännu starkare. Förvaltningen har också redan tidigare i detta ärendet markerat behovet av en förstärkt central medverkan i förnyelsearbetet.

Samverkan med externa aktörer

En samverkan i förnyelsearbetet med statliga och privata aktörer är en viktig utveckling. En sådan samverkan har inletts, framförallt i de stadsdelar som omfattas av storstadssatsningen, och det är nu viktigt att vidareutveckla och sprida detta arbetssätt. Detta förutsätter ett kontinuerligt och långsiktigt engagemang från stadens sida. På sikt kan det tillföra viktiga kunskaper och resurser till det fortsatta förnyelsearbetet.

Övergripande ansvar

Förvaltningen anser att det är riktigt att lägga det övergripande ansvaret för "Stadsdelsförnyelsen" på kommunstyrelsens arbetsmarknads- och integrationsberedning. Detta är en helt avgörande och nödvändig förutsättning vilket också framgår av förvaltningens tidigare ärende om ytterstadens förnyelse. Genom beslut om budget för 2003 och i budgetförslag för 2004 flyttas de administrativa

resurserna för samordningen av det fortsatta arbetet med storstadssatsningen och stadsdelsförnyelsen från integrationsförvaltningen till stadsledningskontoret. Därigenom finns erforderliga administrativa resurser för arbetet på den kommuncentrala nivån, samt förutsättningar att bygga vidare på tidigare erfarenheter av såväl ytterstadssatsningen som storstadssatsningen.

Redovisning, uppföljning och utvärdering

I förslaget till riktlinjer sägs att stadsdelsnämnderna skall få i uppdrag att kontinuerligt följa upp och utvärdera sina insatser inom "Stadsdelsförnyelsen". Förvaltningen anser att det därutöver är viktigt med en uppföljning och utvärdering av satsningen i sin helhet och hur uppdraget hanteras av beredningen och av de centrala förvaltningarna och bolagen. Tidigare erfarenheter visar att en central utvärdering bör organiseras parallellt med att själva utvecklingsarbetet organiseras och sjösätts. Det ger t ex förutsättningar att redan tidigt göra bedömningar av uppföljningsbarhet, beroende på vilka frågor staden vill ha belysta i en utvärdering.

Kulturnämnden beslöt den 19 maj 2003 att överlämna och återropa kulturförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av *Birgitta Rydell m fl* (fp), *Cecilia Brinck m fl* (m) samt *Robert Lisborg* (kd) enligt följande.

Nämnden beslutar att överlämna kulturförvaltningens tjänsteutlåtande utan eget ställningstagande.

Kulturförvaltningens tjänsteutlåtande 2003-05-06 har i huvudsak följande lydelse.

Kulturförvaltningen ställer sig i princip bakom de föreslagna riktlinjerna för projektet *Stadsdelsförnyelse*. Förvaltningen önskar dock göra några markeringar från kulturpolitiska utgångspunkter.

Av principiellt kulturpolitiskt intresse är att remissen betonar att "med rätt förutsättningar kommer konstnärligt innovativa ungdomar och nytänkande unga entreprenörer i miljon-programmets förorter att vara de som formar morgondagens samhälle". Utifrån detta grundläggande synsätt bör det kulturpolitiska perspektivet i stadsförnyelseprojektet stärkas i likhet med vad som sker i texten till budgetförslaget för kulturnämnden för 2004. Där framhålls tydligt och klart att den lokala kulturen skall stärkas mot bakgrund av att "kulturen skall vara en motor och innovatör i samhällsutvecklingen".

Kulturnämnden har i uppgift att följa och främja utvecklingen av kulturlivet i hela staden. En rad av de verksamheter nämnden ansvarar för eller stödjer genom kulturbidrag har sin bas i ytterstaden. Särskilt betydelsefulla är biblioteken och

Kulturskolan, som finns över hela staden, samt fria kulturverksamheter som Tensta Konsthall, Färgfabriken och Skulpturens Hus i Liljeholmen, TURteatern i Kärrtorp, Fria Teatern och Picknickteatern i Högdalen, Kulturföreningens Moment verksamhet i den biografen City i Gubbängen.

För i synnerhet Tensta Konsthall har den tidigare Ytterstadssatsningen varit avgörande vid verksamhetens tillkomst, men fortfarande återstår mycket för att ge verksamheten både en önskvärd stabilitet och utvecklingsmöjligheter, inte minst vad gäller lokalinvesteringar. En ytterligare insats genom stadsdelsförnyelseprojektet skulle därför vara mycket betydelsefull för konsthallen.

Satsningar i ytterstaden har förstärkts ytterligare via kulturförvaltningen genom att framför allt Kulturskolan, Stadsbiblioteket och Kulturstödet i nära samarbete med stadsdelsförvaltningarna arbetat med att utveckla lokala kulturcentra i fyra stadsdelar (Farsta, Skarpnäck, Tensta och Vantör). Härutöver kan de samlingslokaler och Folketshusföreningar m fl, som staden stödjer med lokalsubventioner och som från 2003 ligger under kulturnämndens ansvarsområde, spela en mer betydelsefull roll för att stärka det lokala kulturlivet. Några av dessa skulle med en resursförstärkning för lokalupprustning också kunna utvecklas till lokala kulturcentra.

Några områden kan pekas ut där särskilt biblioteken kan spela en ökad roll i perspektivet stadsdelsförnyelse. Stadsdelsbiblioteken är mötesplatser och potentiella utställningsplatser för dialog, för förslag som väcks inom de medborgarförhållanden som talas om i förslaget till riktlinjer.

Biblioteken kan också spela en ökad roll som instrument för språket och språkförståelsen. Språket ses då som en grundläggande förutsättning för integration och tillträde till arbetsmarknad och biblioteken skulle inom ramen för ett projekt som stadsdelsförnyelse kunna arbeta mer aktivt med detta, till exempel genom riktade insatser liknande de läsförståelseprojekt som genomförts i Järvaområdet.

Förvaltningen vill mot bakgrund av att medborgarna och deras inflytande ställs i centrum för stadsdelsförnyelseprojektet peka på de möjligheter som IT-tekniken ger för att utveckla den demokratiska processen och dialogen med och mellan medborgare genom skapandet av så kallade communities. Intressanta erfarenheter på detta område finns att hämta från bland annat Kalix och Luleå.

Som framgått av ovan anämnda exempel har kulturförvaltningen inom sitt ansvarsområde och i samarbete med stadsdelsförvaltningarna en lång rad verksamheter som redan idag spelar en väsentlig roll för en positiv utveckling i stadsdelarna. Med ett resurstillskott inom ramen för *Stadsdelsförnyelse* skulle ytterligare verksamheter kunna bidra till att stärka ett vitalt och kvalitativt kulturliv i ytterstaden i den anda som kommer till uttryck i remissen förslag till riktlinjer.

Kulturförvaltningen är beredd att delta i det fortsatta arbetet inom ramen för ett samrådsförhållande i berörda stadsdelar. Förvaltningen vill därför föreslå att medel också tilldelas kulturnämnden inom ramen för projektet, för att möjliggöra satsningar i berörda stadsdelar i enlighet med riktlinjernas intentioner.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslöt den 19 maj 2003 att överlämna och åberopa miljöförvaltningens tjänsteutlåtande samt att därutöver anförda följande.

För att stärka stadsdelarna i deras arbete är det viktigt att de får stöd från olika aktörer inom staden och i samhället i övrigt. Miljöförvaltningen bör i detta sammanhang kunna vara en viktig aktör för att integrera erfarenheter om miljöfrågorna i arbetet med stadsdelsförnyelse. Samtidigt får miljöförvaltningen viktiga erfarenheter och utökar sitt kontaktnät, vilket leder till ömsesidigt bättre förståelse för olika verksamheter. Ett sådant ömsesidigt samarbete kan t.ex. bygga på samarbetet mellan Agenda 21-funktionerna i stadsdelarna och miljöförvaltningens Agenda 21-funktion.

Reservation anfördes av *Magnus Hellström m fl* (m) och *Jakob Forssmed* (kd) enligt följande.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutar att

1. överlämna förvaltningens yttrande till kommunstyrelsen
2. därutöver anförda följande.

Förslaget till riktlinjer för stadsdelsförnyelse är enligt vår mening alldeles för allmänt hållet och kunde vara mer konkret till sitt innehåll.

Miljöförvaltningens tjänsteutlåtande 2003-04-24 har i huvudsak följande lydelse.

Miljöförvaltningens erfarenheter av ytterstadssatsningen

Miljöförvaltningen berördes i viss utsträckning av den tidigare ytterstadssatsningen. Förvaltningen deltog i vissa projekt med expertkompetens. Ett exempel på projekt var en föreslagen badplats i sjön Magelungen inom stadsdelen Fagersjö, där förvaltningen deltog i frågor om markföroreningar, ekologi och badvattenkvalitet.

Nytt miljöprogram för Stockholm - Stadsdelsförnyelsen

Den 17 februari antog Kommunfullmäktige Stockholms miljöprogram. Miljöfrågorna har mer och mer blivit varje invånares ansvar. Det talas inte längre om de stora industriernas påverkan på miljön, istället är fokus på individens miljöpåverkan genom vårt dagliga sätt att leva. Möjligheterna till framgång för både stadsdelsförnyelsen och miljöprogrammet bygger på medborgarnas engagemang, vilket gör det lämpligt för samverkan. Då stadens nya miljömål är förpliktigande och i tillämpliga delar måste vägas in omdaning av stadsdelarna för en långsiktigt hållbar utveckling, skall detta tydligt framgå i stadsdelsförnyelsens målformuleringar.

Arbetsformer - ökat deltagande

Miljöförvaltningen är positiv till remissförslaget uppfattning att arbetsformer utvecklas som innebär lokal samverkan mellan medborgare och berörda facknämnder. Genom att olika förslag på förnyelse, i ett så tidigt skede som möjligt, får en allsidig belysning skapas förutsättningar för genomförande med god kvalitet där kommungemensamma beslut såsom bl a Stockholms miljöprogram beaktas. Risk för förgävesplanering samt besvikelse och brist på engagemang från medborgarna kan därmed undvikas.

Genom ett ökat lokalt deltagande från Miljöförvaltningens sida i samband med stadsdelsförnyelsen, kan även samverkan ske för att undanröja befintliga och undvika nya lokala miljöproblem i berörda stadsdelar. Ett exempel på befintligt miljöproblem är den PCB förekomst som finns i stora delar av bebyggelsen som uppfördes under miljonprogrammet. PCB är ett miljögift som koncentreras i människokroppen och ger negativa effekter i form av bl a nedsatt fortplantningsförmåga, hormonstörningar och försämrat immunförsvar. Hos barn har effekter konstaterats som sämre inlärningsförmåga, lägre intelligens och påverkad motorik. PCB i fogmassor i bebyggelse har konstaterats påverka närmiljön i luft och mark mycket kraftigt. Koncentrationen av PCB i jorden utanför byggnader har i vissa fall varit nästan tusen gånger högre än bakgrunds-nivån. Fogmassor innehållande PCB måste tas bort ur miljön för att minska exponeringen till människa och miljö.

Ett annat exempel på befintligt miljöproblem med stor utbredning är buller från trafiken. Omkring var fjärde Stockholmare exponeras för trafikbuller som överskrider gällande riktlinjer för god miljö-kvalitet. Problemen är störst i den äldre bebyggelsen, som inte utformats med hänsyn till nuvarande trafiksituation. Dels handlar det om att begränsa problemets omfattning i befintlig bebyggelse, dels att inte tillskapa nya problem. Delmålet om buller i miljö-kvalitetsmålet "God bebyggd miljö" anger att antalet människor som utsätts för trafikbullerstörningar som överskrider riksdagens antagna riktvärden skall minska med 5% till år 2010 jämfört med 1998.

Lokala framtidsvisioner - underlag

Föreslaget uppdrag för berörda stadsdelsnämnder att eftersträva en lokal samordning av stadens satsningar till lokala framtids-scenarier eller framtidsvisioner är positiv. En av dessa nämnda satsningar utgörs av förslaget till Vision för Söderort som Kommunfullmäktige godkände år 2002. Som utgångspunkt för ett lokalt visionsarbete, inom ansvarsområdet miljö- och hälsofrågor, förutsätts att Miljö- och hälsoskyddsnämndens remissvar på söderortsvisionen används.

Berörd facknämnd

I årets verksamhetsplan för Miljöförvaltningen finns ej resurser avsatta för deltagande i stadsdelsförnyelsen. Miljöförvaltningen kommer att redovisa detta i kommande förslag till verksamhetsplan.

Stadsmuseinämnden beslöt den 22 maj 2003 att överlämna och åberopa stadsmuseiförvaltningens tjänsteutlåtande.

Stadsmuseiförvaltningens tjänsteutlåtande 2003-05-08 har i huvudsak följande lydelse.

De utgångspunkter och övergripande syften som anges i remissen, och de specifika målformuleringarna som fastställs, är ambitiösa men ganska allmänt hållna.

Stadsmuseiförvaltningen bedömer att stadsdelsförnyelsen i ytterstaden är ett mycket värdefullt initiativ, inte minst för att man som utgångspunkt väljer att fokusera på de utvalda stadsdelarnas tillgångar och utvecklingsmöjligheter istället för deras verkliga eller påstådda problem. Förvaltningen anser att det finns möjligheter till en positiv utveckling i ekonomisk och social bemärkelse av dessa områden. Stadsmuseiförvaltningen kan bidra till denna utveckling genom sin dokumentation, breda kunskap och kompetens när det gäller stadsdelarnas historiska bakgrund och deras kulturhistoriska värden. Här är det viktigt att understryka att stadsmuseiförvaltningens roll är att definiera de kulturhistoriska värden som finns i stadsdelarna, i den byggda miljön och i den historiska och sociala kontexten, och sträva efter att bevara och förmedla kunskapen om dessa värden, inte att värdera stadsdelarnas bebyggelse utifrån estetiska kriterier.

Stadsmuseiförvaltningen vill delta i arbetet med stadsdelsförnyelsen, under förutsättning att medel skjuts till för denna medverkan. I remissen understryks att varje deltagande stadsdelsnämnd ska ange vad man vill uppnå med sin medverkan i stadsdelsförnyelsen. Stadsmuseiförvaltningen bör delta i detta målformuleringsarbete för att säkra att de kulturhistoriska aspekterna beaktas. Stadsmuseiförvaltningen bör även konkret medverka i de lokala medborgarfora som utformar stadsdelsförnyelsens åtgärdsförslag och i det följande förändringsarbetet.

Kulturhistoriska värden i stadsdelarnas bebyggelse

I de delar av ytterstaden som kan omfattas av stadsdelsförnyelsen finns åtskilliga fornlämningar, kulturhistoriskt värdefulla miljöer och värdefulla enskilda byggnader och anläggningar från olika tider. Området har över tiden utvecklats från ett utpräglat agrart landskap med torp, gårdar, herrgårdar m.m. till dagens komplexa stadsbygd. Stockholms omfattande markinköp i ytterstaden under 1900-talets första hälft, och kommunens följande inkorporering av stora delar av området, lade grunden för den förortsexpansion som präglade 1940-, 50-, 60- och 70-talen. Det är från denna tid som den största bebyggelsegruppen i ytterstaden härrör.

I översiktsplanen för Stockholm från 1999 redovisas sammanhängande bebyggelsemiljöer i ytterstaden uppförda före 1960 som har stort kulturhistoriskt värde. Några exempel från efterkrigsperioden är Hässelby, Blackeberg, Hökarängen, Bagarmossen och Farsta. Dessutom redovisas i översiktsplanen områden som är av riksintresse för kulturmiljövården. 1950-talet representeras av Vällingby-Räcksta.

Översiktsplanen redovisar den kulturhistoriskt värdefulla bebyggelsen mycket översiktligt. Det finns naturligtvis även många fornlämningar och fornlämningsområden samt en stor mängd enskilda hus och anläggningar som har ett kulturhistoriskt värde i sig.

När det gäller stadsdelarna från perioden 1960 till 1975, rekordårsepoken eller miljonprogramsåren, har stadsmuseiförvaltningen en god kunskapsbas i form av den inventering som genomfördes av storstadsprojektet 1999 – 2001. De stadsdelar som omfattades av denna inventering var Bredäng, Sättra, Skärholmen, Vårberg, Rinkeby, Tensta, Akalla, Husby, Kista och Kälvesta. Dessa förorter är ännu inte kulturhistoriskt klassificerade av stadsmuseiförvaltningen. Den övriga 1960- och 70-tals bebyggelsen i ytterstaden är inte inventerad. Som en del av stadsmuseiförvaltningens arbete i stadsdelsförnyelsen bör en mer heltäckande kulturhistorisk inventering och klassificering av de aktuella stadsdelarna ingå. Det finns ett ärende från stadsbyggnadsnämnden som väntar på beslut i KS/KF om uppdrag och extra medel till stadsmuseinämnden för att kunna genomföra inventering och klassificering i ytterstaden.

Förändringar i den fysiska miljön

I de verksamhetsmässiga ramarna för stadsdelsförnyelsen fastställs att utgångspunkterna ska vara vardagsmiljöns utvecklingsbehov, och att även förbättringar i den fysiska miljön kan genomföras. Det är inte första gången som insatser av detta slag har fokuserat på de fysiska miljön. Under de 30 – 40 år som förflutit sedan 1960- och 70-talens stadsdelar stod färdiga har olika förändrings- och förnyelseprojekt avsatt årsringar i byggnader och yttre miljöer. Ofta har förändringarna varit problemorienterade och av engångskaraktär. Stadsmuseiförvaltningen bör genom sin medverkan i satsningen bidra till att skapa medvetande om vikten av ett bra, långsiktigt och fortlöpande *underhåll* av byggnader och yttre miljöer i stället för drastiska förändringar. Detta kan bidra till att stadsdelsförnyelsens målformuleringar uppnås, att de positiva boendespekterna i stadsdelarna uppmärksammas och bevaras samtidigt som det skapar förutsättningar för att bebyggelsens kulturhistoriska kvaliteter kvarstår.

Engagemang i det lokala kulturarvet

Satsningens uttalade syfte, att fokusera på medborgarnas engagemang för det egna närsamhället, är av stor vikt för områdenas utveckling. Här kan stadsmuseiförvaltningen spela en viktig roll genom att bidra till att bilden av dessa stadsdelar nyanseras. Förvaltningen kan skildra områdenas tillkomst och historiska utveckling och analysera deras kulturhistoriska, samhällshistoriska värden. Förvaltningen kan även bidra till arbetet med att identifiera och lyfta fram de miljöskapande och identitetsskapande inslagen i områdena, och verka för att de tas till vara. Detta kan ske genom dokumentation och kunskapsuppbyggnad i form av inventeringar och klassificeringar av bebyggelsen, etnologiska undersökningar m.m. I denna kunskapsuppbyggnad ingår även stadsmuseiförvaltningens kunskapsbank, där föremål, bilder m.m. som berättar om livet och förändringarna i Stockholms förorter bevaras för eftervärlden. Men stadsmuseiförvaltningens bidrag kan även ta formen av

ett utåtriktat arbete som syftar till att stödja och ta vara på det intresse och engagemang för hembygden som finns i de olika stadsdelarna. Här måste man understryka vikten av att arbeta genom befintliga strukturer. Goda samarbetspartners i arbetet är t.ex. stadsdelarnas skolor och de lokala biblioteken. Man kan tänka sig tvärvetenskapliga skol- och biblioteksprojekt där stadsmuseiförvaltningens kompetens när det gäller stadsdelarna används för att skapa medvetande om hembygdens historia och för att förstärka den lokala identiteten. Detta kan t.ex. resultera i olika former av utställningar och publikationer (både i virtuell och i tryckt form), uppbyggandet av lokalarkiv, m.fl. saker som rör livet och historien i den egna stadsdelen.

Stadsmuseiförvaltningen har sedan tidigare erfarenheter av sådant arbete i olika stadsdelar. Förvaltningen är t.ex. aktiv samarbetspartner i arbetet med det s.k. Rinkebyarkivet, där man samlat in arkivmaterial som berör Rinkebys äldre och nyare historia samt Rinkebybornas kulturarv. Det insamlade materialet ska användas för forskning och utställningar m.m. Ett antal utställningar har under senare år producerats i samband med skolor i Tensta, Kista, Rinkeby och Skärholmen. Rektorer, lärare, elever och föräldrar har deltagit. Samarbetet med Ord och bildverkstan i Rinkeby och Livstycket i Tensta är andra exempel på samarbete mellan stadens museum och medborgarna i de olika stadsdelarna. Vidare kan nämnas projektet Elvatusen timmar - två skolor två världar, Konsten att fira nio nyår på ett år och den stora basutställningen Miljonprogram i Stockholm, där forntid och nutid kopplades samman, och arkeologiska fynd från miljonprogramsområdena visade att kontakter tidigt funnits med de länder som många av dagens invånare kommer ifrån.

Stadsmuseets Faktarum, med över 6000 besökare årligen, har en viktig roll att spela i sammanhanget. Faktarummet samordnar, systematiserar och förmedlar kunskap från förvaltningen, t.ex. om de aktuella stadsdelarna. Visionen är att faktarummet ska vara en välkänd och självklar plats att söka kunskap om Stockholms historia och utveckling. Faktarummet kan på olika sätt stödja lokal hembygdsforskning och kulturarvsintresse i de olika stadsdelarna. För att kunna göra mer material tillgängligt i faktarummet behövs modern digital teknik. En beståndsdatabas för förvaltningens samlingar skulle underlätta sökandet efter befintlig kunskap.

Stadsmuseiförvaltningen och de lokala beslutsprocesserna

I stadsdelsförnyelsens mål ingår att öka medborgarnas möjligheter att delta i planerings- och beslutsprocesser när det gäller de egna stadsdelarna, bl. a genom att utveckla nya mötesformer som präglas av öppenhet och insyn. Det är viktigt att stadsmuseiförvaltningen deltar i denna lokala samverkan, som ska bli utgångspunkten för stadsdelsförnyelsens konkreta förändringsarbete. Här måste man hitta en form som underlättar för förvaltningens medverkan och som gör att dess expertkompetens tas till vara, samtidigt som förvaltningen får tillfälle att föra en dialog om de kulturhistoriska värdena med de boende själva. Grundinställningen måste vara att i förändringsarbetet förankra Kulturminneslagens synsätt att värnandet av kulturmiljön är alla medborgares ansvar, och inte enbart en ensak för myndigheter av olika slag.

Inom ramen för det riksomfattande projektet Agenda Kulturarv medverkar stadsmuseiförvaltningen i ett liknande arbete med syfte att på ett demokratiskt sätt förändra och bredda kulturmiljövårdens arbetsprocesser. Agenda Kulturarv drivs av Riksantikvarieämbetet med medel från Kulturdepartementet. Inom ramen för detta projekt vill stadsmuseiförvaltningen pröva nya samarbetsformer med de olika stadsdelsförvaltningarna runt om i staden för att få till stånd en diskussion om kulturarvsbegreppet, vidga engagemanget för de lokala kulturarvsfrågorna och skapa ett fungerande kontaktnät med dem som arbetar ute i stadsdelsnämnderna - både politiker och tjänstemän. Det handlar om att ta vara på den stora intresse för kulturarvsfrågorna som finns ute i stadsdelarna, bland alla stadens invånare, att skapa en dialog med medborgarna och därmed på sikt också fördjupa demokratin i dessa frågor. Stadsmuseiförvaltningen deltog även i storstadssatsningen, som hade liknande syften. I satsningen ingick bl.a. inventeringar och forskningsprojekt om miljonprogrammets bebyggelse, och olika projekt som syftade till att skapa nya demokratiska samverkansformer mellan boende och kulturmiljövården.

Näringslivsnämnden beslöt den 13 maj 2003 att överlämna och åberopa näringslivskontorets tjänsteutlåtande samt att därutöver anföra följande.

Näringslivskontorets tjänsteutlåtande 2003-04-13 har i huvudsak följande lydelse.

Ett problem med tidigare Ytterstadssatsningar har delvis varit att det varit svårt för medborgarna att se någon skillnad på alla olika satsningar (Storstadssatsningen, Ytterstadssatsningen, Söderortsvisionen, Lokala investeringsprogrammet etc). De boende vill se förbättringar och struntar i satsningens/projektets "varumärke".

Det är därför positivt att stadsledningskontoret och integrationsförvaltningen ska ta fram riktlinjer för hur stadens medel ska fördelas. Inriktningen är att större delen går till stadsdelsnämnderna. Stockholms Stadshus AB uppmanas också för sin del besluta hur de kommunala bolagens del av satsningen ska fördelas mellan bolagen (totalt 600 mkr under innevarande mandatperiod).

I de nya riktlinjerna nämns inte vilka stadsdelar/delområden som ska omfattas av Stadsdelsförnyelsen, utan man hänvisar till fullmäktige som under våren ska besluta om detta. Men alla stadsdelar uppmanas att medverka i olika satsningar, även de som inte får del av den ekonomiska satsningen, vilket näringslivskontoret anser är positivt.

Den nya Stadsdelsförnyelsen inriktar sig först och främst mot stadsdelarna och bostadsbolagen, även om andra nämnder också nämns. De övriga nämnderna som medverkar gör det inom ramen för sin ordinarie verksamhet. Det innebär att det är viktigt att satsningarna inom Stadsdelsförnyelsen samverkar med ordinarie verksamhet såsom kontorets arbete med stadsdelarna och uppdraget att inrätta företagslotsar i stadsdelarna och andra projekt som exempelvis Söderortsvisionen, Företagens Miljösatsning och Stockholm Matchning. Näringslivskontoret är engagerade i de tre

projekten som ju i allra högsta grad hänger ihop med Stadsdelsförnyelsen. Denna samverkansform kan säkert styras upp på flera olika sätt.

Det är positivt att kommunstyrelsen ska få i uppdrag att undersöka möjligheten att upprätta en dialog med externa aktörer som har en avgörande roll i stadslandskapet utformning, såsom SL och privata fastighetsbolag.

Näringslivskontoret ställer sig också positiva till att berörda nämnder och bolagsstyrelser ska redogöra i verksamhetsplanen för hur man avser att fullfölja sina uppdrag inom ramen för Stadsdelsförnyelsen. Stadsdels-nämnderna får dessutom i uppdrag att kontinuerligt följa upp och utvärdera sina insatser inom Stadsdelsförnyelsen. Arbetsmarknads- och integrationsberedningen ansvarar för den samlade uppföljningen och utvärderingen av satsningen som redovisas till kommunfullmäktige.

Stadsbyggnadsnämnden beslöt den 15 maj 2003 att överlämna och återropa stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av *Kristina Alvendal m fl* (m) och *Kerstin Rossipal* (kd), bilaga 1.

Stadsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande 2003-04-23 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsdelsförnyelsens övergripande mål

Kontoret ser positivt på att fler nämnder och bolag involveras i stadens integrationsarbete. Att verka mot mer jämlika levnadsvillkor i staden kräver medvetna insatser från stadens alla aktörer, då levnadsvillkoren förändras av såväl mindre, lokala punktinsatser som större och mer övergripande insatser på strukturell nivå. Stadsbyggnadsnämndens ansvarsområde spänner över såväl mindre fysiska förändringar i den befintliga stadsstrukturen till större, långsiktiga infrastrukturprojekt, vilka kan ha en stor påverkan på stadens befintliga struktur.

Redan nu leder och medverkar kontoret i projekt som helt eller delvis kan rymmas inom stadens övergripande integrationsmål. Nedan presenteras några, vilka berör Stockholms ytterstad.

Stockholm 2030

I februari år 2002 gav stadsbyggnadsnämnden kontoret i uppdrag att analysera stadsbyggnadsstrategin 'Bygg staden inåt' samt visa hur stadsbebyggelsen kan bli socialt, ekonomiskt och ekologiskt långsiktigt hållbar med en befolkningsökning som kan bli 150 000 invånare på 30 år. Detta uppdrag genomförs som projektet Stockholm 2030 och projektet är en fortsättning på stadens översiktsplanering.

En mycket viktig frågeställning i projektet är hur ytterstadens bebyggelse- och infrastruktur långsiktigt kan utvecklas framöver. I detta sammanhang ser kontoret det som angeläget att den översiktliga planeringen utvecklas på områdesnivå, d v s en

nivå mellan översiktsplanen och detaljplanen. En områdesnivå ger ökade möjligheter för såväl det övergripande som det lokala perspektivet att bli synliggjort. Områdesnivån ger också goda förutsättningar för medborgare och andra lokala aktörer att delta i diskussionen om ett områdes långsiktiga framtid, exempelvis en stadsdelsnämnd. För att intentionerna kring områdesnivån ska kunna infrias krävs att samarbetet mellan centrala nämnder och stadsdelsnämnderna utvecklas. Enligt riktlinjerna för Stadsdelsförnyelsen ligger diskussionen om ett utvecklat områdesperspektiv helt i linje med intentionerna för den fortsatta Stadsdelsförnyelsen och det arbete som framtidsscenarierna innebär.

Kistavisionen

I oktober 2002 godkände kommunfullmäktige förslaget till en framtidsbild för Kista Science City. Inriktningen är att utveckla Kista till världens främsta Science City med universitet, världsledande företag, bostäder, service, kultur, sport och rekreation.

Vision för Söderort

Kommunfullmäktige godkände i september 2002 ett förslag till en "Vision för Söderort" och ett förslag till inriktning för genomförande av visionen. Syftet med visionen är att lyfta fram de kvalitéer och möjligheter som Stockholms södra områden har. I målet ingår bland annat att bygga 18 000 nya bostäder, skapa 20 000 nya arbetsplatser inom tio år, förbättra infrastrukturen och skapa förutsättningar för rekreation m m. För närvarande pågår en översyn av hela Skärholmens stadsdelsnämndsområde i enlighet med intentionerna för Söderortsvisionen.

Båda visionerna innebär ett långsiktigt arbete och en långsiktig kraftsamling från stadens egna verksamheter på såväl lokal som central nivå, men också från externa aktörer. Inom ramen för de satsningar som beskrivits ovan, sker dock redan idag en samverkan, såväl med berörda stadsdelsnämnder som övriga centrala nämnder. Det är viktigt att dessa satsningar kan integreras i Stadsdelsförnyelsen, så att de kan fortskrida enligt stadens intentioner och beslut.

Samverkan över kommungränserna

Stadens samverkan med grannkommunerna i infrastrukturella projekt ökar. Idag pågår exempelvis ett samarbete mellan Stockholms stad och Huddinge kommun angående den långsiktiga fysiska utvecklingen i Kungens Kurva. På samma sätt sker ett samarbete över kommungränserna i Kistavisionen. Även här har samarbetet delvis ett integrationsfrämjande syfte. Inom ramen för Stadsdelsförnyelsen kan det i förekommande fall vara relevant att även se till situationen i den angränsande kommunen för att fånga upp de förhållanden och den situation som råder, vilken kan ha en påverkan på den egna stadsdelsnämnden.

Utbildningsnämnden beslöt den 22 maj 2003 att överlämna och åberopa utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande.

Reservation anfördes av *Jan Björklund m fl* (fp) enligt följande.

Nämnden beslutar att lämna förvaltningens förslag till remissvar angående förslaget till riktlinjer för stadsdelsförnyelse utan eget ställningstagande.

Reservation anfördes av *Mikael Söderlund m fl* (m), bilaga 1.

Utbildningsförvaltningens tjänsteutlåtande 2003-05-05 har i huvudsak följande lydelse.

I remissen framgår att implementering av Stadsdelsförnyelsen främst åvilar stadsdelsnämnderna men att även centrala nämnder och bolag i viss utsträckning ska delta. För utbildningsnämndens del är det insatser avseende gymnasieskola och vuxenutbildning som kan komma i fråga.

Satsningar görs redan i dag i de gymnasieskolor som omfattas av Stadsdelsförnyelsen. Vid Tensta gymnasium har arbete påbörjats för att implementera en ny pedagogik som ska ta till vara de möjligheter som finns i mångkulturella miljöer. Detta görs i samarbete med Ross School i USA. Vidare har förvaltningen i uppdrag att ta fram särskilda utvecklingsplaner för gymnasieskolorna i ytterstaden. Syftet med dessa är att skolornas status ska höjas och att antalet elever som väljer dessa skolor ska öka. Vidare har gymnasieskolorna i ytterstaden i nämndens budget fått ökade resurser i förhållande till övriga gymnasieskolor i staden.

Inom förvaltningen pågår i dag ett arbete inom vuxenutbildningsområdet rörande områden som rekrytering, validering, uppbyggnad av lärcentra mm. Här finns områden där samarbetet mellan stadsdelarna och utbildningsförvaltningen torde kunna utvecklas ytterligare.

I remissen framkommer att anslagna medel främst ska fördelas till berörda stadsdelsnämnder. Förvaltningen anser att ytterligare satsningar på gymnasieskolor och vuxenutbildning i ytterstadsområdena förutsätter tilldelning av resurser.

När det gäller lokal samverkan vill förvaltningen framhålla att stadens gymnasiesystem inte bygger på samma stadsdelsförankring som tidigare. Eleverna väljer i dag i större utsträckning gymnasieskola på andra grunder än geografi. Vid vissa gymnasieskolor, särskilt ytterstadsgymnasierna, är den lokala förankringen dock tydligare.

Bolag

Koncernledningens tjänsteutlåtande 2003-05-07 anmäls vid styrelsens sammanträde den 5 juni 2003 och har i huvudsak följande lydelse.

Koncernledningen anser att det är nödvändigt att såväl samordna stadens utvecklingsarbete i ytterstaden som att bredda det till fler nämnder och bolag.

Samtidigt är det viktigt med en smidig och för medborgarna accepterad hanteringsordning av projekten inom stadsdelsförnyelsen. Det är därför viktigt att de beslut som rör bolagssektorn fattas i bolagen. Det är också självklart att bolagen även i fortsättningen samverkar med befintliga fora för brukarsamverkan.

Stockholms Stadshus AB ges ett viktigt samordnings- och utvecklingsansvar för stadsdelsförnyelsen, vilket är en naturlig uppgift för ett moderbolag. Stockholms Stadshus AB har under tidigare år fastställt fördelningen av bolagens andel av ytterstadssatsningen. Det finns ett behov att omarbeta denna fördelning mellan bolagen eftersom SISAB, enligt finansborgarrådets förslag till budget 2004, inte skall avsätta medel till stadsdelsförnyelsen. Dessutom har framför allt Svenska Bostäder och Familjebostäder sålt ett antal fastigheter i ytterstaden. Eftersom kommunfullmäktige beräknas fatta beslut först efter sommaren kommer koncernledningen redan under våren att inleda arbetet med att ta fram ett förslag för fördelning mellan de fastighetsförvaltande bolagen. Stockholms Stadshus AB skall också sammanställa särskilda årsrapporter avseende bolagssektorns insatser och detta bör bli en del av bokslutsarbetet från och med år 2004.

Koncernledningen tillstyrker därmed förslaget till riktlinjer för stadsdelsförnyelsen.

AB Svenska Bostäders tjänsteutlåtande 2003-05-20 har i huvudsak följande lydelse.

Utgångspunkter och övergripande syfte

Bolaget delar till fullo den beskrivning som görs av bakgrund och syfte med en fortsatt satsning på stadsdelsförnyelse i ytterstaden. Det är ur Svenska Bostäders perspektiv angeläget att successivt förbättra och utveckla den fysiska och sociala miljön i ytterstadens bostadsområden.

Av Svenska Bostäders bostadsbestånd ligger 35 300 lägenheter eller ca 75 % i ytterstadsdelar.

Drygt 15 000 lägenheter eller ca 1/3 av det samlade beståndet ligger i stadsdelar som omfattats av ytterstadssatsningen. Ytterstadens bostäder är huvudsakligen byggt under 50- och 60- talen vilket innebär ett omfattande behov av ombyggnad och mer genomgripande underhåll inom den närmaste 10 års perioden.

I bolagets planer för de närmaste åren ingår förutom ett omfattande program för nyproduktion även en betydande volymökning av investeringarna i ombyggnader och underhåll i ytterstadsdelarna. I det perspektivet är det naturligtvis viktigt och angeläget att ta till vara möjligheterna till samordning mellan stadens olika aktörer och inte minst skapa forum för debatt och dialog med den befolkning som berörs av förnyelseprocessen. Svenska Bostäder har också en decentraliserad och lokal organisation som ger förutsättningar för samordning och samverkan.

I förslaget till riktlinjer påpekas vikten av att stadsdelsförnyelsen samverkar med övriga "satsningar" – bl a Vision Söderort samt Kista Science City – till ett

sammanhållet utvecklingsarbete för ytterstaden. Som ett komplement vill vi för vår del gärna se det utvecklingsarbete som nu planeras i anslutning till en förnyelse av Vällingby och Vällingby Centrum som ett led i en "Vision Västerort" som med fördel också bör samordnas med kommande stadsdelsförnyelse. Vällingbyprojektet blir enligt planerna Svenska Bostäders största satsning någonsin i ytterstaden.

Mål

Med beaktande av de begränsningar som följer av regelverket för bolag delar vi de angivna målen och ramarna och har inga invändningar mot förslaget att i verksamhetsplanerna ange lokala mål och hur vi inom ramen för ordinarie verksamhet ska medverka i utvecklingsarbetet.

Budget och beslut

Utformningen vad gäller budget och beslut är väl anpassad till gällande regelverk varför vi tillstyrker den ordning som föreslås. Förutom vad som gäller formellt ligger det i högsta grad i Svenska Bostäders eget intresse att på alla sätt vara öppen för samverkan och dialog med samtliga deltagande parter i stadsdelsförnyelsen

Geografisk avgränsning och inriktning

Något förslag till geografisk avgränsning föreligger inte. Svenska Bostäder vill därför upprepa de synpunkter som framförts i det samråd som föregått utarbetandet av förslag till riktlinjer.

"Enligt bolagets mening är det nu angeläget att i första hand prioritera större och mer helhetsinriktade projekt som innebär en mer synlig och påtaglig förändring och som kommer flertalet boende i stadsdelen till del. Sådana helhetsprojekt bör ha sin utgångspunkt i och vara samordnade med visionerna för Kista, Söderort och Vällingby. Detta innebär att i princip samtliga ytterstadsdelar ska kunna komma i fråga för åtgärder. Ett exempel på ett helhetsprojekt är förslaget om en boställsbyggnad i Tensta år 2006.

Vad gäller fördelning av ramar och beslut om geografisk avgränsning vill vi understryka vikten av fortsatta insatser i ytterstadens centrumanläggningar. För ytterstaden gäller i särskilt hög grad att en god kommersiell och annan service samt möjligheter till fritidsaktiviteter i en trivsam miljö är en grundförutsättning för att boendet ska upplevas attraktivt. Staden äger via sina bolag flertalet av ytterstadens centrumanläggningar. Fortfarande finns stora förbättringsbehov i dessa varför det är angeläget att centrumanläggningarna kan utvecklas ytterligare genom fortsatta satsningar. Möjligheterna till kompletteringsbebyggelse bör enligt bolagets mening kunna omfattas av stadsdelsförnyelsen. För närvarande är det t ex svårt att genomföra kompletteringsbebyggelse i ytterstaden utan att ett visst nedskrivningsbehov uppstår. För sådana projekt som tillför stadsdelen nya kvaliteter borde ett eventuellt nedskrivningsbehovet efter samråd med olika medborgargrupper och beslut i stadsdelsnämnden få ingå i stadsdelsförnyelsen.

Avslutande kommentar

Svenska Bostäder har en positiv grundsyn på stadsdelsförnyelsen och tycker att förslaget till riktlinjer är väl avvägt med hänsyn till de synpunkter bolaget framfört i samband med utvärderingen av ytterstadssatsningen. Riktlinjerna bör enligt vår mening ge goda förutsättningar för en framgångsrik satsning på stadsdelsförnyelse.

Eller annorlunda uttryckt ... Riktlinjerna är bra! Kör!

AB Familjebostäders tjänsteutlåtande 2003-05-14 anmäls vid styrelsens sammanträde den 3 juni 2003 och har i huvudsak följande lydelse.

Familjebostäder instämmer i huvudsak i den beskrivning och de förslag som lämnas i remissen.

Familjebostäder medverkar sedan tidigare i Stadens ytterstadssatning.

Under år 2002 utförde bolaget åtgärder för en kostnad om drygt 30 mnkr inom ramen för ytterstadssatsningen. För innevarande år är bolagets åtagande 15 mnkr medan kvardröjande åtaganden från förra året gör att åtgärder för ca 20 mnkr är budgeterade. De planerade åtgärderna rör främst den yttre miljön (mark och fasader) och nya friliggande tvättstugor.

Bolaget har fastigheter i följande sex av de tretton stadsdelar som hittills omfattats av ytterstadssatsningen.

Rinkeby	1246 lgh
Tensta	921 lgh
Hässelby Gård	350 lgh
Vårberg	171 lgh
Rågsved	1330 lgh
Hökarängen	350 lgh

Fördelningen av insatser mellan stadsdelarna har varierat utifrån de tekniska behov som har funnits och aktiviteten hos de boende. Stora insatser har även i övrigt skett i dessa stadsdelar. Ett exempel på detta är Rinkeby där 1 miljard kr har satsats i en total förnyelse av fastigheterna under åren 1987-96.

Det remitterade förslaget lämnar utrymme för Familjebostäders roll i bostadsförsörjning och förvaltning av befintligt bestånd och skapar utrymme för en mersatsning i utvalda områden som kan inriktas mot att stärka ett områdes sociala ställning och svara mot särskilda behov som finns i området. Exempel på detta kan vara nyproduktion av bostäder för lokala behov eller upprustning/ komplettering av befintligt bestånd för att bevara eller förbättra ett områdes attraktivitet. Konkret kan detta exempelvis innebära att man via lägenhetssammanslagningar tillskapar större lägenheter i områden med brist på sådana – såsom Tensta -, något som inte alltid är fastighetsekonomiskt försvarbart men med ett ekonomiskt tillskott ändå kan vara

möjligt att genomföra. Investeringar i bredbandsnät är ett annat exempel som kan ge en stadsdel eller område en viktig förutsättning för tillväxt och attraktivitet.

Möjligheten att kretsen av stadsdelar som skall omfattas av den nya stadsdelsförnyelsen kan komma att förändras och utvidgas är mycket positiv. Familjebostäder följer sedan flera år utvecklingen i de stadsdelar där våra fastigheter är belägna, med hjälp av boendeprofiler och enkäter. I boende-profilerna används statistik på områdesnivå där fakta om de boendes inkomster, sysselsättningsgrad, utbildning, bilinnehav o s v ställs samman. Dessa uppgifter är ett viktigt underlag i arbetet med att prioritera insatser i olika stadsdelar. Exempel på stadsdelar där vi nu ser behov av insatser är Årsta och Blackeberg, som båda har stadsdelscentra i behov av en större upprustning för att ge de boende rimliga förutsättningar till service. Dessa stadsdelar har också en stor andel äldre boende som har svårt att nå service på annat håll.

Fördelningen av insatser mellan bostadsbolagen bör – såsom anges i förslaget - ha sin grund i respektive bolags fastighetsbestånd och aktuella projekt inom de berörda stadsdelarna. Denna förändring ser bolaget som en väsentlig förbättring för att åstadkomma bästa möjliga utfall av satsade medel.

Remissen pekar på de begränsningar som finns för bolagens insatser utifrån deras rättsliga ställning. Det är positivt att detta klargörs då det kan underlätta i samarbetet med andra aktörer. Det är också bra att man i förslaget särskiljer mindre upprustningsåtgärder i bostadsbeståndet från stadsdelsförnyelsen. Bolaget har redan idag en fungerande process med de lokala hyresgäst-föreningarna för den typen av åtgärder. Gränsdragningen av vad som är att betrakta som mindre åtgärder kan behöva förtydligas.

Det är positivt att stadsdelsförvaltningarna ges en samordnande roll i det fortsatta arbetet. Samarbetet med andra aktörer är viktigt. Ett exempel på detta är arbetet med en bostadsutställning i Tensta år 2006. Utifrån ett lokalt initiativ har stadens förvaltningar och bolag tillsammans arbetat fram ett förslag till bostadsutställning. En utställning där stadsdelens potential och inneboende resurser kan visas upp och där bolaget deltar med fysiska åtgärder som verkar i förnyande riktning.

AB Stockholmshems tjänsteutlåtande 2003-05-22 anmäls vid styrelsens sammanträde den 5 juni 2003 och har i huvudsak följande lydelse.

Förslaget har föregåtts av ett omfattande samråd med berörda förvaltningar och bolag. Stockholms hem kan för sin del konstatera att bolaget fått gehör för sina synpunkter i de delar som närmast berör bostadsbolagens verksamhet.

Vissa punkter i förslaget bör dock klargöras. Det är bra att bolagen själva ska fatta beslut om förslag inom Stadsdelsförnyelsen ska genomföras eller inte. Det tidigare systemen med godkännanden i både samverkansgrupp och Stadsdelsnämnd fördröjde bara projekt som Stockholms hem var överens med sina hyresgäster om. Det är därför angeläget att understryka att samverkansfasen i större projekt mellan medborgare

(hyresgäster), stadsdelsförvaltningen och berörda bolag inte får ta så lång tid i anspråk så att våra hyresgäster upplever det hela som negativt och riktar sitt missnöje mot bolaget.

När det gäller vissa mindre omfattande insatser som rör enskilda fastigheter ska bolagen samverka med hyresgästerna och de fora för brukarsamverkan som redan finns, i allmänhet de lokala hyresgästföreningarna. Sådana insatser ska inte redovisas inom ramen för Stadsdelsförnyelsen. För att avgränsa sådana projekt bör dock en beloppsgräns införas, förslagsvis på 100.000 kronor per projekt.

Slutligen vill vi understryka det angelägna i att vidga kretsen av berörda stadsdelar som kan omfattas av Stadsdelsförnyelsen, då vi vet att även andra områden än dagens skulle vara betjänta av samlade insatser från stadens sida.

Centrum Kompaniet i Stockholm AB:s tjänsteutlåtande av den 21 maj 2003 anmäls vid styrelsens sammanträde den 22 september 2003 och har i huvudsak följande lydelse.

Utgångspunkter

Vi anser att det är viktigt att lyfta fram en fråga som inte är behandlad under denna rubrik.

Från bolagets sida anser vi det viktigt att vi fullföljer de åtaganden som tidigare gjorts inom ramen för Ytterstadssatsningen innan vi lägger ner kraft på att starta nya projekt. CentrumKompaniet har flera engagemang att fullfölja i främst Bredäng och Tensta vilka tidigare redovisats i samband med vår rapport om verksamheten inom Ytterstadssatsningen för 2001 och 2002.

Specifika målformuleringar

Ett mål – trygghets skapande åtgärder - bör tillföras eftersom detta är en central fråga för alla som är verksamma i eller besöker stadens små stadsdelscentra.

Budget

Det är mycket positivt att ekonomiska resurser kommer att finnas hos stadsdelsnämnderna.

Informationen om de ekonomiska ramarna 75 + 75 Mkr per år måste ta hänsyn till, eller redovisa att detta är en fortsättning på det tidigare Ytterstadsprojektet och att det initialt finns ett ansvar att fullfölja dessa projekt.

Lokala utgångspunkter, arbetsformer och beslutsprocesser

Det är positivt att man skapar ett utrymme för mindre omfattande insatser inom Stadsdelsförnyelsen där en enklare beslutsordning kan gälla. Vi tror att vårt arbete med de lokala företagarföreningarna kan påverkas mycket positivt av detta och leda till ett ökat lokalt engagemang. Vi måste dock definiera vad som avses med mindre omfattande insatser.

Satsningens omfattning – verksamhetsmässigt

Inom bolaget har vi tidigare haft målsättningen att koncentrera insatserna till de små centrum-anläggningar där vi upplevt brister i den fysiska miljön, tryggheten eller där olika verksamheter för ungdomar kallat på åtgärder.

Trygghetsfrågorna är som vi tidigare påpekat mycket viktiga i det arbete vi bedriver i stadens små centrumanläggningar.

Bland utgångspunkterna - sid 1 - nämns särskilt att det är dagens ungdomar som kommer att forma morgondagens samhälle, av detta skäl anser vi att insatser som stödjer olika verksamheter som gäller ungdomar också borde lyftas fram under denna rubrik.

Skolfastigheter i Stockholm AB:s tjänsteutlåtande (odaterat) anmäls vid styrelsens sammanträde den 20 maj 2003 och har i huvudsak följande lydelse.

De nya riktlinjerna för Stadsdelsförnyelsen i ytterstaden utgår från att Stockholm måste ta tillvara på den utvecklingspotential som finns i olika delar av staden. Förslaget bygger även på erfarenheterna från Storstadssatsningen /SSS/ och Ytterstadssatsningen /YSS/ som pågått sedan 1995.

Kommunfullmäktige beslutade år 2000 om nya mål för ytterstadssatsningen. Bostadsbolagen och SISAB skulle svara för investeringar på tillsammans 150 Mkr per år. För SISABs del har det inneburit ett belopp om 37,5 mkr per år som huvudsakligen satsats på upprustning av skolgårdar och skolor.

SISABs erfarenhet från YSS-satsningen är att intresset från de boendes sida minskat över tiden. Främst beroende på att många projekt tagit för lång tid att genomföra samt att de av de boende upplevts styrda av tjänstemän som både bor och arbetar utanför de aktuella områdena.

Detta och andra synpunkter diskuteras fortlöpande i ledningsgruppen för YSS som träffas 4 – 5 gånger per år.

I budget 2003 för Stockholms stad beslutades om en satsning på Stadsdelsförnyelse i ytterstaden omfattande 600 Mkr för åren 2003-2006. Hälften av medlen avsattes inom stadens budget och den andra hälften finansierades av de kommunala fastighetsbolagen. SISABs del halverades jämfört med åren 2000-2002 och uppgår för 2003 till 18,75 mkr per år.

De föreslagna nya riktlinjerna ligger helt i linje med de synpunkter som under åren framförts i ledningsgruppen. Riktlinjen innebär bland annat en förenkling av beslutsprocessen vilket är bra. Detta gäller särskilt mindre projekt som borde kunna ha en kortare genomförande tid, än idag. En sådan hantering bidrar till att engagemanget hos deltagarna i projektet lever kvar. Till exempel att elevråd som i början av ett läsår engagerar sig för att skapa en cafeteria får uppleva att den finns på plats innan sommarlovet.

Även den något utvidgade geografiska fördelningen är bra. Tidigare fick YSS-medel inte satsas i andra stadsdelar än i de ursprungliga ytterstadsstadsdelarna. I de föreslagna riktlinjerna styr behovet och inte geografisk lokalisering.

Enligt de föreslagna direktiven skall "SISAB i likhet med övriga nämnder och bolag som berörs av Stadsdelsförnyelsen i sina verksamhetsprogram formulera egna konkreta mål för sin medverkan i utvecklingsarbetet. Nämnder och bolag har därutöver i uppdrag att i sina verksamhetsplaner ange på vilket sätt de i sina ordinarie verksamhet avser att medverka i utvecklingsarbetet i ytterstaden."

För SISABs del innebär de föreslagna riktlinjerna en bekräftelse av i dag tillämpade rutiner. Under de senaste åren har som ovan nämnts en omfattande upprustning av främst skolgårdar ägt rum. Upprustningarna har föregåtts av samråd som skett med berörda skolor, föräldraföreningar och elevråd. Satsningarna är mycket viktiga i kampen mot skadegörelse i och runt skolorna, men även ur hälsosynpunkt då en upprustad skolgård med planer för till exempel landbandy, basket, och volleyboll ger möjlighet att utöva spontanidrott.

SISAB har även efter samråd med de boende i lokala samverkansgrupper ekonomiskt understött anställning av medborgarvärdar i Rinkeby och Spånga/Tensta och deltagit i städkampanjer för att skapa rutiner mot nedskräpning på Norra Järvafältet. I dessa frågor har de boendes engagemang varit stort då de medverkande kunnat se snabba resultat av beslutade satsningar.

Stockholms Stadsteater AB:s tjänsteutlåtande 2003-05-22 anmäls vid styrelsens sammanträde den 5 juni 2003 och har i huvudsak följande lydelse.

Stockholms Stadsteater ställer sig bakom de föreslagna riktlinjerna för projektet Stadsdelsförnyelse. Stadsteaterns övergripande målsättning med verksamheten, *att Stadsteatern skall vara en angelägenhet för alla stockholmare*, gör det lätt att förhålla sig positiv till projektets idéinnehåll och föreslagna riktlinjer. Vi uppskattar den betoning på kulturens roll i byggandet av en attraktiv samhällsmiljö som riktlinjerna andas. Vi välkomnar också det övergripande integrationsperspektivet som redan väger tungt i Stadsteaterns satsningar.

I samband med Ytterstadssatsningen tilldelades Stadsteatern ett koncerntillskott på 5 mkr. Detta lade grunden till ett ambitiöst arbete i ytterstaden. Särskilt bör lyftas fram verksamheten i Sättra där vi tillsammans med invånarna i området etablerat Sättra teater som ett samarbetsprojekt mellan professionella teaterarbetare och amatörer både på och bakom scenen.

Även om Stadsteaterns kärnverksamhet och ekonomiska bas ligger vid Sergels Torg har vi som målsättning att vara synliga och aktiva i hela staden. Parkteaterns turnerande verksamhet i ett stort antal stadsdelar som når en mycket blandad och stor publik är i det avseende värt att lyfta fram. För år 2003 har vi också gjort en särskild satsning på uppsökande teater för barn och unga, i skolor och i samlingslokaler. Den går under benämningen Ung Scen och inkluderar både egna produktioner och

samarbeten/gästspel. Inom den ramen gör vi även en stor satsning med Unga Klara som under två femveckorsperioder kommande höst skall bedriva sin verksamhet med bas i Skarpnäcks Kulturhus samt på Akalla Träff. Under dessa perioder spelas en nyuppsättning av *Medeas Barn* både som skolföreställningar på dagtid och som offentliga föreställningar på kvällstid. Projektet genomförs i nära samarbete med Skarpnäcks respektive Kista stadsdelsnämnd. Vi för också samtal med Skärholmens stadsdelsnämnd och stadens förvaltningar om att etablera en permanent scen i Skärholmen som bl a skulle kunna fungera som bas för Ung Scen.

Stadsteatern har en hög beredskap att ingå i det fortsatta arbetet inom ramen för ett samrådsförfarande i berörda stadsdelar och ser fram emot att spela en aktiv roll i en positiv utveckling av Stockholm som en attraktiv och ledande kulturstad i Sverige och Europa.

Ytterstadens förnyelse (dnr 300-2385/2002)

I detta utlåtande redovisas även ärendet Ytterstadens förnyelse, där integrationsnämnden redovisar det uppdrag man fick av kommunfullmäktige år 2002 att genomföra en översyn av mål och processer för ytterstadens förnyelse. Uppdraget gavs mot bakgrund av de brister och den kritik som framkommit i utvärderingarna av Ytterstadssatsningen.

Integrationsnämnden beslöt den 14 augusti 2002 att

bifalla förvaltningens förslag till beslut beträffande punkterna 1 – 4 och 7:

1. Kommunstyrelsen ges i uppdrag att leda och samordna storstads- och ytterstadssatsningen, Framtidsvisionen Kista Science City, Vision för Söderort och andra ev. satsningar i ytterstaden.
2. Den samordnade satsningen i ytterstaden ges namnet "Ytterstadens förnyelse".
3. I budget för år 2003 fastställa övergripande mål för "Ytterstadens förnyelse".
4. Uppdra åt kommunstyrelsen att utifrån föreslagna förändringar i målen ta fram ändrade principer och ramar för finansieringen av "Ytterstadens förnyelse" att gälla från och med budget 2003.
7. Kommunstyrelsen ges i uppdrag att redovisa en ansvarsfördelning mellan olika nämnder och bolagsstyrelser vad gäller formerna för medborgarnas inflytande i det fortsatta arbetet med "Ytterstadens förnyelse".

inte bifalla punkterna 5, 6, 8 och 9:

5. "Ytterstadens förnyelse" skall under perioden 2003-2006 i första hand omfatta stadsdelsnämndsområdena Kista, Spånga-Tensta, Rinkeby, Hässelby-Vällingby, Skärholmen, Enskede-Årsta, Vantör, Farsta och Skarpnäck.
6. Ge berörda nämnder och bolagsstyrelser i uppdrag att i sina verksamhetsprogram för 2003 redogöra för vilka insatser som planeras för att nå de mål som fastställs för "Ytterstadens förnyelse".
8. Berörda nämnder och bolagsstyrelser ges i uppdrag att i sina verksamhetsprogram för 2003 redogöra för hur medborgarnas inflytande kan stärkas, och demokratin fördjupas, i arbetet med "Ytterstadens förnyelse".
9. Kommunstyrelsen ges i uppdrag att tillskriva regeringen i samband med avstämning av regeringens storstadspolitik för att hemställa hos regeringen att den framtida storstadspolitiken också ska omfatta bostadspolitiska mål och överväganden.

med hänvisning till nedanstående anförande.

Förvaltningens förslag är en bra grund för stadens fortsatta utvecklingsarbete beträffande ytterstaden. Att under kommunstyrelsens ledning sammanföra de olika satsningarna och visionerna med namnet "Ytterstadens förnyelse" kan medföra en bättre samordning av de olika delprojekten och dessutom en större trovärdighet.

Vilka stadsdelar ska "Ytterstadens förnyelse" omfatta?

Förvaltningens förslag är i huvudsak bra. Det är bättre att satsningarna omfattar hela stadsdelsnämnder än begränsade stadsdelar. Det kan dock inte uteslutas att områden utanför de nämnda stadsdelarna kan komma ifråga för insatser.

Medborgarnas inflytande

I beslutspunkten 7 får kommunstyrelsen i uppdrag att redovisa en ansvarsfördelning mellan olika nämnder och bolagsstyrelser vad gäller formerna för medborgarnas inflytande i arbetet med "Ytterstadens förnyelse". Nämnden anser därför att man bör vänta med en formulering av uppdraget till nämnder och styrelser om medborgarinflytande och fördjupad demokrati (beslutspunkt 8) tills kommunstyrelsen är färdig med sin redovisning.

Bostadspolitiken

Självfallet bör bostadsfrågor, stadsplanering och infrastrukturfrågor ingå i en regional storstadspolitik som syftar till bland annat bättre integration. I förvaltningens förslag finns många goda idéer. Ett viktigt hinder för byggandet av billiga bostäder är beskattningen.

Näst beskattningen av tobak och alkoholdrycker är bostadsbyggande och bostäder den högst beskattade sektorn. Nämnden anser att den fortsatta beredningen av ärendet får avgöra om en skrivelse till regeringen ska göras i den frågan.

Reservation anfördes av *Py Börjeson* (s) till förmån för förvaltningens förslag till beslut.

Reservation anfördes av *Ann-Margarethe Livh* (v), bilaga 1.

Paul Lappalainen (mp) anmälde att han lämnade ärendet *utan eget ställningstagande*.

Integrationsförvaltningens tjänsteutlåtande 2002-06-06 har i huvudsak följande lydelse.

Sammanfattning

Integrationsnämnden har i budget för år 2002 fått fullmäktiges uppdrag att genomföra en översyn av mål och processer för ytterstadens förnyelse. I detta tjänsteutlåtande redovisas nu pågående satsningar för förnyelse av ytterstaden, samt förvaltningens förslag med anledning av uppdraget.

Idag driver staden fyra större satsningar i ytterstaden. Det är ytterstadssatsningen, storstadssatsningen, Kistavisionen och Vision för Söderort. De stadsdelar som omfattas av ytterstadssatsningen och av storstadssatsningen omfattas också, med ett enda undantag (Hässelby-Vällingby), antingen av Kistavisionen eller av Vision för Söderort. En högre grad av samordning och styrning kan sannolikt ge projekten en sammantaget högre effekt.

Integrationsförvaltningen föreslår att storstads- och ytterstadssatsningen, Kistavisionen, Vision för Söderort och andra satsningar i ytterstaden samordnas under det gemensamma namnet "Ytterstadens förnyelse". Fullmäktige föreslås fastställa mål i budget för 2003. Kommunstyrelsen föreslås ta fram ett förslag till hur satsningar på olika sätt skall finansieras. Integrationsförvaltningen föreslår att Ytterstadens förnyelse under 2003-2006 skall omfatta stadsdelsnämndsområdena Kista, Spånga-Tensta, Rinkeby, Hässelby-Vällingby, Skärholmen, Enskede-Årsta, Vantör, Farsta och Skarpnäck. Arbetet med den fortsatta satsningen bör enligt förvaltningen ledas av

kommunstyrelsen. I förslaget understryks vikten av att fackförvaltningar och bolag involveras ännu mer i arbetet med Ytterstadens förnyelse.

Två områden lyfts fram som särskilt betydelsefulla i det fortsatta arbetet med Ytterstadens förnyelse. Det är demokratifrågorna och bostadssituationen. Ansvarsfördelningen mellan nämnder och formerna för medborgarnas inflytande måste klargöras. Det gäller inte minst gränserna mellan direktdemokrati och representativ demokrati. Om det skall finnas någon möjlighet att nå de mål som de nuvarande olika satsningarna i ytterstaden arbetar mot måste extraordinära insatser göras för att lindra bostadsbristen. Därför påtalas behovet av åtgärder inom detta område.

Ärendets beredning

Förvaltningen har i beredningen av detta ärende rådgjort och samverkat med forskare från integrationsnämndens forskningsråd, samt från det pågående samarbetet med forskningsnätverket PFMI (partnerskap för multietnisk integration). Diskussionerna med forskare har gällt såväl sakfrågor som metodfrågor.

Förvaltningen har vidare genomfört två sökkonferenser för att ta till vara de kunskaper som finns bland ansvariga och lokalt verksamma inom storstads- och ytterstadssatsningen. Den ena för styrgruppen (i styrgruppen deltar berörda stadsdelsdirektörer samt företrädare för ledningen i medverkande bolag och förvaltningar), den andra med lokala projektledare från båda satsningarna. Resultatet finns sammanställt i två rapporter och i ett internt arbetsmaterial, PM 8 mars 2002, "Ytterstadens förnyelse". Promemorian har diskuterats i styrgruppen för ytterstads- och storstadssatsningarna. Styrgruppen står bakom de i promemorian lagda förslagen till förändringar i mål och processer. De förslag som framförs i detta utlåtande bygger på detta tidigare arbetsmaterial.

Utlåtandet har utarbetats inom storstads- och ytterstadskansliet i samverkan med förvaltningens integrationsavdelning. Utlåtandet har föredragits i styrgruppen för storstads- och ytterstadssatsningen. De synpunkter som då kom fram har beaktats i ärendet.

Uppdrag i budget 2002

Integrationsnämnden har i budget för år 2002 fått fullmäktiges uppdrag att genomföra en översyn av mål och processer för ytterstadens förnyelse. Under rubriken "Ytterstadens förnyelse" konstateras i budgettexten att "för att ytterligare förbättra detta arbete behöver en genomgång av satsningens mål, uppdrag och processer genomföras av integrationsnämnden". Integrationsnämnden har därför i sin budget för 2002 fattat beslut om en "grundläggande genomgång av mål och strategier under rubriken "Ytterstadens förnyelse". Nämnden beslutade vidare att "i detta bör även andra satsningar (Söderortsprojektet och Kistavisionen) koordineras med avseende på de delar där det finns gemensamma beröringspunkter".

Bakgrund - Pågående satsningar i ytterstaden

Ytterstadssatsningen

Ytterstadssatsningen startade 1995. Syftet med satsningen var i de ursprungliga skrivningarna att bryta segregationens negativa konsekvenser och att skapa rättvisa levnadsvillkor i staden. Mål, inriktning och prioriteringar, liksom organisationen av det konkreta arbetet, har dock förändrats över tiden.

Integrationsförvaltningen har sedan 1 januari 2000 haft samordningsansvaret för ytterstadssatsningen. Från samma tidpunkt gäller nya av fullmäktige formulerade mål. Åtgärder som ökar enskilda människors egna möjligheter och ansvar skall prioriteras, tillsammans med förbättringar i närmiljön i de deltagande stadsdelarna. Det kan handla om:

- ? Utbildning för att öka anställningsbarheten
- ? Skapa bra boendemiljöer genom upprustningar och stadsplanering
- ? Omvandla hyreslägenheter till bostadsrätter
- ? Genom byggande blanda hyresrätter med bostadsrätter, hus och radhus
- ? Öka tryggheten genom bl.a. bättre belysning
- ? Förbättra villkoren för företag och företagande

Finansieringen har från år 2000 skett genom att de kommunala bostadsbolagen och SISAB av fullmäktige ålagts investeringsbeting på sammanlagt 150 mkr per år. Övriga förvaltningar deltar i ytterstadssatsningen inom sin ordinarie budget. Det lokala samordningsansvaret åvilar de berörda stadsdelsnämnderna (Kista, Spånga-Tensta, Rinkeby, Hässelby-Vällingby, Skärholmen, Vantör, Farsta och Enskede-Årsta) som för detta ändamål har vardera en halv miljon kronor anvisade i budget.

Integrationsförvaltningen har utövat sitt samordningsansvar genom den gemensamma styrgruppen för ytterstads- och storstadssatsningen och genom att kontinuerligt följa bolagens och stadsdelarnas verksamhet och årsvis redovisa resultaten av ytterstadssatsningen i en årsrapport till nämnden. På nämndens uppdrag genomför Närplan AB en utvärdering av ytterstadssatsningen.

I årsrapporten för år 2000 konstaterades att bolagens sammanlagda investeringar inte nådde upp till det av fullmäktige angivna målet på 150 mkr. Fullmäktiges mål uppnåddes dock när även gatu- och fastighetsnämndens investeringar räknades in. Investeringarna fördelades ojämnt såväl i förhållande till fullmäktiges mål för ytterstadssatsningen som mellan stadsdelarna. En relativt stor del av investeringarna gällde upprustning av boendemiljöer medan inga utbildningsinsatser för att få fler människor i arbetslivet genomförts inom ramen för ytterstadssatsningen. I rapporten framhölls att det finns en risk att några stadsdelar i praktiken faller utanför satsningen därför att de inte prioriteras av något av bolagen. Vidare noterades att det behövs tydligare riktlinjer till ledning för bolagens lokala förvaltare och stadsdelsförvaltningarna hur det generella avkastningskravet skall tillämpas när det gäller investeringar i ytterstadssatsningen. Förvaltningen föreslog att fullmäktige dels borde överväga hur en bättre överensstämmelse med de av fullmäktige ställda målen

för ytterstadssatsningen skall åstadkommas, dels överväga åtgärder för att uppnå en mer balanserad fördelning av bolagens insatser mellan de berörda stadsdelarna. Fullmäktige borde enligt förvaltningens förslag i årsrapporten också uppdra åt koncernstyrelsen att lösa frågan om hur det generella avkastningskravet på investeringar skall tillämpas i ytterstadssatsningen.

I årsrapporten för år 2001 konstateras att bolagens sammanlagda investeringar inte når upp till det av fullmäktige angivna målet på 150 mkr. Den totala investeringsvolymen är lägre än under år 2000. Investeringarna fördelas ojämnt såväl i förhållande till fullmäktiges mål för ytterstadssatsningen som mellan stadsdelarna. En relativt stor del av investeringarna gäller upprustning av boendemiljöer medan inga utbildningsinsatser för att få fler människor i arbetslivet har genomförts inom ramen för ytterstadssatsningen.

Det har dock under samma tidsperiod funnits ett stort antal projekt drivna av nämnderna, stadsdelarna och andra organisationer med inriktningen att öka förvärvsfrekvensen och minska socialbidragsberoendet. Dessa projekt har också lett till en mycket kraftig minskning av socialbidragskostnaderna.

Storstadssatsningen

I fem av de stadsdelar som omfattas av ytterstadssatsningen pågår samtidigt storstadssatsningen utifrån regeringens proposition "Utveckling och rättvisa – en politik för storstaden på 2000-talet". Syftet och de två huvudmålen för denna satsning är:

- att skapa förutsättningar för en långsiktigt hållbar tillväxt i storstadsregionerna
- att bryta den sociala, etniska och diskriminerande segregationen i storstadsregionerna och verka för jämlika och jämställda levnadsvillkor för storstädernas invånare

Stockholms stad och staten har i ett utvecklingsavtal enats om insatser för att:

- Höja förvärvsfrekvensen och minska socialbidragsbehovet
- Stärka språkutvecklingen och förbättra betygsresultaten
- Öka tryggheten och trivseln
- Ge tillgång till kultur och fritid
- Förbättra folkhälsan
- Öka den demokratiska delaktigheten

I utvecklingsavtalet ingår lokala åtgärdsplaner för de fem stadsdelar i Stockholm som omfattas av storstadssatsningen: Husby, Tensta, Rinkeby, centrala Skärholmen och Rågsved. Stadsdelsnämnderna för de aktuella stadsdelarna är ansvariga för genomförandet av de insatser som följer av utvecklingsavtalet. Södertörns högskola genomför på nämndens uppdrag en utvärdering av storstadssatsningen.

Framtidsvisionen Kista Science City

Kommunstyrelsen gav 1999 stadsledningskontoret i uppdrag att tillsätta en förvaltningsövergripande arbetsgrupp för utvecklingen av Kista. Arbetsgruppens uppgift var att tillsammans med övriga viktiga aktörer skapa en gemensam

framtidsbild för Kista. Arbetet har resulterat i en för näringslivet, staden och högskolan gemensam framtidsbild för utvecklingen av Kista Science City. Arbetet med framtidsbilden har letts av stadsledningskontoret och skett i nära samarbete med stadsbyggnadskontoret, gatu- och fastighetskontoret, KTH, näringslivskontoret, Kista stadsdelsförvaltning och miljöförvaltningen. Löpande kontakter har skett med andra viktiga intressenter bl.a. grannkommunerna, IT- och byggföretag, Vägverket, SL, Regionplane- och trafikkontoret och länsstyrelsen. Information till boende och verksamma i stadsdelarna har skett genom informationsmöten och redovisningar på öppna stadsdelsnämndsmöten.

Framtidsvisionen Kista Science City vill vidareutveckla Kista till "världens främsta Science City – ett samhälle med företag, universitet och högskolor, bostäder, kultur, service och rekreation." Genomförandet sker i projekt inriktade på utveckling av näringsliv, forskning och högskola, levande stadsmiljö, bättre kommunikationer, utbildning och attraktiva mötesplatser. Hittills har huvudfokus i arbetet legat på samverkan med företagsområdet i Kista och dess utveckling. För närvarande diskuteras hur arbetet i praktiken ska kunna komma de boende till del, och hur arbetet ska kunna omfatta hela Järva och inte enbart Kista.

Vision för Söderort

"Vision för Söderort" leds av borgarråden Nordin och Söderlund. För uppdraget finns dels en styrgrupp ledd av stadsledningskontoret bestående av direktörerna för berörda nämnder. Till sitt stöd har denna styrgrupp haft en förvaltningsövergripande projektarbetsgrupp bestående av representanter för förvaltningarna. I arbetsgruppen har funnits representanter från stadsbyggnadskontoret, gatu- och fastighetskontoret, näringslivskontoret, utbildningsförvaltningen, och integrationsförvaltningen. Även arbetsgruppen har letts av stadsledningskontoret.

Syftet har varit att lyfta fram kvaliteterna i stadsdelarna söder om Årstaviken, lämna förslag till hur dessa kvaliteter skulle kunna utvecklas och ta tillvara områdenas tillväxtpotential. Arbetet var från början bredare upplagt än arbetet med Kistavisionen. En "vision" i rapportform presenterades på nyåret 2002. Efter en mycket bred remissbehandling är tanken att visionen ska läggas till grund för fortsatt utvecklingsarbete i söderort.

Förvaltningens förslag

Genom de sökkonferenser som förvaltningen genomfört i beredningen av detta ärende, genom tidigare erfarenheter från lokalt förnyelsearbete förmedlade genom forskarkontakter, samt genom förvaltningens egna erfarenheter och analysarbete har det utkristalliserats ett antal nyckelfrågor som bör belysas och klarläggas inför ett fortsatt arbete med "Ytterstadens förnyelse". Förvaltningens förslag utgår från dessa nyckelfrågor:

- ? Samordna pågående satsningar inom "Ytterstadens förnyelse"
- ? Syfte och mål med ett sammanhållet utvecklingsarbete måste klargöras.

- ? Finansieringen av förnyelsearbetet måste anpassas till gällande mål
- ? Vilka stadsdelar som ska ingå i "Ytterstadens förnyelse" behöver ses över
- ? Organisation av den lokala samordningen av olika satsningar samt det centrala samordningsansvaret behöver ses över

I beredningen av ärendet har vidare framkommit en lång rad utvecklingsfrågor som är angelägna för att nå framgång i ett förnyelse- och utvecklingsarbete i ytterstaden. Huvuddelen av dessa frågor finns redan angivna som målområden i någon av de fyra pågående satsningarna. Under sökkonferenserna har dock framkommit att två frågor särskilt behöver förtydligas respektive lyftas fram i en fortsatt utveckling av ytterstaden:

- ? Demokratimålet behöver ses över och förtydligas när det gäller betoningen av stadsdelsnämndernas ansvar, avvägningen mellan representativ och direkt demokrati och när det gäller informations- och beslutsprocesser i satsningarna.
- ? Bostadssituationen förvärras och har återverkningar på alla andra insatsområden inom ytterstaden och måste därför ges en mer framskjuten plats i förnyelsearbetet

Samordna pågående satsningar inom "Ytterstadens förnyelse"

De stadsdelar som omfattas av ytterstadssatsningen och av storstadssatsningen omfattas också, med ett enda undantag (Hässelby-Vällingby), antingen av "Kistavisionen" eller av "Vision för Söderort". Trots detta är de olika projekten inte samordnade i den utsträckning de skulle kunna vara. En samordning motiveras av att de fyra satsningarna har samma övergripande mål – att utveckla och förnya ytterstaden. Satsningarna har delvis också samma eller överlappande delmål som t ex att öka sysselsättningen i ytterstaden eller att åstadkomma fysiska förbättringar i bostadsområdena. Samtidigt har däremot delvis olika utgångspunkter. Såväl storstadssatsningen som ytterstadssatsningen har definierat problembilder och pekat ut "utsatta stadsdelar", med behov av fysisk och socioekonomisk upprustning. Det har visserligen hittills funnits en viss otydlighet om satsningarnas problemdefinition utgått från individer eller från områden – eller både och. Fokus har dock i huvudsak varit på "problem" och "problemområden" och att undanröja negativa effekter av den ökande segregationen i staden. Fördelen har varit ett tydligt lokalt fokus och en nära koppling till lokala förutsättningar och behov. Satsningarna har samtidigt inneburit en negativt stigmatiserande effekt genom utpekandet av vissa geografiskt angivna områden.

Kistavisionen och Vision för Söderort tar däremot sin utgångspunkt i tillväxtpotential, utvecklingsmöjligheter och viss regionalisering. Det ger förutsättningar för "större grepp" när det gäller frågor som en enskild stadsdel inte kan lösa. I dessa fall kan dock konstateras att integrationsperspektivet kommit i andra hand istället för att vävas in, och att det därmed finns en risk att de människor som bor i s.k. utsatta stadsdelar inte får del av den tillväxt och den allmänna utveckling som skisseras i visionerna.

Förvaltningen föreslår därför en bredare ansats i ett sammanhållet utvecklingsarbete där såväl övergripande och tillväxtskapande strukturinsatser som

mer lokala insatser för integration och demokrati kan ingå. Förslaget är att alla pågående och kommande satsningar, projekt och visioner med inriktning på att utveckla och förnya ytterstaden skall samordnas. Den samordnade insatsen föreslås gå under namnet "Ytterstadens förnyelse".

Styrkan i ett sammanhållet utvecklingsarbete är att det ger förutsättningar för åtgärder inom många olika områden och på flera olika nivåer samtidigt. I den forskning som för närvarande bedrivs om framgångsrikt utvecklingsarbete betonas vikten av en bred ansats. Detta framgår tydligt i en forskningsöversikt som nyligen givits ut av Integrationsverket: "Förort i fokus – interventioner för miljoner", (Helene Lahti Edmark, IV-rapport 2002:01). I rapporten konstateras att forskningen ger belägg för att det krävs "flersträngade strategier, dvs. arbete på flera fronter samtidigt både när det gäller mål och metoder" för att åstadkomma varaktiga resultat. I rapporten konstateras vidare att "utan tvekan ser forskarna de boendes medverkan och engagemang som den viktigaste grundbulten i framgångsrika interventioner".

Förslag:

- ? Kommunstyrelsen ges i uppdrag att leda och samordna storstads- och ytterstadssatsningen, Kistavisionen, Vision för Söderort och andra ev. satsningar i ytterstaden.
- ? Den samordnade satsningen i ytterstaden ges namnet "Ytterstadens förnyelse".

Syfte och Mål

Fullmäktige har formulerat målen för ytterstadssatsningen. Det har dock hittills varit ett problem att ytterstadssatsningen genom sin finansieringsform kommit att inriktas huvudsakligen mot fysiska upprustningsåtgärder, även om de lokala behoven från de boendes perspektiv inte alltid varit i första hand detta. Stadsdelarnas uppdrag har varit att mobilisera och engagera medborgarna för projekt som stadsdelarna själva inte råder över, och som ofta inte svarat mot de frågor som de boende bedömt som mest angelägna.

Storstadssatsningen, som utgår från av regeringen formulerade mål, har å andra sidan kommit att huvudsakligen inriktas mot åtgärder för att minska bidragsberoende, öka förvärvsfrekvensen, höja utbildningsnivåer i den vuxna befolkningen samt höja betygsresultaten i skolan. På det sättet har storstadssatsningen och ytterstadssatsningen i någon mån kompletterat varandra. Storstadssatsningen förutsätter dock, enligt avtal mellan staten och staden, kommuncentrala mål för det lokala utvecklingsarbetet, men målen har i praktiken i huvudsak utformats lokalt. Ett problem i storstadssatsningen har därmed för Stockholms del kommit att bli frånvaron av aktivt utformade kommuncentrala mål för arbetet och därmed också frånvaron av centrala förvaltningsars stöd och medverkan i arbetet.

Kistavisionen har i sitt första skede haft inriktningen att vidareutveckla Kista till "världens främsta Science City – ett samhälle med företag, universitet och högskolor, bostäder, kultur, service och rekreation." Vision för Söderort handlar om utveckling av bebyggelsen och insatser inom olika tematiska och geografiska områden: näringsliv,

integration och utbildning, infrastruktur, bostäder, handel, kultur och fritid, och samverkan med grannkommunerna.

Om man betraktar målbilderna för de pågående satsningarna och visionerna finner man att de delvis överlappar varandra, men att det också finns skillnader. Skillnaderna handlar mycket om vilka mål som lyfts fram och betonas. Övergripande måldokument som integrationsprogram, miljöprogram och näringslivsprogram har i varierande grad beaktats i de olika planeringsinitiativen/satsningarna.

En framtida samordnad insats för "Ytterstadens förnyelse" bör utgå från ett gemensamt syfte och en balanserad målbild där ekonomiska, sociala, bostadspolitiska och ekologiska mål vägs mot varandra. Målen bör också vara länkade till stadens övriga mål bl.a. integrationsprogrammet. Syftet ska vara att stimulera tillväxt och ekonomisk utveckling, skapa förutsättningar för enskilda att kunna ta del i samhället och i den ekonomiska utvecklingen samt se till att alla stadsdelar är trygga och attraktiva att bo i. Målen bör utgå från en helhetssyn och innefatta både strukturella mål som staden centralt tar ansvar för, och insatser och verksamheter som stadsdelarna råder över. Jämfört med nu pågående satsningar behöver målen samordnas och breddas så att de omfattar olika nivåer och täcker de levnadsbetingelser som är viktiga att påverka. Målen bör därmed omfatta fysiska utvecklingsfrågor, infrastrukturfrågor, åtgärder för att förbättra livsmiljöer t.ex. genom trygghetsskapande åtgärder, kultur- och idrottsinsatser etc. samt åtgärder för att förstärka individens förutsättningar och minska arbetslöshet och bidragsberoende genom insatser i skolan, vuxenutbildning, matchningsprogram för arbetslösa etc. Utifrån en sådan samlad målbeskrivning ska tydliga uppdrag riktas till berörda förvaltningar och bolag. En sådan ansats för Ytterstadens förnyelse måste för att få genomslag formuleras på övergripande nivå. Samordningsansvaret bör därför läggas på kommunstyrelsen.

Förslag:

? I budget för år 2003 fastställa övergripande mål för "Ytterstadens förnyelse".

Finansieringen

De hittills tillämpade principerna för finansieringen av ytterstadssatsningen har upplevts som begränsande på olika sätt. Finansieringen genom bostadsbolagen har kommit att inrikta arbetet på fysiska åtgärder. Detta har inneburit att andra typer av åtgärder som normalt inte ryms inom bolagens kompetensområde som t ex utbildningsåtgärder i huvudsak inte genomförts. Denna begränsning har fått konsekvenser för de boendes intresse och engagemang. Dessutom har avkastningskravet på bostadsbolagens verksamhet kommit i konflikt med kravet på "särskilda satsningar" inom ytterstadssatsningen. Det har i praktiken lett till att "satsningen" skett inom ramen för ordinarie underhållsbudget. Detta lever inte upp till begreppet "satsning", som för tanken till något som görs utöver det ordinarie. Skall "satsningar" ske bör de finansiellt tillföra något utöver det vanliga.

Det skall dock samtidigt sägas att "satsningar" av olika slag kan ha många dimensioner. Sett ur demokratiperspektivet så måste arbetet betraktas som en

utveckling då ett godkännande har krävts av samverkansgrupper och stadselsnämnder för att få "YSS-stämpla" bolagens medel.

Alternativ som kan diskuteras för en framtida finansiering av Ytterstadens förnyelse är att finansiering delvis sker med skattemedel, och/eller att vinstmedel från bolagen på något sätt kan frigöras för ett bredare utvecklingsarbete i ytterstaden. Hur mycket "fri" finansiering som behövs beror bl.a. på vilka målen är. Statliga utvecklingsmedel som t ex storstadssatsningen bör tas med i potten för att finansiera utvecklingsarbete som ligger i linje med stadens mål och inom riktlinjerna för användning av de statliga medlen.

Förslag:

? Uppdra åt kommunstyrelsen att utifrån föreslagna förändringar i målen ta fram ändrade principer och ramar för finansieringen av "Ytterstadens förnyelse" att gälla från och med budget 2003.

Geografisk omfattning

Vilka stadsdelar som ska ingå i "Ytterstadens förnyelse" behöver ses över med hänsyn till att det finns både lokala och regionala utvecklingsprojekt. Den breda ansats som nu föreslås för Ytterstadens förnyelse motiverar att de hittills tillämpade geografiska avgränsningarna för ytterstadssatsningen frångås. En ny definition bör ange vilka stadsdelsnämndsområden som i första hand ska ingå i Ytterstadens förnyelse 2003-2006. Denna nya avgränsning bör dock inte vara helt låst. När det i projekt med regional skala är motiverat kan andra geografiska avgränsningar tillämpas. Vid bedömning av insatser skall större betydelse tillmätas vilken målgrupp insatsen avser.

Tidigare satsningar har riktats till stadsdelar och inte stadsdelsnämndsområden. Det innebär t.ex. att det är stadsdelen Rågsved som omfattas av satsningar och inte stadsdelsnämndsområdet Vantör. Nu föreslås satsningen "Ytterstadens förnyelse" omfatta stadsdelsnämndsområden. Orsaken till omdefinitionen är att stadsdelsnämnderna bör ges större frihet att bedöma var insatser skall göras inom sitt ansvarsområde. Förslaget föreslår att utvecklingsarbetet i huvudsak utgår ifrån två regionala utvecklingsområden – ett i Söderort utifrån Vision för Söderort och ett i västerort utifrån en breddad Kistavision. Arbetet med nuvarande storstads- och ytterstadssatsningen vävs in som en naturlig del i detta arbete. Arbetet kan vid behov koncentreras till de stadsdelar eller stadsdelsnämndsområden som för närvarande anses ha störst behov i något avseende. Det kan vara fysiska upprustningsbehov, behov av socioekonomisk karaktär etc. Förvaltningen har gjort en sammanfattande bedömning av vilka stadsdelsnämndsområden som för närvarande har störst behov av åtgärder som gynnar tillväxt och främjar integration. Denna bedömning utgår ifrån var det finns stadsdelar som särskilt halkat efter den fysiska, ekonomiska eller socioekonomiska utvecklingen av staden i sin helhet.

Integrationsförvaltningen har gjort en analys av fakta i tre rapporter som tidigare presenterats för integrationsnämnden; "Har segregationen ökat i Stockholms stad, områdets sociala utsatthet", "Barn i en segregerad stad" och "Stockholm, bilder av

segregation". Till grund för förvaltningens förslag ligger också erfarenheter från tidigare satsningar och kontakter med ytterstadens stadsdelsförvaltningar. Förvaltningen föreslår att ytterstadens förnyelse i första hand omfattar Kista, Spånga-Tensta, Rinkeby, Hässelby-Vällingby, Skärholmen, Enskede-Årsta, Vantör, Farsta och Skarpnäck.

Stadsdelar kan relativt snabbt ändra karaktär p.g.a. omfattande omvandlingar av hyresrätter till bostadsrätter, nybyggnationer eller stor omflyttning. Det kan leda till att befolkningen i ett område till stor del byts ut. Befolkningens sociala behov i en stadsdel kan därigenom snabbt minska eller öka. Detta är något som kan och bör påverka urvalet av stadsdelsnämndsområden/stadsdelar som skall omfattas av Ytterstadens förnyelse. Det bör därför finnas en beredskap för att göra förändringar i urvalet.

Förslag:

? "Ytterstadens förnyelse" skall under perioden 2003-2006 i första hand omfatta stadsdelsnämndsområdena Kista, Spånga-Tensta, Rinkeby, Hässelby-Vällingby, Skärholmen, Enskede-Årsta, Vantör, Farsta och Skarpnäck.

Organisation

En av de tydliga brister som konstaterats i hittillsvarande organisation av arbetet med ytterstadssatsningen är att det inte funnits någon tydlig koppling mellan målen och ansvaret för vissa nämnder/förvaltningar. Det har lett till oklarhet i genomförandeansvar och i praktiken har vissa nämnder kunnat ställa sig utanför arbetet. Motsvarande frånvaro av medverkan från centrala förvaltningar har präglat storstadsnämndernas utvecklingsarbete med Ytterstadens förnyelse måste vara berörda stadsdelsnämnder, bl.a. beroende på kontakten med medborgarna. Det måste säkerställas att den lokala organisationen fungerar och att satsningar/projekt (av olika slag) behandlas samordnat i de fall som de verkar i samma geografiska område. Det är dock lika viktigt att övriga aktörer inom staden ges ett tydligt ansvar för medverkan och genomförande i delar som normalt faller under deras ansvarsområde. Förvaltningen vill särskilt betona att ett hållbart utvecklingsarbete i ytterstaden inte är möjligt utan aktiv medverkan från framförallt gatu- och fastighetsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, utbildningsnämnden och näringslivsnämnden. Även kultur- och idrottsnämnderna har stor betydelse. Det bör i fortsättningen finnas en tydlig koppling mellan å ena sidan mål och medel, å andra sidan ansvar för genomförande av åtgärder. För att leda och följa upp arbetet med Ytterstadens förnyelse samt stödja stadsdelarna behövs en tydlig styrning och samordning av arbetet. Integrationsnämnden, som idag har samordningsansvaret för storstads- och ytterstadssatsningen, har som sidoordnad nämnd inte de redskap som krävs för en sådan styrning och aktiv samordning. Nämnden saknar direktiv- eller beslutanderätt och har därmed t.ex. saknat möjligheter att få med nämnder i ytterstadssatsningen som inte själva uppfattat att de har haft ett uppdrag, eller som anser att uppdraget stått i konflikt med andra mål och uppdrag.

För att bredda insatserna i förnyelsen av ytterstaden bör eftersträvas att bilda lokala och regionala partnerskap där även näringsliv och andra organisationer deltar.

Förslag:

- ? Ge berörda nämnder och bolagsstyrelser i uppdrag att i sina verksamhetsprogram för 2003 redogöra för vilka insatser som planeras för att nå de mål som fastställs för "Ytterstadens förnyelse".

Demokratimålet

En central utgångspunkt hittills i arbetet såväl med ytterstadssatsningen som storstadssatsningen har varit att öka det demokratiska deltagandet och medborgarnas rätt till information och möjligheter att kunna påverka de frågor de känner sig berörda av. Detta bör ligga fast även för en mer samordnad satsning på förnyelsen av ytterstaden. En väl organiserad informations- och beslutsprocess är grundläggande för frågan om ett ökat boendeengagemang och en större delaktighet. Den bidrar också till att skapa fler sociala kontakter och ökad trygghet i stadsdelarna. En svårighet är den skiftande skalan i olika typer av åtgärder. Frågorna kan handla om allt från fysisk upprustning av en enstaka bostadsgård, trygghetsskapande åtgärder i en centrumanläggning, till frågor om vilken sträckning en ny yttre tvärsårväg skall ha. Informations- och beslutsprocessen måste utformas så att skalskillnaderna kan hanteras. Stadsdelsnämnderna har huvudansvaret för den fortsatta utvecklingen av den lokala demokratin. Den representativa beslutsprocessen måste alltid ha sista ansvaret och stå för de beslut som ska tas. För olika insatser inom satsningarna kan det dock finnas "process-villkor" som inte behöver vara enhetliga för alla typer av insatser. Erfarenheterna från ytterstadssatsningen visar dock att det är olyckligt med flera parallella organisationer som ska ansvara för demokratiutveckling. Ansvaret bör därför entydigt ligga på stadsdelsnämnderna, och lokala politiker har här en nyckelfunktion för att utveckla den lokala dialogen. Man måste dock ha tålamod och vara medveten om att man inte kan förvänta sig avläsbara resultat när det gäller medborgardeltagande inom en tidrymd på några få år.

Det är angeläget att utveckla det lokala demokratiarbetet i en riktning som är mer omfattande och har större variationsrikedom (om än kanske mera sakfrågeavgränsat) än dagens samverkansgruppsmöten och öppna stadsdelsnämndsmöten. Fördjupad brukarmedverkan är en väg. Det kan också innefatta att utveckla en bredare/djupare dialog kring det samrådsförfarande som lagstiftningen kräver t ex i fråga om stadsplanefrågor. Också i det fallet är det viktigt att peka på stadsdelsnämndsområdena som den lokala "arena" där en fördjupad dialog bör äga rum.

Förslag:

- ? Kommunstyrelsen ges i uppdrag att redovisa en ansvarsfördelning mellan olika nämnder och bolagsstyrelser vad gäller formerna för medborgarnas inflytande i det fortsatta arbetet med "Ytterstadens förnyelse".
- ? Berörda nämnder och bolagsstyrelser ges i uppdrag att i sina verksamhetsprogram för 2003 redogöra för hur medborgarnas inflytande kan stärkas, och demokratin fördjupas, i arbetet med "Ytterstadens förnyelse".

Bostadssituationen

Förvaltningens sökkonferenser, forskarkontakter och egna analysarbete visar att bostadsfrågan inte kan skiljas från arbetet med Ytterstadens förnyelse. Bostadsbristen, och då särskilt för hushåll med låg inkomst, är den enskilda faktor som under sökkonferenserna tillmätts störst betydelse för problemen i ytterstaden.

Bostadsbristen leder till minskad valfrihet och sänkt livskvalité i boendet. Det handlar om trångboddhet, svårighet att flytta tillsammans och flytta isär, ungdomar som inte kan flytta hemifrån, problem att hitta passande bostäder för familjer med många barn och låga inkomster, hinder för att byta bostad för att t.ex. komma närmare arbetet. Några grupper som har särskilt svårt är flyktingar, personer med fysiska- och psykiska funktionshinder, ungdomar och studenter.

Bostadsbristen försvårar integration. Det handlar t.ex. om att invandrare som vill flytta ifrån invandrartäta områden för att öka både sina egna och barnens kontakter med infödda svenskar inte får den möjligheten, att flyktingar flyttar omkring som inneboende hos släktingar vilket försvårar barnens skolgång och föräldrarnas möjlighet att sköta ett jobb, att många invandrare bor trångt därför att man hjälper släktingar som inte hittar egen bostad, att invandrare från kulturer med många barn bor särskilt trångt, trångboddhet och svårigheter att flytta hemifrån försvårar ungdomars studier osv.

Eftersom det bor många invandrare och många med låga inkomster i ytterstaden drabbas denna befolkning hårdare av bostadsbristen än andra. Insatser för att minska bostadsbristen måste därför vara en viktig del i arbetet med att förnya ytterstaden.

Bostadsbristen gör att många bostäder nu planeras. Staden gör kraftfulla insatser för att öka bostadsbyggandet. Några exempel på stora nybyggnationer är Hammarby Sjöstad och utbyggnaden av Liljeholmen, planeringen av västra Kungsholmen, frihamnsområdet mm. Eftersom en stor del av nyproduktionen består av mycket dyra bostadsrätter och hyresrätter med extremt höga hyror är de inget alternativ för större delen av Stockholms trångbodda och bostadslösa. Om bostadssituationen varit i balans kunde successioner i form av flyttkedjor ha gjort att billiga lägenheter blivit lediga i slutändan. I praktiken går dock en stor del av de nybyggda bostäderna till kapitalstarka personer som flyttar till Stockholm från andra kommuner eller saknar bostad i Stockholm. Därmed uppstår färre successioner/flyttkedjor som "frigör" billigare hyresrättsboende i Stockholm. Enligt uppgifter från bostadsbolagen är det ytterområdena som har den lägsta omflyttningen inom det allmännyttiga bostadsområdet. Nyproduktionen är ett viktigt inslag i satsningen på ytterstaden. Det är då viktigt att diskutera var man bygger och hur man bygger för att förnya ytterstaden på bästa sätt och bidra till ökad integration. Enligt stadens integrationsprogram skall integrationsfrågorna beaktas i all stadsplanering och övrig fysisk planering. Det innebär, enligt programmet, att det i alla stadsdelar, både nyplanerade och äldre skall finnas en mångfald av bostäder med olika upplåtelse- och boendeformer. Om vi skall få tillstånd en fungerande kommunikation, samförstånd och respekt mellan människor

med olika social och etnisk bakgrund måste vi underlätta möten. Bostadsområdena och lokala centra kan utgöra viktiga mötesplatser.

Det nya politikområdet som regeringen aviserade genom storstadssatsningen behöver också kopplas samman med storstädernas behov av bostäder. Utan denna koppling riskerar storstadspolitiken att förlora i trovärdighet. I detta fall behöver regeringen såväl som staden föra en aktiv diskussion om hur staten/staden kan underlätta bostadsförsörjningen i Stockholm.

Ett sätt att underlätta möten mellan olika människor när nya bostäder nu planeras är att blanda stora och små bostäder, att blanda enklare och mer exklusiva bostäder och att blanda upplåtelseformer. Det är också viktigt att från början integrera anpassade bostäder för människor med särskilda behov. Det kan t.ex. gälla gruppboende, bostäder med särskilda krav på tillgänglighet för funktionshindrade och studentlägenheter. Det innebär att hyresrätter byggs i områden med bostadsrätter och egna hem, liksom att egna hem och bostadsrätter byggs i områden med bara hyresrätter. Ett annat sätt att underlätta möten är att bygga samman och skapa kontakt mellan områden av olika karaktär. Broar över och tunnlar under vägar och spår som bildar barriärer kan skapa kontakt. Områden kan byggas ihop, gemensamma mötesplatser som centrumanläggningar, torg, parker, friluftsområden och samlingslokaler kan utvecklas.

Sammantaget gör förvaltningen bedömningen att det finns en stark koppling mellan insatser för ytterstadens förnyelse, stadens insatser för att minska bostadsbristen och planerandet av nybyggnationer i ytterstaden.

Vid ett betraktande av de s.k. utsatta bostadsområden som är föremål för regeringens storstadssatsning så är det slående att 22 av 24 bostadsområden är miljonprogramsområden. (Återstående två är Rågsved resp S:a innerstaden i Malmö). Detta i sig självt ger vid handen att det finns en stark koppling mellan stadsplanering och socioekonomiska förhållanden och förutsättningar. Detta faktum måste påverka stadsplaneringsfrågorna på ett helt annat sätt än i dag. Det blir också givet att en framtida planering kräver mer av helhetsperspektiv för att åstadkomma förutsättningar för ett boende präglat av dels blandade typer och upplåtelseformer, dels en samplanering för näringslivsutveckling, fler arbetsplatser och offentliga verksamheter mm.

Förslag:

? Kommunstyrelsen ges i uppdrag att tillskriva regeringen i samband med avstämning av regeringens storstadspolitik för att hemställa hos regeringen att den framtida storstadspolitiken också ska omfatta bostadspolitiska mål och överväganden.

RESERVATIONER M M

Riktlinjer för satsningen på Stadsdelsförnyelse (dnr 339-1179/2003)

Bromma stadsdelsnämnd

Det särskilda uttalandet av Kristin Swanberg m fl (fp), Jan Tigerström m fl (m) och Désirée Pethrus Engström (kd) är av följande lydelse.

Förvaltningen föreslår i sitt tjänsteutlåtande att Blackeberg är den stadsdel inom vår stadsdel som bör komma ifråga för stadens satsning på ytterstaden. Det kan vi, Bromma stadsdelsnämnds borgerliga partier (fp, m och kd), hålla med om men anger dock att det finns många oklara frågor kring hela förslaget och uttalar därför följande:

Förslaget till riktlinjer för stadsdelsförnyelse uppvisar stora brister när det gäller hur och för vilken typ av projekt som pengarna ska användas. För att riktlinjerna ska kunna utgöra ett bra underlag för det avsedda ändamålet krävs preciseringar på flera punkter.

1. För vilka stadsdelar är medlen avsedda? Så länge detta är oklart blir det mycket svårt att föreutse exempelvis hur stora resurser som kommer finnas att tillgå i olika delar av staden, och därmed svårt att förutse konsekvenserna av hela förslaget.

2. Till vilken typ av verksamhet är medlen avsedda? Nuvarande förslag till riktlinjer öppnar fältet för i princip allt som inte är stadsdelens ordinarie verksamhet. En så öppen skrivning om syftet med projektet riskerar att skapa falska förhoppningar bland dem som ansöker om stöd, vilket skulle vara mycket olyckligt.

Utöver dessa preciseringar efterlyser vi också en mer tydlig förklaring kring syftet med projektet. Om detta är ett sätt att täcka upp för ytterstadssatsningens sinande kassakista bör detta anges tydligt. Om så är fallet väcks också frågan om hur stor del av de 150 miljoner kronorna per år som kan användas för nya verksamheter.

Det särskilda uttalandet av Désirée Pethrus Engström (kd) är av följande lydelse.

Satsningar på Stockholms ytterförorter är ovärderliga investeringar i framtiden. Därför ska Stockholms ytterstad bli levande samhällen där bostäder, skolor, företag, myndigheter samt olika typer av service och demokratiska institutioner ska finnas. Regeringen har infört den s.k. stopplagstiftningen för att förhindra att staden genom bostadsbolagen investerar sina egna medel i upprustning och förnyelse i ytterstaden. Staden uppvaktade regeringen med krav på att få nyttja dessa medel för en omfattande investering i de människors livsmiljöer som finns i främst miljonprogramsområdena. Då denna uppvaktning tyvärr inte kröntes med framgång bör Stockholms stad, inom

ramen för sina övriga resurser, genomföra ett investeringsprogram. Enligt Kristdemokraternas förslag ska denna satsning ske under fyra år och omfatta 2 miljarder kronor.

Alla Stockholms förorter, inte minst våra så kallade ”miljonprograms- områden” präglas av stora tillväxtmöjligheter. Där ska bostadsmiljöerna rustas upp och kompletteras med arbetsplatser och verksamheter av olika slag. Alla förvaltningar, bolag och övriga verksamheter i Stockholms stad ska samverka för att genomföra denna ”Ytterstadens förnyelse”. Stadsdelsnämnderna blir centrala i denna utveckling med stöd av andra nämnder och bolag. Varje stadsdelsnämnd bör ha ansvaret för att utveckla medborgarinflytandet i denna process. Erfarenheter kan hämtas ur den tidigare Ytterstadssatsningen, men de avgörande besluten om olika satsningar ska alltid fattas av respektive stadsdelsnämnd.

Enskede-Årsta stadsdelsnämnd

Reservationen av Anders Hellström m fl (m) är av följande lydelse.

Stadsdelsnämnden avger följande remissvar.

Även om intentionerna med förslaget till stadsdelsförnyelse säkert är de bästa så präglas de av en typisk överpolitiserad syn på samhället. För att utvecklas på bästa sätt gäller samma sak för stadsdelar som för de individer som bebor stadsdelarna fler beslut behöver fattas närmare människorna för att på bästa sätt utveckla invånarna i stadsdelen och därmed också stadsdelen.

En god politik är en politik som i högre grad låter stockholmarna själva besluta över sina egna liv. Att minska politikens omfattning handlar om att öka människors frihet. Med ökad frihet kommer också ett ökat ansvar ett ansvar som alla stockholmare i grunden kan och vill ta. Makten bör flytta närmare stockholmarna. Det är en viktig demokratifråga. Verklig decentralisering handlar inte om att flytta makt från en central nämnd till en stadsdelsnämnd, utan om att flytta makten över vardagen från de politiska sammanträdesrummen till människors kök eller vardagsrum.

En av de viktigaste delarna i denna decentralisering är att avveckla onödiga byråkrati- och beslutsnivåer. Därför är det för stadsdelarnas utveckling av stor vikt att stadsdelsnämnderna avskaffas och stadens flora av beslutande nämnder och styrelser ses över med målsättningen att allt som kan beslutas lika bra eller bättre av enskilda invånare också skall beslutas av dem - inte av de politiska församlingarna. All verksamhet utom myndighetsutövning och strategiska ledningsfunktioner skall upphandlas i konkurrens.

Vår grundläggande kritik av stadens nuvarande demokratiarbete är att stadshusmajoritetens syn på fördjupad demokrati handlar om ge politiker mer inflytande på medborgarnas bekostnad. I demokratiberedningens direktiv återfinns ingenting om att ge medborgarna mer makt över sin vardag eller att minska

politikernas makt. Tvärtom förordar vänstermajoriteten att ”uppgifter förs ut till stadsdelsnämnderna för att därigenom öka det demokratiska inflytandet.”

Denna demokratisyn, att graden av demokrati skulle avgöras av mängden uppgifter för stadsdelsnämnderna, är helt främmande för oss. Vi vill i stället långsiktigt fördjupa demokratin genom att ge tillbaka inflytande till de enskilda medborgarna, bl a genom att systematiskt sänka kommunalskatten. Vi vill också vidareutveckla valfrihetssystemen, så att medborgarna får inflytande över staden verksamheter genom det fria valet av skola, barnomsorg, äldre- och handikappomsorg. Valfrihet för den enskilde i den skattefinansierade välfärden är en viktig demokratifråga. Sedan är det självklart att den verksamhet som måste skötas med avgörande inflytande av politiker skall präglas av kvalitet, effektivitet, öppenhet, insyn samt ordning och reda.

Fler och mer specialiserade politiska direktiv om hur stadsdelarna skall utvecklas gynnar inte utvecklingen. Ett ökat inflytande och ansvarstagande för ytterstadens invånare är det enda sättet att långsiktigt skapa förutsättningar för starka och framgångsrika individer i levande stadsdelar.

Allra helst bör naturligtvis skatten sänkas och medborgarna själva få styra över sin ekonomi, utan att pengarna ska ta omvägen genom kommunala byråkrater och politikers maktlystnad.

Reservationen av Hans Larsson m fl (fp) och Claes Larsson (kd) är av följande lydelse.

1. Förslag till riktlinjer för Stadsdelsförnyelsen tillstyrks med de kompletteringar som föreslås i tjänsteutlåtandet.
2. Remissvaret överlämnas till kommunstyrelsen.
3. Därutöver anföres.

Förslaget till riktlinjer för stadsdelsförnyelse uppvisar stora brister när det gäller hur och för vilken typ av projekt som pengarna ska användas. För att riktlinjerna ska kunna utgöra ett bra underlag för det avsedda ändamålet krävs preciseringar på flera punkter.

1. För vilka stadsdelar är medlen avsedda? Så länge detta är oklart blir det mycket svårt att föreutse exempelvis hur stora resurser som kommer finnas att tillgå i olika delar av staden, och därmed svårt att förutse konsekvenserna av hela förslaget.
2. Till vilken typ av verksamhet är medlen avsedda? Nuvarande förslag till riktlinjer öppnar fältet för i princip allt som inte är stadsdelens ordinarie verksamhet. En så öppen skrivning om syftet med projektet riskerar att skapa falska förhoppningar bland dem som ansöker om stöd, vilket skulle vara mycket olyckligt. Utöver dessa preciseringar efterlyser vi också en mer tydlig förklaring kring syftet med projektet. Om detta är ett sätt att täcka upp för ytterstadssatsningens sinande

kassakista bör detta anges tydligt. Om så är fallet väcks också frågan om hur stor del av de 150 miljoner kronorna per år som kan användas för nya verksamheter

Farsta stadsdelsnämnd

Reservationen av Birgitta Holm m fl (m) är av följande lydelse.

Vi anser att nämnden skulle ha beslutat att som svar på remissen anföra följande.

Även om intentionerna med förslaget till stadsdelsförnyelse säkert är de bästa så präglas de av en typisk överpolitiserad syn på samhället. För att utvecklas på bästa sätt gäller samma sak för stadsdelar som för de individer som bebor stadsdelarna; fler beslut behöver fattas närmare människorna för att på bästa sätt utveckla invånarna i stadsdelen och därmed också stadsdelen.

En god politik är en politik som i högre grad låter stockholmarna själva besluta över sina egna liv. Att minska politikens omfattning handlar om att öka människors frihet. Med ökad frihet kommer också ett ökat ansvar ett ansvar som alla stockholmare i grunden kan och vill ta. Makten bör flytta närmare stockholmarna. Det är en viktig demokratifråga. Verklig decentralisering handlar inte om att flytta makt från en central nämnd till en stadsdelsnämnd, utan om att flytta makten över vardagen från de politiska sammanträdesrummen till människors kök eller vardagsrum.

En av de viktigaste delarna i denna decentralisering är att avveckla onödiga byråkrati- och beslutsnivåer. Därför är det för stadsdelarnas utveckling av stor vikt att stadsdelsnämnderna avskaffas och stadens flora av beslutande nämnder och styrelser ses över med målsättningen att allt som kan beslutas lika bra eller bättre av enskilda invånare också skall beslutas av dem - inte av de politiska församlingarna. All verksamhet utom myndighetsutövning och strategiska ledningsfunktioner skall upphandlas i konkurrens.

Vår grundläggande kritik av stadens nuvarande demokratiarbete är att stadshusmajoritetens syn på fördjupad demokrati handlar om ge politiker mer inflytande på medborgarnas bekostnad. I demokratiberedningens direktiv återfinns ingenting om att ge medborgarna mer makt över sin vardag eller att minska politikernas makt. Tvärtom förordar vänstermajoriteten att ”uppgifter förs ut till stadsdelsnämnderna för att därigenom öka det demokratiska inflytandet.”

Denna demokratisyn, att graden av demokrati skulle avgöras av mängden uppgifter för stadsdelsnämnderna, är helt främmande för oss. Vi vill i stället långsiktigt fördjupa demokratin genom att ge tillbaka inflytande till de enskilda medborgarna, bl a genom att systematiskt sänka kommunalskatten. Vi vill också vidareutveckla valfrihetssystemen, så att medborgarna får inflytande över staden verksamheter genom det fria valet av skola, barnomsorg, äldre- och handikappomsorg. Valfrihet för den enskilde i den skattefinansierade välfärden är en viktig demokratifråga.

Sedan är det självklart att den verksamhet som måste skötas med avgörande inflytande av politiker skall präglas av kvalitet, effektivitet, öppenhet, insyn samt ordning och reda.

Fler och mer specialiserade politiska direktiv om hur stadsdelarna skall utvecklas gynnar inte utvecklingen. Ett ökat inflytande och ansvarstagande för ytterstadens invånare är det enda sättet att långsiktigt skapa förutsättningar för starka och framgångsrika individer i levande områden.

Det är dock viktigt att Vision Söderort får stort utrymme i den kommande processen.

Lokalt så måste framförallt Fagersjöområdet få hög prioritet kring sin förnyelse. Vi tycker därför att det är märkligt att inte Fagersjö Byalag fått mer utrymme i processen. Vi instämmer i Fagersjö Byalags förslag att småföretagandet är en mycket viktig del i integrationsarbetet samt att tillskapandet av arbetsplatser inom områden med sned socioekonomisk struktur är av avgörande betydelse för utvecklingen i stort.

Fagersjö är också beroende av fungerande kommunikationer, varför en pendeltågsstation i Fagersjö är mycket viktig del i ett integrerat och mindre segregat Fagersjö. Avvägningen som bör göras med tanke på planerna att införa en ekopark syd kan anses som svåra men i samverkan med de organisationer som finns i stadsdelen, Fagersjö Byalag och Fagersjö Trädgårdsstad, torde uppgiften vara överkomlig.

Vi anser att det är angeläget att rädda sjön Magelungen men för att öka integrationen och stadsförnyelsen så är det viktigt att utnyttja och förstärka kvaliteterna i Fagersjö område genom att komplettera med bostäder i naturnära läge och utveckla Högdalstoppen som rekreationsområde samt förtäta Högdalen, Farsta och Älvsjös företagsområde med fler och mer varierande arbetsplatser.

Det är dock slutligen viktigt att man inte glömmer bort övriga områden av Farsta stadsdelsområde.

Det särskilda uttalandet av Madeleine Sjöstedt m fl (fp) och Bertil Fredriksson (kd) är av följande lydelse.

Att Farsta stadsdelsnämnd arbetar med stadsdelens utveckling är positivt och bra. Att komplettera och utveckla Vision Söderort med andra åtgärder är viktigt.

Det finns stora frågetecken kring det som kallas Stadsdelsförnyelsen. Dessa handlar dels om till vilken typ av verksamhet medlen är avsedda dels om tillgången till resurser. Nuvarande förslag till riktlinjer öppnar fältet för i princip allt som inte är stadsdelens ordinarie verksamhet. Så öppna mål med projektet riskerar att skapa falska förhoppningar bland dem som ansöker om stöd, vilket skulle vara mycket olyckligt. Förvaltningen har inte lyckats räta ut det grundläggande frågetecknet: till vilket slags verksamhet ska resurserna gå? Detta behöver ytterligare precisera så att man kan ta ställning till måluppfyllelsen av projekten då de är slutförda.

Utöver dessa preciseringar efterlyser vi också en mer tydlig förklaring kring syftet med projektet. Om detta är ett sätt att täcka upp för ytterstadssatsningens sinande

kassakista bör detta anges tydligt. Om så är fallet väcks också frågan om hur det påverkar resultaten av de 150 miljoner kronorna per år som kan användas.

Hägerstens stadsdelsnämnd

Reservationen av Margareta Cederfelt m fl (m) är av följande lydelse.

Även om intentionerna med förslaget till stadsdelsförnyelse säkert är de bästa präglas de av en typisk överpolitiserad syn på samhället och dess funktion. För att utvecklas på bästa sätt gäller samma förhållande för stadsdelarna som för de individer som bor i stadsdelarna, nämligen att fler beslut behöver fattas närmare människorna för att på bästa sätt utveckla invånarna i stadsdelen och därmed också stadsdelen.

En god politik är en politik som i högre grad låter stockholmarna själva besluta över sina egna liv. Att minska politikens omfattning handlar om att öka människors frihet. Med ökad frihet kommer också ett ökat ansvar, ett ansvar som alla stockholmare i grunden kan och vill ta. Makten bör flytta närmare människorna. Detta är en viktig demokratifråga. Verklig decentralisering handlar inte om att flytta makt från en central nämnd till en stadsdelsnämnd, utan decentralisering handlar om att flytta makten över vardagen från de politiska sammanträdesrummen till människors kök eller vardagsrum.

En av de viktigaste delarna i denna decentralisering är att avveckla onödiga byråkrati- och beslutsnivåer. Därför är det för stadsdelarnas utveckling av stor vikt att stadsdelsnämnderna avskaffas och stadens flora av beslutande nämnder och styrelser ses över med målsättningen att allt som kan beslutas lika bra eller bättre av enskilda invånare också skall beslutas av dem - inte av de politiska församlingarna. All verksamhet utom myndighetsutövning och strategiska ledningsfunktioner skall upphandlas i konkurrens.

Vår grundläggande kritik av stadens nuvarande demokratiarbete är att stadshusmajoritetens syn på fördjupad demokrati handlar om ge politiker mer inflytande på medborgarnas bekostnad. I demokratiberedningens direktiv återfinns ingenting om att ge medborgarna mer makt över sin vardag eller att minska politikernas makt. Tvärtom förordar vänstermajoriteten att "uppgifter förs ut till stadsdelsnämnderna för att därigenom öka det demokratiska inflytandet."

Denna demokratisyn, att graden av demokrati skulle avgöras av mängden uppgifter för stadsdelsnämnderna, är helt främmande för oss. Vi vill i stället långsiktigt fördjupa demokratin genom att ge tillbaka inflytande till de enskilda medborgarna, bland annat genom att systematiskt sänka kommunalskatten. Vi vill också vidareutveckla valfrihetssystemen, så att medborgarna får inflytande över staden verksamheter genom det fria valet av skola, barnomsorg, äldre- och handikappomsorg. Valfrihet för den enskilde i den skattefinansierade välfärden är en viktig demokratifråga. Sedan är det självklart att den verksamhet som måste skötas med avgörande inflytande av politiker skall präglas av kvalitet, effektivitet, öppenhet, insyn samt ordning och reda.

Fler och mer specialiserade politiska direktiv om hur stadsdelarna skall utvecklas gynnar inte utvecklingen. Ett ökat inflytande och ansvarstagande för ytterstadens invånare är det enda sättet att långsiktigt skapa förutsättningar för starka och framgångsrika individer i levande stadsdelar.

Det särskilda uttalandet av Abit Dundar (fp) är av följande lydelse.

Förslaget till riktlinjer för stadsdelsförnyelse uppvisar stora brister när det gäller hur och för vilken typ av projekt som pengarna ska användas. För att riktlinjerna ska kunna utgöra ett bra underlag för det avsedda ändamålet krävs preciseringar på flera punkter.

1. För vilka stadsdelar är medlen avsedda? Så länge detta är oklart blir det mycket svårt att föreutse exempelvis hur stora resurser som kommer finnas att tillgå i olika delar av staden, och därmed svårt att förutse konsekvenserna av hela förslaget.

2. Till vilken typ av verksamhet är medlen avsedda? Nuvarande förslag till riktlinjer öppnar fältet för i princip allt som inte är stadsdelens ordinarie verksamhet. En så öppen skrivning om syftet med projektet riskerar att skapa falska förhoppningar bland dem som ansöker om stöd, vilket skulle vara mycket olyckligt.

Utöver dessa preciseringar efterlyser vi också en mer tydlig förklaring kring syftet med projektet. Om detta är ett sätt att täcka upp för ytterstadssatsningens sinande kassakista bör detta anges tydligt. Om så är fallet väcks också frågan om hur stor del av de 150 miljoner kronorna per år som kan användas för nya verksamheter.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd

Det särskilda uttalandet av Catharina Hillerström m fl (m) är av följande lydelse.

Även om intentionerna med förslaget till stadsdelsförnyelse säkert är de bästa så präglas de av en typisk överpolitiserad syn på samhället.

För att utvecklas på bästa sätt gäller samma sak för stadsdelar som för de individer som bebor stadsdelarna fler beslut behöver fattas närmare människorna för att på bästa sätt utveckla invånarna i stadsdelen och därmed också stadsdelen.

En god politik är en politik som i högre grad låter stockholmarna själva besluta över sina egna liv. Att minska politikens omfattning handlar om att öka människors frihet. Med ökad frihet kommer också ett ökat ansvar ett ansvar som alla stockholmare i grunden kan och vill ta. Makten bör flytta närmare stockholmarna. Det är en viktig demokratifråga. Verklig decentralisering handlar inte om att flytta makt från en central nämnd till en stadsdelsnämnd, utan om att flytta makten över vardagen från de politiska sammanträdesrummen till människors kök eller vardagsrum.

En av de viktigaste delarna i denna decentralisering är att avveckla onödiga byråkrati- och beslutsnivåer. Därför är det för stadsdelarnas utveckling av stor vikt att

stadsdelsnämnderna avskaffas och stadens flora av beslutande nämnder och styrelser ses över med målsättningen att allt som kan beslutas lika bra eller bättre av enskilda invånare också skall beslutas av dem - inte av de politiska församlingarna. All verksamhet utom myndighetsutövning och strategiska ledningsfunktioner skall upphandlas i konkurrens.

Vår grundläggande kritik av stadens nuvarande demokratiarbete är att stadshusmajoritetens syn på fördjupad demokrati handlar om ge politiker mer inflytande på medborgarnas bekostnad. I demokratiberedningens direktiv återfinns ingenting om att ge medborgarna mer makt över sin vardag eller att minska politikernas makt. Tvärtom förordar vänstermajoriteten att "uppgifter förs ut till stadsdelsnämnderna för att därigenom öka det demokratiska inflytandet."

Denna demokratisyn, att graden av demokrati skulle avgöras av mängden uppgifter för stadsdelsnämnderna, är helt främmande för oss. Vi vill i stället långsiktigt fördjupa demokratin genom att ge tillbaka inflytande till de enskilda medborgarna, bl a genom att systematiskt sänka kommunalskatten. Vi vill också vidareutveckla valfrihetssystemen, så att medborgarna får inflytande över staden verksamheter genom det fria valet av skola, barnomsorg, äldre- och handikappomsorg.

Valfrihet för den enskilde i den skattefinansierade välfärden är en viktig demokratifråga. Sedan är det självklart att den verksamhet som måste skötas med avgörande inflytande av politiker skall präglas av kvalitet, effektivitet, öppenhet, insyn samt ordning och reda.

Fler och mer specialiserade politiska direktiv om hur stadsdelarna skall utvecklas gynnar inte utvecklingen. Ett ökat inflytande och ansvarstagande för ytterstadens invånare är det enda sättet att långsiktigt skapa förutsättningar för starka och framgångsrika individer i levande stadsdelar.

Det särskilda uttalandet av Helen Jäderlund-Eckardt m fl (fp) är av följande lydelse.

Förslaget till riktlinjer för stadsdelsförnyelse visar stora brister när det gäller hur och för vilken typ av projekt som pengarna ska användas. För att riktlinjerna ska kunna utgöra ett bra underlag för det avsedda ändamålet krävs preciseringar på flera punkter.

För vilka stadsdelar är medlen avsedda? Så länge detta är oklart blir det mycket svårt att förutse exempelvis hur stora resurser som kommer finnas att tillgå i olika delar av staden, och därmed svårt att förutse konsekvenserna av hela förslaget.

Till vilken typ av verksamhet är medlen avsedda? Nuvarande förslag till riktlinjer öppnar fältet för i princip allt som inte är stadsdelarnas ordinarie verksamhet. En så öppen skrivning om syftet med projektet riskerar att skapa falska förhoppningar bland dem som ansöker om stöd.

Utöver dess preciseringar efterlyser vi också en mer tydlig förklaring kring syftet med projektet.

Folkpartiet liberalerna anser att upprustning och renovering av skollokaler är en mycket angelägen ytterstadssatsning och att resurser måste prioriteras till detta område.

Det särskilda uttalandet av Fredrik Wallén (kd) och Helen Jäderlund-Eckardt m fl (fp) är av följande lydelse.

Förvaltningen beaktar ”Handikappåret 2003” i stadsdelsförnyelsen. Vi kristdemokrater vill föreslå en förbättring för äldre och handikappade. Vid Riddersvik finns en underbar strandpromenad vid vattnet. Den är byggd som en brygga som slingra sig längs klipporna. Denna plats är för närvarande mycket svåråtkomlig för äldre och handikappade.

Förslaget är att göra den tillgänglig för dessa grupper. Vägen ner till bryggan bör asfalteras och anslutas plant mot bryggan. Vägen är idag mycket ojäm och svår att gå med rollator eller köra rullstol. Vändplats bör göras så att t ex färdtjänst kan åka ända ner till sjön.

Katarina-Sofia stadsdelsnämnd

Reservationen av Margareta Björk m fl (m), Fredrik Lundin (fp) och Tina Ekelund (kd) är av följande lydelse.

att uttala att det är viktigt att friskolor också etableras i ytterstadsområdena,
att i övrigt bifalla förvaltningens förslag till beslut

Generellt menar vi att förslaget till riktlinjer för stadsdelsförnyelse uppvisar stora brister när det gäller hur och för vilken typ av projekt som pengarna ska användas. För att riktlinjerna ska kunna utgöra ett bra underlag för det avsedda ändamålet krävs preciseringar på flera punkter. Exempelvis för vilka stadsdelar är medlen avsedda? Så länge detta är oklart blir det mycket svårt att förutse hur stora resurser som kommer att finnas för olika delar av staden, och därmed svårt att förutse konsekvenserna av hela förslaget. Och till vilken typ av verksamhet är medlen avsedda? Nuvarande förslag till riktlinjer öppnar fältet för i princip allt som inte är stadsdelens ordinarie verksamhet. En så öppen skrivning om syftet med projektet riskerar att skapa falska förhoppningar bland dem som ansöker om stöd, vilket skulle vara mycket olyckligt.

Behovet av satsning på ytterstaden visar att hela miljonprogrammet var feltänkt från början. Arkitekter och stadsplanerare borde sätta sig ner och fundera på vad som gjordes fel och komma med förslag hur deras tidigare misstag ska rättas till. Hur kommer det sig att 22 av de 24 områden regeringen stödjer i sin storstadssatsning är miljonprogramsområden? Jo, antagligen för att de bland annat är extremt likformiga och saknar arbetsplatser.

Sedan får man inte glömma bort att alla stadsdelar har sina problem och utmaningar. Innerstadsdelarna, som varje dag har många besökare, har exempelvis ett stort behov av städning och renhållning för att hålla stadsmiljön snygg och trivsamt.

Det är viktigt att friskolor också etableras i ytterstadsområdena – det ger en välkommen valfrihet för elever från dessa områden att välja skola antingen nära hemmet eller i City. Oavsett huvudman är det kvaliteten på undervisningen som avgör om skolan finns kvar eller måste läggas ner.

I ärendet anges vilka förutsättningar som krävs för att öka tillväxten och den ekonomiska utvecklingen i hela staden. Vidare att öppenhet och insyn skall gälla för medborgarnas möjlighet till inflytande i planeringen. Stadsdelsnämnderna skall också utforma visioner för den långsiktiga utvecklingen i nära samverkan med medborgarna.

Medborgarna i Katarina-Sofia undrar säkert varför inte den sittande majoriteten både i Stadshuset och lokalt lever som den lär. Ett gott företagsklimat är det absolut viktigaste instrumentet för att få en god tillväxt men det verkar inte finnas någon politisk ambition att förbättra det. Inte heller har medborgarna i Katarina-Sofia stadsdel fått vara med och säga vad man anser vara sig om cykelbanorna på Folkungagatan eller om trängselavgifterna. Vänstermajoritetens tal om nära samverkan med medborgarna är just bara prat.

Kista stadsdelsnämnd

Reservationen av Magnus Haglund m fl (m), Lotta Gravenius m fl (fp) och Carina Andersdotter-Sommar m fl (kd) är av följande lydelse.

Att stadsdelsnämnden beslutar avge följande remissvar.

Förslaget kring Stadsförnyelsen antyder att en ny byråkratisk jätteorganism ska byggas upp – samtidigt som man skrotar de redan existerande organisationerna för Storstadssatsning och Ytterstadssatsning. Rutiner, erfarenheter, medborgares engagemang, framgångsrika fungerande projekt – allt detta skrotas nu för att stadens nya rödgröna majoritet ska få profilera sig, kunna anställa nya byråkrater samt få vägar att agera jultomte på.

Hur medborgare rent konkret genom empowerment ska kunna få påverka sina egna liv är höljt i dunkel. Det korporativistiska anslaget; bara för att Du är vald av en förening representerar Du alla; kommer tydligt igen. Dessutom är hela förslaget luddigt, okonkret, obegripligt och bör omarbetas fullständigt, och då med bejakandet av det civila samhällets resurser och ett genuint underifrånperspektiv.

Allra helst bör naturligtvis skatten sänkas och medborgarna själva få styra över sin ekonomi, utan att pengarna ska ta omvägen genom kommunala byråkrater och politikernas maktlystnad.

Ersättaryttrandet av Joakim Eriksson (m) är av följande lydelse.

Var finns ungdomarna i förslaget? Samhällets viktigast resurs långsiktigt...dom ska ta över ansvaret för vårt framtida samhället. Var ska de involveras i processen? Var finns arbetsformer som anpassats för ungdomarna som är intresserade av att ta ansvar?

Den tidigare organisationen var inte anpassad till ungdomarnas intressen, men åtminstone i Husby slog sig en bred representativ ungdomsgrupp in och etablerade sig inom befintlig samverkansstruktur anpassad till vuxenvärlden. Var ska de få plats i liggande förslag om man ska bygga upp en stor byråkrati som är svår att förstå sig på och svår att tränga sig igenom.

Borgarrådet yttrade sig på ett möte hon bjudit in där hon efterlyste synpunkter om hur man engagerar fler unga i processen – och detta förslag är ett ypperligt förslag på att stänga ute ungdomarna från stadsdelsförnyelsen, en svårbegriplig byråkrati, trög och oklar beslutsprocess och lång väg att vandra från idé till beslut – sammantaget en total ”antiungdom”-process.

Norrmalms stadsdelsnämnd

Det särskilda uttalandet av Gunilla Reuterskiöld m fl (fp) och Sebastian Cederschiöld m fl (m) är av följande lydelse.

Förslaget till riktlinjer för stadsdelsförnyelse uppvisar stora brister när det gäller hur och för vilken typ av projekt som pengarna ska användas. För att riktlinjerna ska kunna utgöra ett bra underlag för det avsedda ändamålet krävs preciseringar på flera punkter. Exempelvis för vilka stadsdelar är medlen avsedda? Så länge detta är oklart blir det mycket svårt att förutse hur stora resurser som kommer att finnas för olika delar av staden, och därmed svårt att förutse konsekvenserna av hela förslaget.

Och till vilken typ av verksamhet är medlen avsedda? Nuvarande förslag till riktlinjer öppnar fältet för i princip allt som inte är stadsdelens ordinarie verksamhet. En så öppen skrivning om syftet med projektet riskerar att skapa falska förhoppningar bland dem som ansöker om stöd, vilket skulle vara mycket olyckligt.

Behovet av satsning på ytterstaden visar att hela miljonprogrammet var feltänkt från början. Arkitekter och stadsplanerare borde sätta sig ner och fundera på vad som gjordes fel och komma med förslag hur deras tidigare misstag ska rättas till. Hur kommer det sig att 22 av de 24 områden regeringen stödjer i sin storstadssatsning är miljonprogramsområden? Jo, antagligen för att de bland annat är extremt likformiga och saknar arbetsplatser.

Sedan får man inte glömma bort att alla stadsdelar har sina problem och utmaningar. Innerstadsdelarna, som varje dag har många besökare, har exempelvis ett stort behov av städning och renhållning för att hålla stadsmiljön snygg och trivsamt.

Rinkeby stadsdelsnämnd

Det särskilda uttalandet av Kerstin Gustavsson m fl (m), Petter Norberg (fp) och Dikran Demir (kd) är av följande lydelse.

För att få ett maximalt utnyttjande av de medel som beräknas komma Rinkeby stadsdel tillgodo i förslaget "Stadsdelsförnyelsen", anser vi att dessa medel fördelas till utbildning och arbetsmarknadsinsatser.

Att lägga kraftfulla insatser på utbildningen och arbetsmarknadsinsatser gör att en viktig grund läggs och konkurrensmöjligheterna för Rinkebys vuxna och ungdomar ökar avsevärt. Med dagens allt högre krav på utbildning måste vi som stadsdel se till att våra boende har en likvärdig chans att konkurrera på arbetsmarknaden.

Skärholmens stadsdelsnämnd

Det särskilda uttalandet av Britt-Marie Lagerqvist m fl (m) är av följande lydelse.

Även om intentionerna med förslaget till stadsdelsförnyelse säkert är de bästa präglade av en typisk överpolitiserad syn på samhället. För att utvecklas på bästa sätt gäller samma sak för stadsdelar som för de individer som bebor stadsdelarna. Fler beslut behöver fattas närmare människorna för att på bästa sätt utveckla invånarna i stadsdelen och därmed också stadsdelen.

En god politik är en politik som i högre grad låter stockholmarna själva besluta över sina egna liv. Att minska politikens omfattning handlar om att öka människors frihet. Med ökad frihet kommer också ett ökat ansvar, ett ansvar som alla stockholmare i grunden kan och vill ta. Makten bör flyttas närmare stockholmarna. Det är en viktig demokratifråga. Verklig decentralisering handlar inte om att flytta makt från en central nämnd till en stadsdelsnämnd utan att flytta makten över vardagen från de politiska sammanträdesrummen till människors kök och vardagsrum.

En av de viktigaste delarna i denna decentralisering är att avveckla onödiga byråkrati och beslutsnivåer. Därför är det för stadsdelarnas utveckling av stor vikt att stadsdelsnämnderna avskaffas och stadens flora av beslutande nämnder och styrelser ses över med målsättning att allt som kan beslutas lika bra eller bättre av enskilda invånare också skall beslutas av dem- inte av de politiska församlingarna. All verksamhet utom myndighetsutövning och strategiska ledningsfunktioner skall upphandlas i konkurrens.

Vår grundläggande kritik av stadens nuvarande demokratiarbete är att stadshusmajoritetens syn på fördjupad demokrati handlar om att ge politiker mer inflytande på medborgares bekostnad. I demokratiberedningens direktiv återfinns ingenting om att ge medborgare mer makt över sin vardag eller att minska politikernas

makt.. Tvärtom förordar vänstermajoriteten att ” uppgifter förs ut till stadsdelsnämnderna för att därigenom öka det demokratiska inflytandet.

Denna demokratisyn, att graden av demokrati skulle avgöras av mängden uppgifter för stadsdelsnämnderna är helfrämmande för oss. Vi vill istället långsiktigt fördjupa demokratin genom att ge tillbaka inflytandet till de enskilda medborgarna bl a genom att systematiskt sänka kommunalskatten. Vi vill också vidareutveckla valfrihetssystemet så att medborgarna får inflytande över stadens verksamheter genom det fria valet av skola , barnomsorg, äldre och handikappomsorg.

Valfrihet för den enskilde i den skattefinansierade välfärden är en viktig demokratifråga. Det är självklart att den verksamhet som måste skötas med avgörande av politiker skall präglas av kvalitet, effektivitet, öppenhet samt ordning och reda.

Fler och mer specialiserade politiska direktiv om hur stadsdelarna skall utvecklas gynnar inte utvecklingen. Ett ökat inflytande och ansvarstagande för ytterstadens invånare är det enda sättet att långsiktigt skapa förutsättningar för staden och framgångsrika individer i levande stadsdelar.

Spånga-Tensta stadsdelsnämnd

Reservationen av Ann-Katrin Åslund m fl (fp) och Patrick Simonson (kd) är av följande lydelse.

Att i huvudsak bifalla förvaltningens förslag till beslut samt att därutöver anför följande.

Förslaget till riktlinjer för stadsdelsförnyelse uppvisar tyvärr stora brister när det gäller hur och för vilken typ av projekt som pengarna ska användas. För att riktlinjerna ska kunna utgöra ett bra underlag för det avsedda ändamålet krävs preciseringar på flera punkter.

1. För vilka stadsdelar är medlen avsedda? Så länge detta är oklart blir det mycket svårt att föreutse exempelvis hur stora resurser som kommer finnas att tillgå i olika delar av staden, och därmed svårt att förutse konsekvenserna av hela förslaget.

2. För vilken typ av verksamhet är medlen avsedda? Nuvarande förslag till riktlinjer öppnar fältet för i princip allt som inte är stadsdelens ordinarie verksamhet. En så öppen skrivning om syftet med projektet riskerar att skapa falska förhoppningar bland dem som ansöker om stöd, vilket skulle vara mycket olyckligt.

Utöver dessa preciseringar efterlyser vi också en mer tydlig förklaring kring syftet med projektet. Om detta är ett sätt att täcka upp för storstadssatsningens sinande kassakista bör detta anges tydligt. Om så är fallet väcks också frågan om hur stor del av de 150 miljoner kronorna per år som kan användas för nya verksamheter.

Reservationen av Tomi Liljeqvist m fl (m) är av följande lydelse.

Att som svar till remissen anföra följande.

Även om intentionerna med förslaget till stadsdelsförnyelse säkert är de bästa så präglas de av en typisk överpolitiserad syn på samhället. För att utvecklas på bästa sätt gäller samma sak för stadsdelar som för de individer som bebor stadsdelarna fler beslut behöver fattas närmare människorna för att på bästa sätt utveckla invånarna i stadsdelen och därmed också stadsdelen.

En god politik är en politik som i högre grad låter stockholmarna själva besluta över sina egna liv. Att minska politikens omfattning handlar om att öka människors frihet. Med ökad frihet kommer också ett ökat ansvar ett ansvar som alla stockholmare i grunden kan och vill ta. Makten bör flytta närmare stockholmarna. Det är en viktig demokratifråga. Verklig decentralisering handlar inte om att flytta makt från en central nämnd till en stadsdelsnämnd, utan om att flytta makten över vardagen från de politiska sammanträdesrummen till människors kök eller vardagsrum.

En av de viktigaste delarna i denna decentralisering är att avveckla onödiga byråkrati- och beslutsnivåer. Därför är det för stadsdelarnas utveckling av stor vikt att stadsdels-nämnderna avskaffas och stadens flora av beslutande nämnder och styrelser ses över med målsättningen att allt som kan beslutas lika bra eller bättre av enskilda invånare också skall beslutas av dem - inte av de politiska församlingarna. All verksamhet utom myndighetsutövning och strategiska ledningsfunktioner skall upphandlas i konkurrens.

Vår grundläggande kritik av stadens nuvarande demokratiarbete är att stadshusmajoritetens syn på fördjupad demokrati handlar om att ge politiker mer inflytande på medborgarnas bekostnad. I demokratiberedningens direktiv återfinns ingenting om att ge medborgarna mer makt över sin vardag eller att minska politikernas makt. Tvärtom förordar vänstermajoriteten att "uppgifter förs ut till stadsdelsnämnderna för att därigenom öka det demokratiska inflytandet."

Denna demokratisyn, att graden av demokrati skulle avgöras av mängden uppgifter för stadsdelsnämnderna, är helt främmande för oss. Vi vill i stället långsiktigt fördjupa demokratin genom att ge tillbaka inflytande till de enskilda medborgarna, bl a genom att systematiskt sänka kommunalskatten. Vi vill också vidareutveckla valfrihetssystemen, så att medborgarna får inflytande över staden verksamheter genom det fria valet av skola, barnomsorg, äldre- och handikappomsorg. Valfrihet för den enskilde i den skattefinansierade välfärden är en viktig demokratifråga. Sedan är det självklart att den verksamhet som måste skötas med avgörande inflytande av politiker skall präglas av kvalitet, effektivitet, öppenhet, insyn samt ordning och reda.

Fler och mer specialiserade politiska direktiv om hur stadsdelarna skall utvecklas gynnar inte utvecklingen. Ett ökat inflytande och ansvarstagande för ytterstadens invånare är det enda sättet att långsiktigt skapa förutsättningar för starka och framgångsrika individer i levande stadsdelar.

Vantörs stadsdelsnämnd

Reservationen av Henrik Ehrenberg (kd), Lena Kling m fl (fp) och Lisa Pergren m fl (m) är av följande lydelse.

Att i huvudsak godkänna förvaltningens förslag till beslut samt att därutöver anför följande.

Att den nuvarande majoriteten fortsätter satsningen på Stockholms ytterstad efter att Ytterstadssatsningen avslutas är positivt och välkomnas. Huruvida det verkligen finns ett behov av att döpa om verksamheten kan väl ifrågasättas. Dock kan man konstatera att staden nu tvingas förändra innehållet i ytterstadssatsningen för att kompensera det faktum att regeringen valt att inte fortsätta sin storstadssatsning. För att göra detta lyfts därför sociala åtgärder liksom arbetsmarknadsåtgärder in.

Förslaget till riktlinjer för stadsdelsförnyelse uppvisar dock stora brister när det gäller hur och för vilken typ av projekt som pengarna ska användas. För att riktlinjerna ska kunna utgöra ett bra underlag för det avsedda ändamålet krävs preciseringar på flera punkter.

- För vilka stadsdelar är medlen avsedda? Så länge detta är oklart blir det mycket svårt att förete exempelvis hur stora resurser som kommer finnas att tillgå i olika delar av staden, och därmed svårt att förutse konsekvenserna av hela förslaget.

- Till vilken typ av verksamhet är medlen avsedda? Nuvarande förslag till riktlinjer öppnar fältet för i princip allt som inte är stadsdelens ordinarie verksamhet. En så öppen skrivning om syftet med projektet riskerar att skapa falska förhoppningar bland dem som ansöker om stöd, vilket skulle vara mycket olyckligt.

Utöver dessa preciseringar efterlyser vi också en mer tydlig förklaring kring syftet med projektet. Om detta är ett sätt att täcka upp för ytterstadssatsningens sinande kassakista bör detta anges tydligt. Om så är fallet väcks också frågan om hur stor del av de 150 miljoner kronorna per år som kan användas för nya verksamheter.

Kristdemokraterna, moderaterna och folkpartiet vill särskilt trycka på vikten av att hitta seriösa projekt för att få nya arbetsplatser till Vantör. Att ha fyra övergripande målsättningar kan därför riskera ett förlorat fokus på det som långsiktigt skapar förutsättningar för en positiv utveckling i Stockholms ytterstad, nämligen ekonomisk tillväxt och arbetstillfällen. Vi menar därför att Stadsdelsförnyelsen inte ska omfatta exempelvis ökad tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter eller ökat inflytande i de demokratiska processerna. Dessa områden måste vara en del av stadsdelarnas ordinarie verksamhet. Istället krävs fokus på den fysiska miljön och möjligheterna till försörjning för den enskilde.

Vi vill också understryka att det måste göras en tydlig gränsdragning mellan det som kan anses vara bostadsbolagens normala förvaltningsuppdrag och vad som är möjligt att finansiera med projektmedel. Vi kan konstatera att erfarenheterna från Ytterstadssatsningen är att bolagen begär projektmedel för att ordna med belysning

och fasadrenovering, något som i vilken annan stadsdel som helst i staden ingår i normalt fastighetsunderhåll.

Vad gäller den fysiska miljön bör också en trygghetsaspekt lyftas in i projektet. Erfarenheterna visar att man med små åtgärder kan förbättra den fysiska miljön för att åstadkomma en ökad trygghet för de boende.

Östermalms stadsdelsnämnd

Reservationen av Helena Bonnier m fl (m) och Jan Ulander (kd) är av följande lydelse.

Att som svar till remissen anföra följande.

Även om intentionerna med förslaget till stadsdelsförnyelse säkert är de bästa så präglas de av en typisk överpolitiserad syn på samhället. För att utvecklas på bästa sätt gäller samma sak för stadsdelar som för de individer som bebor stadsdelarna fler beslut behöver fattas närmare människorna för att på bästa sätt utveckla invånarna i stadsdelen och därmed också stadsdelen.

En god politik är en politik som i högre grad låter stockholmarna själva besluta över sina egna liv. Att minska politikens omfattning handlar om att öka människors frihet. Med ökad frihet kommer också ett ökat ansvar som alla stockholmare i grunden kan och vill ta. Makten bör flytta närmare stockholmarna. Det är en viktig demokratifråga. Verklig decentralisering handlar inte om att flytta makt från en central nämnd till en stadsdelsnämnd, utan om att flytta makten över vardagen från de politiska sammanträdesrummen till människors kök eller vardagsrum.

En av de viktigaste delarna i denna decentralisering är att avveckla onödiga byråkrati- och beslutsnivåer. Därför är det för stadsdelarnas utveckling av stor vikt att stadsdelsnämnderna avskaffas och stadens flora av beslutande nämnder och styrelser ses över med målsättningen att allt som kan beslutas lika bra eller bättre av enskilda invånare också skall beslutas av dem - inte av de politiska församlingarna. All verksamhet utom myndighetsutövning och strategiska ledningsfunktioner skall upphandlas i konkurrens.

Vår grundläggande kritik av stadens nuvarande demokratiarbete är att stadshusmajoritetens syn på fördjupad demokrati handlar om ge politiker mer inflytande på medborgarnas bekostnad. I demokratiberedningens direktiv återfinns ingenting om att ge medborgarna mer makt över sin vardag eller att minska politikernas makt. Tvärtom förordar vänstermajoriteten att "uppgifter förs ut till stadsdelsnämnderna för att därigenom öka det demokratiska inflytandet."

Denna demokratisyn, att graden av demokrati skulle avgöras av mängden uppgifter för stadsdelsnämnderna, är helt främmande för oss. Vi vill i stället långsiktigt fördjupa demokratin genom att ge tillbaka inflytande till de enskilda medborgarna, bl a genom att systematiskt sänka kommunalskatten. Vi vill också vidareutveckla valfrihetssystemen, så att medborgarna får inflytande över staden verksamheter genom

det fria valet av skola, barnomsorg, äldre- och handikappomsorg. Valfrihet för den enskilde i den skattefinansierade välfärden är en viktig demokratifråga. Sedan är det självklart att den verksamhet som måste skötas med avgörande inflytande av politiker skall präglas av kvalitet, effektivitet, öppenhet, insyn samt ordning och reda.

Fler och mer specialiserade politiska direktiv om hur stadsdelarna skall utvecklas gynnar inte utvecklingen. Ett ökat inflytande och ansvarstagande för ytterstadens invånare är det enda sättet att långsiktigt skapa förutsättningar för starka och framgångsrika individer i levande stadsdelar.

Gatu- och fastighetsnämnden

Reservationen av Sten Nordin m fl (m), Ulf Fridebäck (fp) och Björn Nyström (kd) är av följande lydelse.

Godkänna kontorets förslag till beslut samt att därutöver anför följande.

Det är viktigt att de satsningar som startades under förra mandatperioden för Söderort och Kista får fortsätta och genomföras med hjälp av kompetensen inom t ex Gatu- och fastighetskontoret och inte centraliseras, som föreslås i remissen.

Ett ökat bostadsbyggande ställer stora krav på snabb hantering och ett förenklat regelverk. Förutom en snabb hantering av ärendena så krävs tydliga riktlinjer för projekten.

Integrationsnämnden

Reservationen av Kristina Axén Olin m fl (m) och Mikael Trolin (fp) är av följande lydelse.

att i huvudsak godkänna förvaltningens förslag
att därutöver anför följande:

Vi delar förvaltningens synpunkt om att satsningar i ytterstaden skall vara långsiktiga och kontinuerliga. Ett huvudproblem för såväl ytterstadssatsningen och storstadssatsningen är att deras ursprung handlar om att socialdemokratiska politiker ovanifrån vill knipa politiska poäng på att satsa skattepengar på en lång rad olika projekt utan någon annan sammanhållande tanke utom att ge sken av att intressera sig för ~~Körötsen~~ ~~Körötsen~~. att satsningar i utsatta förortsstadsdelar skall handla om två saker. Upprustning av slitna miljöer och att minska bidragsberoendet, dvs satsa på att ge människor en rimlig möjlighet att försörja sig själv och sin familj. Under den senaste mandatperioden genomförde den borgerliga majoriteten just detta. Reglerade satsningar på upprustning av miljonstadsprogramsområden och på att minska socialbidragsberoendet. Vi konstaterar att bidragsberoendet minskade med 45 procent och arbetslösheten med 38 procent.

Att det bara handlar om politiska poäng bevisas av att nu några månader efter valet stängde den socialdemokratiska regeringen bidragskranen till storstadssatsningen. Vi förmodar att den öppnas lagom till nästa valår.

Reservationen av Hardy Hedman (kd) är av följande lydelse.

1. att i huvudsak godkänna förvaltningens förslag till yttrande
2. att föreslå kommunfullmäktige besluta att utreda bostadsbolagens möjligheter att göra investeringar i närområdet utanför egen tomtmark
3. att föreslå kommunfullmäktige besluta om en översyn av stadsplanering, infrastruktur, arkitektur, bostads- och näringslivsstrukturer, kommunikationer mm i Stockholms miljonprogramsområden

samt att anföra följande:

Ett PM om stadsdelsförnyelse som utarbetats av Arbetsmarknads- och integrationsroteln är nu föremål för remissbehandling. Av dokumentet framgår att den förnyelse man eftersträvar har högt ställda mål, men förslag som inte räcker för att nå målen. Det sägs bl a att utgångspunkten ska vara de *”utvecklingsbehov som finns i vardagsmiljön”*. Det betonas visserligen att alla berörda av stadens nämnder och bolag skall delta i förnyelsearbetet. Men de medel som anslås är otillräckliga och den förnyelse man avser verkar i stort sett vara en fortsättning på sömnaden av det lapptäcke som pågått under lång tid.

Miljonprogramsområdena måste få en radikal förnyelse

Av de 24 storstadsområden som ingått i den s k storstadssatsningen är 22 miljonprogramsområden. I de flesta av dessa områden har en mängd projekt förekommit. Många av projekten har varit en framgång, t ex många arbetsmarknadsprojekt. I allmänhet har resultaten varit en framgång för individerna som deltagit men inte för området. Många av dem som utbildats och fått ett jobb har flyttat ifrån området. In flyttar nya familjer som ofta står ännu längre från arbetsmarknaden som flyttat ifrån området. De miljonprogramsområden som flyttat ifrån området till största delen varit normal upprustning. Inga större förändringar av områdenas infrastruktur och bebyggelse har skett. En av Stockholms ledande arkitekter framhöll i en tidningsintervju att innerstaden byggts om fyra gånger under den tid miljonprogramsområdena fått vara i stora drag oförändrade.

Några gemensamma drag för miljonprogramsområdena:

- ? Stora sammanhängande bostadsområden med dominans av kommunalt ägda hyresbostäder.
- ? För få företag och andra arbetsplatser.

- ? Grönområden som isolerar områdena från villaområden och arbetsplatsområden.
- ? Huvudsakligen radiella förbindelser med Stockholms innerstad, få tvärförbindelser som kan förbinda områdena med intilliggande villaområden eller äldre förortsområden.
- ? För liten skillnad mellan "privat" och "offentlig" miljö. Områdena får oftast karaktären av stora sovstäder.
- ? Få "statusanläggningar" som kan locka innerstadspublik till olika former av kulturella, idrottsliga eller andra evenemang.
- ? En följd av få arbetsplatser och företag i områdena är att exempelvis bankservicen är dålig. Också dagligvaruhandel och andra typer av service försämras av samma skäl.

De invånare som idag bor i miljonprogramsområdena har självfallet synpunkter på vad som behöver förbättras i "vardagsmiljön". Men det är viktigt att de boendes synpunkter kombineras med vad arkitekter och stadsplanerare anser. Miljonprogramsområdena byggdes ju som "kalhyggen" utan att det fanns några boende som kunde komma med synpunkter. Det är därför viktigt att stadens centrala nämnder och förvaltningar inser vikten av en radikal översyn av arkitektur och infrastruktur i miljonprogramsområdena.

Ett tre-kärnigt Stockholm kunde vara utgångspunkt för en sådan översyn. Kista Science City kunde bli den nordliga kärnan i en "bandstad" från Kista till Hässelby. Södervisionens centrum ligger i Skärholmen med en förlängning ända fram till Farsta. Det är synnerligen viktigt att förnyelsen i dessa områden tar sikte på företagsetableringar som ökar andelen arbetsplatser. Då ökar också behovet av service av olika slag, vilket ger fler lokala arbetstillfällen. Samtidigt bör man eftersträva blandade upplåtelseformer i alla miljonprogramsområden.

Bostadsbolagens investeringar i närområdet

I integrationsförvaltningens förslag till remissvar påpekas vikten av en friare användning av medlen från de kommunala bostadsbolagens sida. Man skriver bl a.:

"Denna typ av insatser 'utanför huset och tomten' kan i sig bara leda till en nöjdare kundkrets samt med stor sannolikhet bidra till ett ökat fastighetsvärde..." Det bör därför utredas om inte bostadsbolagen kan göra insatser utanför sin tomtmark. Det skulle också stämma med vad bostadsminister Löwdén skrev i den stora bostadspropositionen för några år sedan. Där framhålls att bostadsmiljön inte bara gäller lägenhetens och husets insida utan också den yttre bostadsmiljön. Tryggare vägar till tunnelbanestationen, vackrare omgivning, bättre belysning av småvägar från husen är sådana insatser som skulle öka bostadshusens värde och därmed gynna de kommunala bostadsbolagen.

Om det skulle visa sig finnas juridiska hinder för en friare användning av medel för upprustning av den yttre miljön, bör Stockholms stad vända sig till statsmakterna för att få tillstånd lag- eller regeländringar.

Stadsbyggnadsnämnden

Reservationen av Kristina Alvendal m fl (m) och Kerstin Rossipal (kd) är av följande lydelse.

Att godkänna kontorets förslag, samt att därutöver anföra följande.

Det är viktigt att de satsningar som startades under förra mandatperioden för Söderort och Kista får fortsätta och genomföras med hjälp av kompetens inom t ex Stadsbyggnadskontoret och inte centraliseras, som föreslås i remissen.

Ett ökat bostadsbyggande ställer stora krav på snabb hantering och ett förenklat regelverk. Förutom en snabb hantering av ärendena så krävs tydliga riktlinjer för projekten.

Utbildningsnämnden

Reservationen av Mikael Söderlund m fl (m) är av följande lydelse.

Att som svar på remissen anföra följande.

Även om intentionerna med förslaget till stadsdelsförnyelse säkert är de bästa, så präglas de av en typisk överpolitiserad syn på samhället. För att utvecklas på bästa sätt gäller samma sak för stadsdelar som för de medborgare som bor där: fler beslut behöver fattas närmare människorna.

En god politik är en politik som i högre grad låter stockholmarna själva besluta över sina egna liv. Att minska politikens omfattning handlar om att öka människors frihet. Med ökad frihet kommer också ett ökat ansvar ett ansvar som alla stockholmare i grunden kan och vill ta. Makten bör flytta närmare stockholmarna.

En av de viktigaste delarna i denna decentralisering är att avveckla onödiga byråkrati- och beslutsnivåer. Därför är det för stadsdelarnas utveckling av stor vikt att stadsdelsnämnderna avskaffas och stadens flora av beslutande nämnder och styrelser ses över med målsättningen att allt som kan beslutas lika bra eller bättre av enskilda invånare också skall beslutas av dem - inte av de politiska församlingarna. All verksamhet utom myndighetsutövning och strategiska ledningsfunktioner skall upphandlas i konkurrens.

Vår grundläggande kritik av stadens nuvarande demokratiarbete är att stadshusmajoritetens syn på fördjupad demokrati handlar om ge politiker mer inflytande på medborgarnas bekostnad. I demokratiberedningens direktiv återfinns ingenting om att ge medborgarna mer makt över sin vardag eller att minska politikernas makt. Tvärtom förordar vänstermajoriteten att "uppgifter förs ut till

stadsdelsnämnderna för att därigenom öka det demokratiska inflytandet.” Denna demokratisyn, att graden av demokrati skulle avgöras av mängden uppgifter för stadsdelsnämnderna, är helt främmande för oss.

Inom utbildningsområdet handlar det om att förstärka medborgarnas inflytande genom att valfriheten utvecklas vidare. Inom utbildningsnämndens nuvarande verksamhetsområde handlar det i första hand om att säkerställa att pengarna ska följa elevens val av gymnasieskola eller vuxenutbildning. Fler och mer specialiserade politiska direktiv om hur stadsdelarna skall utvecklas gynnar inte utvecklingen. Ett ökat eget inflytande och ansvarstagande för ytterstadens invånare är det enda sättet att långsiktigt skapa förutsättningar levande stadsdelar.

Ytterstadens förnyelse (dnr 300-2385/2002)

Integrationsnämnden

Reservationen av Ann-Margarethe Livh (v) är av följande lydelse.

Bifall till förvaltningens förslag. Det är positivt att de satsningar som nu genomförs inom ramen för olika projekt i ytterstaden samordnas under kommunstyrelsen. Vi ser också mycket positivt på att storstadspolitiken även föreslås omfatta bostadspolitiska mål.

Men om projektet ”Ytterstadens förnyelse” ska leda till ett positivt resultat måste en del förutsättningar finnas:

- Finansieringen måste vara realistisk med hänsyn till målen. Det betyder att staden måste satsa de resurser som krävs. Om alla medel, även de statliga storstadsmedlen, läggs i en gemensam pott, måste det tydliggöras hur det lokala inflytandet över pengarna kan säkras.
- Demokrati- och bostadssituationen är två viktiga frågor som föreslås stå i fokus för satsningen. Men erfarenheter från både storstads- och ytterstadssatsningen visar att medborgarna ofta prioriterar lokalt kulturliv, kvinnoprojekt, satsningar på barn och ungdom och arbetsmarknadsfrågor. Det är viktigt att medborgarnas synpunkter får genomslag.
- Det lokala demokratiska inflytandet måste säkras. Tyvärr har de projekt som hittills genomförts i ytterstaden i stor utsträckning styrts centralt, trots uttalade intentioner om motsatsen. En centralisering av det slag som föreslås i förvaltningens tjänsteutlåtande ökar risken för att beslut fattas över huvudet på medborgarna. Om Ytterstadssatsningen hade drivits enligt de ursprungliga intentionerna hade den kunnat bli det första verkliga lokala demokratiprojektet som genomförts i staden.
- Målen för satsningen måste tas fram i samverkan med de boende. Det kan till exempel ske genom att stadsdelsnämnderna åläggs att genomföra flera ”seminarier” öppna möten eller andra typer av diskussionsträffar för medborgarna.

Bilaga 2

Synpunkter framförda vid möten i de stadsdelsnämndsområden som tidigare omfattats av Ytterstadssatsningen.

Som ett första steg i processen att ta fram ett förslag till riktlinjer för Stadsdelsförnyelsen inbjöd arbetsmarknads- och integrationsroteln till öppna möten i de stadsdelsnämndsområden som tidigare omfattats av Ytterstadssatsningen.

Område	Datum	Tid	Lokal
Rågsved (Vantör)	22 jan	kl 18.00	Rågsvedsskolans matsal
Fagersjö & Hökarängen (Farsta)	23 jan	kl 18.30	Kryddgården, Hökarängen
Hässelby Gård (Hässelby-Vällingby)	30 jan	kl 18.30	Hässelbygårdsskolans matsal
Bredäng, Sättra, Vårberg & Skärholmen (Skärholmen)	5 feb	kl 18.30	Medborgarkontoret, Skärholmen
Akalla & Husby (Kista)	6 feb	kl 19.00	Husby Träff
Rinkeby	13 feb	kl 18.30	Rinkeby Folkets Hus, Skårbysalen
Tensta (Spånga-Tensta)	18 feb	kl 18.00	Tensta Träff, biblioteket
Östberga (Enskede-Årsta)	19 feb	kl 18.30	Östberga byalags lokal

Vid dessa möten redogjorde borgarrådet Teres Lindberg för beslutet i stadens budget 2003 att genomföra en satsning på Stadsdelsförnyelse. Positiva och negativa erfarenheter från Ytterstadsatsningen diskuterades och synpunkter framfördes även på hur riktlinjerna för en satsning på Stadsdelsförnyelse borde utformas.

Här redovisas minnesanteckningar från dessa öppna möten (i alfabetisk ordning med avseende på stadsdelsnämndsområde).

**Stadsdelsförnyelse –
för ökad delaktighet och en långsiktigt positiv utveckling i Stockholms ytterstad**

Förslag till riktlinjer

Remissbehandlat under perioden 27 mars – 23 maj 2003

Utgångspunkter samt övergripande syfte

Stockholms framtid bestäms i stor utsträckning av hur väl vi idag förmår ta vara på den utvecklingspotential som finns i olika delar av staden. Med rätt förutsättningar kommer konstnärligt innovativa ungdomar och nytänkande unga entreprenörer i miljonprogrammets förorter att vara de som formar morgondagens samhälle.

Rättvisa uppväxtvillkor i alla delar av Stockholm är en sådan förutsättning, goda möjligheter till ekonomisk utveckling även i ytterstaden är en annan. Framsteg inom dessa båda områden måste gå hand i hand om vi vill åstadkomma en långsiktigt hållbar utveckling där hela staden präglas av sammanhållning och delaktighet.

När vissa områden utanför Stockholms tullar huvudsakligen beskrivs som "eftersatta", "utsatta" eller "svaga" så påverkar det stadsdelarnas och dess invånares möjligheter att styra utvecklingen i positiv riktning. Återkommande problemorienterade beskrivningar blir i sig ett problem, ytterligare ett hinder som måste överkommas. Stadsdelsförnyelse väljer därför att istället fokusera på de utvalda områdenas tillgångar och utvecklingsmöjligheter. En av dessa tillgångar – medborgarnas engagemang för det egna närsamhället – utgör en viktig motor i en fortsatt utveckling av ytterstaden och därmed av staden som helhet.

Stadens utvecklingsarbete i ytterstaden har under de senaste åren bedrivits bland annat genom Ytterstadssatsningen, Storstadssatsningen, Vision Söderort samt Kista Science City. I budget för 2003 anges en fortsatt satsning på Stadsdelsförnyelse i ytterstaden. Detta arbete är en vidareutveckling av stadens Ytterstadssatsning och det är angeläget att Stadsdelsförnyelsen samverkar med övriga "satsningar" till ett sammanhållet utvecklingsarbete för ytterstaden.

De nämnder och bolag som berörs av Stadsdelsförnyelsen får i uppdrag att i sina verksamhetsprogram formulera egna konkreta mål för sin medverkan i utvecklingsarbetet. Nämnder och bolag har därutöver i uppdrag att i sina verksamhetsplaner ange på vilket sätt de i sin ordinarie verksamhet avser att medverka i utvecklingsarbetet i ytterstaden.

Berörda stadsdelsnämnder ges ett särskilt uppdrag att på det lokala planet eftersträva en samordning av stadens "satsningar" till ett sammanhållet lokalt utvecklingsarbete. Mål och medel för detta arbete ska redovisas i lokala

framtidsscenarier eller framtidsvisioner framtagna i samverkan mellan boende och olika lokala aktörer.

I budget för 2003 anges att staden avsätter sammanlagt 600 mnkr under perioden 2003-2006 för Stadsdelsförnyelse i ytterstaden som en del av stadens samlade satsning på ytterstaden. Hälften av medlen avsätts inom stadens budget medan hälften avsätts inom nedan angivna fastighetsbolag.

Specifika målformuleringar

Med utgångspunkt från ett integrationsfrämjande perspektiv gäller följande mål för satsningen på Stadsdelsförnyelse. Samtliga medverkande nämnder och bolagsstyrelser ska inom sina verksamheter sträva efter att nå dessa mål.

- ? Förutsättningar ska skapas för ökad tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur.
- ? Skillnaderna ska minskas mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet och trivsel samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter.
- ? Medborgarnas möjligheter att delta i planerings- och beslutsprocesser och att ha ett direkt inflytande över gemensamma angelägenheter ska ökas, bl a genom utvecklandet av nya mötesformer som präglas av öppenhet och insyn.
- ? En ökad grad av samverkan mellan samtliga pågående större insatser i ytterstaden ska eftersträvas.

Varje berörd stadsdelsnämnd skall formulera särskilda mål för Stadsdelsförnyelsen genom att ange vad man vill uppnå med de medel som anslås. De lokala målen skall vara konkreta för att kunna följas upp och utvärderas av stadsdelen själv men också av extern utvärderare.

Berörda nämnder och kommunala bolag

Satsningen på Stadsdelsförnyelse breddas jämfört med den tidigare Ytterstadssatsningen. Förutom berörda stadsdelsnämnder inkluderas gatu- och fastighetsnämnden, idrottsnämnden, integrationsnämnden, kulturnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, näringslivsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, stadsmuseinämnden och utbildningsnämnden.

Inom den kommunala bolagssektorn deltar de fastighetsförvaltande bolagen AB Svenska Bostäder, AB Familjebostäder, AB Stockholmshem, Centrum Kompaniet i Stockholm AB och Skolfastigheter i Stockholm AB (SISAB) samt Stockholms Stadsteater AB. Även andra bolag kan komma att beröras och vara delaktiga i att skapa förutsättningar för en långsiktigt hållbar förnyelse och utveckling i ytterstaden.

Budget

Stockholms stad och de kommunala fastighetsbolagen tillsammans svarar årligen för 75 mnkr vardera av de totalt 600 mnkr som utgör satsningen på Stadsdelsförnyelse under innevarande mandatperiod.

Stadsledningskontoret och integrationsförvaltningen tar under våren 2003 fram ett förslag till princip för hur stadens del av satsningen ska fördelas. Fördelningsprincipen fastställs i samband med det kommande riktlinjebeslutet. Inriktningen bör vara att större delen av de avsatta medlen fördelas till berörda stadsdelsnämnder.

Stockholms Stadshus AB uppmanas att för egen del, så snart fullmäktige fattat beslut om riktlinjerna, besluta hur de kommunala bolagens del av satsningen ska fördelas mellan de fastighetsförvaltande bolagen. Berörda bolagsstyrelser uppmanas av Stockholms Stadshus AB att besluta hur det egna bolagets andel ska fördelas till de utvalda stadsdelarna. Fördelningen, både mellan bolagen och mellan stadsdelarna, bör företrädesvis utgå från respektive bolags fastighetsbestånd och aktuella projekt inom de berörda stadsdelarna samt även ta hänsyn till andra direktiv och åtaganden som åvilar bolagen.

Lokala utgångspunkter, arbetsformer och beslutsprocesser

Stadsdelsnämnderna ska på det lokala planet eftersträva en samordning av stadens "satsningar" i ytterstaden till ett sammanhållet lokalt utvecklingsarbete. Mål och medel för detta arbete redovisas i lokala framtidsscenarier eller framtidsvisioner framtagna i samverkan mellan boende och olika lokala aktörer.

Med utgångspunkt från dessa lokala framtidsvisioner samt från de kommungemensamma mål som fastställs för Stadsdelsförnyelsen formulerar varje berörd stadsdelsnämnd egna mål för Stadsdelsförnyelsen genom att ange vad man vill uppnå med de medel som anslås. De lokala målen skall vara konkreta för att kunna följas upp och utvärderas av stadsdelen själv men också av extern utvärderare.

I det dagliga arbetet utgår Stadsdelsförnyelsen från de åtgärdsförslag som väcks vid olika former av medborgarfora, inom ramen för de lokala målen för satsningen. Lokala mötes- och arbetsformer utformas av stadsdelsnämnderna i samverkan med boende och föreningsliv. Det är också viktigt att man hittar former för lokal samverkan med berörda facknämnder och bolag.

Med utgångspunkt från framlagda förslag beslutar stadsdelsnämnderna vad som ska genomföras och ansvarar för att verkställandeprocesserna drivs framåt. Särskilda stödfunktioner ska finnas inom förvaltningarna men samtidigt understryks att hela tjänstemannaorganisationen är delaktig i Stadsdelsförnyelsen.

Det är viktigt att stadsdelsnämnderna utvecklar arbetsformer med tydliga ramar. Snabba och tydliga besked krävs för att undvika besvikelse och brist på engagemang från medborgarnas sida. En viktig framgångsfaktor är också att den gemensamma visionen för stadsdelens långsiktiga utveckling verkligen utformas i nära samverkan med medborgarna.

När det gäller förslag inom Stadsdelsförnyelsen som rör bolagssektorn fattas beslut om eventuellt genomförande inom respektive bolag. För att åstadkomma största möjliga samordning mellan stadsdelsnämndernas utvecklingsstrategier och bolagens insatser inom ramen för satsningen är det angeläget med en nära dialog mellan medborgare, stadsdelsnämnder och berörda bolag. Målet om samverkan är centralt i detta sammanhang.

När det gäller förslag till mindre omfattande insatser som rör enskilda fastigheter inom bolagens bestånd är det rimligt att det berörda bolaget i första hand samarbetar med hyresgästerna och de fora för brukarsamverkan som redan finns – exempelvis hyresgästföreningar, Hem- och Skolföreningar och elevråd, lokala företagarföreningar och anhörigråd inom äldreomsorgen. Insatser av sådan mindre omfattning redovisas inte inom ramen för Stadsdelsförnyelsen.

I det lokala arbetet med Stadsdelsförnyelsen kan viktiga erfarenheter och inspiration hämtas från arbetet med Agenda 21, där det lokala perspektivet är grundläggande för arbets- och beslutsprocesser. Agenda 21 syftar till att åstadkomma en långsiktigt hållbar utveckling ur både socialt, ekonomiskt och ekologiskt perspektiv.

Insatser för ett brett lokalt deltagande

Satsningen på Stadsdelsförnyelse bygger på medborgarnas engagemang. Stadsdelsnämnderna får i uppdrag att upprätta en plan för regelbundna kommunikationsinsatser och för utvecklandet av arbetsmetoder som inspirerar fler medborgare att delta. Detta uppdrag kan med fördel samordnas med övriga åtgärder inom ramen för stadsdelsnämndernas uppdrag i budget 2003 att stärka den lokala demokratin och delaktigheten. Stadsdelsnämnderna utvecklar arbetsformer som uppmuntrar både befintligt föreningsliv, nya sammanslutningar och enskilda individer att delta och samarbeta på lika villkor. Utestängande tendenser måste motarbetas aktivt. Målsättningen är att de nya processerna utifrån ett individperspektiv både ska berika de etablerade föreningsstrukturerna och leda till att nya samarbetsformer etableras.

Satsningens omfattning

Geografiskt

Fullmäktige beslutar vilka stadsdelsnämndsområden och vilka delområden/stadsdelar inom dessa som ska omfattas av Stadsdelsförnyelsen. De åtgärder som genomförs ska i första hand riktas till de utvalda delområdena, men stadsdelsnämnderna kan även besluta om åtgärder som omfattar ett större del av det egna området i syfte att främja utvecklingen i de utvalda stadsdelarna.

Stadsledningskontoret och integrationsförvaltningen återkommer under våren 2003 med förslag till urval av stadsdelsnämndsområden och delområden/stadsdelar. Satsningens omfattning fastställs i samband med det kommande riktlinjebeslutet.

En långsiktigt positiv utveckling i ytterstaden är en angelägenhet för hela Stockholm. Därför uppmanas även de stadsdelsnämnder som inte får del av den ekonomiska satsningen att medverka, t ex i åtgärder som syftar till att utveckla en närmare samverkan mellan olika delar av staden.

Verksamhetsmässigt

Budget 2003 för Stockholms stad anger följande formella ramar för Stadsdelsförnyelsen:

- ? Utgångspunkten ska vara de utvecklingsbehov som finns i vardagsmiljön.
- ? Både sociala åtgärder och förbättringar i den fysiska miljön kan genomföras.
- ? Insatserna ska vara av engångskaraktär.

Målet är därutöver att de insatser som görs ska leda till långsiktigt positiva förändringar som på sikt sänker stadens kostnader eller motverkar ökade kostnader.

Åtgärder i den fysiska miljön begränsas till den mark och de fastigheter som ägs antingen av staden (gatu- och fastighetskontoret) eller av de fastighetsförvaltande kommunala bolagen. De medel som avsätts för Stadsdelsförnyelsen kan med fördel matchas med liknande satsningar från privata aktörer rörande t ex fysisk upprustning inom det privatägda fastighetsbeståndet eller på privatägd mark, men stadens medel kan inte direkt användas för sådana åtgärder.

Däremot kan åtgärder av social karaktär beröra det privata fastighetsbeståndet. Insatsen kan exempelvis gälla utrustning till en verksamhet som är belägen i en privatägd fastighet.

Eftersom driftkostnader inte täcks måste det klart framgå huruvida de insatser som stadsdelsnämnderna beslutar om genererar driftkostnader och vilken instans som i så fall kommer att ansvara för dem. Dessa beslut bör tas med utgångspunkt i gemensamma tjänsteutlåtanden där så är befogat. Detsamma gäller om två eller flera stadsdelsnämnder väljer att samverka.

Bolagssektorns medverkan i Stadsdelsförnyelsen påverkas av det särskilda regelverk som gäller för bolag. Fysiska upprustningsåtgärder kan genomföras inom det egna beståndet, däremot inte i den angränsande närmiljön. Även möjligheten att genomföra åtgärder av social karaktär är begränsad i vissa rättsliga avseenden. I den tidigare Ytterstadssatsningen kunde bolagen ändå satsa på medborgarvårdar och andra trygghetsfrämjande åtgärder. Man tillhandahöll också lokaler för att underlätta sociala kontakter och nätverksbyggande. Det är angeläget att bolagen finner liknande möjligheter att bidra inom ramen för den nya satsningen på Stadsdelsförnyelse.

Kommunstyrelsen får i uppdrag att i samverkan med styrelsen för Stockholms Stadshus AB utreda frågan om hur de kommunala bolagens engagemang i Stadsdelsförnyelsen kan vidareutvecklas.

Samverkan

Övriga kommunala verksamheter

Stadens samlade resurser ska utnyttjas effektivt. De särskilda medel som är avsedda för Stadsdelsförnyelsen ska inte användas för att finansiera reguljär verksamhet, men det är angeläget att satsningar inom Stadsdelsförnyelsen och andra insatser inom ramen för den kommunala budgeten samverkar.

Det är också angeläget att Stadsdelsförnyelsen i största möjliga utsträckning samverkar med övriga "satsningar" i ytterstaden – fr a Storstadssatsningen, Vision Söderort och Kista Science City – i ett sammanhållet utvecklingsarbete för ytterstaden.

Externa aktörer

Både de socioekonomiska förutsättningarna och den fysiska miljön i närsamhället påverkas i hög grad av en mängd andra aktörer än kommunen. Landstinget (SL) fattar exempelvis beslut om busslinjernas dragning. Privata byggföretag utvecklar långsiktiga stadsplaneprojekt. Näringslivet avvecklar och nyetablerar. Friskolor öppnas. Lokala postkontor stängs eller flyttas.

Det vore värdefullt att inom ramen för satsningen exempelvis kunna föra en dialog med SL när det gäller de lokala busslinjernas sträckning, eller med de privata fastighetsägare som förvaltar mindre centrumanläggningar. Kommunstyrelsen får i uppdrag att undersöka möjligheten att etablera flexibla former för dialog och samverkan med externa aktörer som har stor betydelse för lokalsamhällets framtida utformning och utveckling. Motsvarande initiativ tas lämpligen på det lokala planet av stadsdelsnämnderna.

Övergripande ansvar

Kommunstyrelsens arbetsmarknads- och integrationsberedning har det övergripande ansvaret för satsningen på Stadsdelsförnyelse. En central styrgrupp bestående av representanter för samtliga medverkande förvaltningar och bolag inrättas med uppgift att bistå beredningen i frågor av övergripande karaktär.

Styrgruppens övriga uppgifter är att leda och kontinuerligt utvärdera de insatser som görs och det samarbete som sker inom ramen för Stadsdelsförnyelsen. Styrgruppen leds av antingen stadsdirektören eller ansvarig biträdande stadsdirektör.

Redovisning, uppföljning och utvärdering

Samtliga berörda nämnder och bolagsstyrelser ska i sina verksamhetsplaner redogöra för hur man avser att fullfölja sina uppdrag inom ramen för Stadsdelsförnyelsen. Berörda stadsdelsnämnder redovisar i sina verksamhetsplaner dels de lokala mål som

formuleras med utgångspunkt från de kommungemensamma målen, dels de aktiviteter som planeras för att uppnå målen.

- ? Stadsdelsnämnderna får i uppdrag att sammanställa årliga rapporter som offentliggörs lokalt och redovisas till arbetsmarknads- och integrationsberedningen för Stockholms Stadshus AB uppmanas sammanställa särskilda årsrapporter avseende bolagssektorns insatser och redovisa dem lokalt samt till arbetsmarknads- och integrationsberedningen.
- ? Arbetsmarknads- och integrationsberedningen lämnar samlade årsredovisningar till kommunfullmäktige. Fullmäktige tar ställning till satsningens fortsatta inriktning i samband med beslut om stadens budget.

Stadsdelsnämnderna får dessutom i uppdrag att kontinuerligt följa upp och utvärdera sina insatser inom Stadsdelsförnyelsen. Om oklarheter eller brister konstateras i de fastställda riktlinjerna redovisas detta omgående till arbetsmarknads- och integrationsberedningen, som avgör om justeringar bör föreslås till fullmäktige. Arbetsmarknads- och integrationsberedningen kan även på eget initiativ föreslå justeringar i riktlinjerna. Eventuella förändringar träder i kraft nästkommande år.

Arbetsmarknads- och integrationsberedningen ansvarar för den samlade uppföljningen och utvärderingen av satsningen på Stadsdelsförnyelse. Även detta redovisas till kommunfullmäktige.

Synpunkter från medborgare, byalag, utvecklingsråd, samverkansgrupper, öppna möten od.

Under remissperioden har de stadsdelsnämnder som tidigare deltagit i Ytterstadssatsningen på olika sätt inhämtat medborgarnas och föreningslivets synpunkter på riktlinjeförslaget. Dessa synpunkter har delvis inarbetats i förvaltningarnas tjänsteutlåtanden och redovisas dessutom i separata bilagor. Bilagorna redovisas här i de delar som avser synpunkter på förslaget till riktlinjer. Även de remissvar som inkommit direkt till roteln redovisas här, i den mån de behandlar förslaget till riktlinjer.

Enskede-Årsta stadsdelsnämndsområde

Östberga byalag

Byalaget tycker att inriktningen på Stadsdelsförnyelsen är bra. Vi hoppas att Östberga kommer att få del av Stadsdelsförnyelsen. Vad vi särskilt uppskattar i riktlinjerna för Stadsdelsförnyelsen är:

- integrationsinriktningen som ska genomsyra hela programmet.
- att stadsdelsnämnderna och de kommunala bolagen får i uppdrag att ta fram handlingsplaner med konkreta mål. Byalaget bidrar gärna med synpunkter vid utarbetandet av dessa lokala planer och vi hoppas på ett gott samarbete med stadsdelsförvaltningen.
- ambitionen att ha korta och snabba beslutsvägar. Detta tycker vi är nödvändigt för att kunna behålla människors engagemang och undvika besvikelse.
- projektledare. Vi anser att dessa behövs för att hålla ihop det hela, allt kan inte bygga på ideella krafter.

Ungdomsrådet

Om vuxna vill veta vad ungdomar vill förbättra i en stadsdel är det ett bra sätt att komma ut till skolorna och prata direkt med ungdomarna.

Vuxna ska inte använda ett byråkratiskt språk i samtal med ungdomar eller skriva på ett byråkratiskt sätt när ungdomar ska läsa och tycka till om något.

Ungdomar vill gärna diskutera tillsammans med vuxna, för att kunna argumentera och motivera sina synpunkter och direkt kunna få förklaringar till vuxnas åsikter.

Stadsdelar som ingår i Stadsdelsförnyelsen ska prata med sitt ungdomsråd (om de har något) om hur ungdomar kan vara med och göra sin stadsdel bättre.

Magdalena Agestam (boende i Gamla Enskede sedan 1984, nu engagerad bl.a. i föräldraföreningen och "cafégruppen" och förvaltningsrådet på Enskede skola)

Är huvudmålet investeringar eller integration?

Integration förutsätter förändringar inte bara i invandrartäta/resurssvaga områden utan också i de områden som är enhetliga åt andra hållet, och där människor ofta är rädda, föraktfulla eller främmande för "de andra". Det är inte heller självklart att de största problemen finns i de "svaga områdena:

- ? Det finns ofta mycket droger, inte minst alkohol, bland unga i välbärgade områden! Se t.ex. den färska redovisningen av Karin Aleberg Lövgren om årskurs 9 i Enskede skola.
- ? Misstro, rädsla och klyftor finns ofta på de "rikas" sida -- t.ex. "avgrunden" mellan Dalen och Gamla Enskede upplevs av många på den "rika" Gamla Enskede-sidan, inte minst ungdomar, som faktiskt ofta är rädda för att gå till Dalen, medan de som bor i Dalen rör sig obesvärat mellan områdena.

Integration uppnås inte genom att man satsar ensidigt på att stärka infrastrukturen i de "fattiga"/"svaga" områdena, de som ytligt sett har "problem". Man måste arbeta aktivt med att stärka just integrationen, stärka och utveckla de band som finns – genom skolor, ungdomsverksamhet, föreningar och liknande – även om de har sin adress i de "rika" områdena (vilket också påpekas i remissen).

Skolan

Under de många år en växande människa går i skolan engagerar den skolan också hennes släkt och vänner. Genom skolan når man alltså alla slags människor, i alla åldrar och med alla slags intressen. Om förutsättningarna är de rätta får man en gemenskap, en god stämning, en integration som sprider sig långt utanför skolans väggar.

Det är därför viktigt att regler och föreskrifter som påverkar skolorna blir tydliga och långsiktiga så att lednings- och utvecklingsarbetet fungerar; det tar tid och målmedvetet arbete att få alla att gå åt samma håll i en verksamhet som består av människor. Det går inte att bedriva skolverksamhet med piska. Med ständigt ändrade riktlinjer och ekonomiska förutsättningar (skolpeng, lokalpeng, BIBASS-peng, intagningsregler, tillkomst av friskolor) får man en ryckighet som är förödande på alla plan.

Lokala erfarenheter

I remissen (s. 4) står:

"I det dagliga arbetet utgår Stadsdelsförnyelsen från de åtgärdsförslag som väcks vid olika former av medborgarfora, inom ramen för de lokala målen för satsningen. Lokala mötes- och arbetsformer utformas av stadsdelsnämnderna i samverkan med boende och föreningsliv."

och

"...tydliga ramar. Snabba och tydliga besked krävs för att undvika besvikelser och brist på engagemang från medborgarnas sida. En viktig framgångsfaktor är också att

den gemensamma visionen för stadsdelens långsiktiga utveckling verkligen utformas i nära samverkan med medborgarna.”

Erfarenheten visar tyvärr att förvaltningarna och de kommunala bolagen inte sällan misslyckas med att skapa engagemang – som engagerad medborgare kan man snarare uppleva att de effektivt bryter ned det engagemang som redan finns, och motarbetar de initiativ som tas av medborgarna:

- ? Fritidsgården Sportstugan stängdes trots starka protester. Ingen ersättning har ännu kommit, tvärtom har Kvartersgården/Fritidsgården i Dalen också försvagats.
- ? Sportstugan uppläts därefter till en förening som sade sig ha en öppen verksamhet, men irritationen har vuxit i området, inte minst bland ungdomar och andra föreningar, när uppföljningen och kontrollen av upplåtelsen har varit otillräckliga.
- ? Dalens föreningsråds erfarenheter av sitt kommunala bostadsföretag (finns delvis dokumenterade genom Dalenbladet och föreningsrådsprotokoll).
- ? Kulturföreningen Enskedespelet försökte få hyra Hörsalen för att bedriva en långsiktig, bred verksamhet där i samarbete med andra föreningar, bl.a. med uttalat syfte att skapa lokal utveckling och integration (likt Cirkus Cirkör i Botkyrka). Hörsalen, som hade stora möjligheter att bli den förenande länken mellan Gamla Enskede och Dalen, byggs istället om för kommersiellt bruk av det kommunala bostadsföretaget.
- ? Arbetet med att skapa ett ungdomscafé i Enskede skola har visat på många problem.

Långsiktighet

Agenda 21-arbetet, som anförts som en inspirationskälla, handlar om långsiktig hållbarhet ur ett naturresursperspektiv. Det är ett intressant exempel: i stadsdelsförnyelse och demokratiutveckling är långsiktighet centralt (god planering och uppföljning, tydlig besluts- och budgetutformning, och respekt för givna löften och för nedlagt engagemang).

Den viktigaste ekonomiska insatsen staden kan göra för bättre integration och ”stadsdelsförnyelse” är kanske att stärka befintliga verksamheter som skola, fritidsgårdar och kulturverksamhet.

Om långsiktigheten saknas bör man inte försöka ”inspirera fler medborgare att delta” (s. 5).

När det som startats inte får fortsätta ökar frustrationen.

Utvärdering

Det står på s. 3 om tydlighet i projekten, så att extern utvärderare ska kunna bedöma resultaten. Samma princip måste givetvis gälla på alla plan: utförarna kan inte ensamma få utvärdera hur väl de lyckats, när själva målet med satsningen är samverkan och medborgarinflytande!!!

- ? Det är orimligt att en central styrgrupp för en sådan här verksamhet består enbart av dem som har ansvar för genomförandet, som förvaltnings- och bolagschefer.

Tjänstemännen har ett självklart intresse att framhäva hur väl man lyckats inom sina ansvarsområden, och detta måste staden söka balansera. "Utomstående aktörer" måste ha en given plats i en sådan grupp, för att motverka hemmablindhet och omedvetna tendenser till skönmålning.

- ? Resurserna måste läggas på att utvärdera verkligheten (snarare än att formulera skrivningar som stämmer med föreskrifterna om hur man ska rapportera).
- ? De som INTE har någon makt över vad som görs måste ha insyn och delta i den löpande utvärderingen.

Sammanfattningsvis:

Principerna är utmärkta (tydliga ramar, snabba och tydliga besked, utforma visionerna i nära samverkan med medborgarna).

De strukturer och metoder som anges verkar dock inte ge tillräckliga garantier för att något händer, inte heller för att det som byggs upp kan överleva långsiktigt.

Det är mitt intryck att det finns mycket god vilja, inte minst bland politikerna, men också väl invanda dåliga mönster – gamla hjulspår som bidrar till slarv, ytlighet, kortsiktighet, brist på öppenhet.

Många möjligheter till att arbeta med sådant som den här remissen handlar om har, som jag försökt exemplifiera ovan, försuttits under de senaste åren: möjligheterna till dialog och samverkan, till uppbyggnad av förtroende och ömsesidig respekt, och till tillvaratagande av frivilliga (gratis)krafter.

Det finns stor risk att projektperioden lämnar efter sig ofinansierade verksamheter och ökat misstroende mot politiker och ökad frustration, både i de stadsdelar där satsningar görs och på andra håll.

Stadsdelsförnyelsesatsningen kan vara en möjlighet till utveckling av den kommunala demokratin – inte minst genom utveckling av attityder och arbetssätt inom de kommunala förvaltningarna och bolagen.

Då måste instrumenten för styrning och utvärdering förändras, både lokalt och centralt; de medborgare som berörs måste ges god insyn och goda påverkansmöjligheter, och i utvärderingen bör fristående bedömare och berörda medborgare ha mycket att säga till om.

Lokala pensionärsrådet

Betr. rubriken "Berörda nämnder och kommunala bolag" vill vi lägga till Skönhetsrådet.

(Förklaringen är att Skönhetsrådets uppgift kan sägas vara att arbeta med miljöfrågor i vidsträckt bemärkelse och där kan bl. a. trivselfrågorna komma in).

Under rubriken "Externa aktörer" är vårt förslag

1. Studieförbundet Vuxenskolan

(Tanken är att ett "Studiecentrum" i området skulle öka sysselsättningsnivån och utbildningsmöjligheten i stadsdelsområdet. Det skulle också föra med sig en ökning av andelen besök från andra stadsdelar vilket är till nytta för handeln inom området).

2. TV Öppna kanalen

(Tanken är att där kunde medborgarnas engagemang stärkas genom info om hur långt aktuella projekt kommit. SDN kunde föra ut sina budskap och stadsdelen därigenom få en positiv plats på "kartan").

3. Samarbete med olika invandrarföreningar och då framförallt de för äldre personer.

(Tanken är att integrationen stärks. Äldre invandrare tappar lätt det nya språket och det kunde i någon mån förhindras om ett samarbete med våra nu befintliga pensionärsföreningar inom området kunde etableras.)

Tanken med riktlinjerna tycks vara att inte i framtiden belasta stadsdelsförvaltningens ekonomi utan tvärtom stärka den. Våra förslag bör inte bli någon större ekonomisk belastning för förvaltningen men kan ge området ett positivt omdöme.

Farsta stadsdelsnämndsområde

Fagersjö Byalag

Förslaget innehåller flera intressanta idéer. Det är av värde att fler nämnder, än de som deltog i ytterstadssatsningen, finns med och känner ansvar för de insatser som skall göras. Det ansvar som läggs på stadsdelsnämnderna att utveckla arbetsformer som uppmuntrar befintligt föreningsliv, andra sammanslutningar och enskilda individer att delta och samarbeta på lika villkor kan, rätt utnyttjat och om stadsdelsnämnderna kan förmås till visst nytänkande, leda till att en verklig integration och förnyelse kan bli möjlig. Samverkan på lokal nivå mellan berörda stadsdelsområden och facknämnder och bolag är viktig. Det slås tydligt fast att det dagliga arbetet skall utgå från de åtgärdsförslag som väcks vid olika former av medborgarfora, inom ramen för de lokala målen för satsningen.

Det är också av värde att behovet av en gemensam vision för stadsdelens långsiktiga utveckling, som utformats i nära samverkan med medborgarna, lyfts fram. Lika så den betoning som görs på behovet av klart avgränsade ramar, som skapar förutsättningar för snabba och tydliga besked.

Vi utgår från att Fagersjö blir en av de stadsdelar i vilka speciella insatser inom ramen för stadsdelsförnyelsen kommer att göras. Fagersjö valdes ut som en av de första stadsdelarna i ytterstadssatsningen. Det ledde till en del betydelsefulla förändringar i stadsdelen. En av de viktigaste var att föreningslivet och det lokala engagemanget tog fart på allvar. De socioekonomiska förhållandena är dock desamma

som tidigare och den lokala servicen har försämrats. Fagersjö är därför fortfarande i stort behov av kraftfulla insatser för att öka tillväxten och minska skillnaderna i levnadsvillkor i förhållande till andra stadsdelar.

För att stadsdelsförnyelsen skall bli framgångsrikt måste dock riktlinjerna förtydligas och konkretiseras på ett antal punkter.

- ? De mål som sätts upp måste formuleras så konkret att det i efterhand med säkerhet går att fastställa om målen uppnåtts. Vid det seminarium om erfarenheterna och fortsättningen på förnyelsen av ytterstaden, som tre av ledamöterna i byalagets styrelse hade förmånen att delta i den 24 april, betonade flera av föredragshållarna, betydelsen av att insatserna redan från början planeras på ett sätt som gör dem lätta att utvärdera. Dessa erfarenheter från tidigare satsningar måste tas tillvara. Diffusa, till intet förpliktigade mål, riskerar, oavsett hur vackert formulerade de än är, att spä på den misstro mot det politiska systemet som tyvärr gror på ett oroande snabbt sätt i de berörda stadsdelarna.
- ? Tydliga instrument måste skapas för att lösa de målkonflikter som lätt uppstår. Det är av stort värde att alla deltagande nämnder och bolag uppmanats att formulera konkreta mål för sin medverkan. Det finns samtidigt stor risk för att dessa mål i flera fall kommer i konflikt med varandra. För att arbetet med att uppnå de övergripande målen för verksamheten skall löpa så smidigt som möjligt måste det finnas tydliga instruktioner för hur dessa konflikter skall lösas.
- ? En viktig del av integrationsarbetet är småföretagandet. Detta berörs överhuvudtaget inte alls. Tillskapandet av arbetsplatser inom områden med en sned socioekonomisk struktur är av avgörande betydelse för utvecklingen.
- ? Fagersjö är beroende av fungerande kommunikationer för att på sikt kunna uppnå de mål som formuleras. Detta berörs inte heller i de skrivningar som bildar underlag för remissen.
- ? Det måste klart framgå hur de resurser som staden avsätter till stadsdelsförnyelsen skall fördelas.

Den omfattande insats för att förnya Fagersjö centrum, som nu planeras, illustrerar på ett intressant sätt hur bristen på helhetssyn och övergripande vision kan ge upphov till målkonflikter som motverkar stadsdelsförnyelsens övergripande syfte. I enlighet med det i sig lovvärda målet att bygga 20 000 nya bostäder i Stockholm under innevarande mandatperiod, har Svenska Bostäder, som redan äger 80 procent av det totala bostadsbeståndet i Fagersjö, tagit fram ett förslag på att nuvarande centrumbyggnader skall rivas och ersättas med fyra stycken tio våningspunkthus. Det kommer att ge ett värdefull tillskott till det totala utbudet av hyresrätter i Stockholm, men ingen analys har gjorts av hur ett eventuellt genomförande denna plan påverkar de övergripande syften som formulerats för stadsdelsförnyelsen.

Härvid bör beaktas att tillgången på små lägenheter i söderförorterna är mycket god, men vad avser större lägenheter är utbudet mycket litet. Andelen lägenheter på 4 rum och kök i flerbostadshus omfattar endast 6 % procent av det totala beståndet.

Kommer den än starkare koncentrationen av hyresbostäder i Fagersjö att bidra till minskad segregation i kommunen? På vilket sätt kommer den socioekonomiska strukturen i Fagersjö att förändras? Kommer rivningen av de nuvarande centrumbyggnaderna i vilka tillgången på billiga lokaler är stor, att skapa större utrymme för den lokala företagsamheten och för föreningslivet?

Har Fagersjöbornas dokumenterat höga engagemang för sin stadsdel, tagits tillvara i planeringsprocessen? Har färdiga planer utarbetats för hur de ökade kommunala intäkterna av den en kraftigt ökade markexploateringen på bästa sätt skall kunna komma stadsdelen till del? Bidrar den planerade nybyggnationen till ökad stabilitet och social sammanhållning i stadsdelen?

Eftersom de omfattande planerna för nybyggnationen vid Fagersjö centrum kommer att påverka stadsdelens utvecklingspotential under lång tid framåt, är det viktigt att dessa planer utgår från en övergripande vision för hela stadsdelens utveckling. Förutsättningarna för att förverkliga de höga ambitioner som finns i förslaget till riktlinjer för stadsdelsförnyelsen får inte undergrävas av förhastade beslut om stora nybyggnadsprojekt som riskerar att står i strid med förnyelsearbetets övergripande målsättningar.

Föreningen Fagersjö Trädgårdsstad

Föreningen Fagersjö Trädgårdsstad ställer sig bakom Fagersjö Byalags remiss!

Föreningen Fagersjö Trädgårdsstad har aktivt medverkat i Fagersjö Byalags remissvarsarbete och vi ställer oss självklart bakom denna remiss. Inte minst eftersom föreningen Fagersjö Trädgårdsstad nu, till skillnad från förra året, glädjande nog fått gehör för många krav bl.a. om att arbeta fram en helhetssyn etc.

Samtidigt finner vi det angeläget att särskilt framhålla följande:

Mångfald - inte enfald

Föreningen Fagersjö Trädgårdsstad hade förmånen att den 24 april delta i ett av kommunen arrangerat heldagsseminarium om erfarenheter och fortsättning på förnyelsen av ytterstaden. Föreningen fick dock inte en egen inbjudan till mötet. Vi finner det därför befogat att passa på att understryka att föreningen Fagersjö Trädgårdsstad, som i dag är Fagersjö's snabbast växande förening, gärna vill medverka i liknande möten i framtiden. Vi stödjer den artikel i Mitti Söderort som under rubriken Yttre stadsdelar ska förnyas (030420) "betonar att uteslutande tendenser på medborgarmöten måste motarbetas, det vill säga inga föreningar eller medborgare ska ges en dominerande roll".

Integrering och kulturhistoria är två sidor av samma mynt!

En av huvudidéerna bakom Stadsdelsförnyelsen i ytterstaden är att motverka segregering och öka integrering i Stockholm. För att lyckas med denna stora uppgift handlar det om att mobilisera alla krafter för att göra söderort mer attraktivt inom områden som t.ex. boendekvalitet, service, miljö, natur, rekreation, kommunikationer,

arbetsplatser. En ofta bortglömd möjlighet är att bättre och mer systematiskt utnyttja det kulturhistoriska arvet. Trots att det finns relativt få kulturfastigheter i söderort finns det paradoxalt nog en ibland eftersatt förståelse för att skydda de värden som faktiskt finns.

Vi i föreningen Fagersjö Trädgårdsstad tillämpar devisen ”Gräv där du står” och arbetar dessutom efter mottot ”Bygg bort fulheten, bevara skönheten!”. Vi säger således inte principiellt nej till nybyggnation men vi vill att byggprojekt i området utvecklas i samarbete med oss.

Hässelby-Vällingby stadsdelsnämndsområde

Samverkansgruppmöte

Det är viktigt att nämnd och förvaltning utbildas i gruppkunskap så att berörda känner sig delaktiga och ingen ”dom-där-uppe-känsla” sprids. Om person anställs för stadsdelsförnyelsen är det angeläget att personen är van vid processarbete. Det är viktigt att stadsdelsförnyelsen kan korttidsanställa personer.

Hässelby Byalag

Hässelby Byalag deltar sedan lång tid i arbetet med YSS och har också tidigare fört fram en del synpunkter på denna remiss till SDF i Hässelby - Vällingby. Vi skickar ändå ett eget svar. Byalaget arbetar också med lokalt utvecklingsarbete i Hässelby, ett arbete som i mycket liknar arbetet med Stadsdelsförnyelse.

I stort är riktlinjerna bra. Vi vill ändå lyfta fram en del frågor.

- ? Bra att fokusera på områdenas tillgångar och då framförallt medborgarnas engagemang för det egna närsamhället. Nya arbets- och mötesformer måste till. Viktigt att detta verkligen genomförs i nära samverkan med föreningar och enskilda invånare.
- ? Utgångspunkten för arbetet måste vara medborgarnas initiativ och önskemål. Stadsdelsförnyelsen får inte användas till att täcka hål och eftersatta områden i SDN:s verksamhet, utan ska ha en uttalad demokratisk inriktning och ha ett underifrånperspektiv”. Den engelske sociologen Ann Smith, som följt liknande arbete i Englands storstäder säger att: ” *All bestående förändring i dessa områden är de som initieras och genomförs av de boende själva*”. Tjänstemännens uppgift blir att stötta och söka upp människor och föreningar. Av erfarenhet vet vi i Byalaget att detta tar lång tid av envist arbete. Att söka upp, skapa nätverk och få olika grupper att arbeta tillsammans tar tid. För att Stadsdelen ska kunna genomföra detta behövs:
- ? Utbildning i processarbete m.m. av politiker och tjänstemän i Stadsdelarna. För att lyckas måste politiker – och tjänstemanna- rollen ändras. Det handlar bl.a. om att

lämna ifrån sig makt, inse att man själv inte alltid vet bäst, fråga mer än att ge svar.

- ? Den projektledare som anställs måste vara kunnig i processarbete och också vara införstådd med att arbetet inte enbart kan utföras under kontorstid. Under kortare perioder kan det också vara en fördel att anställa lokalt aktiva personer som projektledare för särskilda projekt.
- ? Det är bra med korta beslutsgångar, kanske kan det vara en fördel att SDN får besluta om större delen av pengarna. Men endast under förutsättning att SDN är införstådd med intentionerna och avsikten med Stadsdelsförnyelsen. Vi har alltför ofta sett hur olika centrala projektmedel används för att finansiera Stadsdelens egen verksamhet eller tjänstemannainitierade projekt. För detta behövs också utbildning.
- ? Vi är övertygade om att det behövs en central pott pengar för samarbete över stadsdelsnämndgränserna. Av egen erfarenhet vet vi att framförallt när det kommer till pengar, samarbetar inga Stadsdelar över nämndgränserna.
- ? Likaså tror vi att det behövs en särskild pott pengar för ungdomsprojekt. Denna pott kan ligga centralt eller lokalt, bara den används rätt. Ungdomar kan oftast inte vänta ens så länge som behövs för att få ett SDN -beslut.
- ? Utöka gärna områdena som får dessa medel, men ta inte bort några av de gamla områdena. Då raserar man allt som man byggt upp i dessa områden. Det är också viktigt att man kan arbeta med Stadsdelsförnyelsen i projekt där också mer etablerade områden ingår, om fokus är på Stadsdelsförnyelseområdet.
- ? Uppföljningen av Stadsdelsförnyelsepengar är viktig. Det sätt som de kommunala bostadsbolagen hanterat YSS-pengarna under de senaste åren är avskräckande. De har i stort använt dessa pengar för normalt underhåll. Inget förnyelsearbete så långt ögat räcker. Enbart tjänstemän från bolag och ibland från SDF har deltagit i planeringsprocessen. Detta får inte upprepas.

Skärholmens stadsdelsnämndsområde

Bredängs UtvecklingsRåd

Följande remissvar baseras på de synpunkter som kom till uttryck vid ett öppet möte i Bredäng den 15 april 2003, samt vid flera arbetsmöten inom föreningen Bredängs utvecklingsråd.

Bredängs utvecklingsråd (BUR) är en förening som bildades år 2000 av bredängsbor som varit engagerade i Ytterstadssatsningens arbete. Föreningens ändamål är att fortsätta arbeta för att vår stadsdel skall bli en bra plats att bo på. Därför hoppas och tror vi att föreningen skall få tillfälle att arbeta inom de riktlinjer som nu uppställs för Stadsdelsförnyelsen.

Vi vill särskilt betona att det är viktigt att man i fortsättningen tar till vara det intresse som finns inom föreningen.

Den allmänna bilden av ytterstadens förorter är negativ: "utsatta betonggetton med svaga människor." I remissförslaget framhålls i stället att framtiden kommer att utformas av "innovativa ungdomar" i miljonprogrammets förorter. Vi tror att det är farligt med dessa ytterlighetsbeskrivningar. Grunden för ett fungerande samhälle är trots allt de vanliga "knegarna". De som bor i dessa förorter vill helt enkelt uppfattas som vanliga medborgare, inte beskrivas som svaga alternativt speciellt innovativa.

BUR ser det som positivt att man i riktlinjerna väljer att fokusera på ytterstadsområdenas tillgångar, eftersom det är lättare att känna tillhörighet till ett område som man vet har goda värden. Kalla det hembygdskänsla. Vi i BUR strävar efter att i positiv anda bygga på och utvidga de resurser som finns i Bredäng.

Samtidigt är det tyvärr så att vår stadsdel också har problem av många slag som vi, med eller utan särskilda satsningar, vill och måste arbeta med på lång sikt.

De mål som ställs upp under rubriken Speciella målformuleringar är storslagna och allmänt formulerade. Samtidigt ges formella ramar för hur arbetet skall bedrivas (sid. 6) som kan tolkas som begränsande. Insatserna skall gälla vardagsmiljön, de skall vara av engångskaraktär, de skall inte innebära några kostnader. Det är svårt att se vilka projekt som skulle kunna uppfylla dessa kriterier.

När det gäller bostadsbolagen sägs på sid. 4 att insatser av mindre omfattning inte skall redovisas inom ramen för Stadsdelsförnyelsen. Vad innebär det? Betyder det att de får använda förnyelsepengar även till mindre insatser utan att behöva redovisa hur pengarna har använts eller betyder det att insatser av mindre omfattning inte alls skall göras inom förnyelsearbetet? Eller betyder det - som vi skulle vilja tro - att bostadsbolagen förväntas göra mindre insatser inom reguljär budget? Små och billiga insatser kan vara mycket lönsamma på sikt. Just de små detaljer som man ofta drar in på i besparingstider kan ha stor betydelse för trivseln i ett bostadsområde. Sådana insatser kan dessutom ofta göras snabbt. Man kan då visa att det verkligen blir något av de förslag som medborgarna lämnar.

Små insatser bör kunna ske också inom den kommunala delen av förnyelsearbetet.

Berörda stadsdelsnämnder kommer att få ett stort ansvar för att formulera konkreta mål (i samverkan med de boende), samordna olika satsningar och hålla i budgeten. Vi uppskattar att en samordning av insatserna skall ske. De boende har gett upp försöken att hålla reda på alla de olika insatser de varit föremål för. De olika facknämndernas agerande kommer att få stor betydelse för hur arbetet kommer att lyckas.

Stadsdelsnämnderna skall upprätta en plan för "regelbundna kommunikationsinsatser". Vi tror att det är viktigt att då inte sätta för stor tilltro till dator-förmedlad information. Alla människor har faktiskt inte dator, särskilt inte de äldre, och i Bredäng bor många i alla åldrar som inte har råd. Det är dessutom ofta svårt att hitta fram till det man söker. Sök gärna på stadsdelsförnyelse på Stockholms webb. Så vitt vi kan se är Enskede-Årsta den enda stadsdelsnämnd som uppmanar sina medborgare att lämna synpunkter på remissen.

Vi vill slå ett slag för den gamla hederliga anslagstavlan. De anslagstavlur som finns i Bredäng är alldeles för små och inte alltid placerade på de bästa ställena ur

kommunikationssynpunkt. Större anslagstavlor är ett exempel på en vardagsnära engångsinsats som vi hoppas kan förverkligas genom stadsdelsförnyelsen.

Vi tror att det kan vara svårt att få många att delta aktivt. Först och främst måste man känna något för området och det tror vi att man gör om man vet något om det. I vårt område upplever många människor, i olika åldrar och av olika bakgrund, en känsla av främlingskap som skapar otrygghet, och det i sin tur skapar främlingsfientlighet. I BUR finns många idéer om aktiviteter för att övervinna dessa negativa tendenser. Ett enkelt exempel: Man skulle kunna ordna stadsvandringar av den typ ABF har. Med minimala resurser skulle vi kunna trycka upp "reklamappar" på svenska och områdets två-tre största invandrarspråk att stoppas i varenda brevlåda. Broschyrer om den lokala konstnärliga utsmyckningen finns redan. Andra temabroschyrer skulle kunna tas fram. Vandringen kan avslutas med att man dricker kaffe tillsammans. Hembygdsföreningar i olika delar av Stockholm kunde ha ett gemensamt program så att man tillsammans gör vandringar i respektive stadsdel.

Ett annat exempel: Många boende i Bredäng känner sig kränkta av att media talar om dem som om de inte vore stockholmare. Vi vill arbeta för en lokal samhörighet men inom den större tillhörigheten. Bredäng ligger inte "söder om Stockholm", som tidningarna ofta skriver, utan i södra Stockholm.

Detta är exempel på aktiviteter vi skulle kunna utveckla för att integrera alla boende och främja deltagandet i stadsdelens angelägenheter och som vi därför hoppas att det inom stadsdelsförnyelsen kommer att bli möjligt att söka pengar för. Vi har många flera nya idéer och även en lista på konkreta åtgärdsförslag som inte blev tillgodosedda inom den tidigare ytterstadssatsningen.

Vi har också erfarenhet. I olika former har många av oss arbetat tillsammans i närmare sex år. Många boende har arbetat ideellt, med engagemang och över lång tid. Vi har verkligen det "underifrånperspektiv" som efterlyses i den nya satsningen.

Förutom större och mindre förbättringar av den fysiska miljön vill BUR framför allt se aktiviteter som främjar den sociala miljön. I riktlinjerna talas det om detta, men det är oklart i vad mån och på vad sätt initiativ skall kunna tas av de boende själva. Vi tror att de som bor i en stadsdel vet bäst själva vilka problem som kräver snabba lösningar och vilket slags aktiviteter som kan främja bättre social miljö på sikt.

Föreningar av vår typ skulle kunna göra viktiga kreativa insatser av många slag, om vi fick möjligheter att finansiera dem. Någon minimal infrastruktur behövs också. Utan åtminstone en lokal är det svårt att dra till sig nya medlemmar.

Vid en första genomläsning av Förslag till remiss slås man av att den är så allmänt hållen. Vi väljer att tolka detta positivt som ett uttryck för att det kommer att bli möjligt att arbeta på ett friare, mindre detaljstyrt sätt än i ytterstadssatsningen.

Sättra samhällsförening

En huvudtanke

Man säger "väljer därför att istället fokusera på de utvalda områdenas tillgångar och utvecklingsmöjligheter.medborgarnas engagemang för det egna närsamhället"

Ja, det håller vi med om och då handlar det i första hand om att man skall samarbeta med det lokala föreningslivet och inte som den forna YSS tro att man kan skapa en ny kommunalt initierad folkrörelse. Det man uppnådde berodde till stor del att de redan engagerade medborgarna i föreningsliv eller på annat sätt slöt upp i YSS.

Nu gäller det att från början göra klart att man måste rakt av se till att SDN arbetar mer eller mindre uteslutande med det lokala föreningslivet vare sig detta består av idrottsföreningar, hyresgästföreningar, fackliga lokalorganisationer, religiösa föreningar och samfund, kulturföreningar, pensionärsföreningar, AA-föreningar, partipolitiska föreningar, anhörighetsföreningar, etniska föreningar, föräldraföreningar, elevorganisationer, och allt man kan hitta och som inte här är uppräknat. Skulle det till äventyrs inte finnas någon lämplig förening för några initiativ som dyker upp exempelvis genom en medborgarmotion eller på annat sätt kanske de byalag som finns kan vara en kanal, en annan att skapa en förening för just frågan och den uppgiften.

Tanken bör vara att för varje projekt, idé förvaltas och ligger inom någon eller några föreningar ansvar vilket inte skall utesluta andra medborgare att delta och engagera sig i frågan även om de inte är medlemmar i just denna förening. Man skall veta vilka som har svarar för vad och vem som är kontaktperson och utsedd av vilka. SDF resurser och ansvar är att stötta och hjälpa, svara för genomförande/följa upp föreningens verkställighet om de fått det förtroendet.

För att konkretisera t ex skall de kommunala bostadsbolagen ställa upp med pengar. Här är det självklart att bolagen gör upp med respektive Lokal Hyresgästförening om vad man vill. En Lokal Hyresgästföreningen har redan idag det åliggande att tillvarata och engagera alla hyresgäster inom sitt område förvaltar och använder fritidsmedel för alla hyresgäster oavsett medlemskap eller inte i Hyresgästföreningen. Det man tillsammans med bolagen kommer överens om har egentligen inte SDN med att göra det räcker här med att man får en rapport från resp område. T ex frågor som rör skolorna och SISAB är självfallet en fråga för Elever och föräldraföreningen och de anställda på skolan. Här har dock SDN ett ansvar beroende på att åtgärder kan komma att dra driftskostnader i framtiden.

Exakt hur utformningen skall vara är svår att säga men idén är att stärka det lokala föreningslivet genom att de får chansen till nya engagemang (nytändning), nya medlemmar, förbättrad ekonomi och att därmed hela samhällets välbefinnande ökar, möjligheter till större förståelse för samhället, kanske minskade fördomar. Ett ökat engagemang och synliga resultat kanske också kan stärka den politiska demokratin som förhoppningsvis kan avläsas i ökat valdeltagande.

Andra Tankar

Samverkan mellan förvaltningar – ja erfarenheterna från YSS om detta är avskräckande. Något Sesam öppna d är svårt att läsa ut i PMet för något sådant finns nog inte. Här gäller nog att se till att det blir *en* förvaltning per projekt/grej som står för fiolerna och genomförande och *en* – SLK – står för påtryckningen och blåser i pipan för då lyssnar alla.

Kulturfrågorna är viktiga kanske mer än belysning på våra parkvägar. Park/Stadsteatern i Sättra har haft stora framgångar och gjort många fina saker. Tyvärr har man kanske betytt mer för Stockholm i stort än för området. Som sättrabor tycker vi det är kul att så många innestadsbor kommit till oss för att se gratisteater. Men möjligheterna att vidga det lokala teaterintresset och engagera fler inom olika befolkningsgrupper i området är säkert stora. Samarbete med skolorna/gymnasiet kanske utanför kommunen (Botkyrka, Huddinge) kanske kan vidga perspektivet. Vi får inte glömma bort att Skärholmen redan i dag är en del av ett regioncentrum kommersiellt för söderut efter tunnelbanan. Även kulturellt gäller det att leva upp lite till det. Och här har teatern stor betydelse.

Brottsförebyggande rådet, folkhälsofrågor, Agenda 21 och miljöfrågor är områden som till stor del har svagt förankring och engagemang i föreningsverksamheten samtidigt som det finns mycket idéer om vad som är angeläget.

Till sist något om hur vi ser på Sättra Samhällsförenings roll i fortsättningen

Vi menar att den funktion inom YSS som våra kontaktpersoner haft nu har upphört.

YSS enligt den gamla modellen har nu upphört. Nu gäller att formera något nytt.

Vad som antydts här ser sig Samhällsföreningen som en bland många andra intresserade av *Stadsdelsförnyelsen*. Konkret innebär det att vi kan åta oss att vid behov vara någon slags kontakt i Sättra för olika saker t ex att åta oss vissa uppgifter eller engagera oss i vissa frågor kanske som de tidigare kontaktpersonerna. Rena administrativa/informativa uppgifter utanför rent ideellt engagemang kan diskuteras efter vår ork och mot rimlig ersättning.

Vårbergs byalag

Vi tycker att remissen över lag är vettig. Att det blir upp till enskilda nämnder och bolag att formulera mål i samverkan med medborgare ser vi som mycket positivt ur demokratisk synvinkel. Att målen ska vara konkreta – och vida nog att passa alla typer av människor och intressen hoppas vi – och följas upp är också mycket bra. Vi tror att det kommer att öka sannolikheten att någonting verkligen händer. Detta är också viktigt för medborgarnas engagemang. Att nämnderna själva beslutar om projekts genomförande ser vi också som positivt då det gör beslutsprocessen kortare än tidigare, vilket är betydelsefullt för engagemanget.

Vi tycker dock att det borde finnas klarare riktlinjer för beslutsprocessen. Om de är centralt- eller lokalt fattade är oväsentligt, huvudsaken är att de är tydliga. Ska exempelvis alla kunna lämna in ett förslag direkt till nämnden, eller ska det behöva gå igenom ett forum innan frågan tas upp i nämnden? Vad gäller bostadsbolagsärendena tycker vi att det borde ställas som krav att det finns en godkännandegrupp bland de boende, exempelvis i den lokala hyresgästföreningens regi. Ett beslut om genomförande ska inte få fattas utan att gruppen har godkänt förslaget, detta för att förhindra att bolagen kör över de boende.

Förutom att medborgarna ska vara med om att utveckla långsiktiga visioner borde det göras tydligt att de ska medverka vid formuleringen av målen för satsningen.

Fortlöpande, tydlig informationsspridning om projektet och dess genomförande borde ställas som krav på nämnderna.

Uppföljningen av beslut är väldigt viktigt och likaså att varje projekt får ett tydligt avslut.

Anders Petersson

Undertecknad,

är boende i Bredäng sedan 1970 och med fyra barn uppväxta i området. Under flera år aktiv i Hem och skola och Bredängsskolans förvaltningsråd. Där var jag även anställd som projektledare för "Det lokala kulturhuset" under 1,5 år i mitten på 90-talet. Var under åren 1997-1999 projektledare för Ytterstadssatsningen i Bredäng. Ordförande i och aktiv ungdomsledare sedan mitten av 70-talet för basketklubben JKS, med ca 250 unga medlemmar av båda könen, de flesta boende i Bredäng och till största delen av utländsk härkomst. Ordförande i Bredängs Utvecklingsråd med ca 50 medlemmar. Jag är även aktiv, idag som revisor, i Föreningen Jakobsbergs Gård och i den föräldradrivna mellanstadieverksamheten på Bredängsskolan, där jag var med vid bildandet i början på 90-talet. Anser mig alltså känna till Bredäng ganska bra.

Remisstexten,

om än allmänt hållen, mångtolkad och endast visande på riktlinjer, ser ändå hoppigivande ut.

Det övergripande syftet att öka delaktigheten och att sträva efter en långsiktig positiv utveckling i Stockholms ytterstad skriver jag gärna under på. Bra med att fortsätta utvecklingen av Ytterstadssatsningen och satsa på medborgarens engagemang i det egna närsamhället. Vilket, om jag tolkar det rätt, gör att Stadsdelsförnyelse även kommer att ge extra resurser till Bredäng. Svårt är att annars hitta något konkret, nytt, av väsentligt värde i texten. Är väl menat att detta ska lämnas till stadsdelsnämnderna som tillsammans med oss boende ska ta fram det mera konkreta i framtidsträffar. Utformningen av dem ska väl också i vårt fall SDN Skärholmen stå för. Här är det viktigt att det inte blir en tjänstemannaprodukt då det bör vara en vision där politikerna tillsammans med de boende sätter agendan och anger målen.

Det är min erfarenhet att det just kring de mindre frågorna såsom kring bostadshuset, skolan, torget, centrum, närmiljön m.m. är lättast att engagera brukarna och de boende och få dem att delta aktivt praktiskt. Därför är det pedagogiskt helt fel att inte Stadsdelsförnyelses medel avsätts till detta de mindre förändringarna/förbättringarna. De skulle t o m kunna tillföras som villkorade medel inom klara kriterier åt de boende själva i sina arbetsgrupper eller genom valda boenderåd, som i Södertälje.

Att ha en budget, en kassa att bestämma över, t ex på fritidsgården för ungdomarna, är ett avgjort utmärkt incitament för ökat engagemang och kunskap kring

de demokratiska principerna och verktygen. Ett tydligt ökat inflytande i sitt närsamhälle förenat med att ha ett förvärvsarbete stärker självkänslan, skapar tillhörighet och innanförskap samt motverkar segregation och ohälsa.

I målformuleringarna står att nya mötesformer ska utvecklas som präglas av öppenhet och insyn. De ska ge medborgarna möjlighet till deltagande i beslutsprocesser och ha direkt inflytande. Mycket intressant och definitivt avgörande för att denna nya satsning ska lyckas fullt ut! Den kan ses som en reform för direktdemokrati och maktförskjutning. Inte minst när den även berör bolagen och bostadsstyrelserna. Stadsdelsnämnderna utan även bolagen och de andra nämnderna bör alltså då tillsammans med medborgare, brukare och föreningar utveckla arbetsformer för ökat deltagande och samarbete på lika villkor. Här är det viktigt att göra det praktiskt genomförbart också!

Det är en förutsättning för Stockholms framtid att hela staden samverkar kring att öka tillväxten och förbättra infrastrukturen. Ett arbete som givetvis bör ske i samverkan med närliggande kommuner. Det innebär även att fördela resurser dit där de som mest behövs och fördjupa demokratin och finna former för direktinflytande för medborgarna.

Att medlen ska gå till de utvecklingsbehov som finns i vardagsmiljön måste väl tolkas så att medborgarna har en avgörande roll kring att vad som avses. Vad som sedan är sociala åtgärder kan alltid diskuteras. Lättare då att definiera vad den fysiska miljön är. Insatser av engångskaraktär tolkar jag som att det inte ska gå till reguljär verksamhet och ej heller till eftersatt underhåll. Bör förstås även gälla bolagen.

Stadsdelsförnyelse har, relativt sett, två yttringar: Den ena där de 600Mkr får ses som pedagogiska medel för att uppmuntra boende till ökat deltagande och för nämnderna att tillsammans med dem, och ibland på initiativ från dem, kunna göra snabba konkreta förändringar kring gemensamma mål.

Stadsdelsnämnderna gläds särskilt över att de fritt får bestämma över vad pengarna ska få gå till! Efter förslag som först har godkänts av de boende. (?) Den andra yttringen pekar på ett ökat samarbete mellan alla stadens nämnder och bolag. Och att även räkna in den yttre staden som en viktig del av Stockholm. Samt att se medborgarna i hela Staden som en resurs som får delta i hela förbättringsprocessen från åtgärdsförslag till genomförande och förvaltning.

Stadsdelsförnyelse ska alltså via fördjupad medborgardemokrati och större engagemang från stadens nämnder och bolag motverka segregation och ohälsa, skapa ett ökat välbefinnande och ge alla medborgarna ett värdigare och rikare liv. Vilket enligt min mening gör att ett område som Bredäng ska prioriteras i Stadsdelsförnyelse. Och att våra erfarenheter från Ytterstadssatsningen och Bredängs Utvecklingsråd tas tillvara.

Vad Stadsdelsförnyelse behöver ta fram är en KLAR VISION en enkel textrad kring det övergripande syftet! Vilket är det egentligen? Vad ska locka medborgarna att engagera sig mer är pengarna, de 600 miljonerna? Låt medborgarna vara med och utveckla denna vision först! Sedan kan vi starta Stadsdelsförnyelse.

Britt-Marie Thurén

Det ser bra ut i stort.

Det gläder mig att det talas om att ta till vara både goda och dåliga erfarenheter från ytterstadssatsningen.

Det talas om samverkan mellan olika pågående insatser. Det kan låta bra, och beroende på vad det mer konkret refererar till kan det vara nödvändigt, men det skulle också kunna medföra en inbyggd stelhet, beroende på hur "samverkan" tolkas i praktiken. Jag hoppas att det inte blir ett hinder för kreativt nytänkande eller för initiativ från andra än de gamla väletablerade organisationerna.

Det är bra att det talas om "rättvisa uppväxtförhållanden" och att minska de sociala skillnaderna mellan stadsdelar, osv - men man undrar ju genast hur det skall gå till i praktiken. Dessa målsättningar måste konkretiseras för att inte förbli en samling klyschor.

En bra formulering är: "Medborgarnas möjligheter att delta i planerings- och beslutsprocesser och att ha ett direkt inflytande över gemensamma angelägenheter ska ökas, bl a genom utvecklandet av nya mötesformer som präglas av öppenhet och insyn." De orden bör tas på allvar och ges ett innehåll som öppnar för nerifrån-initiativ. Men andra formuleringar tycks tyda på motsatsen. Till exempel följande mening: "Lokala mötes- och arbetsformer utformas av stadsdelsnämnderna i samverkan med boende och föreningsliv." Betyder det att stadsdelsnämnderna skall använda medlen i satsningen till egna initiativ, så att de fria föreningarna visserligen får delta, men inte genom att direkt använda medel till egna initiativ utan bara på uppifrån-definierade villkor? Är det rentav stadsdelsnämnderna som skall bestämma vilka föreningar de önskar samarbeta med?

På ett annat ställe står det att stadsdelsnämnderna får i uppdrag att utveckla kommunikationsinsatser och arbetsmetoder som inspirerar fler medborgare att delta. Ja, detta är verkligen viktigt. Jag hoppas bara att tillämpningen av tanken i praktiken inte innebär att yrkespolitiker och tjänstemän ser sig själva som aktörer och de boende som en formlös massa som kan fås att röra på sig på deras initiativ, men inte av egen vilja och i egna syften.

Ett tecken på att den tolkningen kanske tyvärr är den rätta: I avsnittet med rubriken "Insatser för ett brett lokalt deltagande" finns två stycken, i båda finns en central mening och i båda dessa meningar är det "stadsdelsnämnderna" som är subjekt.

Medborgarna skall uppmuntras att delta "på lika villkor". Bra - men hur skall dessa lika villkor skapas i praktiken?

Det är bra att det sägs att bostadsbolagens "mindre insatser" inte skall ingå, även om bostadsbolagen även i sådana frågor bör samarbeta med de boende. Men var skall gränsen sättas mellan mindre och större insatser? Bolagen har ju ett incitament att skriva så mycket som möjligt på satsningens konto, även sådana åtgärder som andra kan tycka borde ingå i reguljärt underhåll.

Jag skulle gärna vilja veta vilka kriterier man kommer att tillämpa när man bestämmer vilka stadsdelar som skall delta. Det står det ingenting om. Om de breda

målsättningarna i riktlinjerna skall kunna förverkligas i södra Stockholm gäller det nog att inte göra punktinsatser här och där utan satsa på hela området. Stadsdelarna har helt visst sina egenheter och personligheter, men de är inte sociala öar.

I riktlinjerna sägs att även de stadsdelsnämnder som inte får särskilda medel skall uppmanas att medverka till utvecklingen av "närmare samverkan mellan olika delar av staden". Det är bra, men det hade varit ännu bättre om det stått att de uppmanas att medverka till närmare kommunikation med medborgarna, till utvecklingen av nya former för medborgerligt engagemang, eller dylikt. Nu blir det oklart, och jag är rädd att den stadsdelsnämnd som inte prioriterar fördjupning av den lokala demokratin inte behöver känna sig det minsta förpliktad av denna fras.

Lite farlig är formuleringen att ett övergripande mål med hela satsningen är att de insatser som görs skall leda till "långsiktigt positiva förändringar som på sikt sänker stadens kostnader eller motverkar ökade kostnader." Det är givetvis inte fel att vilja sänka kostnader, men det är farligt att sätta upp det som central målsättning med satsningen. Det kan tolkas som en begränsning: Om någon vill ta initiativ som ökar välfärden eller fördjupar demokratin, och det inte omedelbart verkar ha något samband med kostnader, så skulle detta initiativ kunna utdefinieras som inte hemmahörande inom satsningen. Denna skrivning bör definitivt ändras - även om den generöst tolkad skulle kunna tillämpas så att social välfärd prioriteras; sociala förbättringar leder ju till mindre kriminalitet och mindre förstörelse och därmed till lägre kostnader på sikt.

En annan farlig formulering, som kan undergräva hela satsningen, är den om att driftskostnader inte täcks. Eftersom praktiskt taget *allting* medför kostnader som *kan* kallas driftskostnader så skulle detta kunna bli en gummiparagraf. Jag hoppas att den kommer att tolkas så att driftskostnader skall täckas av andra poster i budgeten, alltså inte belasta den särskilda satsningens budget, och *inte* tolkas så att åtgärder som medför driftskostnader utdefinieras från satsningen.

Avslutningsvis:

Jag hoppas att den nya satsningen på stadsdelsförnyelse blir en kraftfull insats för verklig social förnyelse och inte enbart åtgärder i den fysiska miljön. Det är visst bra med nya parker, upprustning av centrummiljöer, och dylikt. Men det viktigaste just nu är att förnya formerna för medborgerligt deltagande. En sådan förnyelse kan stödjas av stadsdelsnämnderna, men den kan inte framtvingas ur ett uppifrån-perspektiv. Jag hoppas att medlen ställs till förfogande, till exempel genom ett utlysningförfarande, så att lokala krafter kan söka för varierande projekt.

Till exempel:

- ? samarbete mellan olika föreningar i samma stadsdel
- ? studiecirkelar i föreningsteknik där traditioner från olika länder kan jämföras och personer med olika bakgrund få inblick i varandras
- ? studiecirkelar i lokal historia
- ? små forskningsprojekt av gräv-där-du-står-typ

- ? stadsdelsfestivaler
- ? stadsdelsbulletiner med diskussionsspalter
- ? lokaler till utvecklingsråd och liknande föreningar som särskilt arbetar med lokal demokrati

Gunilla Wirén (en av de ideellt arbetande kontaktpersonerna i YSS Sättra)

Det är oundvikligt att vi som varit med om gamla Ytterstadssatsningen (YSS) och aktivt engagerat oss i den, jämför det nu föreliggande förslaget med vad som vi upplevde som bra respektive dåligt i det gamla.

Vi är lite "brända" efter att ha sett en fungerande och vital YSS avbrytas och brytas sönder.

Ansvarsfördelningen mm

Den föreslagna huvudmannen (Kommunstyrelsen) och föreslagna centrala styrgruppen förefaller vara ett bra sätt att uppifrån organisera denna nya satsning. När det sedan gäller längre ned i organisationen steg för steg innehåller förslaget inte så detaljerade konkreta beskrivningar av styrningen.

För att det skall ha chans att fungera på stadsdelsnämnds nivå är det av vital betydelse att det finns en avdelad tjänsteman, som har ansvaret för att hålla ihop det som pågår inom stadsdelarna i nämndområdet. Om detta splittras på för många olika personer eller om ingen särskild resurs frigörs för detta kommer inte heller medborgarnas arbete att kunna tillgodogöras fullt ut. Någon slags "spindel i nätet" är ett absolut krav för att samordning och information skall kunna fungera åt alla håll och öv

Uteslut inte de "mjuka frågorna" ur budgeten

Genom att begränsa till insatser av "engångskaraktär" har man begränsat till fysiska förbättringar istället för mer mjuka insatser, som kanske också innebär ökad andel kostnader av typ driftskostnader. Därmed inte sagt att det blir större kostnader totalt. Det är just detta som har varit en av de trista delarna i gamla YSS. De "mjuka frågorna" – inte minst olika ungdomssatsningar och arbete med invandrarintegration – är de som kan få störst effekt per satsad krona. Ändå är s a s BNP-höjande åtgärder tyvärr det enda som räknas enligt nu föreslagna direktiv.

Avsatt pott till drift o dyl

En pott bör avsättas från de årliga 150 miljonerna – säg t ex 2%, för att täcka ökade eller nya driftskostnader under ca 10 år o dyl, när det gäller åtgärder som gynnar det sociala livet, såsom föreningslokaler och mötesplatser. Ofta kan både driften och investeringskostnaden vara liten, men det är driften som är det som gör att man når det eftersträfvade målet med den enskilda satsningen. En sådan pott skulle givetvis bara få

nyttjas efter beslut i stadsdelsnämnden, men pengarna skulle vara öronmärkta och inte kunna nyttjas för annat.

Att som i förslagstexten förutsätta att bostadsbolagen och de övriga bolagen skall bistå med lokaler eller värddar o dyl är fräckt, när man från diverse förvaltningar inte är beredd att göra motsvarande åtaganden. En avsatt pott (om än liten) är bättre, men behöver inte innebära att andra lösningar inte kan förhandlas fram med god vilja.

Skapa synliga mötesplatser

Att skapa väl synliga och lätt tillgängliga mötesplatser både som slutresultat och under själva arbetet med stadsförnyelsen måste ha högsta prioritet. Detta tror jag att vi lärde oss under vårt alltför korta men intensiva arbete inom YSS i Sättra. Som exempel kan nämnas värdet av en lokal/ett projektkontor med skyltfönster i centrum. Med öppenhet, närhet och "rätt" utrustad är en sådan lokal något av A och O för gruppaktiviteterna.

Samverkansmöten bör behållas

Formen med öppna "samverkansmöten", som tillstyrkande organ för de engagerade medborgarna fungerade i princip bra och naturligt eftersom ärendena bereddes av alla arbetsgrupper. Att uppfinna något helt ny variant på detta känns överflödigt och ett slöseri med kraft och resurser. I texten talas luddigt om "regelbundna kommunikationsinsatser" och "utvecklande av arbetsmetoder som inspirerar fler medborgare att delta". Det var väl detta vi hade, tills budgeten stoppades och YSS därefter i princip reducerades till några gårdsupprustningar. I övrigt finns möjligheten för alla att skriva s k medborgarförslag och att delta i frågestunden vid stadsdelsnämndens sammanträden. Man behöver inte uppfinna hjulet igen – bara låta bli att stoppa de hjul som redan rullat igång...

Satsningen får inte bli bara ett kortlivat experiment

Vi får inte glömma bort att många idéer tar några år att förverkliga. Vi har som sagt blivit "brända", och om förtroendet skall komma igen får inte detta bli ett nytt kortlivat experiment. En mandatperiod är kort och för att öka förtroendet vore det bra om så bred politisk majoritet som möjligt stödde den nya satsningen när den väl kommer igång. Ett nytt svek klarar vi inte.

Stadsdelsnämndsområdena bör styra mycket själva

Det är rimligt att fullmäktige beslutar om vilka stadsdelsnämndsområden som skall ingå i Stadsdelsförnyelsen, däremot är det tveksamt om de skall besluta om vilka delområden/stadsdelar inom dessa som skall omfattas av satsningen. Detta bör däremot styras inom stadsdelsnämndsområdena. Det är också en fördel om stadsdelsnämnden kan tillåtas tänka på sitt nämndområde som en helhet, såsom det blev inom Skärholmen där YSS berörde alla fyra stadsdelarna.

Det kan visserligen uppstå problem med att bedöma hur stora medel, som skall tilldelas respektive nämndområde o dyl. Men varför inte för enkelhets skull räkna per

invånare eller per antal ungdomar eller något annat liknande som är oberoende av geografin. Det går säkert att hitta något lämpligt omräkningstal.

Om stadsdelarna inte vet medelstillsdelningen blir det inte så lätt att formulera målen. Eller är det målen som styr medelstillsdelningen? Vad är "hönan" och vad är "ägget"?

Samordning mellan berörda förvaltningar m fl måste förbättras

Ett absolut krav är att samordning och samarbete mellan samtliga förvaltningar ska öka. Brister i detta upplevde vi i den gamla YSS och vill inte att det skall stjälpa sunda och angelägna projekt. Samordningen mellan Stadsdelsnämnden och bolagen tycks mer urvattnad och svag i förslaget än i gamla YSS. Förhoppningsvis är det inte menat så.

Kräv inget mindre än lika villkor

Det står under rubriken Specifika målformuleringar att "skillnaderna skall minskas mellan olika delar av staden...". Rikningen lär det inte råda några delade meningar om, men varför inte våga säga att *skillnaden skall utplånas*? (Även om det inte kan ske mellan 2003 och 2006)

Öppet möte med nämndens ordförande

- ? Viktigt att boende får vara med i processen och även ha initiativrätt.
- ? Information är viktig och inte bara webb-baserat. Alla har inte dator.
- ? Det behövs fler anslagstavlor i området. Boendeföreningarna kan eventuellt ta ansvar för att hålla dem uppdaterade.
- ? Bra att det handlar om demokratifrågor i allmänhet.
- ? Hyresgästföreningarna håller på att tappa medlemmar. Man borde kunna kräva av bolagen att de samarbetar med sina hyresgäster. Bolagens roll är otydlig i remissen.
- ? Viktigt att få konkreta riktlinjer om hur samarbetet mellan boende, förvaltning och nämnd ska gå till. Byalagens roll måste definieras.
- ? Vi är beredda att satsa vårt engagemang och vår fritid på processer som leder utvecklingen framåt.
- ? Processen är viktig oavsett vilket konto som belastas. Även frågor/idéer om förnyelse/upprustning som inte direkt berör stadsdelsförnyelsen är viktiga att få vara med och diskutera.
- ? Det här första gången vi har fått vara med och diskutera en remiss innan den är klar!

Spånga-Tensta stadsdelsnämndsområde

Öppet möte med stadsdelsdirektören

1. En mindre pott pengar borde avsättas till stadsdelsövergripande projekt som drivs gemensamt av flera stadsdelsförvaltningar. Det skulle kunna fungera som en brygga mellan olika stadsdelsförvaltningar.
2. Det är bättre att satsa rejält på några få områden än lite på många områden. Detta bl.a. för att bättre kunna uppnå målet med rättvisa uppväxtvillkor. En omfördelning av medel till dessa områden krävs så att pengarna inte splittras upp på för många.
3. Viktigt att satsa på fler mötesplatser. Bl.a. bör bolagen kunna öka tillgängligheten på mötesplatser och möteslokaler för att finna nya former av deltagande och engagemang.
4. Satsa även på kultur. Kulturen har fallit bort i förslaget. En satsning på kulturen skulle kunna förändra Tenstas image. Även bolagen skulle kunna satsa på kulturen, exempelvis genom att tillvarata kulturhistoriska värden i stadsdelen.
5. Satsa även på skolan och utbildning. Viktigt att barn och ungdomar får en bra framtid genom en ökad satsning på skolan.
6. Demokratin behöver fördjupas och utvecklas, inte bara på informativa möten utan även i beslutande sammanhang. Boendeinflytandet ifrågasätts när medlen inte kan användas till de stora målen. Dessutom respekteras inte boendeinflytandet när ramarna blir så snäva att bara omfatta investeringar av engångskaraktär som inte kan omfatta driftskostnader. Det finns många föreningar som driver för stadsdelen viktiga verksamheter där mer resurser behövs, exempelvis Kulturkaféet i Tensta träff och Kvinnocentrum. Eftersom föreningslivet har anknytning till många av målen i förslaget till stadsdelsförnyelse är det angeläget att medlen även kan användas till detta.
7. Sysselsättningen viktig. Möjlighet att kunna satsa på nystartande av företag och att driva företag.

Övriga

Rådet för lokal utveckling i Stockholms län

Rådet har tagit del av remissen och tycker att det är ett bra förslag. Det är några synpunkter vi tycker bör beaktas som inte finns med i remissen. Dessa rör föreningar som ej arbetar lokalt men som skulle kunna vara ett stöd i arbetet att utveckla intentionerna med Stadsdelsförnyelsen.

Det lokala föreningslivet, nya medborgarsammanslutningar och enskilda människors delaktighet betonas. Att utestängande tendenser skall motverkas. Allt detta är mycket bra men kan framgångsrikast drivas av människor och föreningarna själva, med stöd från kommun och föreningar som har en vana och brinner för just dessa

frågor. I detta arbete med att skapa nya medborgarsammanslutningar, motverka utestängande tendenser i bl.a. det etablerade föreningslivet eller i de olika nya mötesforum som initieras, kan vi och andra ideella föreningar som ej arbetar lokalt spela en stor roll.

I många av våra förorter finns ett rikt föreningsliv men det finns samtidigt i många av dessa inga lokala invandrarföreningar. Invandrarföreningar kan ha medlemmar över hela staden alternativt i några stadsdelar. Rådet har många invandrarföreningar som medlemmar och vi tror att genom dessa skulle många framgångsrika projekt kunna drivas. Dessa föreningar kan vara en bra ingång för att nå en större representativitet i det lokala arbetet.

Studieförbunden arbetar över större områden och kan även de vara en stor tillgång i olika insatser i det lokala utvecklingsarbetet t.ex. i hur staden fungerar. Det samhälle som omger kan nog av gemene man uppfattas som svårgenomskådligt ibland. Skall du som medborgare då känna att du kan vara med i t.ex. planeringsprocesser och förstå detta, kan samhällsbildande insatser typ studiecirkeln, vara en del av vägen till delaktighet.

Det lokala kooperativa utvecklingscentret KIC arbetar för hela Stockholm med rådgivning och stöd och hjälper många föreningar från idé till företag. Rådet arbetar över hela länet och ger råd och stöd till grupper som arbetar med lokalt demokratiskt utvecklingsarbete. Vi har en mångsidig sammansättning bland våra medlemsorganisationer och tror att vi skulle kunna vitalisera, mobilisera och även bidra till en ökad mångfald i Stadsdelsförnyelsen om vi blev tillfrågade av staden att bidra med vårt kunnande.

För att det vi föreslår d.v.s. att staden använder de föreningar som kan ge stöd och råd i olika processer, behöver staden också avsätta medel centralt för att dessa skall kunna delta. De skall kunna söka medel eller få uppdrag av staden att delta i Stadsdelsförnyelsearbetet.

Detta är exempel på stöd i det lokala mobiliserings- och utvecklingsarbetet som ovan uppräknade organisationer skulle kunna erbjuda, men då måste det finnas en strategi och en vilja att använda de resurser till stöd dessa och andra organisationer kan erbjuda Stadsdelsförnyelsen.

Stadsdelsförnyelse – för ökad delaktighet och en långsiktigt positiv utveckling i Stockholms ytterstad

Riktlinjer

Utgångspunkter samt övergripande syfte

Stockholms framtid bestäms i stor utsträckning av hur väl vi idag förmår ta vara på den utvecklingspotential som finns i olika delar av staden. Med rätt förutsättningar kommer konstnärligt innovativa ungdomar och nytänkande unga entreprenörer i miljonprogrammets förorter att vara de som formar morgondagens samhälle.

Rättvisa uppväxtvillkor i alla delar av Stockholm är en sådan förutsättning, goda möjligheter till ekonomisk utveckling även i ytterstaden är en annan. Framsteg inom dessa båda områden måste gå hand i hand om vi vill åstadkomma en långsiktigt hållbar utveckling där hela staden präglas av sammanhållning och delaktighet.

När vissa områden utanför Stockholms tullar huvudsakligen beskrivs som "eftersatta", "utsatta" eller "svaga" så påverkar det stadsdelarnas och dess invånares möjligheter att styra utvecklingen i positiv riktning. Återkommande problemorienterade beskrivningar blir i sig ett problem, ytterligare ett hinder som måste överkommas. Stadsdelsförnyelse väljer därför att istället fokusera på de utvalda områdenas tillgångar och utvecklingsmöjligheter. En av dessa tillgångar – medborgarnas engagemang för det egna närsamhället – utgör en viktig motor i en fortsatt utveckling av ytterstaden och därmed av staden som helhet.

Stadens utvecklingsarbete i ytterstaden har under de senaste åren bedrivits bland annat genom Ytterstadssatsningen, Storstadssatsningen, Vision för Söderort samt Kista Science City. I budget för 2003 anges en satsning på Stadsdelsförnyelse i ytterstaden. Det är angeläget att Stadsdelsförnyelsen samverkar med övriga satsningar till ett sammanhållet utvecklingsarbete för ytterstaden.

I budget för 2003 anges att staden avsätter sammanlagt 600 mnkr under perioden 2003-2006 för Stadsdelsförnyelse som en del av stadens samlade satsning på ytterstaden. Stockholms stad och de kommunala fastighetsbolagen Svenska Bostäder, Familjebostäder, Stockholmshem och Centrum Kompaniet tillsammans svarar årligen för 75 mnkr vardera.

Mål

Övergripande mål

Satsningen på Stadsdelsförnyelse är ett av flera redskap för att nå målen för stadens integrationsarbete. Stadens övergripande mål för integrationspolitiken utgör därför också övergripande mål för stadsdelsförnyelsen. Samtliga medverkande nämnder och bolag ska inom sina verksamheter sträva efter att nå dessa mål.

- ? Förutsättningar ska skapas för ökad hållbar tillväxt och ekonomisk utveckling i hela staden genom insatser i ytterstaden som rör boende och bostadsförsörjning, nya arbetsplatser och goda näringslivsvillkor samt fysisk och elektronisk infrastruktur.
- ? Skillnaderna ska minskas mellan olika delar av staden avseende sysselsättnings- och utbildningsnivåer, hälsa, trygghet och trivsel samt tillgång till service, kultur och fritidsaktiviteter
- ? Metoder ska utvecklas i syfte att synliggöra, motverka och bryta fördomar, rasism och diskriminerande strukturer.

Processmål

För att nå de övergripande målen krävs en fortsatt utveckling av medborgarinflytande, samverkan och nya arbetsformer i stadens utvecklingsarbete. En utvecklad process är därför både medel och mål i det fortsatta arbetet.

1. Medborgarnas möjligheter att delta i planerings- och beslutsprocesser och ha ett direkt inflytande över gemensamma angelägenheter ska öka, bl a genom utvecklandet av mötesformer präglade av öppenhet och insyn. Stadsdelsnämnderna är huvudansvariga för detta, men facknämnder och bolag ska aktivt medverka i denna samverkan med de boende.
2. En ökande grad av samverkan mellan samtliga pågående större insatser i ytterstaden ska eftersträvas. Olika satsningar ska kopplas till annat pågående utvecklingsarbete inom Agenda 21, ordinarie verksamheter etc.
3. Tydliga former för samverkan mellan berörda stadsdelsnämnder, facknämnder och bolag ska utvecklas, både på central och lokal nivå.
4. Tydliga former för samverkan mellan olika lokala aktörer ska etableras alternativt vidareutvecklas.
5. Berörda facknämnder och bolag ska i sina verksamhetsplaner utforma egna mål för sin medverkan i Stadsdelsförnyelsens utvecklingsarbete och ange på vilket sätt man inom ordinarie budget avser att medverka i Stadsdelsförnyelsen. Arbetet ska årligen redovisas i nämndernas och bolagens verksamhetsberättelser.
6. Berörda stadsdelsnämnder ansvarar för att lokala framtidsvisioner och handlingsprogram utformas för varje stadsdelsnämndsområde som omfattas av Stadsdelsförnyelsen. Dessa ska utgå från en helhetssyn på ett sammanhållet

utvecklingsarbete och beakta både fysiska och sociala utvecklingsfrågor. Arbetet ska involvera olika berörda aktörer både på lokal och central nivå. Boende ska genom framtidsscenarier, framtidsverkstäder eller på annat sätt få möjlighet att aktivt medverka i framtagandet av de lokala framtidsvisionerna och handlingsprogrammen.

7. En särskild plan för regelbundna kommunikationsinsatser gentemot medborgarna ska upprättas inom varje berört stadsdelsnämndsområde. Planen kan med fördel samordnas med övriga kommunikationsplaner och insatser inom stadsdelen.
8. En tydlig lokal organisation ska etableras för det lokala utvecklingsarbetet.

Kriterier för åtgärder inom Stadsdelsförnyelsen

Samtliga åtgärder som genomförs inom ramen för de totalt 600 mnkr som anvisas för Stadsdelsförnyelsen ska uppfylla minst ett av följande kriterier.

1. Åtgärden syftar till att lyfta fram alternativt öka de berörda områdenas attraktivitet för boende och näringsliv.
2. Åtgärden bidrar direkt till att nå de övergripande målen. Åtgärden kan avse hela det geografiska området eller vara riktad till vissa grupper som t ex ungdomar eller arbetslösa.
3. Åtgärden bidrar indirekt till att nå de övergripande målen. Åtgärden kan avse kunskapsutveckling, erfarenhetsutbyte etc.
4. Åtgärden bidrar till att uppfylla processmålen.
5. Åtgärden bidrar till att mobilisera ordinarie resurser i det lokala utvecklingsarbetet. Exempelvis kan medel från Stadsdelsförnyelsen användas som delinsats i en större satsning.

Samtliga åtgärder ska syfta till långsiktigt positiva förändringar som på sikt sänker stadens kostnader eller motverkar ökade kostnader.

Berörda nämnder och kommunala bolag

Satsningen på Stadsdelsförnyelse omfattar stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta, Farsta, Hässelby-Vällingby, Kista, Rinkeby, Skarpnäck, Skärholmen, Spånga-Tensta och Vantör, gatu- och fastighetsnämnden, idrottsnämnden, integrationsnämnden, kulturnämnden, miljö- och hälsoskyddsnämnden, näringslivsnämnden, stadsbyggnadsnämnden, stadsmueinämnden och utbildningsnämnden samt de kommunala bolagen AB Svenska Bostäder, AB Familjebostäder, AB Stockholmshem, Centrum Kompaniet i Stockholm AB, Skolfastigheter i Stockholm AB och Stockholms Stadsteater AB.

Budget

Stockholms stad och de kommunala fastighetsbolagen tillsammans svarar årligen för 75 mnkr vardera av de totalt 600 mnkr som utgör satsningen på Stadsdelsförnyelse under innevarande mandatperiod.

Stadens andel fördelas mellan berörda stadsdelsnämnder med utgångspunkt från ett sammanvägt socialt index samt befolkningsprognosen för 2005.

Styrelsen för Stockholms Stadshus AB beslutar för egen del hur de kommunala bolagens andel av satsningen ska fördelas mellan de fastighetsförvaltande bolagen. I enlighet med budget 2004 för Stockholms stad undantas SISAB från finansieringsansvar avseende Stadsdelsförnyelsen, men bolaget ingår ändå i satsningen. Berörda bolagsstyrelser beslutar i sin tur hur det egna bolagets andel ska fördelas mellan de berörda stadsdelsnämndsområdena. Fördelningen, både mellan bolagen och mellan stadsdelsnämndsområdena, bör företrädesvis utgå från respektive bolags fastighetsbestånd och aktuella projekt inom de berörda stadsdelarna samt även ta hänsyn till andra direktiv och åtaganden som åvilar bolagen.

Lokala utgångspunkter, arbetsformer och beslutsprocesser

Med utgångspunkt från de övergripande målen, processmålen och åtgärdsfaktorierna ska framtidsvisioner och handlingsprogram formuleras inom de stadsdelsnämndsområden som omfattas av satsningen. Visioner och handlingsprogram ska beakta både fysiska och sociala utvecklingsfrågor. Arbetet ska involvera olika berörda aktörer, både på lokal och central nivå. Boendes möjlighet att medverka ska säkerställas genom framtidsscenarier, framtidsverkstäder eller på annat sätt. De lokala målen skall vara konkreta för att kunna följas upp och utvärderas av stadsdelsnämnden själv men också av extern utvärderare.

I det dagliga arbetet utgår Stadsdelsförnyelsen från de åtgärdsförslag som väcks av medborgare och tjänstemän vid olika former av medborgarfora, med utgångspunkt från de lokala mål som gemensamt har fastställts för satsningen. Lokala mötes- och arbetsformer utformas av stadsdelsnämnderna i samverkan med boende och föreningsliv. Det är också viktigt att man hittar former för lokal samverkan med berörda facknämnder och bolag.

Med utgångspunkt från den lokala framtidsvisionen och handlingsplanen beslutar stadsdelsnämnderna vilka av de framlagda åtgärdsförslagen som ska genomföras och ansvarar för att genomförandeprocesserna drivs framåt. Särskilda stödfunktioner ska finnas inom förvaltningarna men samtidigt är det viktigt att hela tjänstemannaorganisationen görs delaktig i Stadsdelsförnyelsen.

Det är viktigt att stadsdelsnämnderna utvecklar arbetsformer med tydliga ramar. Snabba och tydliga besked krävs för att undvika besvikelse och ett svalnande engagemang från medborgarnas sida. En viktig framgångsfaktor är också att den gemensamma visionen för stadsdelens långsiktiga utveckling verkligen utformas i nära samverkan med medborgarna.

När det gäller förslag inom Stadsdelsförnyelsen som rör bolagssektorn fattas beslut om eventuellt genomförande inom respektive bolag. För att åstadkomma största möjliga samordning mellan stadsdelsnämndernas utvecklingsstrategier och bolagens insatser inom ramen för satsningen är det angeläget med en nära dialog mellan

medborgare, stadsdelsnämnder och berörda bolag. Målet om samverkan är centralt i detta sammanhang.

När det gäller förslag till mindre omfattande insatser som rör enskilda fastigheter inom bolagens bestånd är det rimligt att det berörda bolaget i första hand samarbetar med hyresgästerna och de fora för brukarsamverkan som redan finns – exempelvis hyresgästföreningar, Hem- och Skolföreningar och elevråd, lokala företagarföreningar och anhörråd inom äldreomsorgen. Insatser av sådan mindre omfattning redovisas inte inom ramen för Stadsdelsförnyelsen.

I det lokala arbetet med Stadsdelsförnyelsen kan viktiga erfarenheter och inspiration hämtas från arbetet med Agenda 21, där det lokala perspektivet är grundläggande för arbets- och beslutsprocesser. Agenda 21 syftar till att åstadkomma en långsiktigt hållbar utveckling ur både socialt, ekonomiskt och ekologiskt perspektiv.

Insatser för ett brett lokalt deltagande

Satsningen på Stadsdelsförnyelse bygger på medborgarnas engagemang. Stadsdelsnämnderna ska därför upprätta lokala planer för regelbundna kommunikationsinsatser. Dessa planer kan med fördel samordnas med övriga kommunala insatser. Stadsdelsnämnderna utvecklar arbetsformer som uppmuntrar både befintligt föreningsliv, nya sammanslutningar och enskilda individer att delta och samarbeta på lika villkor. Utestängande tendenser måste motarbetas aktivt. Målsättningen är att de nya processerna utifrån ett individperspektiv både ska berika de etablerade föreningsstrukturerna och leda till att nya samsamarbetsformer etableras.

Satsningens omfattning

Geografiskt

Satsningen på Stadsdelsförnyelse omfattar stadsdelsnämnderna Enskede-Årsta, Farsta, Hässelby-Vällingby, Kista, Rinkeby, Skarpnäck, Skärholmen, Spånga-Tensta och Vantör. Urvalet av områden har gjorts med utgångspunkt från ett sammanvägt socialt index.

En långsiktigt positiv utveckling i ytterstaden är en angelägenhet för hela Stockholm. Därför är det angeläget att även de stadsdelsnämnder som inte får del av den ekonomiska satsningen deltar på olika sätt, t ex i åtgärder som syftar till att utveckla en närmare samverkan mellan olika delar av staden.

Verksamhetsmässigt

Samtliga åtgärder ska syfta till långsiktigt positiva förändringar som på sikt sänker stadens kostnader eller motverkar ökade kostnader. Åtgärderna kan avse både sociala och fysiska utvecklingsbehov. De ska vara av engångskaraktär, dvs avse investeringar eller socialt inriktade åtgärder som är tydligt avgränsade i tiden, som längst avseende

den tidsperiod som anges för Stadsdelsförnyelsen (exempelvis tidsbegränsade projektanställningar, informations- eller kompetensutvecklingsinsatser).

Om en insats beräknas generera driftkostnader utöver en tydligt avgränsad tidsperiod måste det klart framgå vid genomförandebeslutet hur den fortsatta kostnaden avses att täckas. Sådana kostnader kan inte hänvisas till annan instans som inte är delaktig i beslutet.

Vid samverkan mellan stadsdelsnämnd(er) och facknämnd(er) bör beslut fattas med utgångspunkt från gemensamma tjänsteutlåtanden. Detsamma gäller om två eller flera stadsdelsnämnder väljer att samverka.

Åtgärder i den fysiska miljön begränsas till den mark och de fastigheter som ägs antingen av staden (gatu- och fastighetskontoret) eller av de fastighetsförvaltande kommunala bolagen. De medel som avsätts för Stadsdelsförnyelsen kan med fördel matchas med liknande satsningar från privata aktörer rörande t ex fysisk upprustning inom det privatägda fastighetsbeståndet eller på privatägd mark, men stadens medel kan inte direkt användas för sådana åtgärder.

Bolagssektorns medverkan i Stadsdelsförnyelsen påverkas av det särskilda regelverk som gäller för bolag. Fysiska upprustningsåtgärder kan genomföras inom det egna beståndet, däremot inte i den angränsande närmiljön. Möjligheten att genomföra åtgärder av social karaktär är begränsad i vissa rättsliga avseenden. Samtidigt är det angeläget att bolagen finner vägar att bidra även på detta område, exempelvis genom att satsa på trygghetsfrämjande åtgärder och underlätta sociala kontakter och nätverksbyggande genom att tillhandahålla lokaler.

Kommunstyrelsen kommer i samverkan med styrelsen för Stockholms Stadshus AB att utreda frågan om hur de kommunala bolagens engagemang i Stadsdelsförnyelsen och ytterstadens förnyelse kan vidareutvecklas.

Samverkan

Övriga kommunala verksamheter

Stadens samlade resurser ska utnyttjas effektivt. De särskilda medel som är avsedda för Stadsdelsförnyelsen ska inte användas för att finansiera reguljär verksamhet, men det är angeläget att satsningar inom Stadsdelsförnyelsen och andra insatser inom ramen för den kommunala budgeten samverkar.

Det är också viktigt att Stadsdelsförnyelsen i största möjliga utsträckning samverkar med övriga satsningar i ytterstaden – fr a Storstadssatsningen, Vision för Söderort och Kista Science City – i ett sammanhållet utvecklingsarbete för ytterstaden.

Externa aktörer

Både de socioekonomiska förutsättningarna och den fysiska miljön i närsamhället påverkas i hög grad av en mängd andra aktörer. Storstockholms Lokaltrafik (SL) fattar exempelvis beslut om busslinjernas dragning. Privata byggföretag utvecklar

långsiktiga stadsplaneprojekt. Näringslivet avvecklar och nyetablerar. Friskolor öppnas. Lokala postkontor stängs eller flyttas.

Det vore värdefullt att inom ramen för satsningen exempelvis kunna föra en dialog med SL när det gäller de lokala busslinjernas sträckning, eller med de privata fastighetsägare som förvaltar mindre centrumanläggningar. Andra externa samverkansparter är exempelvis arbetsförmedlingen, intresse- och branschorganisationer inom näringsliv och arbetsmarknad, landstinget, bildningsförbund och frivilligörelser. Kommunstyrelsen kommer därför att undersöka möjligheten att etablera flexibla former för dialog och samverkan med externa aktörer som har stor betydelse för lokalsamhällets framtida utformning och utveckling. Motsvarande initiativ tas lämpligen på det lokala planet av stadsdelsnämnderna.

Övergripande ansvar

Kommunstyrelsens arbetsmarknads- och integrationsberedning har det övergripande ansvaret för satsningen på Stadsdelsförnyelse. En central styrgrupp bestående av representanter för samtliga medverkande nämnder och bolag inrättas med uppgift att bistå beredningen i frågor av övergripande karaktär.

Styrgruppens övriga uppgifter är att leda och kontinuerligt utvärdera de insatser som görs och det samarbete som sker inom ramen för Stadsdelsförnyelsen. Styrgruppen leds av stadsdirektören.

Redovisning, uppföljning och utvärdering

Samtliga berörda nämnder och bolag ska i sina verksamhetsplaner redogöra för hur man avser att fullfölja sina uppdrag inom ramen för Stadsdelsförnyelsen. Berörda stadsdelsnämnder redovisar i sina verksamhetsplaner dels de lokala framtidsvisioner som formuleras med utgångspunkt från de övergripande målen och processmålen, dels de handlingsprogram som med utgångspunkt från åtgärdsriterierna fastställs i syfte att uppnå målen. Handlingsprogrammen redovisas dessutom varje år direkt till arbetsmarknads- och integrationsberedningen i syfte att underlätta den samlade uppföljningen och utvärderingen av Stadsdelsförnyelsen.

- ? Stadsdelsnämnderna får i uppdrag att sammanställa årliga rapporter som offentliggörs lokalt och redovisas till arbetsmarknads- och integrationsberedningen.
- ? ~~Beredningen~~ Beredningen för Stockholms Stadshus AB uppmanas sammanställa särskilda årsrapporter avseende bolagssektorns insatser och redovisa dem lokalt samt till arbetsmarknads- och integrationsberedningen.
- ? Arbetsmarknads- och integrationsberedningen lämnar samlade årsredovisningar till kommunfullmäktige. Fullmäktige tar ställning till satsningens fortsatta inriktning i samband med beslut om stadens budget.

Stadsdelsnämnderna får dessutom i uppdrag att kontinuerligt följa upp och utvärdera sina insatser inom Stadsdelsförnyelsen. Om oklarheter eller brister

konstateras i de fastställda riktlinjerna redovisas detta omgående till arbetsmarknads- och integrationsberedningen, som avgör om justeringar bör föreslås till fullmäktige. Arbetsmarknads- och integrationsberedningen kan även på eget initiativ föreslå justeringar i riktlinjerna. Eventuella förändringar träder i kraft nästkommande år.

Arbetsmarknads- och integrationsberedningen ansvarar för den samlade kontinuerliga uppföljningen och utvärderingen av satsningen på Stadsdelsförnyelse. Även detta redovisas till kommunfullmäktige.

Geografisk omfattning och fördelning av ekonomiskt utrymme

I det sammanvägda sociala index som tagits fram av integrationsförvaltningen ingår en viktning av en mängd olika delfaktorer, bl a individ- och familjenyckeln och barn- och ungdomsnyckeln i resursfördelningssystemet, nyckel för förvärsfrekvens, försörjningsstöd och skolresultat år 9. Dessa faktorer har applicerats på de olika sekundärområdena (delar av stadsdelar) som därefter har rangordnats och bildat utgångspunkt för vilka stadsdelsnämndsområden som skall omfattas av Stadsdelsförnyelsen. Därefter har befolkningsprognosen för år 2005 applicerats som en andra faktor vid fördelning av det ekonomiska utrymmet.

Fördelningsprincipen genererar följande stadsdelsnämndsområden och ekonomiskt utrymme.

stadsdelsnämndsområde	planeringsutrymme per år	planeringsutrymme för perioden 2003-2006
Enskede-Årsta	1,8 mnkr	7,2 mnkr
Farsta	8,8 mnkr	35,2 mnkr
Hässelby-Vällingby	8,25 mnkr	33,0 mnkr
Kista	9,2 mnkr	36,8 mnkr
Rinkeby	10,2 mnkr	40,8 mnkr
Skarpnäck	3,7 mnkr	14,8 mnkr
Skärholmen	12,6 mnkr	50,4 mnkr
Spånga-Tensta	10,1 mnkr	40,4 mnkr
Vantör	9,1 mnkr	36,4 mnkr
totalt	73,75 mnkr	295,0 mnkr

En årlig summa om 1,25 mnkr reserveras för övergripande utvärderingar samt för stöd till stadsdelsnämnderna vid utvecklandet av processinriktade arbetsmetoder.